

Samfundet for Dansk Genealogi og Personalhistorie

Dette værk er downloadet fra

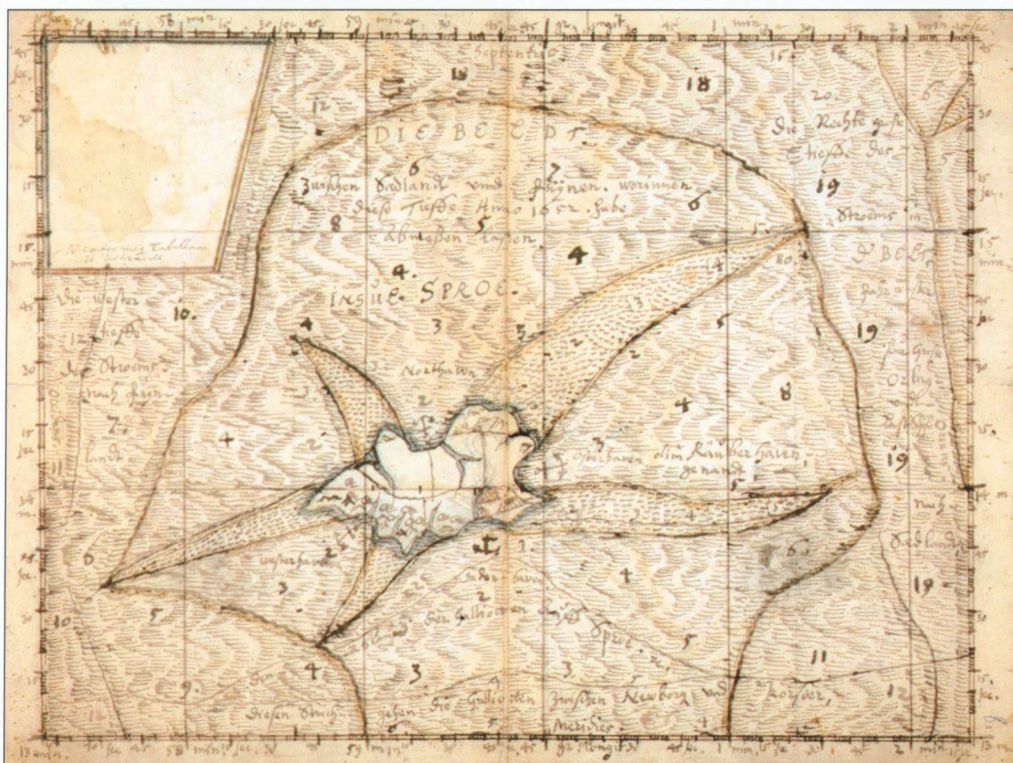
Samfundet for Dansk Genealogi og Personalhistorie

www.genealogi.dk

Bemærk, at hjemmesiden indeholder værker, som er omfattet af ophavsret. For ældre værker, hvor ophavsretten er udløbet, kan PDF-filen frit downloades og anvendes.

For værker, som er omfattet af ophavsret, er det vigtigt at være opmærksom på, at PDF-filen kun må benyttes til rent personligt brug. Distribution og publicering af PDF-filen er ulovlig.

Personalthistorisk Tidsskrift 2004:1

Indhold

Artikler:

<i>Finn Grandt-Nielsen</i> : Hollænderfamilier på Sprogø og Romsø	1
<i>Adam Lindgreen</i> : Slægtsforskning på de lokalhistoriske arkiver – set fra Amager ved hjælp af H.F. Kiær, C. Petersen og alle de andre	36
<i>Jürgen Beyer</i> : Familien Trellund indtil ca. 1800	67
<i>Michael Dupont</i> : En fynsk præsteslægt på Christian IV's tid	92

Småstykker:

<i>Vello Helk</i> : Danske borgerskaber i Rostock 1596-1652	103
<i>Charlotte S.H. Jensen</i> : Nyhedsseite om historie bruges flittigt	105
<i>Birgit Flemming Larsen</i> : Institut for Navneforskning	108
<i>Birgit Flemming Larsen</i> : Et dansk-amerikansk arkiv – The Danish Immigrant Archive	109

Orientering:

<i>Birgit Flemming Larsen</i> : Ny navnelov	110
<i>Birgit Flemming Larsen</i> : Nyt fra Norden	111

Anmeldelser:

<i>Nina Ryder Bjørneboe</i> : Før farmor. Strejflys over Birgitte Ryders slægt (<i>Hans H. Worsøe</i>)	113
<i>Benny Boysen</i> : Nannie F. En Fortælling om skæbne og slægt (<i>Birgit Flemming Larsen</i>)	113
Breve hjem fra danske udvandrere 1850-1950. Redigeret af Jakob Holm (<i>Birgit Flemming Larsen</i>)	114
<i>Johannes Fjord Jensen</i> : Vest for paradys. Begravelsespladsernes natur – og – Anne-Louise Sommer: De dødes haver. Den moderne storbykirkegård (<i>Charlotte Lindhardt</i>)	115
<i>Birgitte Vestergaard Futtrup m.fl.</i> : Landsarkivet for Sønderjylland. En arkivoversigt (<i>Christian Larsen</i>)	117
<i>Kristof Glamann</i> : En blandet landhandel. Historiker, fondsdirektør, brygger (<i>Hans H. Worsøe</i>)	118
I alle de riger og lande. Anders Fogh Rasmussen og fortiden. Redigeret af <i>Birgit Øskov m.fl.</i> (<i>Hans H. Worsøe</i>)	119
<i>Charlotte S. H. Jensen</i> : På sporet af slægten. Arbejdsbog til slægtsforskning (<i>Tommy P. Christensen</i>)	120
<i>Bent A. Koch</i> : Min tid. Erindringer (<i>Hans H. Worsøe</i>)	122

Billedet på omslaget:

Sprogø i Storebælt. Opmåling af Johannes Mejer, 1652. Øen var dengang beboet af en »hollænder«, der også tog sig af nødstedte rejsende – især om vinteren. Læs mere om hollænderfamilien på Sprogø og Romsø i Finn Grandt-Nielsens artikel på side 1.

Hollænderfamilier på Sprogø og Romsø

Af Finn Grandt-Nielsen

Vinteren 1569 måtte Frederik den Anden opholde sig på den ubeboede Sprogø i otte dage. Det førte til, at øen blev udlejet til »hollændere«, der også skulle sørge for herberg til andre nødstedte rejsende. To generationer efter hed kromanden på Sprogø Hieronymus Henrichsen Ecklef. Tre af hans døtre, Anne, Giedske og Marie, fortsatte sammen med deres ægtefæller faderens specielle landbrug på hver deres lille ø i Storebælt. Det er bl.a. deres efterslægt, der er temaet for denne artikel om Sprogø og Romsø. Den tredje ø, Egholm i Agersø sogn ved Skælskør, vil blive behandlet i en senere artikel.

Begyndelsen til denne undersøgelse er ganske banal – en jagt på en »vanskelig« ane, Cathrine Margrethe Berg, der levede 1754-1833. Præstehistorikeren S.V. Wiberg karakteriserede hende som »ødsel og letsindig, et sandt Huuskors; tiggede efter Mandens Død«. ¹ Hun var enke efter Mads Thomsen Lillelund (1749-95), der havde været sognepræst i Torsted og senere i Ramme i Vestjylland. ²

Cathrine Margrethe var datter af sognepræst og teologisk forfatter Hans Michael Berg (1712-87) og Dorothea Cathrine Ecklef (født ca. 1715), jf. side 27. De boede senest i Øster Velling lidt vest for Randers. Faderens forældre var Christopher Hansen Berg (død 1726) og Anna Catharina Michelsdatter, indehavere af et værtshus i Roskilde, der senere blev kendt som »Hotel Prinsen«. ³ Dorothea Catharinas efternavn optræder i mange varianter: Echløv, Egløf og Eichlouf samt Ecklef og Eckleff. Det sidste synes at være det oprindelige. I arkivar Nygårds sedler på Rigsarkivet fandtes en henvisning til hendes begravelse 4. januar 1793 i Grenå. ⁴ Her havde en yngre søn etableret sig som købmænd.

Dorothea Cathrines far, Henrich Ecklef, var gæstgiver i Sakskøbing landsogn. Der findes ikke bevaret kirkebøger, som kan dokumentere hans dåb, vielse eller begravelse. Og der fandtes kun få fingerpeg om, hvor disse handlinger havde fundet sted. Men andre kilder fortæller, at senest 1714 var han ridefoged ved hovedgården Orebygård. I 1726 blev Ecklef udnævnt til skriver ved Orebygård birk og overtog samtidig forpagtningen af kroen tæt ved herregården. ⁵ Han døde i gæstgivergården

i sommeren 1730 i sin bedste alder. Kromandens skifte er righoldigt og oplysende; der var 125 rigsdaler, 4 mark, 13¹/₂ skilling i overskud.⁶

Henrich Ecklefs enke var Margrethe Rasmusdatter. Hendes værge var hendes svoger og samtidig mandens efterfølger som birkeskriver og kromand, Rasmus Clausen. Foruden datteren nævnes to lidt yngre sønner: Christian født ca. 1718 og Rasmus født året efter. Rasmus Henriksen Ecklef var 1743 sætteskipper i Sakskøbing og senere handelsmand i Rødby. Her skrev han og hans kone, Karen Hansdatter Brams, datter af en tobaksspinder fra den sidstnævnte by og seks år ældre end sin mand, testamente i 1757.⁷ I den forbindelse nævnes hans mor. De tre børns værge var skipper og gæstgiver Mads Pedersen Ecklef i Nyborg. Denne døde tre måneder senere samme år og vil blive nærmere omtalt nedenfor.

En familie med et så karakteristisk navn som Ecklef, burde forholdsvis nemt kunne opspores. J. P. Traps *Danmark* nævner Georg og Henning Eckleff i gården Dyrhus ved Tønder. De tilhører en slægt, der blomstrede i Ejdersted i 15-1600-årene.⁸ Desuden nævnes Dorothea Egløff gift med Johan Nicolai Kallager, ejer af hovedgården Juelskov ved Nyborg. Hun var, som det siden skulle vise sig, en datter af den nævnte værge, M. P. Ecklef. Han igen var en særdeles velhavende fætter til kromanden på Lolland. Senere opslag i *Tusindvis af Navne* gav henvisninger til de samme to familier.⁹ Tilfældigheder kom til at afsløre yderligere »missing links«.

I Kirsten Kruuse Hansens bog *Romsø* fra 1991 nævnes den ældste kendte forpagterkone på øen, Anne Hieronymidatter Ecklef.¹⁰ Hun døde 77 år gammel og blev begravet 1713 i Viby på Hindsholm. Anne var gift med Diderich Petersen – også kaldet Peitersen, der nævnes som fæster af Romsø fra og med matriklen 1664. 1717 blev gården overtaget af deres ældste søn, Hieronymus Ecklef Diderichsen. Af fæstebrevet fremgår, at faderen stadig boede på øen, men at han på grund af alder og sygdom godvilligt havde afstået sin gård.¹¹

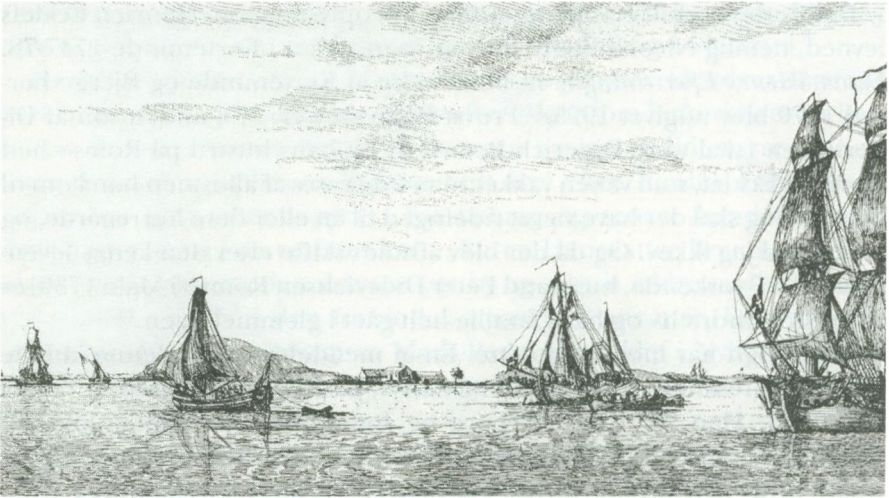
Diderich Petersen flyttede til Hindsholm, hvor han lejede sig ind hos gårdfæster Niels Poulsen i nuværende »Lillevang« i Måle. Her døde han 81¹/₂ år gammel i november 1721. Et skifte efter ham blev ført til protokols året efter.¹² Hans arvinger var tre levende børn og syv børnebørn efter tre døde søskende. Han havde muligvis endnu en datter. Regnes hun med, var den midterste af de syv børn, født fra ca. 1664 til senest 1683, »mons. Hendrich Eccløf Diderichsen, fuldmægtig ved Nakskov amtstue i Lolland«. Han må være identisk med birkeskriveren ved Orebygård. Ecklef og hans familie optræder ikke i Nakskov kirkebog i årene omkring 1715-30.

Der findes endnu en hjemmelsmand til oplysning om Henrich Ecklefs levned, nemlig Nicolai Bøgh, der var sognepræst i Kerteminde 1747-78. Hans *Skiønne Efterretninger*, en beskrivelse af Kerteminde og Bjerge herred 1770 blev udgivet 1995.¹³ Provst Bøgh skriver: »En anden søn af Diderichsen [skal være Diderich Petersen] og hans hustru på Romsø hed Henrich Ecklef, som var en vakker mand og roses af alle, men han kom til Sjælland og skal der have været ridefoged til en eller flere herregårde, og videre ved jeg ikke«. Og da der blev afholdt skifte efter den længstlevende af de 6-7 søskende, husmand Peter Diderichsen Romsø i Måle 1739, er »mons. Hendrich« og hans familie helt gået i glemmebogen.¹⁴

Men Bøgh har mere at berette. En af meddelerne om denne familie var hans foresatte, stiftsprovsten i Odense, Jacob Caspar Christian Pingel (1720-82). Han var født i Nyborg og forældrene var kaptajnløjtnant Christian Pingel (død 1730) og Mette Sophie Christophersdatter Ecklef (1688-1761), en kusine til kromanden på Lolland og skipperen i Nyborg.¹⁵ Bøgh kan berette overleveringer om denne familie tre generationer længere tilbage. Mette Sophie havde fortalt, at hendes oldefar var »en mand, ved navn Henrich Ecklef, af holstensk adel, som fordum skal have været page og siden blev kammerjunker, uden tvivl hos kong Frederik den Anden, skulle ved en egen lejlighed være bleven gratificeret med Sprogø og måske flere øer i eller ved det Store Bælt beliggende. Det er vanskeligt at bestemme sig nøje i slige ting, hvor man har ikkun en particulær beretning at gå efter, hvor hukommelsen let kan fejle, man ved ikke, hvorvidt beretningen stemmer overens med eller strider imod de beviser, skøder og adkomster, som nuværende ejere til sådanne øer nærmere kan forevise. Imidlertid tvivler jeg ikke i mindste måde om Henrich Ecklef eller hans mandlige afkom, som har efter ham besiddet øen Sprogø og hvad videre derunder har kunnet være begreben«. Med disse skeptiske bemærkninger af provsten er vi omsider nået frem til det annoncerede tema.

Sprogø

Denne beskedne klat jord har længe været en af de mest iøjnefaldende danske småøer.¹⁶ Den ligger midt på den maritime »motorvej« gennem Storebælt. Siden renæssancen har den været vist på internationale søkort. Mens bæltfærgerne sejlede kunne passagererne på respektfuld afstand snakke om de »uartige« piger, der var anbragt i den Kellerske anstalt. Nu kører alle rejsende mellem Øst- og Vestdanmark i tog eller bil tæt nord om øen. Der er god udsigt til borgbanken med fyret. Og man kan også se den ejendom, der tidligere husede pighjemmet, og som oprindeligt har været en gård med herberg. På kysten syd for skim-

Frederik den Femtes overfart på det Store Bælt fra Korsør til Nyborg 1749. Sprogø ses fra nord. Fæsteren af gården var på den tid Gunder Olesen Møller med tilnavnet Sprogøe. Radering af Poul Isac Grønvold (1718-60) efter egen tegning. Statens Museum for Kunst, Kobberstiksamlingen.

tes en anløbsbro og midtvejsvarden, der markerer det sted, hvor afstanden til Fyn og Sjælland er lige lang. Mod syd og især vest ligger solbeskinnede skråninger bevokset med græs og unge træer, som minder om forholdene kort efter at den oprindelige skov var brugt op og landbruget helt havde taget over. Sprogø er på grund af bro- og tunnelanlæg blevet en hel del større end sine oprindelige 37,9 ha.

Missionæren Adam af Bremen skrev omkring 1070 historien om kristendommens udbredelse i Norden. En tilføjelse til hans værk beretter: »mellem Sjælland og Fyn ligger der en meget lille ø, som kaldes Sproga. Den er en røvehule og en ren rædsel for de forbi farende«. ¹⁷ Hundrede år senere havde Valdemar den Store ladet opføre et vagttårn med en rektangulær ringmur omkring på øens højeste morænebanke. Rester af fæstningen blev senere tilskrevet Marsk Stig og andre fredløse stormænd. I 1867 blev den sidste rest af det firkantede tårn brugt som fundament under det nuværende fyrtårn.

Sprogø hed i ældre tid blot »Spro« – stavet på en tidssvarende måde. En entydig forklaring på navnet findes vist nok ikke. Måske er det afledt af olddansk sproe = at spejde. Men et ord for krat eller kvist er også en mulighed. I ældre tid henvises desuden til begrebet »sprog«. ¹⁸ I Valdemar Sejrs jordebog (omkring 1230) er noteret: »Sprowæ. Hus, cuning«

– dvs. hus og kanin. Med huset menes rimeligvis fæstningen. Men det kan også blot betyde, at øen var beboet. Kaninerne var udsat til jagt, sådan som det også kendes fra andre øer – dog med overvejende større vildt.¹⁹ Kongen ejede Sprogø til efter svenskekrigen 1657-60 og administrationen af øen var udlagt til lensmanden på Nyborg Slot. Derefter fulgte en række af private godsejere indtil postvæsenet overtog øen 1814. Senere trådte Socialministeriet, Trafikministeriet, DSB og endelig Storebæltsforbindelsen til. Øen hørte til Nyborg sogn indtil 1886, hvor den blev lagt under Korsør. Med hensyn til justits- og politivæsen var skiftet dog allerede sket 1822-23.

Forud for Storebæltsforbindelsens bygning blev der foretaget arkæologiske undersøgelser på Sprogø. De er beskrevet i et monumentalt værk.²⁰ Der blev bl.a. påvist en gård fra tidlig middelalder og et omfattende hegn i form af en grøft, der i 1500-årene havde delt øen. 1425 blev Sprogø lejet ud som græsning til heste og fæ fra Korsør. Senere beholdt kongen sig græsningen til et af sine egne stutтерier. I oktober 1532 fik Michael Staldsvend besked på, at »kongelig majestæt haver undt og givet mester Johan Friis to af de unge øg, kongelig majestæt havde gangende på Sprogø«. ²¹ I 1545 nævnes otte øg ved Eskebjerg (Scheelenborg) på Hindsholm, 16 på Romsø og 15 på Sprogø; på Fyn nævnes også hesteavl på Fyns Hoved og på Æbelø.²² I 1564 skulle lensmanden på Nyborg udlevere otte af de øg, der gik på Sprogø til hertug Hans af Holstens bud.²³

Herberg og hollændere

Frederik den Anden forsøgte den 28. december 1568 at køre over isen på Storebælt. Men vognen gik igennem og kongen måtte opholde sig otte dage på den folketomme ø.²⁴ Det har næppe passet den rastløse renæssancefyrste særlig godt, selv om han måske kunne glæde sig over sine heste – hvis de ellers også var dér om vinteren. Kongen besluttede derefter at leje Sprogø ud til en ellers ukendt Niels Boesen. Den 23. juni 1569 fik lensmanden på Nyborg besked på at lade kongens stod (heste) føre bort og slippe det løs enten i Kohaven ved Nyborg eller ved Eskebjerg.²⁵ I september 1571 bad kongen lensmanden sørge for at opføre et godt hus på øen, så at alle, der kom dér sommer eller vinter, kunne få bolig i huset samt mad og øl for betaling.²⁶

Det landbrug, som blev etableret på Sprogø, var af en særlig art, intensivt kvægavl og mejeribrug, også kaldet hollænderi. Dette erhverv blev tidligst drevet af specialister fra Nederlandene, men senere ofte af folk fra Hertugdømmerne. Hollænderier med omkring eller over 100 kreaturer knyttet til hovedgårde er et velkendt fænomen i 16-1700-åre-

ne. De mindre, tilsvarende brug på småøer er derimod ikke så velbeskrevne. Karakteristisk for hollænderfamilierne er en forholdsvis stor geografisk og social mobilitet.

Hollænderne på Sprogø beklagede sig over for kongen over, at den afgift, de svarede af køerne dér på landet, var sat alt for højt, og at der desuden førtes får og andet kvæg til øen, som ødelagde deres græsning. De ønskede afgiften nedsat, da de ellers ikke turde blive ved. Den 8.12.1576 besluttede kongen at følge deres ønsker, for at de ikke skulle flytte bort. Og det blev forbudt lensmanden at ombytte det kvæg, som én gang var blevet leveret dem.²⁷

Familien Petersen

I 1580 kom en ny hollænderfamilie til Sprogø. Peter (også kaldet Peter) Petersen havde et forleningsbrev dateret 24. juli, hvorefter han skulle betale 10 daler om året.²⁸ Det forholdsvis beskedne beløb kom til at gælde som »husleje« i 120 år. Den tidligste bruger skal derimod have betalt tre tønder smør i afgift. Eftersom en af hollænderne i den forrige lensmands tid havde bekostet en bygning, måtte denne vurderes og beløbet afkortes i hans part af den årlige afgift, indtil udgiften var erstattet. Hollænderne skulle fremdeles beflitte sig på at bygge på øen, så de kunne huse og herberge godtfolk, om nøden tvang nogen til at besøge dem. De skulle holde samme gård og bygning ved hævd og magt ... »og frede skovene dér på landet, så de ikke bliver forhugne til upligt i nogen måde«. Det sidste blev i 1592 årsag til en alvorlig strid mellem lensmand og lejer.

Otte synsmænd fastslog, at Peter Petersen ulovligt havde fældet 54 egetræer ved roden og hugget top, grene eller buller (brædder og planker) af 321 andre ege. Hollænderen havde desuden, uden at spørge om lov, slået pæle i og udsat et bundgarn, på et sted under øen, hvor det aldrig før havde været. Lensmanden frygtede, at færgeskuder eller andet godtfolk som lagde til, kunne komme til skade og ulykke derved. Over for sin foresatte havde hollænderen optrådt modvilligt og sagt, at han selv ville spørge prinsen, den senere kong Christian den Fjerde, om lov. 9. juli fik lensmanden besked om at fængsle hollænderen. Men 15. august slap denne med en bøde på 40 daler – fire gange den årlige forpagtningsafgift. For fremtiden måtte der kun skoves efter lensmandens udvisning og bundgarnet skulle fjernes.²⁹

Der har været udtrykt tvivl, om de tidligste bønder på Sprogø virkelig var af hollandsk afstamning, eller om de blot drev hollænderi. En tysk rejsende, Samuel Kiechel, der passerede øen den 1. februar 1586, skrev herom ... »kom altså på halvvejen til en lille ø, der blev kaldt Spruch,

midt i bæltet; her tog vi i land. Den nævnte ø ... bliver beboet af to hollandske bønder, der ernærer sig af det kvæg, de holder, og laver så god og velmagende smør og ost som i Holland. De tilbød os deres smør og ost til et måltid«. ³⁰

Peter Petersen faldt ikke i unåde på grund af skovrydningen. Det er uvist om tømmeret var til salg, eller om han måske snarere har brugt det til udbygning af sin gård, der vist nok samtidig var blevet enerådende på øen. Biskop Jacob Madsen nævner allerede 1588 kun én gård. ³¹ Skovrydningen har under alle omstændigheder gavnet græsningen.

Den følgende sommer blev der opført et nyt gæstehus på 18 bindinger (fag) af Laurids Christensen tømmermand i Nyborg. ³² Den 19. juli blev der transporteret bjælker til loft over kælderen og to dage senere sejlet brædder til Sprogø i forbindelse med rejsning af selve huset. Der var kælder under fem fag og vist nok loft over hele bygningen. Over kældershalsen var opført et bræddebeklædt skur. Huset havde 8 døre samt 11 vinduer med fire ruder og to slagbomme for og seks vinduer med to ruder og én slagbom. Der nævnes to hemmeligheder (lokummer) med et skillerum af træ imellem. Mads murermester fra Kerteminde sørgede for, at sider og gavle blev udfyldt med brændte sten. Desuden opførte han med sine murerkarle og kalkslagere to ildsteder med hver sin skorstenspipe. Indervæggene blev klinet og spækket af tre mænd fra Vindinge. Yderligere medvirkede en grov- og en klejnsmed fra Nyborg. Hele byggesagen resulterede i 34 bilag til lensregnskabet, hvor de fleste dog lød på rejse- og fragttudgifter. I alt kostede det nye gæstehus 70½ daler, 1 mark og 15 skilling. Det var et luksuriøst byggeri, en herregård værdigt. Hvis ikke brand eller fjender havde ødelagt det i utide, havde det kunnet bruges i 100 år. Det må antages, at bygningen lå som en del af gården, og at denne også den gang var placeret på den velegnede plads sydvest for Sprogø fyr.

I 1608 tog en ny generation over. Den 21. maj fik sønnen Johan Petersen (Pettersen) brev på Sprogø. ³³ Han skulle betale en indfæstning af en passende størrelse og i øvrigt overtage faderens forpligtelser. Johan døde den 15. oktober 1635 omkring 55 år gammel og blev begravet i Nyborg kirke. ³⁴ Hans kone omtales på et nu forsvundet gravminde som Mette Frandsdatter. Hendes dødsdato var dog ikke udfyldt – måske er hun flyttet fra byen. På gravmindet nævnes fem sønner og to døtre. Sønnen Johan havde fået sin egen gravsten 1631, mens to andre børn må være døde som spæde. Konen nævnes i Christian den Fjerdes rejsekalender 20. januar 1620: »Udgav 10 slettedaler for mad og øl til folket, som førte mig over. Ligeledes værtinden 2 slettedaler til foræring«. ³⁵

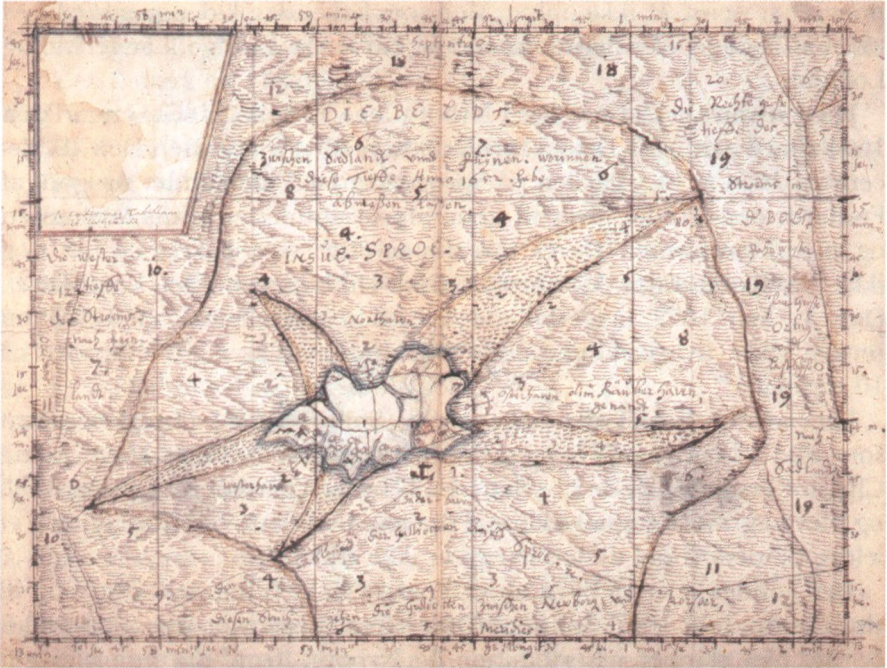
Den 13. december 1636 blev der holdt skifte efter Johan Petersen (Peiterssøn) tilforn boende på Sprogø. Det fandt sted i enkens gård i Nyborg.³⁶ Arvinger var de to voksne sønner, Peter og Cornelius Johansen, datteren Birgitte Johansdatter gift med borgeren Jens Rasmussen samt en umyndig datter, Margrethe. De fire børn arvede knap 1200 slettedaler – inklusive allerede udredet medgift til de to ældste. En del af pengene blev stående i den gifte søns gård i byen. Og Cornelius, der i 1636 var ugift, blev bl.a. tilgodeset med en større og en mindre båd samt nye og gamle sildegarn. Han blev også i byen og fik døbt et par børn, opkaldt efter bedsteforældrene, Mette og Peter henholdsvis 1647 og 1649. Cornelius nævnes som afdød borger 1666. En fisker i Nyborg, ved navn Frands Nielsen Sprow, der døde samme år, skyldte ham 22 daler.³⁷

Familien Ecklef³⁸

Mette Frandsdatter havde ved skiftet efter sin mand 98¹/₂ daler til gode for en halv snes køer m.v. hos »Hieronimum paa Sproffue«. Hieronymus Henrichsen betalte 30 slettedaler 1636 som indfæstning af øen.³⁹ Familien blev udplyndret af svenskerne i Torstenssonkrigen 1642-44 og fik derfor 16. april 1646 fornyet deres privilegier af Christian den Fjerde.⁴⁰ Brevet blev bekræftet 15. december 1649 af den nye konge, Frederik den Tredje.⁴¹ Som noget nyt tilstås det »Hieronimus Hendrichsen Spro Mand«, at hans enke eller et af hans børn måtte overtage fæstet efter hans død. Der blev altså indført arvefæste.

Den topografiske forfatter Arent Berntsen karakteriserede 1650 øen og familien således: »Sprogø, som ligger ungefæhr midtsunds udi Bælt, mellem Nyborg i Fyn og Korsør i Sjælland af lige størrelse med den forrige [Romsø]. Besiddes af en hollænder, som sig der meget rundeligen nærer af køer, får og andet kvæg, samt af avl og adskillig frugt«. ⁴² Den kgl. kartograf Johannes Mejer, der må have besøgt øen nogenlunde ved samme tid, skrev i teksten til et af sine detaljerede kort, at der boede to familier. Det mest nærliggende er nok en husmandsfamilie ved gården, måske den ovennævnte fiskers? Ecklef blev 1653 ved Vindinge herreds ret dømt til at betale korntiende til Nyborg kirke.⁴³ Og 1655-57 nævnes den kirkestol som »Sprouffue Quinde« eller »Hieronimusses Quinde« på Sprogø »øverst i står«. ⁴⁴

Det er uvist, om Sprogø også blev plyndret i svenskekrigen 1657-60. Det er efter min mening ikke sandsynligt. For den svenske hær store udfordring, at komme østpå over det isdækkede farvand, var sprogøboernes ekspertise uundværlig.⁴⁵ Den danske flåde trak sig i slutningen af november 1657 tilbage til København. Sidst i januar 1658 rykkede Karl

Opmåling af Sprogø 1652 af kartografen Johannes Mejer (1606-74). På den tid var fæstere Hieronymus Henrichsen Ecklef. På den sydøstlige del af øen ses signaturer, der markerer gården og borgbanken. Der vises ankerpladser mod alle fire verdenshjørner. Østhavnen, tættest ved borgbanken, blev i ældre tid kaldt »Røverhavn«. Det Kongelige Bibliotek.

Gustav med sin hær over Lillebælt og ved Tybrind led de danske forsvarsstyrker et fuldstændigt nederlag. Af fem rytterregimenter undslap kun enkelte kompagnier. Det ene kom til Sjælland over Sprogø. Den 31. januar besatte rigsadmiral Wrangel Nyborg, og i begyndelsen af februar blev en oberstløjtnant sendt ud på isen med nogle folk, for at undersøge dens tilstand ud til Sprogø. Der var tyk is efter lang tid med 20 graders frost. Dagen efter vendte en løjtnant tilbage, og meddelte at folkene var nået til Sprogø, men 1-2 musketskud fra øen var isen ikke god. Danske ryttere havde efterladt deres heste på øen, hvor de var blevet afhentet af borgere og bønder fra Korsør. Flere heste var faldet igennem. En fisker på Sprogø, af nogle forfattere identificeret med Hieronymus Ecklef, fortalte, at der kun var få tropper på Sjælland, og at kystvagten bestod af bønder. Han havde undersøgt isen næsten til Sjælland. Men hverken han eller andre lokalkendte folk fandt den sikker. Hvad deres råd helt

præcis har været, er ikke oplyst. Men som bekendt gik den svenske hær i løbet af få dage over de isdækkede farvande via Tåsinge, Langeland og Lolland.

Hieronymus Ecklef nævnes i Nyborg lens jordebog 1661, i matriklen 1664 (hartkorn 3-5-1-1) og i forbindelse med to ejerskifter. Den 19. december 1664 år blev gården på Sprogø sammen med andet strøgods af Frederik den Tredje givet til generalproviantmester Hans Willumsen og medinteressenter. Deres fordringer efter svenskekrigene var dog ikke holdbare. Efter Willumsens død 1671 blev godset konfiskeret. Den 1. maj 1672 mageskiftede Christian den Femte med Willum Jensen Mule, hvorved denne fik overladt den årlige afgift af Sprogø på 10 rigsdaler.⁴⁶

Hieronymus Ecklef er næppe død på Sprogø. Han er hverken nævnt som død i begravelsesregister eller kirkeregnskab. Hans kone, Mette Christoffersdatter, døde hos datteren Giedske i gården på Egholm 1687 og blev begravet i sognekirken på Agersø. Om dette også kan antyde et ældre tilhørsforhold til denne egn er ikke afklaret.⁴⁷

Der kendes seks-syv børn af ægteparret Ecklef, fem-seks døtre og til slut én søn, født 1647. Sønnen, Christoffer Hieronymussen Ecklef eller Sprøe, blev skipper i Kerteminde og Nyborg. To af døtrene blev gift med lokale vognmænd og skippere. En datter er usikker. De tre øvrige fortsatte som nævnt sammen med deres ægtefæller forældrenes profession på hver deres lille ø i Storebælt. Men kun den yngste kunne kombinere hollænderiet med den indbringende metier at huse nødstedte rejsende.

Hieronymus Henrichsen Ecklefs efterslægt

Hieronymus Henrichsen Ecklef »Sproumand«, født omkring 1605/10, søn af Henrich Ecklef. Fæster af gården på Sprogø fra 1636, hollænder og gæstgiver. Død tidligst 1672. Næppe begravet i Nyborg.

Gift senest 1635 med *Mette Christoffersdatter*, født omkring 1610/15. Død hos datteren Giedske på Egholm og begravet i Agersø kirke 14.11.1687.

7 børn kendes (det ene samt rækkefølgen er lidt usikker): A-G.

A. Hilleborg Hieronymidatter Ecklef (antagelig opkaldt efter en bedstemor). Fik brændevinsbrændernæring i Nyborg 20.11.1674 efter mandens død. Begravet 27.6.1677 samme sted, skifte 29.10. Overskud 323 rigsdaler, 2 mark og 8 skilling.

Gift 1° senest 1663 med Mikkel Johansen, født omkring 1630. Han gift 1° omkring 1656/57 med NN. Fra dette ægteskab kendes en søn.

Tog borgerskab som avls- og vognmand i Nyborg, bekræftet 12.2.1669. Begravet 12.4.1674 samme sted, skifte 13.7. Overskud 925 daler, 2 mark og 11 skilling.

6 børn kendes: 1-6.

Gift 2° omkring 1674/75 med Peder Hansen. Vognmand i Nyborg. Vist nok død 1677.

En søn kendes.

1. Maren (1) Mikkelsdatter, døbt 1663 i Nyborg. Død som barn.

2. Maren (2) Mikkelsdatter, døbt 1665.

3. Mette (1) Mikkelsdatter, døbt 1666. Død som barn.

4. Mette (2) Mikkelsdatter, døbt 1668.

Antagelig gift 1694 i Nyborg med Jens Pedersen Krag.

5. Laurits Mikkelsen, døbt 1670.

6. Birgitte Mikkelsdatter, døbt 1673.

Antagelig gift 1695 i Nyborg med Hans Rasmussen.

7. Hans Pedersen, døbt 1676.

B. Anne Hieronymidatter Eklef, ca. 1636-1713.

Gift senest 1664 med forpagter Diderich Petersen, ca. 1640-1721, på Romsø. Fortsættes side 25.

C. Dorthea Hieronymidatter Eklef. Begravet 9.3.1694 i Nyborg, skifte 28.6. Overskud 60 rigsdaler, 2 mark og 13 skilling.

Gift omkring 1665 med Peder Madsen. Borger og skipper i Nyborg. Drukede kort før hustruens død, fælles skifte 28.6.1694.

9 børn kendes – samt et barn begravet senest 2.8.1670: 1-9.

1. Mette Pedersdatter, døbt 1666 i Nyborg. Var 1694 tjenestepige i Christiania, Norge; levede 1698.

2. Maren Pedersdatter, 1668-efter 1698.

Gift før 1694 med skibstømmermand Peder Hansen i København.

3. Gedsche Pedersdatter, 1670-efter 1698.

Gift før 1694 med møller Hans Hansen Krag i Lundemølle, Svindinge sogn?

4. Mads Pedersen Eklef, døbt 1674. Borger og skipper i Nyborg. Købte 1709 det tidligere »Holmens Hus« uden for byen, og fik 1723 privilegium til dér at herberge bæltrejsende, for hvem fæstningens lukketter var til hindring – og forsyne dem med proviant. Værge for fætterens børn i Orebygårds kro 1730. Død samme år, skifte 1731. Overskud 786 rigsdaler, 3 mark og 2 skilling.³⁸

Gift 1698 i Nyborg med Anne Knudsdatter. Hun fortsatte mandens virksomhed. Død 1731 samme sted, skifte. Overskud 398 rigsdaler, 1 mark og 15 skilling.

4 døtre kendes: a-d.

- a. Anna Margrethe Madsdatter Ecklef. Begravet 1730 i Nyborg.

Gift 1717 i Nyborg med Hans Nielsen Refsø. Skipper samme sted. Begravet 1750.

Børn kendes ikke.

- b. Dorothea Madsdatter Ecklef, døbt 1700 i Nyborg. Modtog sammen med den følgende søster 1732 privilegium på at fortsætte forældrenes gæstgiveri uden for byen. Efter mandens død, hvor hun sad i uskiftet bo, flyttede hun tilbage til byen. Død 1778 og indsat i den åbne begravelse i Kullerup kirke, skifte Nyborg amt.

Gift 1735 med kancelliasessor Johan Nicolai Kallager, født 1705. Solgte sin part af svigerfaderens gæstgiveri til den følgende svoger 1736; forpagter af hovedgården Raschenberg (Juelsberg) ved Nyborg, derefter ejer af Juelskov fra 1744; kancelliasessor 1747. Død 1755.

6 børn kendes.

- c. Hilleborre Madsdatter Eckleff, døbt 1706 i Nyborg. Nævnes hjemme 1732 – jvf. den ældre søster. Begravet 1766.

Gift 1736 i Nyborg med skipper og gæstgiver Hans Pedersen Lunn, født ca. 1706, søn af Peder Hansen. Begravet 1768. Stamforældre til familien Lunn på Knabstrup m.v.

3 sønner kendes.⁴⁹

- d. Maren Madsdatter Ecklef, døbt 1708 i Nyborg.

Trolovet 1731 i Nyborg med skipper Niels Hansen Lunn, født ca. 1702, fætter til den foregående svoger, søn af Hans Hansen. Tog borgerskab som søfarende 1743. Begravet 1751.

4 børn kendes.

5. Hildeborg Dorothea Pedersdatter, døbt 1675 i Nyborg. Død 1698 i Jylland, skifte i hjembyen. Overskud 13 rigsdaler, 3 mark, 8 skilling og 2 penning. Ugift og barnløs.
6. Hieronymus Pedersen, døbt 1677 (mosteren fra Romsø stod fadder). Vist nok hjemme 1698. Antagelig identisk med den Hieronymus Ecklöf, der tog borgerskab som øltapper i København 1707.
7. Marie Pedersdatter, 1677–efter 1698.
8. Hendrick Pedersen, 1684–efter 1698.
9. Inger Pedersdatter, døbt 1687.

- D.** Maren Hieronymidatter. Stod 16.10.1681 fadder til nevøen Christopher fra Sprogø.
- E.** Giedske Hieronymidatter Echløv, 1644-1736.
Gift med gårdfæster Hans Olsen Egholm, 1642/43-1722.
Omtales i en kommende artikel om denne familie på Egholm.
- F.** Marie Hieronymidatter Ecklef, død 1718.
Gift med Ole Knudsen Sproumand, død 1695, gårdfæster på Sprogø.
Fortsættes side 19.
- G.** Christoffer Hieronymussen Ecklef/Sproe, født på Sprogø og døbt 25.3.1647 i Nyborg (opkaldt efter sin morfar). Borger og skipper samme sted. Boede dog først i Vestergade, Kerteminde. Begravet 30.9.1718 på Vor Frue kirkegård i Nyborg.
Trolovet 4.1. og gift 1° 15.2.1688 i Kerteminde med Maren Mikkelsdatter, født ca. 1649. Hun gift 1° med købmand Peder Jespersen Præem. Maren begravet 26.9.1701 i Nyborg, skifte 24.2.1702. Overskud 195 rigsdaler, 1 mark og 6 skilling.
2 børn: 1-2.
Gift 2° 2.3.1702 i Nyborg med Marie Christensdatter Pram. Begravet 5.11.1726, skifte 9.12. Underskud 349 rigsdaler.
2 børn kendes: 3-4.
Hun gift 2° 7.6.1720 i Nyborg med skibskarl Christen Madsen Sproe. Død ca. 29.9.1728 som skipper. Han var ved hendes død i Aalborg på rejse fra Norge. Omfattende skifte 28.9.1728-8.2.1732. Underskud 174 rigsdaler.
1. Mette (Sophie) Christophersdatter Ecklef, døbt 1688 (mosteren fra Romsø stod fadder) i Kerteminde. Begravet 1761 i Helsingør.
Gift 1709 i Nyborg med Christian Pingel, født omkring 1680. Sergent samme sted 1704-10, derefter i Rendsborg, sekondløjtnant ved det fynske nationale Infanteriregiment, kaptajnløjtnant 1718, afgang fra hæren 1730. Begravet samme år i Helsingør.
10 børn kendes.⁵⁰
2. Peder Christophersen, 1693-97.
3. Claus Christophersen, 1704-04.
4. Hendrich Pram Christophersen, døbt 1707.

Marie Hieronymidatter Ecklef

Det blev den yngste datter, der kom til at fortsætte virksomheden på Sprogø fra senest 1673 sammen med sin første mand, Ole Knudsen til hans død 1695 og derefter med efterfølgeren, Rasmus Christensen til 1716. Deres børn og børnebørn omtales nedenfor. Den 6. marts 1676 blev øen solgt til geheimeråd Diderik Schult til Finstrup (nuværende Holstenshus), der dog allerede tre dage efter solgte den videre til tolder Laurits Jørgensen i Nyborg.⁵¹

Under den skånske krig 1677 blev familien igen udplyndret. »Den eneste mand på Sprogø blev og samme tid af nogle svenske, hvilke fra bemeldte skibe udskikkede gjorde på denne liden insul [ø] landgang, ganske udplyndret. Og dette var så den eneste skade, hvilke de ved denne deres ekspedition nogen af de kongelige danske undersætter tilføje de«. ⁵² Sprogø var et udsat sted under en søkrig.

Ved en matrikulering 1680 blev gården beregnet til 5 tønder hartkorn. Forud for den store matrikel 1688 foregik også på Sprogø et lokalt opmålingsarbejde. Der beskrives ti agre af varierende størrelse ved selve gården og tre ved slotsbanken. I alt kunne der høstes tre læs godt høg og tre læs fra en mose. Endvidere nævnes græsning til otte høveder.⁵³

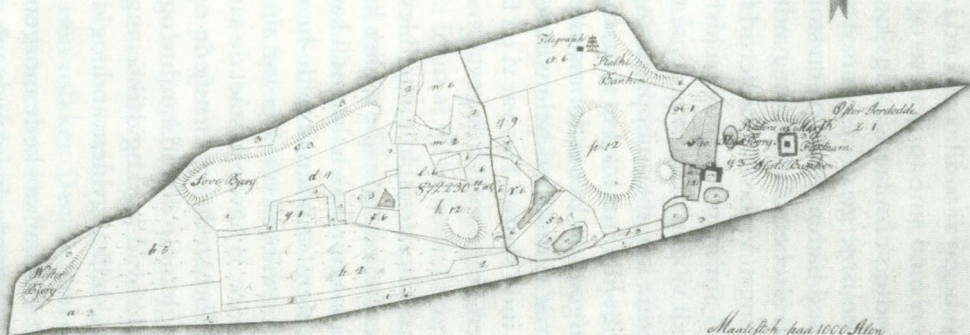
Mange bæltrejsende har berettet om deres strabadser og om øens indretning. Nedenfor citeres fra to rejsebeskrivelser om besøg hos forpagterparret på Sprogø. Den første er fra Ole og Maries allerførste tid, mens den sidste fra vinteren 1708-09 beskriver forholdene kort før næste generationsskifte.

I 1674 krydsede den hollandske købmand Abraham van der Meersch Storebælt.⁵⁴ I Nyborg fik hans selskab udførlig og underholdende beretning om svenskekrigen. »Aftenen den 22de februar forlystede vi os med vor vært borgmesteren, mens hans brave kone var beskæftiget med at stege os en meget stor, fed kalkun til aftensmad, ved siden af flere andre retter. Der var også god vin, god mjød og overmåde dejligt øl. Vi overlagde imidlertid med vor vært, hvordan vi næste morgen bedst skulle komme over Store Bælt, som endnu lå åbent, fuldt af drivis. Han fortalte os, at guvernøren over Fyn [kommandanten i Nyborg] hr. oberst Cicignon, også agtede næste morgen i tilfælde af godt vejr at sætte over med to tjenere. Han gik selv straks hen og talte med hr. obersten, hvem han traf i en munter og velvillig stemning, om vi kun-

Sprogø. Matrikelkort opmålt af Niels Lyngbye 1819. På øens østlige del ses en trelænget ▶ gård med en udløberfløj mod nord og desuden det kvadratiske voldsted på borgbanken. Mod nord en beskeden signatur, der viser den optiske telegraf. Kort- og matrikelstyrelsen.

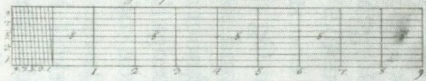
Kort
over
SPROGØE

Nybygd Sogn.
Vinding Herred.
Svendborg Amt.
afmaalt 1819
af
A. Longtje

Højst Linie efter Nybygd Kirche

Maafstok paa 1000 Alen

ne slå følge med ham. Og derpå gik vi, efter det delikate måltid, alle til hvile.

Morgenen den 23de februar oprandt lys og klar med streng frost. Om trent kl. 9^{1/2} begav vi os alle ombord i en båd med 6 årer og en styrmand. Hr. obersten med sine to tjenere og vi selv fjerde; i alt fjorten mennesker. Og stødte så fra land. Langs kysten fandt vi åbent vande, men så i afstand store isbjerger drive, som vi måtte nærme os«. Senere reddede selskabet med båden sig op på en stor isflage »... som vi drev af sted med så længe, at aftenen allerede begyndte at falde på med tåge, hvilket forøgede vor angst. Vi havde imidlertid fået den lille ø Sprogø i sigte ... den begyndte vi nu at nærme os på drivisen. Endelig, før det endnu var mørkt, fandt vi igen åbent vande, så vi skyndte os og kom velbeholdne i land ... Denne lille ø er næppe mere end en halv mils vej i omkreds; på den ligger et lille hus med et skur, for at man dér i påkommende tilfælde kan bjerge livet. Det er foranstaltet opført af kongen. I denne fattige bygning drog vi ind med hele vort selskab og bagage, mens skibsmandskabet gik ind i skuret. Her var vi på fast land, men hele natten igennem hørte vi isen brage med stor gevalt mod strandbredden og skyde sig op i hele isbjerger.

Ved hans [oberstens] autoritet blev vi her godt betjente. Bonden eller herren over hele denne lille ø eller landsby på ét hus ... fyrede bravt i og skaffede så megen frisk halm ind i kammeret, som vi alle havde nødig til sengeleje. Men forinden åbnede hr. obersten sit flaskefoder og sin proviant kurv og vi også vor. Dér var alt til fælles bedste, det var som om vi alle var brødre, vi havde jo stået de samme farer igennem, før vi var komne hid. Vi forlystede og fornøjede os på bedste måde i hverandres selskab for at glemme det ustandne og lidte besvær, og vi lavede et herligt måltid, både hvad mad og drikke angik. Og bagefter gav hr. obersten en vidunderlig delikat gyldenvand, og derefter alle til sengs i halmen. Ude blæst, inde fest!

Den 24de februar vækkede morgenen os med klart vejr. Jeg var ingenlunde sidst på færde og tørnede ud, så snart dagen brød frem. Ikke langt fra huset så jeg en høj. Da jeg var kommet op på den, befandt jeg mig ved en forfalden ruin, som vel tidligere havde været et lille kastel eller fort, men nu næsten ganske er faldet sammen«. Selskabet nåede Korsør inden middag.

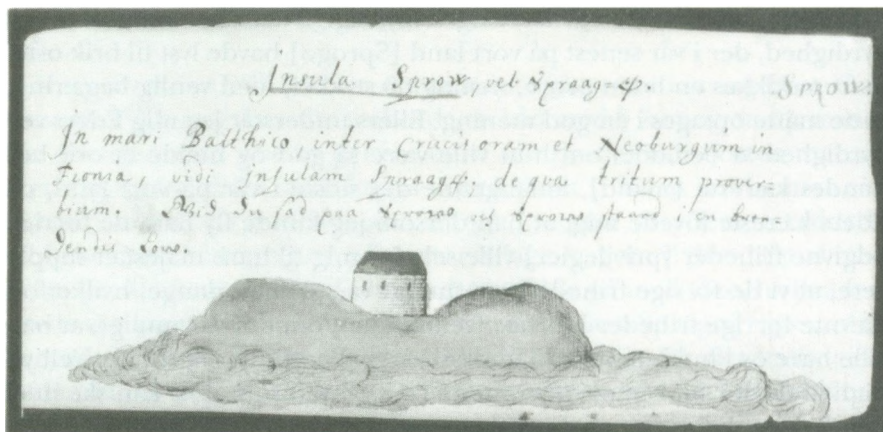
Et andet besøg af prominente gæster i foråret 1681 har ikke givet anledning til nogen rejsebeskrivelse. Men i Fyns bispearkiv ligger stadig et »tak for sidst-brev« – med to af de medsendte bilag – til minde om begivenheden.⁵⁵ Brevet var til Thomas Kingos mellemste kone, Johanne Lauritsdatter Lund.

Brevet lyder således: »Velædle og velbyrdige frue. Eftersom Eders velbyrdighed, der i vår senest på vort land [Sprogø] havde lyst til brik oste, så fremskikkes en liden prøve, nemlig 60 stykker, med venlig begæring, at de måtte optages i en god mening. Ellers understår jeg mig Eders velbyrdighed at bemøde, om hun ville være så god og melde et ord hos hendes kæreste [mand], anlangende det sidste i vår på vort land, da Eders kæreste lovede mig, at han dersom jeg kunde fly ham de forrige udgivne friheder [privilegier] ville selv for mig til hans majestæt suppliere, at vi de forrige friheder, om muligt var, skulle erlange, hvilke fornævnte forrige friheder her hos fremskikkes, om det var muligt, at han ville have os i hukommelse. Thi tilbyder vi allerydmygeligst hans velbyrdighed derfor hans møje at contentere, og hvad som ikke kan ske med penge, der skal vi natten med dagen med vores ydmyge bønner daglig have i hukommelse. Imidlertid indslutter jeg Eders velbyrdighed med ganske familie under den højstes protection trolig vil have befalet, forbliver Eders velbyrdige pligtskyldigste tjenerinde. Marie, Ole Knudsens. Sprau den 28. April Anno 1681.«

Det var et usædvanligt brev, Sprogømandens kone, Marie sendte til bispinden i Odense. Smagsprøven i form af 60 brikoste fortæller om familiens speciale, hollænderiet. Det vedlagte dokument er Christian den Fjerdes arvefæstebrev med Frederik den Tredjes bekræftelse. Det er det sidste kongelige fæstebrev på Sprogø. De nye brugere har under en privat ejer måske fået andre betingelser – eller forestillet sig, at de fik det? Biskop Kingo har dog næppe bistået Sprogøfolkene, siden fæstebrevet stadig ligger i hans arkiv.

Endnu en rejsende har kastet lys på denne familie. Ludvig Holberg passerede Sprogø under sin Tysklandsrejse 1708-09 og gav i et af tre latinske breve, der skildrede hans liv, en beskrivelse af forholdene.⁵⁶ »Liliebælt var så tilfrosset, at vi med sikkerhed kunne gå til fods til Middelfart på Fyn, men på Storebælt var isen usikker. Derfor blev vi hele otte dage i Nyborg, mens vi ventede på at isen enten skulle blive stærkere eller smelte. Til sidst blev vi kede af at vente og lejede nogle både. De blev af nogle sømænd trukket over isen, først til Sprogø – den tur varede en hel dag – og dagen efter til Korsør. Selv om jeg egentlig ikke havde tænkt mig at skabe afveksling i min lille tørre bog ved at indflette rejsebeskrivelser, vil jeg alligevel fortælle om Sprogø, som geograferne ikke har gjort noget ved. Jeg vil se om den svarer til sit navn og rygte. Når danskerne ønsker noget rigtig ondt over deres uvenner plejer de nemlig at sige: Gid du sad på Sprogø!«⁵⁷

»Sprogø ligger midt imellem Nyborg og Korsør. Om øens frugtbarhed kan jeg ikke udtale mig, for den var på det tidspunkt dækket af sne og is.

Det ældste kendte nærbillede af Sprogø i professor Holger Jacobæus' rejsebog 1671. Udsnit af side 5. I teksten refereres to mundheld om øen: »Gid du sad på Sprogø« og »Sprogø står i en brændende lue«. Betydningen af den sidste sætning er ukendt. Det Kongelige Bibliotek.

Midt på øen ligger hovedstaden, som kun bebos af én familie. Bortset fra en gammel kone [Marie, ca. 63 år] og to unge piger [Anne og Hilleborg, henholdsvis 21 og 17 år] så jeg ikke et menneske. På det tidspunkt var vicekongen eller rettere familieoverhovedet [Rasmus Christensen] bortrejst; han kunde ellers nok have fortalt mig om øens regeringsform og andet der var karakteristisk for den. Men for at gøre min pligt som geograf må jeg også fortælle noget om indbyggernes karakter. De bor langt fra Verdens larm og holder derfor fast ved deres gammeldags bondske væsen. Den ene af de to unge piger – som endda havde ord for at være mere dannet end sin søster – modtog mig med ordene: Se hundén dér, han står og pisser op ad væggen! Kunne man tænke sig noget bedre eksempel på gammeldags bondskhed? Efter min mening var det et eksempel på den gamle ligefremhed man taler så meget om i Nordens historie. Jeg mente at den stadig fandtes hos dette folk, der lever isoleret fra andre og derfor ikke kender noget til nutidens uægthed. Men jeg opdagede snart at de var mere med på noderne end selv franskmænd og italienerne, for de forlangte to daler pr. nat for en seng. Den svenske kaptajn syntes det var alt for meget, så han optrådte som vor talsmand og skældte konen ud så det stod efter; men den arrige kælling blev kun endnu mere ophidset over hans skældsord – *det at man bli'r gal i ho'det/er en slibesten for modet* – og hun gav ham igen på en så grov måde at han måtte tage sine skældsord i sig igen og bøjse sig for hendes krav.

Øens unge piger indlagde sig også megen ære ved deres heltmodige indsats i denne strid, for de fylkedes om deres moder da hun tappert modstod kaptajnens angreb. Jeg tror de havde deres jomfrudom endnu, dels på grund af deres vildskab, som efter nogles mening er et bevis på ærbarhed, dels fordi de boede så ensomt at de selv med deres bedste vilje ikke ville kunne komme af med deres jomfrudom. Vi fik ikke andet at spise dér end ænder, både stegte og kogte. Der var kun én seng i hele huset, og den krævede den unge pige vi fulgtes med at få for sig selv. Vi andre lagde os imellem hinanden i halmen, undtagen en nydelig ung hollænder, en søn af en amsterdamsk købmand. Han syntes det var mægeligere at overnatte på en bænk. Men hen ad midnat vågnede han med hovedpine og ømme lemmer og listede lige så stille op i sengen til pigen. Dér lå han med ægte hollandsk ufølsomhed lige til morgengry, da pigen vågnede og kom til at røre ved ham, der endnu lå og snorkede ved siden af hende. Hun blev naturligvis forskrækket ved dette højst upassende sammenstød og sprang med jomfruelig blusel ud af sengen. Hollænderen prøvede ikke at indfange flygtningen; han var snarere glad for at han på den måde havde fået mere plads at strække sig på. Tidlig næste morgen drog vi fra Sprogø til Korsør.«

Den sidste fæster af »familien« var Gunder Olsen Møller fra Arendal i Norge, som var gift med Ole Knudsen og Maries Ecklefs yngste datter Anne. Han var hendes anden mand. I december 1722 aftaltes den årlige fæsteafgift til de sædvanlige 10 rigsdaler, men i januar 1723 blev den sat ned til otte, til betaling hver 1. maj. Samtidig blev indfæstningen fastsat til 20 rigsdaler. Den nye mand skulle holde gården i god og forsvarlig stand. Gunder overtog en – formodentlig forholdsvis beskeden – besætning til en værdi af 48 rigsdaler. Han skulle »have nøje tilsyn – under sit fæstes fortabelse – der på landet, så at høje herskab ingen skade eller forarmelse sker eller tilføjes af fremmede rejsende folk på det der opsatte og opfødte vildt enten af agerhøns eller harer.«⁵⁸

Marie Hieronymidatter Ecklefs efterslægt

Ole Knudsen Sproumand, født omkring 1640/45. Nævnes som hollænder og gæstgiver på Sprogø fra 1673. Død samme sted og begravet 1.7.1695 i Nyborg.

Gift senest 1672 med *Marie Hieronymidatter Ecklef*, født omkring 1645 på Sprogø. Død samme sted og begravet 24.11.1718 i Nyborg.

8 børn kendes: A-H.

Hun gift 2° 9.10.1696 i Nyborg med Rasmus Christensen. Efterfølgende fæster af Sprogø; nævnes i matriklen 1701 (Hartkorn 3-5-1-1). Død samme sted og begravet 16.4.1716 i Nyborg.

A. Mette Olesdatter, født på Sprogø, hjemmedøbt af Margrethe Fostermoder, dåbskonfirmeret 27.4. og begravet 20.5.1673 i Nyborg (regnskab).

B. Hieronymus Olsen Eckleff, født på Sprogø, hjemmedøbt af sin mor og dåbskonfirmeret 15.10.1675 i Nyborg. Skipper i Korsør. Begravet 30.4.1728.

Trolovet 11.4. og gift 1° 13.4.1698 i Korsør med Mette Zachariædatter, født ca. 1680. Begravet 14.12.1717.

5 børn kendes: 1-5.

Trolovet 2.7. og gift 2° 23.10.1718 i Korsør med Elisabeth Jørgensdatter, født ca. 1687. Begravet 15.7.1719.

En søn kendes: 6.

Trolovet 8.11. og gift 3° 27.12.1719 i Korsør med Karen Jensdatter, født ca. 1685. Død efter en fødsel og begravet 4.9.1722.

2 børn kendes: 7-8.

Gift 4° senest 1725 med NN.

3 børn kendes: 9-11.

1. Marie (1) Hieronymidatter, 1699-1701.

2. Marie (2) Hieronymidatter, døbt 1701.

3. Jacob Hieronimussen, 1712-efter 1745.

4. Ole Knud Hieronimusen Ecklef, døbt 1714. Tog borgerskab 1749 som skræddermester i Nyborg. Begravet 1778.

Gift 1749 i Nyborg med Maria Cathrine Ejlersdatter, ca. 1720-1795.

4 børn kendes.

5. Mette Hieronymidatter, døbt 1717. Var 1745 tjenestepige på Bonderup i Tårnborg sogn.

Gift med NN.

6. Christopher Hieronimussen, 1719-før 1745.

7. Jens Hieronimussen, 1720-72 – blev fundet død på Hjulby Mark.

Et barn kendes.

8. Karen Hieronymidatter, 1722-før 1745.

9. Maria Hieronymidatter, ca. 1725-efter 1745.

10. Elsebeth Hieronymidatter, 1726-26.

11. Lidet pigebarn, begravet 1727.

C. Maren Olesdatter Ecklef, født på Sprogø, hjemmedøbt af sin mor og dåbskonfirmeret 29.9.1677 i Nyborg. Begravet 5.5.1741 samme sted.

Gift 6.7.1703 i Nyborg med borger Jens Mathiesen. Nævnes 1745 i Odense.

D. Christen Olsen Sprogø/Ecklef, født på Sprogø, hjemmedøbt af en fostermoder og dåbskonfirmeret 16.10.1681 i Nyborg. Tog borgerskab som sejlingsmand 29.2.1708 i Korsør. Begravet 9.3.1745, skifte 20.12.

Gift senest 1707 med Maren Willadsdatter Winholt. Død efter 1745.
2 børn: 1-2.

1. Marie Christensdatter Sprove, 1707-07.
2. Knud Christensen Sproue, døbt 1711. Tog borgerskab 1734 som søfarende i Korsør. Begravet 1737.

E. Anne Olesdatter, født på Sprogø, hjemmedøbt af sin far og dåbskonfirmeret 9.10.1687 i Nyborg. Død i Korsør og begravet 24.4.1759.

Gift 1° 1.10.1710 i Nyborg med Peder Christensen Sprogøe, født omkring 1680/85. Fæster af gården på Sprogø fra senest 1716. Død samme sted og begravet 5.7.1722 i Nyborg.

5-6 børn kendes: 1-6.

Gift 2° 5.3.1723 i Nyborg med Gunder Olsen Møller/Sprogøe, født ca. 1695 i Arendal, Norge. Fæster af gården på Sprogø fra 28.12.1722 og 16.1.1723 under hovedgården Juelsberg til henimod 1760.⁵⁹ Død i Korsør og begravet mellem 11. og 13.5.1763 samme sted.

3 børn kendes: 7-9.

1. Rasmus (1) Pedersen, døbt 1711 i Nyborg. Død som barn.
2. Christen Pedersen Sprogøe, 1713-tidligst 1731.
3. Rasmus (2) Pedersen Sprogøe, døbt 1718. Tog borgerskab 1741 som skipper i Nyborg, kaldes færgeløbsskipper 1790. Begravet 1786.
Gift 1740 i Nyborg med Anna Catharina Nielsdatter Dyrehauge, døbt 1717 samme sted, datter af skipper Niels Larsen Dyrehauge, død 1763 og hans første kone, Maren Jensdatter, død 1728. Begravet 1790.
4 børn kendes.⁶⁰
4. Christopher Pedersen Sprogøe, 1720-22.
5. Marie Pedersdatter Sprogøe, døbt 1721.
6. Hieronimus Echlef Pedersen Sprogøe, døbt 1722. Antagelig = den dreng fra Sprogø, der døde 1741 hos onklen, skipper Christen Olsen Sprogøe i Korsør.
7. Peder Gundersen Møller, 1723-efter 1781?
8. Ellen Margrethe Gundersdatter, døbt 1726. Konfirmeret 1741 i Nyborg.
9. Maria Elisabeth Gundersdatter Sprogø, 1730-82.
Gift 1751 i Nyborg med Hans Olsen Kruuse, døbt 1732 i Korsør, søn

af skipper Ole Hansen Kruise, 1701-60 og Maren Willadsdatter Winholdt. Tog borgerskab som skipper 1767 i Korsør, senere også havnefoged. Begravet 1783.

10 børn kendes.⁶¹

F. Christen Olsen, født på Sprogø, hjemmedøbt af Maren Fribertis og dåbskonfirmeret 2.4.1689 i Nyborg.

G. Hilleborg Olesdatter Ecklef, født på Sprogø, hjemmedøbt af en fostermoder og dåbskonfirmeret 14.4.1691 i Nyborg. Død før 1745.

Gift 2.5.1716 i Nyborg med Wilhelm Henriksen Constabel. Begravet 30.6.1742.

4 sønner kendes: 1-4.

1. Ole Wilhelmsen, døbt 1722 i Nyborg. Var 1745 skibsmænd samme sted. Gift 1743 i Nyborg med Dorothea Rasmusdatter. Hun gift 1° 1721 i Nyborg med skibsmænd Mads Rasmussen Bild. Begravet 1740, skifte. 5 børn kendes.

2. Christen Wilhelmsen, 1726-før 1745.

3. Wilhelm Wilhelmsen, 1730-efter 1745.

4. Antonius Wilhelmsen, 1735-efter 1745.

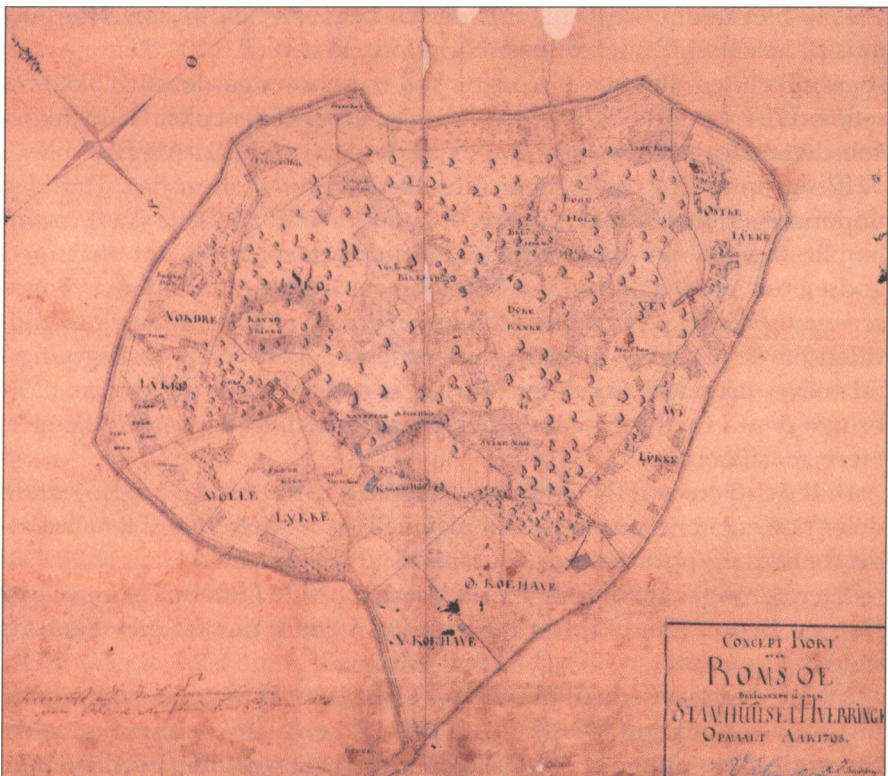
H. Jacob Olesen, begravet 27.12.1692 i Nyborg.

Romsø

Denne ø ligger også ved »motorvejen« gennem Storebælt, og med sine 108 ha. er den betydelig større end Sprogø.⁶² Romsø nævnes første gang i Valdemar Sejrs jordebog (omkring 1230) som *Rumsø*, en skovbegrøet ø med et åbent areal.⁶³ Den var også senere kongelig ejendom og blev administreret fra henholdsvis Eskebjerg (nuværende Scheelenborg – afhændet fra Kronen 1602) og Nyborg Slot. 1527 blev Romsø udlejet til lensmanden, Peder Lykke, en østjysk adelsmand, der var i fuld gang med at samle sig en fynsk besiddelse med basis i hovedgården Hverring i Viby sogn. Fra 1542 forbeholdt kongen sig dog igen øen.⁶⁴ I 1558 blev der fældet tømmer til brug ved et mindre byggeri på Koldinghus og 1571 blev en del af Sprogøs heste overført til Romsø.⁶⁵ Kongen forbeholdt sig affødningen (føllene), eftersom han selv ville forsyne hesteflokkene med hingste. Lensmanden fik besked på i rette tid at optage folerne, forsyne dem med foder og lade dem røgte, indtil Frederik den Anden lod dem hente. Ligeledes i 1571 og gentaget 1576 blev det forbudt at gøre hugst i kronens skove på øen.⁶⁶ Romsø blev i 1581 igen lejet

ud til Hverringe; til Peder Lykkes søn Jørgen og endelig 1604 købt af sønnesønnen Henrik Lykke.⁶⁷ Romsø hører stadig under hovedgården Hverringe. Der nævnes hverken bebyggelse eller brugere i skødet.

Arent Berntsen og Resen skrev henholdsvis 1650 og ca. 1670, at Romsø mest var begroet med skov, at der fandtes en gård, en del vildt og en stor mængde kaniner.⁶⁸ En tjenestekarl nævnes i Kerteminde tingbog 1650.⁶⁹ Omtrent samtidig ses en gårdsignatur på et kort af kartografen Johannes Mejer. En fæster, Oluf Hansen, optræder første gang i Dorthe Daas pantebrev på Hverringes faste besiddelser 1660, men ikke med navns nævnelse i hendes skøde to år efter.⁷⁰ Senest to år senere overtog Diderich Petersen, født ca. 1640, fæstet. Han nævnes i matriklerne 1664 og 1688, hvor han betalte en fjerding smør i afgift.⁷¹

Det ældste matrikelkort over Romsø. Opmålt 1798 af M.N. Bondesen. Øen er drejet 45 grader mod vest. Den firlængede gård med mange udlænger er omgivet af agre på begge sider. Mod syd ses engen Kohaverne og mod Storebælt agrene i Øster Lykke. Ejerens eksemplar, Hverringe Godsarkiv, Landsarkivet i Odense.

I 1682 kom landmålerne til Romsø.⁷² I den ene vang, »Trøyenborg Marck«, som lå tættest ved gården, blev opmålt og beskrevet 37 agre. Imellem dem kunne der høstes 8 læs hø. Trøjborg er i dag navnet på en skråning ved vestkysten mod fastlandet. Desuden fandtes 13 stykker ager i Øster Lykke, der lå mellem Storebælt og skoven på østsiden. Her kunne kun bjerges 1/4 læs hø. Skov og eng blev beskrevet i en særlig taksation.⁷³ »En liden skov, som består udi nogle gamle ege og bøge med nogle forvoksede ditto, samt en del middelmådige og unge ege og bøge til lige med en part underskov af bævre asp, linde, elle, hassel og tjørne hvorpå når fuldolden falder kan fedes 20 svin«. Desuden var der her græsning til 24 høveder. Romsøs hartkorn var 1664 fastlagt til 8 tønder, 7 skæpper, 1 fjerdingkar og 1 album. I den nye matrikel 1688 blev taksten sat ned til 5 tønder og 5 skæpper. I begge tilfælde tillagt 6 skæpper, 2 fjerdingkar og 2 album »svins olden«.

1717 blev fæstet overtaget af Diderich Petersens ældste søn, Hieronymus Diderichsen Ecklef, der var barnefødt på øen ca. 1664. Han nævnes som hollænder eller kvægforpagter ved nabohovedgården Broløkke fra senest 1704 og døde dér. Begravet i Viby 1718. Hans enke, Cathrine Jacobsdatter, fortsatte forpagtningen af Romsø til 1721. Afgiften blev i 1717 sat op til 2¹/₂ tønne smør, til betaling hver mortensdag. Det blev understreget, at Hieronymus også skulle udrede alle kgl. skatter samt familie- og folkelønsskatter. I 1680'erne førte faderen sammen med godsejeren proces herom.⁷⁴ Af fæstebrevet fremgår, at Diderich Petersen stadig boede på øen, men at han på grund af alder og sygdom godvilligt havde afstået gården. Bygningerne var i hans lange forpagtningstid blevet meget brøstfældige. Far og søn forpligtede sig derfor til at bringe dem i forsvarlig stand, men manglerne blev desværre ikke nærmere specificeret.

Diderich Petersen flyttede som tidligere nævnt til Måle 1721 og døde dér. I skiftet efter ham oplyses, at pigen Giedske Nielsdatter i fem år havde »betjent og opvartet den salig mand«, hvorfor hun forlangte 20 slettedaler. Arvingerne, repræsenteret ved den nyeste fæster på Romsø, Iver Hansen Bruun, fandt kravet for stort og nøjedes med at give hende 2 slettedaler om året.

Inden dødsboets dokumenter blev bogført var mandens efterladte ting solgt ved auktion. Der findes derfor kun en fortegnelse ordnet efter kategorier. I to punge lå 35 rigsdaler, 2 mark og 6 skilling i rede penge. Af sølv nævnes ni dusin knapper (12 rd. og 2 sk.) og fire spiseskeer (6 rd., 1 mark og 13 sk.). Der var otte fade, otte tallerkener og tre saltkar af tin samt et par messinglysestager. Det dyreste indbo var en kobberkedel på 11 pund (2 rd., 4 mark og 8 sk.), et stue-urværk af jern (3 rd.) og en

gammel kakkelovn (2 rd.). Fire gamle skilderier vurderedes ikke højt. Sengetøj og gangklæder fylder godt i fortegnelsen, men de var heller ikke så dyre. Af møbler nævnes et spejl, en sort fyrrekiste, et egebord, en stolpeseng, fire stole, en bænk og et hængeskab af eg.

Derefter oplistedes en Barthizan [stikvåben] og usædvanlig mange bøger, der dog heller ikke blev vurderet særlig højt: En tysk huspostil, en gl. tysk historiebog, en ligprædiken, en dansk huspostil, bønnebogen *Jomfruens Ærekrans*, en tysk bønnebog, en gammel salmebog, en dansk bibel og en rulle hollandsk tobak til samme pris som biblen, to mark. Til sidst nævnes hans besætning: En blakrygget ko på 12 år (4 rd.), en sortrygget ditto på 16 år (3 rd.) samt tre får og et lam fra året før (2 rd. 4 mark). Indbo m.v. indbragte ialt 47 rigsdaler, 1 mark og 7 skilling.

Som tredje kategori nævnes ejendom. Diderich Petersen havde i 1697 købt et 7-fags bindingsværkshus i Strandgade i Kerteminde af sognepræst Jens Madsen Faber i Gislinge-Ellested for 100 slettedaler.⁷⁵ 1711 fik et barnebarn skøde på halvdelen af huset. Det var Diderich Clausen, som datteren Mette Diderichsdatter havde født 1702 – to år før sit ægteskab med guldsmed Knud Poulsen i Kerteminde. Denne familie med yderligere 2-3 børn flyttede samtidig til huset. Ved skiftet forsøgte Iver Bruun at overbevise retten om, at guldsmeden burde modregnes for 11 års husleje = 33 slettedaler. Men skifteretten konkluderede, at dette var boet uvedkommende.

Boets positiver udgjorde herefter: 160 rd. 2 mark 6 sk. Der overfor stod udgifterne: 58 rd. 2 mark 7 sk. Over halvdelen var gået til begravelsen, som sønnen, Peiter Diderichsen i Måle, havde lagt ud. Iver Bruun forlangte 2 rd. for et liglagen og en ligskjorte.

Anne Hieronymidatter Ecklefs efterslægt

Diderich Petersen, født ca. 1640 – måske søn af en ældre fagfælle, Peiter Hollænder, der nævnes ved hovedgården Broløkke 1656. Fæster på Romsø senest 1664-1717. Død som lejer i gården Lillevang i Måle og begravet 26.11.1721 i Viby, skifte 12.8.1722.

Gift senest 1664 med *Anne Hieronymidatter Ecklef*, født ca. 1636 på Sprogø. Hun nævnes i Kerteminde tingbog 1684 og som fadder 1677-88. Død på Romsø og begravet 13.12.1713 i Viby.

7 børn (det ældste usikkert) kendes: A-G.

Hun kan evt. først have været gift med den ældste kendte forpagter af Romsø, Oluf Hansen, der nævnes 1660 – og som med stor sandsynlighed efterlod sig børn/slægtninge med tilnavnet Romsøe i Kerteminde.

- A.** Hieronymus Diderichsen Ecklef/Romsøe, ca. 1664-1718, på Romsø. Fortsættes side 31.
- B.** Lisbeth Diderichsdatter – usikker. I så fald død før skiftet efter faderen. Gift 13.10.1693 i Viby med Peder Jensen i Drigstrup. Måske = Peder Jensen Jyde, ca. 1647-1698, i Bregnør, Drigstrup sogn. Antagelig død uden arvinger.
- C.** Peter Diderichsen Romsøe. Husmand i Måle fra 16.6.1716. Død samme sted og begravet 18.3.1739 i Viby, skifte 3.6. Overskud 48 rigsdaler, 4 mark og 8 skilling. Vist nok ugift; hans søskende eller deres børn var arvinger.
- D.** Diderich Petersen Diderichsen, født ca. 1672. Bolsmand i Måle fra 1717. Død samme sted og begravet 8.12.1720 i Viby, skifte 15.1.1721. Overskud 49 rigsdaler, 4 mark og 14 skilling. Gift 17.9.1713 i Viby med Anneche Madsdatter, datter af husmand Mads Andersen Jyde, ca. 1637-1685 og Maren Nielsdatter i Måle Skovhuse – Maren gift 2° 1685 med »gamle« Niels Hansen, ca. 1657-1743. 3 sønner kendes: 1-3.
Anneche gift 2° senest 1721 med efterfølgeren, bolsmand og bødker Anders Hansen, født ca. 1694 i Viby. Søn af husmand og bødker Hans Pedersen, vist nok død 1729 og (Kirsten?) NN, død 1736. Anders begravet 7.5.1751 i Viby, skifte 4.6. Anneche begravet 1759. 2 døtre kendes: 4-5.
1. Diderich (1) Diderichsen, født 1715. Død som spæd.
 2. Mads Diderichsen, 1716-97. Gårdfæster fra ca. 1763 i senere Bregmosegård i Måle.
Gift med (Johanne Jørgensdatter?), ca. 1704-1779. 2 børn kendes. Hun gift 1° med Niels Olsen, død 1762. Gårdfæster samme sted fra 1729. 2 børn kendes.
 3. Dierich (2) Diderichsen, 1718-66. Fæster i halvdelen af Målegård fra 1754 og derefter i senere Hesselgård samme sted fra 1759.
Gift med Johanne Rasmusdatter, ca. 1723-1796. Hun gift 1° med Peder Madsen, født i Drigstrup. Fæster i Hesselgård fra 1731. Død 1759. Peder gift 1° 1741 i Viby med Maren Frandsdatter Bielke, ca. 1713-1750. Datter af gårdfæster Frands Andersen Bjelke, ca. 1648-1722 og Anna Sørensdatter, i Viby. Johanne gift 3° 1766 i Viby med Ole Madsen, 1727-1810. Efterfølger fra 1766. 4 børn kendes.

4. Kirsten Andersdatter, 1722-1812.

Gift 1750 med sin fætter, Hieronymus Nielsen Bjørn, 1721-1800. Søn af Niels Madsen Bjørn, død 1772 og Kirsten Nielsdatter, ca. 1693-1726, i Lykkegård, Viby s. Efterfølger som bolsmand i Måle.
3 døtre kendes.

5. Karen Andersdatter. Levede 1751.

E. Henrich Diderichsen Ecklef, født omkring 1675/80. Ridefoged ved Orebygård, Saksøbing landsogn fra senest 1714, derefter fra 1726 birkeskriver og forpagter af gæstgiveriet samme sted. Død 1730, skifte 30.8. Gift senest 1714/15 med Margrethe Rasmusdatter, født omkring 1690. Død efter 1757/58.
3 børn kendes: 1-3.

1. Dorothea Cathrine Henrichsdatter Ecklef, ca. 1715-1793, begravet i Grenå.

Gift 1744 i Saksøbing med Hans Michael Christophersen Berg, 1712-87, skifte. Søn af gæstgiver i senere »Hotel Prinsen« i Roskilde, Christopher Hansen Berg, død 1726 og Anna Cathrine Michelsdatter, død efter 1748. Student Roskilde 1731, cand. teol. 1739, sognepræst i Laurbjerg og Lerbjerg ved Langå 1744, derefter i Øster Velling, Helstrup og Grensten ved Randers fra 1746. Teologisk forfatter.
11 børn kendes.

2. Christian Henrichsen Ecklef, ca. 1718-efter 1730.

3. Rasmus Henrichsen Ecklef, ca. 1719-efter 1758. Var sætteskipper i Saksøbing 1743, senere handelsmand i Rødby. Han og hustruen skrev testamente 1757.

Gift med Karen Hansdatter Brams, født ca. 1713. Vist nok datter af tobaksspinder Hans Hansen Bramsen og Karen Jensdatter i Rødby. Vist nok barnløse.

F. Mette Diderichsdatter Romsøe. Nævnes i Drigstrup 1702 som mor til et barn med tjenestekarl Claus Clausen. Begravet 15.6.1735 i Kerteminde.

En søn kendes: 1.

Trolovet 2.6. i Viby og gift 10.6.1704 i Kerteminde med guldsmed Knud Poulsen, født 1680/85 i Nyborg. Søn af urmager Poul Knudsen, død 1714 og Anne Bendixdatter, død 1717. Familien boede i Mettes forældres hus i Strandgade i Kerteminde. Død fattig og begravet 30.7.1750 i Kerteminde.

6 børn kendes: 2-7.

1. Diderich Clausen, født 1702 (moderen stod offentligt skrifte i Drigstrup kirke 21.5.). Svagelig og måske sindslidende. Opdraget hos moderens forældre på Romsø. Modtog 1711 som arveforskud halvdelen af den våning i Kerteminde som moderen og stedfaderen boede i, af hendes forældre. Antagelig død før morfaderens skifte 1722.
2. Anna Knudsdatter »Bekker«, 1705-82, skifte. Overskud 193 rigsdaler. 4 efterlevende børn.
Gift senest 1734 med skipper Oluf Hansen, død 1767 i Præstø, skifte. Underskud 27 rigsdaler.
5 børn kendes. De brugte navnet Egeschou.⁷⁶
3. Lisabeth Dorthea Knudsdatter, født 1706 i Kerteminde.
Gift senest 1739 med ridefoged Hans Jensen Bruun på »Stornakkegaard«, Søborg sogn.
4. Pernille Knudsdatter, født 1709 i Kerteminde. Antagelig = Hilleborg Knudsdatter, der nævnes i skifte efter morbroderen, Peter Diderichsen Romsøe i Måle 1739.
I så fald gift senest 1739 med degn Christian Meyer i Øster Egesborg. Mere korrekt er vist nok degn samme sted, cand. theol. Frederik Brandt Kisbye, 1692-1739.⁷⁷
5. Jacob Knudsen, 1711-60. Guldsmedesvend i Kerteminde ved vielsen, senere mester.
Gift 1741 i Kerteminde med Anna Christiansdatter. Begravet 1760 i fattigjord samme sted.
6 børn kendes.
6. Poul Knudsen, 1716-39.
7. Hieronymus Diderich Knudsen, 1719-60.

G. Barbara Diderichsdatter, død tidligst 1722.

Gift med Søren Andersen, død før 1722. Forpagter på Tybjerggård.
3 døtre kendes: 1-3.

1. Hilleborg Sørensdatter. Flyttede 1726 til Bavelse. Levede 1739.
Gift 1° senest 1717 med Jesper Hansen. Død 1725 i Vemmeløse, Gimlinge sogn, skifte 28.9.⁷⁸ Var 1722 forpagter på Gunderslevholm og ved sin død selvejergårdmand i Vemmeløse.
En datter kendes.
Gift 2° senest 1730 med Johan Peder Guldager. Boede 1730 ved Gunderslevholm, kort efter forpagter på Ravnstrup, Herlufmagle sogn. Nævnes 1739 som forpagter på Nøragergård og Sæbygård.

2. Anna Sørensdatter, død mellem 1730 og 1739.
Gift senest 1722 med Enevold Pedersen, død senest 1730. Ridefoged på Næsbyholm og Bavelse.
En søn kendes.

3. Sidsel Sørensdatter, født ca. 1695. Begravet 1727 i Slagelse (Skt. Peders sogn), skifte 1728. Underskud 140 rigsdaler, 4 mark 11¹/₂ skilling.
Gift senest ca. 1716 med Poul Pedersen Høy, antagelig født i Norge. Stadsmusikant i Slagelse 1717-38. Skal være død senest 1739.⁷⁹
2 børn kendes.

Hieronimus Diderichsen Ecklef og Iver Hansen Bruun

Efter Diderich Petersens usædvanlig lange forpagtningsperiode, mindst 53 år, skete der som nævnt to skift i løbet af kun fire år. I 1717 overtog Diderich Petersens søn Hieronymus Diderichsen Ecklef fæstet, og i 1721 blev det Hieronymus' svigersøn Iver Hansen Bruun som stod for overtagelsen. Fæstebrevene fra 1717 og 1721 giver et indtryk af forholdene på Romsø.⁸⁰ Ved det andet fæsteskitte blev den nye årlige afgift på 2¹/₂ tønne smør omregnet til penge, 40 rigsdaler. Gården med besætning, gærder og diger skulle holdes i forsvarlig stand. Efterslæbet fra 1717 med hensyn til bygningernes vedligeholdelse var nok indhentet. Bedstefaderen skulle fremdeles have lov til at bo i det værelse, som han og hans svigerdatter var blevet enige om. Han er dog nok snart flyttet til fastlandet.

Der blev aftalt mere præcise rammer for gårdens dyrehold. Det skete for at tilgodese de dådyr, som med henblik på jagt var udsat i en dyrehave i skoven. Hvornår dette er startet er ikke klart. Det kunne være sket i middelalderen efter ønske fra kongen, men er nok snarere foranlediget i 1600-årene af familien Lykke på Hverringe. Fæsteren måtte om sommeren ikke sætte mere kvæg på græs, end han om vinteren kunne fodre med øens høslet. Og slet ikke leje græsning bort. Af heste måtte der være så mange som nødvendigt for landbruget. Desuden 16 får og fire levesvin i skoven. På sti måtte fæsteren have så mange han syntes og lystede. Bukke og gedehold var ikke tilladt. Gårdmanden skulle føre tilsyn med dådyrene og sørge for, at der blev fældet unge træer og grene, når vinteren blev hård. Kun ejeren og hans fuldmægtig måtte skyde eller bortføre dådyr. Brænde måtte kun hugges efter anvisning. Fæsteren var ansvarlig for, at ingen tjenestefolk eller andre fremmede forbrød sig. Skulle ejeren ønske noget fragtet fra øen, var han forpligtet til at gøre det gratis.

Romsøgårdens bådleje ved Trøjborg omkring 1920. Her sluttede vist nok familiens karriere på øen efter gårdens brand i 1736. Affotografering lånt af Kirsten Kruse og Leif Romsø Hansen, Kerteminde.

Den nye fæster, svigersønnen Iver Hansen Bruun, fik i løbet af tolv år fem børn. Men den 20. oktober 1735 skete en katastrofe, som betød at familien måtte opgive ævret, Romsøgården brændte ned til grunden. Familien blev ruineret og manden slået med sindssyge. Han døde omkring den 1. februar 1736 i Kerteminde. Inden da havde godsejeren midt i januar eftergivet landgilden for det forløbne år.⁸¹ Og den 20. marts blev der ved Scheelenborg birketing udformet et dokument om sagen.⁸²

Der blev ført tre vidner, hvis opgave var at »erfare den rette og sande oplysning angående den ulykkelige hændelse på Romsø«. Det ene vidne, en mand fra Kerteminde, fortalte, at han sidst på eftermiddagen var kommet ud af skoven på Romsø. Han havde da set gården stå i lys lue. Den var tændt på alle hjørner, og såvel hø- som kornhæs, der stod ved den, stod i fuldkommen lue og brand. Men, hvorfra ilden havde haft sit udspring, vidste vidnet ikke noget om. Folkene havde brygget øl samme dag, og derfor havde man spist sent, hvorefter enhver gik til sit arbejde. Besidderen, Iver Hansen Bruun, forføjede sig ud i skoven for at hugge nogle båndstager. Vidnet som vidste, at manden ikke var til stede, at ko-

nen sad med en del små umyndige børn og ikke kunne redde sig selv, gjorde sit yderste for at hjælpe. Hans hår og øjenbryn blev svedet, men til sidst måtte han overlade alting udi Guds egen direktion. Heldigvis var konen og børnene frelst. Men alle køer, foder og alt indbo var lagt i aske. Det eneste, der blev reddet, var to gamle dyner. Så kom manden løbende, men kunne heller ikke redde det ringeste. »Formedelst samme alteration er det da endelig blevet mandens død, såsom han måtte se sig og sine udi denne hårde vinter udi den største armod og elendighed«.

To husmænd fra Lykkegård tæt ved Storebælt havde ovre på Romsø set »en forskrækkelig stor ild som meget hastigt blev antændt, hvor de da efter som de ikke selv var mægtig at komme derover formedelst Guds hårde og strenge vejr, skikkede bud til Måle om videre hjælp«. Om lørdagen derefter kom de to mænd med stor møje og arbejde endelig over til øen. »Og da forefandt [de] manden i en trøje og en nat hue ... tilligemed hans kone og børn stående med stor hylen og gråd på gårdstedet.« Vidnerne forklarede, at de arme mennesker havde måttet tilbringe nætterne under to både, som de havde omvæltet nede ved stranden.

Vi må ty til lidt senere kilder, for at få mere konkret viden om gårdens udseende. På matrikelkortet fra 1798 vises et omfattende gårdanlæg, som må være forbedret i flere tempi i den forløbne tid. Bl.a. rummede den fritliggende kvadratiske bygning en hestetrucken smørkærne. Den næste fæster, Jørgen Madsen Møller, hvis far var forpagter ved Lunds-gård syd for Kerteminde, fæstede 26. april. 1736.⁸³ I stedet for at betale indfæstning, forpligtede far og søn sig til at afslutte genopbygningen. Der var allerede opført syv fag stuehus. Hertil skulle føjes fire fag bryggers og bagehus (nordlængen), seks fag kornlade og fire fag tærskelade (sydlængen), fire fag hestestald (vestlængen), tolv fag kohus (østlængen) og to fag fårehus, i alt 39 fag bindingsværk. Den nye fæster blev dog heller ikke skånet for ulykker. Under kvægpesten 1745/46 mistede han 34 stykker kvæg.⁸⁴

Hieronymus Diderichsen Ecklef/Romsøes efterslægt

Hieronymus Diderichsen Ecklef/Romsøe, født ca. 1664. Hollænder på Bro-løkke – ligesom sin formodede farfar – fra senest 1704, derefter fæster på Romsø 11.3.1717-1718. Død på Broløkke og begravet 11.3.1718 i Viby.

Gift senest 1693 med *Cathrine Jacobsdatter*, født ca. 1669. Fortsatte forpagtningen af Romsø 1718-4.6.1721. Begavet 22.9.1738 i Kerteminde.

4 børn kendes: A-D.

- A.** Elisabet Hieronymidatter Ecklef, født ca. 1693. Romsø Enken begravet 26.10.1740 i Kerteminde.
 Gift 29.9.1720 i Viby med Iver Hansen Bruun, født i »Holsten«, dvs. Hertugdømmerne Slesvig-Holsten – måske på Løjtland? Ved vielsen kornskriver på Scheelenborg, forpagter af Romsø 4.6.1721-1735/36. Gården brændte 20.10.1735, hvilket ruinerede familien og slog manden med sindssyge. Begravet 6.2.1736 i Kerteminde.
 5 børn kendes: 1-5.
1. Niels Iversen Bruun, født 1722 på Romsø.
 2. Christine Iversdatter Bruun, født 1725.
 3. Hans Iversen Bruun, født 1727.
 4. Anna Catharina Iversdatter Bruun, født 1731.
 5. Hieronymus Iversen Bruun/Romsøe, født 1734. Konfirmeret omkring 1750 i Kerteminde af provst Bøgh, der senere skrev om ham »Boer og lider ret vel i Kalundborg«. Ved 1. vielse farende med skipper Christen Jensen Thurøe, kaldes købmand ved 2. vielse og senere skibsmand og fisker samme sted. Død 1803 og begravet på Skt. Olai kirkegård.
 Gift 1° 1759 i Kalundborg med Mette Christensdatter, ca. 1714-1783. Børn kendes ikke. Hun gift 1° 1745 samme sted med skibskarll Laurits Madsen, ca. 1715-1756.
 4 børn kendes.
 Gift 2° 1783 i Kalundborg med Kirstine Pedersdatter, født ca. 1751.
 2 børn kendes.
- B.** Søn, født ca. 1698. Død på Broløkke og begravet 14.6.1705 i Viby.
- C.** Anna Margrethe Hieronymidatter Ecklef, født ca. 1699. Død på Broløkke og begravet 1.8.1717 i Viby.
- D.** Dorothea Hieronymidatter Ecklef/Romsøe, født på Broløkke og døbt 5.12.1708 i Viby. Måtte 29.11.1754 stå til kirkens disciplin (6. bud) – barnefader var rytter Christen Madsen i Kerteminde. Begravet 1.3.1778 samme sted. Hendes efterladte ejendele blev solgt 7.3. for at dække boets gæld.
 Gift 15.10.1732 i Viby med skipper og skibstømrer Peder Christiansen. Begravet 3.10.1740 i Kerteminde.

Noter:

1. S.V. Wiberg: *Personalhistoriske, statistiske og genealogiske Bidrag til en almindelig dansk Præstehistorie*, 2. bind, Odense 1870, s. 577.
2. Oplysning om hendes død i enkesædet Stokbro i Dybe sogn er fundet via arkivar Nygårds sedler i Rigsarkivet.
3. Det er ikke lykkedes at finde familierne i Roskilde længere tilbage.
4. En henvisning til forældrenes vielse havde jeg tidligere fundet som en tilføjelse i et eksemplar af Wibergs præstehistorie i Rigsarkivet. Den fandt sted 28. november 1744 – uden trolovelse med kongebrev i Saksøbing.
5. Overtog birkeskriverhvervet efter Christian Friis, der frasagde sig 25.4.1726. Udnævnelsen kgl. konfirmeret 16.6.1727 (ansøgning 10.5.). Danske Kancelli, Rigsarkivet.
6. Skifte 30.8.1730. Skifteprotokol Orebygård 1727-61, s. 32b-45b. Landsarkivet, København. Registreringen, der blev foretaget rum for rum, indeholder påfaldende mange bøger tilsyneladende opbevaret i en skipperkiste.
7. Testamente 23.11.1757, kgl. konfirmeret 20.1.1758. Danske Kancelli, Rigsarkivet. Rasmus Clausen fik kgl. bekræftelse på sin udnævnelse til birkeskriver 7.5.1731. Danske Kancelli, Rigsarkivet.
8. J. P. Trap: *Danmark*, 5. udg. V, 2, s. 891-92 og X, 2, s. 507.
Carl Langholz i Aabenraa takkes for bidrag vedr. de ældre familier Ecklef.
Emil Bruhn: *Die Chronik von Koldenbüttel, Das Geschlecht Eckleff*, Garding 1928, s. 167-71.
Johannes Rudbeck: *Kanslirådet Karl Fredrik Eckleff, Det svenska Frimurarsystemets Fader*, Stockholm 1930. Indeholder vidtløftige redegørelser om familien.
Regimentsfetskærer Heinrich Ecklef, der nævnes i Bergen 1656-59, kunne være stamfar til en norsk familie, der er karakteriseret ved mange officerer.
9. Poul Steen og Arne Julin: *Tusindvis af Navne, Personregister til Personalhistorisk Tidsskrift 1880-1965, akkumuleret register*, bind 1-3, 2001. Samme: *Personregister ... 1966-1996*, 1998.
10. Kirsten Kruse Hansen: *Romsø*. Munkebo 1991, s. 10.
11. Fæstebrev 11.3.1717. Hverringe godsarkiv, fæsteprotokol 1687-1773, s. 2. Landsarkivet, Odense.
12. Skifte 12.8.1722. Hverringe godsarkiv, skifteprotokol 1719-90, s. 37-39 og 76-77. Landsarkivet, Odense.
13. »*Skjønne Fjærrætninger*», *Provst Bøghs Beskrivelse af Kerteminde og Bjerge Herred 1770* ved Birgit Bjerre Jensen, Landbohistorisk Selskab 1995, s. 190.
14. Skifte 3.6.1739. Note 12, s. 256-268.
15. Note 13, s. 187-91.
16. Tak til Kenneth Vejgaard Jørgensen, Odense, for at hjælpe mig i gang med familien på Sprogø. Følgende materiale er brugt generelt:
H. C. Holst: *Hollænderne på Sprogø, Aarboeg Sorø* 1930, s. 37-48.
Pia Sigmund: *Marie og Christoffer fra Sprogø, Børn i Danmarks historie 1658*, alinea 2002.
Landsarkivar G.L. Wads sedler (Sprogø). Landsarkivet, Odense.
Chr. Pedersen: *Sprogø, Aarboeg Sorø I*, 1912, s. 71-77.
Troels Lund: *Dagligt Liv i Norden i det sekstende Aarhundrede*, 5. udg., I, 1929-31, s. 76-77 og 110-11 med noter.
J. P. Trap: *Danmark*, 5. udg. III, 3, 1954, s. 701-02, og ældre udgaver.
Curt Asklund: *Sprogø, Korsør Kommune* 1980.
Jacob Due: *Sprogø*, udg. af Bikuben i Korsør 1981.
Henrik M. Jansen: *Sprogø var en ren røverkule, Træk af øens omskiftelige historie*, s. 63-68 i *Her blev Danmark til! – På besøg i historien, Fyn, Svendborg* 1995.
17. Note 16.
18. *Stednavne i Vestsjællands Amt*, udgivet af Institut for Navneforskning ved Bent Jørgensen, 2001, s. 51-52.
19. Note 16.
20. Lisbeth Pedersen, Anders Fischer og Bent Aaby (red.): *Storebælt i 10.000 år, Mennesket, havet og skoven*, 1997.
21. *Frederik den Førstes danske Registranter*, s. 468. Emil Madsen: *De kongelige Stalde og Stutterier i det 16. Aarhundrede, Fra Arkiv og Museum 2*, 1903-05, især s. 447-62.
22. *Tegnelser over alle Lande*, Danske Magazin IV, 1. 3 hefte, 1856, s. 289.
23. Kancelliets Brevbøger 1561-65, s. 393.
24. *M. Morten Pedersens historiske Kalenderantegnelser* ved Holger Rørdam, Ny Kirkehistoriske Samlinger III, 1864-66, s. 505. Kancelliets Brevbøger 1566-70, s. 473.
Fr. Olsén: *Det danske Postvæsen, dets Historie og Personer indtil dets overtagelse af Staten 1711*, 1889, s. 557, beretter om kro på Sprogø 1557. Årstallet, som jeg ikke har kunnet verificere, er gentaget af senere forfattere – f.eks. Alex Wittendorff: *Alvej og Kongevej*, 1973, s. 146. I så fald burde en fæster være nævnt i jordebogen over Nyborg len 1563.
Fra 1552 boede der hollændere på Bøtø, Væggerløse sogn på Falster. Jeg har ikke fundet nogen familiemæssig sammenhæng mellem disse og dem på de små øer i Storebælt. 1587 nævnes hollændere på Egholm i Limfjorden. Se i øvrigt *Holland Danmark*, bind 1, 1914, s. 239ff.
25. Kancelliets Brevbøger 1566-70, s. 473.

26. 7.9.1571. Kancelliets Brevbøger 1571-75, s. 68.
27. Kancelliets Brevbøger 1576-79, s. 115.
28. Dateret 5.7. eller 24.7.1580. Kancelliets Brevbøger 1580-83, s. 113-14. Der henvises til brevet i alle senere jordebøger 1591/92-1638/39. P. Pettersen indtil 1611/12 og derefter J. Pettersen.
29. Kancelliets Brevbøger 1588-92, s. 841 og 856. Danske Magazin, III, 3, 1851, s. 75-77.
30. Marton de Hartanyi: *Samuel Kiechels rejse i Norden 1586*, Danske Magazin, VIII, 5., 2-3. hefte, 1981, s. 93.
31. *Biskop Jacob Madsens visitatsbog 1588-1604 ved Jens Rasmussen og Anne Riising*, Odense 1995, s. 89.
32. Nyborg lensregnskab 1593-94. Rigsarkivet.
33. Kancelliets Brevbøger 1603-08, s. 686.
34. P.H. Resen: *Atlas Danicus IV*, Fyn (udg. af Jacob Isager), Odense 1984, s. 215, 247 og 305-06. Fr. Crone: *Efterretninger om en Del i Nyborg Kirke begravede Personer*, *Personalthistorisk Tidsskrift* 1884, s. 324.
35. C. Molbech: *Uddrag af K. Christian den Fierdes Skrivecalendere*, *Nyt historisk Tidsskrift IV*, 1852, s. 278-79.
36. Skifte 13.12.1636. Skøde- og skifteprotokol 1631-43, s. 164a-167b. Nyborg byfogedarkiv, Landsarkivet, Odense.
37. Skifte 10.9.1666. Nyborg byfoged, skifteprotokol 1664-69, s. 74a-82a. På grund af sit tilnavn må den afdøde også have haft en tilknytning til Sprogø. Han kunne være den senere nævnte fisker, der deltog i svenskernes rekonosceringer på isen 1659.
38. En udførligere behandling af efterslægten i familierne Ecklef og Sprogø m.v. findes i *Ann og Pers familie, Peter Geleff, Annetore Mossin Jespersen, Slægtsbog, Første halvbind – Geleff m.v.*, Måle 2004.
39. Nyborg lensregnskab 1636/37. Rigsarkivet.
40. Kancelliets Brevbøger 1646, 87.
41. Kancelliets Brevbøger 1649, 298.
42. Arent Berntsen Bergen: *Danmarks oc Norgis Fructbar Herlighed*, 1650-56, s. 101.
43. Note 16, H.C. Holst, s. 43.
44. 22.4.1655 og 13.10.1657. Nyborg kirkeregnskab 1654-1705. Landsarkivet, Odense.
45. Aage Fasmer Blomberg: *Fyns vilkår under svenskene 1657-1660*, 1973, s. 178-98.
46. *Kronens Skøder II*, 1908, s. 213, 393 og 440f.
47. Tak til arkivar Finn Pedersen, Skælskør Egns-historiske Arkiv, for denne oplysning.
48. F. Crone: *Oplysninger om Familierne Ecklöv, Kallager, Lunn, Lund, Knudsen, Lange og Munck*, Nyborg 23.12.1881, s. 278-84 og s. 469-76. Manuskript i Nyborg lokalhistoriske arkiv.
49. Wilhelm v. Antoniewitz: *Danske Patricierslægter I*, 1956, s. 119-54. Lunn-samfundet: *Slægtstavle over efterkommere efter Hans Pedersen Lunn samt stamtavle over forfædre til etatsråd C.F.A. Lunn og hustru født Resch*, 1972.
50. *Stamtavle med biografiske Oplegninger over Slægten Pingel nedstammende fra Kaptainleutnant Christian Pingel, død 1730, og Hustru Mette Sophie Eckleff, død 1761 samt Lotteriinspektør Hans Heinrich Pingel og Hustru Anna Marie Sebath og andre her i Landet forekommende Slægter førende Navnet Pingel (Pengel)*, udarbejdet af P.H.J. Petersen, fhv. Apotheker i Hørsholm 1931. Manuskript 45-155-40 i Det kongelige Bibliotek.
51. 6.3.1676. *Kronens Skøder 2*, 1908, s. 440f. 9.3.1676, læst på Fynbo Landsting 5.4. Fra 27.2.1721 under Juelsberg.
52. *Uddrag af Biskop Jens Bircherods historisk-biografiske Dagbøger for Aarene 1658-1708*, udg. af Christian Molbech, 1846, s. 186.
53. Landmålingsforretning, Nyborg Landsogn 1688, Juelsberg godsarkiv 4/4, s. 32b. Landsarkivet, Odense.
54. Carl S. Petersen: *En rejse i Danmark i vinteren 1674*, *Fra Arkiv og Museum 3*, 1905-08, s. 15-41.
55. H.F. Rørdam: XIII. Til Sprogø Historie, *Danske Magazin*, IV, 5, 1884, s. 154-46. Fyns Bispearkiv, Stiftets almindelige breve 1622-50 og 1671-85. Landsarkivet, Odense.
56. Carl S. Petersen: *Ludvig Holbergs Samlede Skrifter*, Femte Bind, 1920, s. 25-26. F.J. Billeskov Jansen: *Ludvig Holbergs Værker i tolv bind*, 1971, s. 56-58.
57. Jvf. Professor Holger Jakobæus' rejsebog 1671. Se illustration.
58. Fæsteprotokol Juelsberg gods I, s. 135. Landsarkivet, Odense.
59. Fæsteprotokol 1737-1803 på Juelsberg er ikke kontrolleret.
60. Ældre stamtavler medtager her også Henrik Mogensen Sprogø, ca. 1746-1794, færgeløbskipper i Korsør, hvis efterslægt også boede i Nyborg og Odense. Skuespilleren Ove Sprogø, født 1919, er hans tip-3-oldebarn. Tak til Benny Laubel, Odense.
61. John Kruuse: *Slægtstavle for slægten Kruuse, Korsør og Nyborg*. Manuskript 1994. Lånt af forfatteren Pia Sigmund, der selv stammer fra denne familie.
62. Annelise Eilstrup, Kerteminde hjalp mig godt i gang med familien på Romsø. J. P. Trap *Danmark* samt note 10. Baggrundsmateriale til den dér nævnte bog findes i Lokalhistorisk Arkiv for Viby Sogn.
63. John Kousgård Sørensen: *Odense Amts Bebyggelsesnavne*, 1969, s. 141 og XIX.
64. 28.8.1527. *Kong Frederik den Førstes danske Registranter*. 30.11.1542. *Danske Kancelliregistranter*, s. 251.
65. 5.9.1558. Kancelliets Brevbøger 1556-60, s. 202. Otto Norn: *Christian III's Borge*, 1949, s. 37. 28.4.1571. Kancelliets Brevbøger 1571-75, s. 30.
66. 11.8.1571 og 2.5.1576. Kancelliets Brevbøger 1571-75, s. 58 og 1576-79, s. 44.

67. 14.11.1581. Kancelliets Brevbøger 1580-83, s. 394. 26.5.1604. Kronens Skøde I, 1892, s. 343.
68. Note 42, s. 101 og note 34. Resen, s. 305.
69. Kertemindet tingbog 18.2.1650. Landsarkivet, Odense. Afskrift ved Ole Nederland.
70. 11.6.1660 og 14.7.1662. Adkomster 1662-1849, Hverringe godsarkiv 2/1 og Fynbo landstings skøde- og panteprotokol. Landsarkivet, Odense.
71. Matrikelbog 1809, s. 582a og Matrikelbog 1809, s. 525b. Rigsarkivet.
72. Markbog 436, Hverringe hovedgård, s. 69a-73a (24.9.1682). Rigsarkivet.
73. Markbog 437, Hindsholms Skove og Overdrev, s. 2a-b (28.11.1682). Rigsarkivet.
74. Birketings dom, 10.10.1682 som tilfinder Diderich Petersen på Romsø at give tiende. Birketings dom, 27.9.1687 som tilfinder ham at give tiende til konge, kirke og præsten. Landstingsdom, 19.12.1693 som frikender ham at give tiende til konge eller kirke. Dokument nr. 32-34 i registrering efter Hverringes ejer 1784, 105 ff. Hverringe godsarkiv 29/5. Landsarkivet, Odense.
75. 23.10.1697. Kertemindet byfogeds skøde- og panteprotokol 1683-1707, s. 90. Gavebrev 13.5.1711, læst 13.1.1716: Kertemindet byfogeds skøde- og panteprotokol 1705-31, s. 57b. Landsarkivet, Odense.
76. Venligst oplyst af Poul Steen.
77. Anders Petersen: *Sjællands Stifts Døgnhistorie*, 1899, s. 196.
78. Antvorskov-Korsør amt, dokumenter skifte og overformyndervæsenet vedkommende, 1722-39 (tilfældigt fund). Landsarkivet, København.
79. Jens Henrik Koudal: *For borgere og bønder, Stadsmusikantvæsenet i Danmark ca. 1660-1800*, 2000, s. 580. Høegh blev efterfulgt af Nicolai Jensen Thorberg – gift 1739 med hans kones niece, Barbara Jespersdatter, født ca. 1718.
80. Note 11, 4.6.1721, s. 65.
81. Afskrivningsbog 1719-1770, Hverringe godsarkiv 18/2. Landsarkivet, Odense.
82. Scheelenborg birks tingbog 1724-42, s. 524b-26a. Landsarkivet, Odense.
83. Note 11, 26.4.1736, s. 93.
84. Tue Axelgaard: Om Kvægsygen paa Hindsholm i det 18de Aarhundrede. *Aarvog for Historisk Samfund for Odense og Assens Amt* 1923, s. 269ff. En artikel om Romsøgården i anden halvdel af 1700-årene. En meklenborgsk »hollænder« på Romsø, Jochum Friderich Hintzpeter, 1708-1801, vil blive bragt i Kertemindet Museums årsskrift *Cartha* 2004.

Finn Grandt-Nielsen, født 1940 i Sønderborg, uddannet mag. art. i materiel folkekultur 1967 og derefter indtil 2000 inspektør ved Odense Bys Museer; p.t. arkivar i Viby Sogns Lokalhistoriske Arkiv. Har arbejdet med egen familie siden 1953/54. Har redigeret og i øvrigt præget følgende bøger udgivet i samarbejde med og af Slægtshistorisk Forening, Odense: *Holbergtidens Odense, en perspektivtegning og en vejviser fra 1761* (Per Nørbach del.), 1988, *Rød i Odense/anernes aner* (Lise Lund), 1996 og *Det blev i familien* (Steffen Hove), 2000. Andre af forfatterens arbejder bærer også præg af en genealogisk synsvinkel, f. eks. bidrag til Chr. A. Bøjes *Danske sølumærker*, 3. udgave, bind 2 (sammen med Sven Fritz og medlemmer af Slægtshistorisk Forening), 1982, *Forbryderbilleder 1867-1870* (sammen med John L. Laurberg), 1989 og *Danske billetter, Nødpengesedler 1807-16*, 1993. Adresse: Ståvrevej 27, Måle, 5300 Kerteminde.

Slægtsforskning på de lokalhistoriske arkiver – set fra Amager ved hjælp af H.F. Kiær, C. Petersen og alle de andre

Af Adam Lindgreen

Slægtsforskere er ofte ikke klar over, hvilken guldgrube af slægtshistoriske arkivalier der mange gange eksisterer på de lokalhistoriske arkiver i Danmark. I denne artikel ser forfatteren på Amager og gennemgår herunder, hvad der findes af materiale på Tårnby lokalhistoriske Samling og Dragør Lokalarkiv. Udgangspunktet er orlogskaptajn H.F. Kiærs materiale, og det vises, hvorledes det hurtigt er muligt at opnå et overblik over en ganske almindelig dansk familie helt tilbage til 15-1600-tallet, dersom den stammer fra Amager. Artiklen tjener også som en 'guide' for slægtsforskere, idet den fortæller om opbygningen af dette materiale: det gør den ved at føre gårdmand Arian Pittersens (1761-1830) og hustru Appollone Pietersdatters (1758-1830) familier tilbage til både hollændere og danskere i 15-1600-tallets Amager. Artiklen omtaler desuden C. Petersens Hollænderbyen omkring 1700, der er en opfølgning på den del af H.F. Kiærs materiale, som omhandler Store Magleby. Med Kiærs og Petersens samlinger står man godt rustet, hvis man har familie på Amager. Endelig beskæftiger artiklen sig med, hvorledes den videre forskning i de gamle Amager-slægter kan foregå.

Selvom bogtrykkerkunsten for alvor vandt indpas i Danmark allerede ved reformationstiden, varede det flere århundreder, før den trykte slægtshistoriske litteratur fik et omfang af betydning.¹ Præsten Claus Christoffersen Lyschander var den, som udgav det første genealogiske værk i Danmark. Det var i 1581, og værkets titel var *Krabbeslægtens Historie*.² Nogenlunde på samme tidspunkt skrev købmanden Rasmus Pedersen Thestrup om sin slægts historie tilbage til oldefaderen, som levede under Frederik 2.; dette materiale blev dog ikke trykt førend i 1972.³ I slutningen af 1600-tallet indsamlede og afskrev Peder Larsen Dyrskjøt som den første materiale om danske bondefolk.⁴

Fra midten af 1700-tallet steg antallet af slægtshistoriske publikationer imidlertid betydeligt. Således udgav Gerhard Treschow og Christopher

Giessing deres samlinger af stamtavler over danske, norske og islandske jubellærere i slutningen af 1700-tallet.⁵ Kaptajn J.C.L. Lengnick udsendte over en tyveårig periode mere end 500 stamtavler over adelige og borgerlige familier;⁶ dette arbejde afsluttede han i 1858. Th. Hauch-Fausbøll udgav i årene 1900-1913 flere hundrede slægtstavler;⁷ samme forsker offentliggjorde sammen med H.R. Hiort-Lorenzen og Sofus Elvius fem bind om danske patriciske slægter.⁸ Værket blev videreført af Wilhelm von Antoniewitz.⁹ En af de sidste store samlere var arkivar S. Nygård, hvis afskriftsamlinger fylder mindst 600.000 sedler; samlingerne opbevares på Rigsarkivet i 205 kasser med oplysninger om personer og 81 bind, kasser og pakker med emneordnede sedler.¹⁰ Dette arbejde, som hviler på oplysninger indsamlet fra utallige arkivalier, er ganske imponerende stort; men bortset fra en enkelt offentliggjort bog bearbejdede Nygård ikke de mange oplysninger.

Orlogskaptajn H.F. Kiærs arkiv

Et arbejde, der tåler sammenligning med ovenstående omtalte samlinger, er H.F. Kiærs (1893-1967) arkiv over befolkningen på Amager fra midten af 1600-tallet til midten af 1800-tallet; arkivet omfatter de to sogne Store Magleby og Tårnby. Hans arkiv, der opbevares på Rigsarkivet, er blevet fotokopieret, så det nu også findes på Tårnby lokalhistoriske Samling og Dragør Lokalarkiv.¹¹

H.F. Kiær var orlogskaptajn og udnævntes også til fortchef i 1932, efter at marinen havde overtaget søbefæstningen. I 1938 overgik han til reserven; men en halv snes år senere blev han kommandørkaptajn. Det er imidlertid som arkivar, at Kiær er blevet kendt i den større offentlighed. Han var bibliotekar ved marinens bibliotek, og fra 1949 blev han bibliotekar for Dronningens og fra 1954 også for Kongens Håndbibliotek. Han var tillige historisk konsulent for søværnsstaben og grundlagde næsten egenhændigt *Søværnsstabens krigshistoriske Arbejder*. Det er således ikke underligt, at Kiær længe sad i bestyrelsen for Søfartens Bibliotek og i Orlogsmuseets komité.¹²

For *Store Magleby Sogn* (der på daværende tidspunkt foruden St. Magleby også omfattede Dragør) indeholder H.F. Kiærs arkiv ikke blot omkring 21.000 sedler med oplysninger om dåb, vielser og ofte død, men også efterslægtstavler over mange slægter. For folketællingen fra 1801 omfatter arkivet anetavler for alle husstande i Store Magleby og for 177 husstande i Dragør. Endelig har H.F. Kiær indføjjet oplysninger fra marinens arkiv om søfolk fra Dragør. For *Tårnby Sogn* (der foruden Tårnby også omfattede både Sundbyvester og Sundbyøster, der jo siden hen blev udskilt som et selvstændigt sogn) har Kiær udarbejdet et kartotek

over vielser i perioden 1676-1814 og et kartotek over skifter i perioden 1650-1787. Han har også nedskrevet en beboerfortegnelse over alle gårde i sognets byer samt optegnelser over husmænd. En stor del af Kiærs arbejde stammer fra tiden under 2. Verdenskrig, hvor han måtte skjule sig for tyskerne. Det er alt dette materiale, som bl.a. har dannet grundlag for hans artikel om Raagaard-slægten i *Personalthistorisk Tidsskrift* og for hans *Stamtafle over Bødkermester Lars Jacobsen's Slægt paa Amager samt over Slægten Hansen fra Wilders Plads*.¹³

Helt konkret er Kiærs materiale samlet i følgende ikke-trykte bøger, der findes fordelt mellem de to arkiver:¹⁴

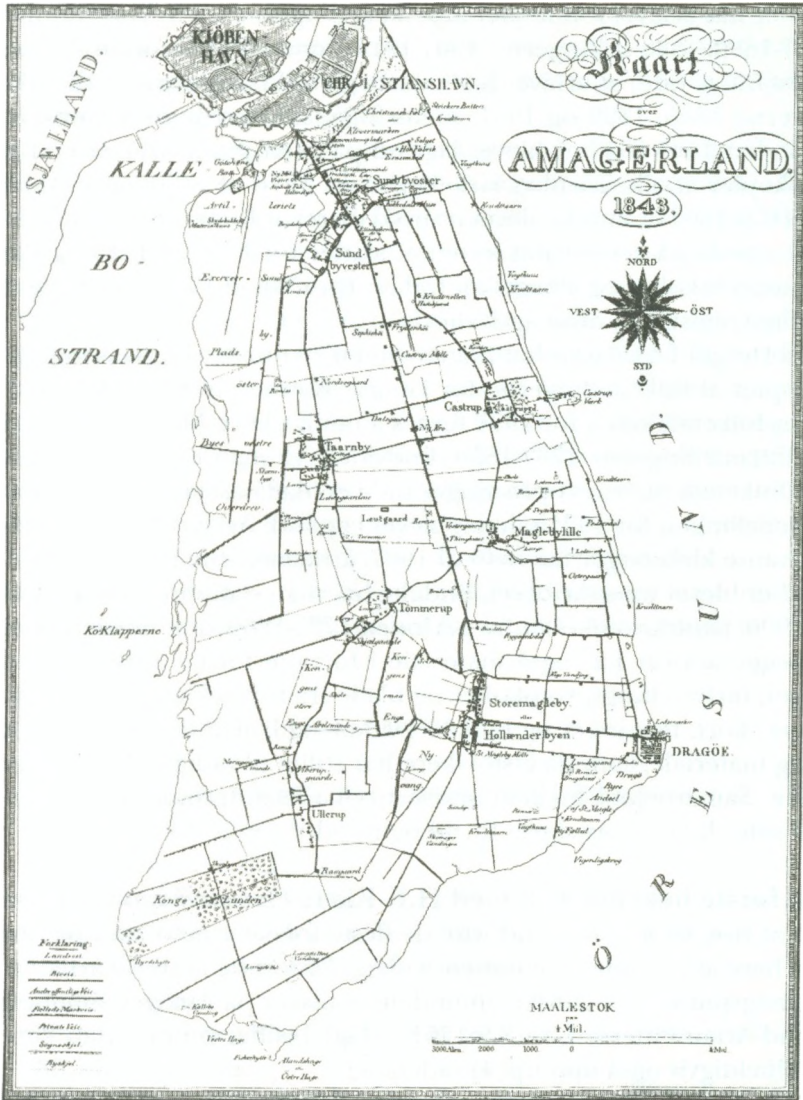
1. H.F. Kiær: *Skifter 1650-1787*, fem bind i alt, Tårnby lokalhistoriske Arkiv.
2. H.F. Kiær: *Vielser 1676-1799*, seks bind i alt, Tårnby lokalhistoriske Arkiv.
3. H.F. Kiær: *Beboerregistrant for Tårnby sogn 1650-1780*, to bind i alt, Tårnby lokalhistoriske Arkiv.
4. H.F. Kiær: *Beboerne i Tårnby sogn: Sundbyvester 1676-1787*, et enkelt bind, Tårnby lokalhistoriske Arkiv.
5. H.F. Kiær: *Beboerne i Tårnby sogn: Sundbyøster 1676-1787*, et enkelt bind, Tårnby lokalhistoriske Arkiv.
6. H.F. Kiær: *Beboerne i Tårnby sogn: Tårnby, Tømmerup og Skelgårde 1676-1787*, et enkelt bind, Tårnby lokalhistoriske Arkiv.
7. H.F. Kiær: *Beboerne i Tårnby sogn: Viberup, Ullerup, Maglebylille, Kastrup og Saltholm 1676-1787*, et enkelt bind, Tårnby lokalhistoriske Arkiv.
8. H.F. Kiær: *Amagerslægter*, et enkelt bind, Dragør Lokalarkiv.
9. H.F. Kiær: *Kiærs kartoteker*, ti bind i alt om Dragør, Dragør Lokalarkiv.

Først et par ord om Tårnby lokalhistoriske Arkiv og Dragør Lokalarkiv

Inden vi går videre først nogle ord om de to arkiver. Tårnby lokalhistoriske Arkiv ligger på Kamillevej 10, 2770 Kastrup og har telefonnummer 32 46 05 45. Arkivet har en hjemmeside – www.bibliotek.taarnby.dk/lks/Hjemmeside/lokhistarkiv.htm – og det er muligt at kontakte arkivet på ikj.hb.uk@taarnby.dk. Åbningstiderne er mandage 16-20, tirsdage 12-16 samt fredage 12-15.

Dragør Lokalarkivs adresse er Stationsvej 5, 2791 Dragør, og telefonnummeret er 32 89 03 29. Arkivets hjemmeside er www.dragoer.dk/bibliotek/lokalarkivet; her kan man kontakte arkivet på lokalarkivet@dragoer.dk. Dragør Lokalarkivs åbningstider er tirsdage 13-17, onsdage 13-20 og torsdage 13-17.

Der er både trykt og ikke-trykt materiale i arkiverne. Tårnby lokalhi-

Kort med angivelse af de enkelte byer og landsbyer i 1600- og 1700-tallets Amager: Dragør, Maglebylille, Rågård, Skelgårde, Sundby-Vester, Sundby-Øster, Tømmerup, Tårnby, Tårnby Ladegård, Ullerup og Viberup.¹⁵ © Kort- og Matrikelstyrelsen.]

storske Arkiv har således en 3.000 bind stor bogsamling om Amager; det er dog ikke muligt at hjemlåne fra samlingen. Ved klik på hjemmesidens bogbase-ikon er det muligt at gennemse samlingens indhold. Her-

udover har arkivet fotokopier af folketællingerne for Tårnby Kommune 1787-1890; folketællingerne 1901-1911 findes på mikrofilm. Det er interessant at vide, at arkivet har udarbejdet et navneregister til folketællingerne 1855, 1890 og 1901, mens folketællingerne over svenskerne i perioden 1845-1890 er blevet lagt ud på Internettet. Der er endvidere fotokopier af alle Tårnbys kirkebøger fra 1676 til 1890, og kirkebogen for 1676-1692 er endda blevet transskriberet af Robert Schmidt. Endelig finder man på arkivet mikrofilm af skifter fra 1659 til 1919 og skøder, panteprotokoller og aftægtskontrakter fra 1746 til 1919. Der er også forskellige registre til disse arkivalier.

På Dragør Lokalkarkiv har man foruden en mindre bogsamling også fotokopier af folketællingerne for Dragør Kommune 1787-1890 og 1906, mens folketællingen for 1921 findes på mikrokort. Man har transskriberet folketællingerne 1787-1850. Endvidere er man i gang med at lægge alle folketællingernes oplysninger ind i en database; i skrivende stund er folketællingen for 1921 således blevet lagt ind. Arkivet har fotokopier af relevante kirkebøger fra 1640 til 1907; kirkebøgerne fra perioden 1729-1811 er blevet transskriberet. Endelig har man skifteprotokoller fra 1800 til 1900, panteprotokoller fra perioden 1771-1860 samt nogle skøder.

Begge arkiver har også materiale i form af lokale aviser; regnskabsbøger, forhandlingsprotokoller og blade fra forskellige foreninger; dagbøger; kort, tegninger og billeder; video- og lydbandoptagelser; og endelig materiale, som slægtsforskere har stillet til rådighed for andre forskere. Samarbejdet mellem arkiverne har blandt andet resulteret i en 359 sider bog om Amagers fortid og nutid.¹⁶

Mit første bekendtskab med H.F. Kiær: *Personalhistorisk Tidsskrift*

For at vise, hvor stort et udbytte de fleste forskere med aner på Amager kan have af H.F. Kiærs omfattende slægtshistoriske arkiv, vil artiklen tage udgangspunkt i en ganske almindelig dansker på Amager, nemlig gårdmand Arian Pittersen, f. 13.9.1761 i Maglebylille; denne Arian Pittersen er tilfældigvis også min tip(4)-oldefader.¹⁷

Det er efterhånden mange år siden, ja, flere år, end jeg bryder mig om, at jeg første gang blev bekendt med H.F. Kiærs arkiv. En slægtsforsker, jeg var kommet i forbindelse med gennem *Hvem forsker Hvad*, Hans Gjedsted, kunne oplyse, at i artiklen »De første led af slægten Raagaard fra Amager« i *Personalhistorisk Tidsskrift* fra 1958 havde en H.F. Kiær opstillet en stamtavle over Raagaard-slægtens første led. Kilderne for stamtavlen var oplysninger fra Tårnby Sogns kirkebøger og skifteprotokoller. Jeg husker, jeg lagde mærke til, at denne H.F. Kiær i artiklen skrev, at »Mine Samlinger til Amagers Personalhistorie rummer bl.a. samtlige

Skifter og samtlige Vielser fra begge Sogne opstillet i Kartotek og skulde saaledes rumme en vis Garanti for, at intet er udeladt«, en notits, som siden hen skulle vise sig at blive særdeles vigtig, når man ønsker sikkerhed for, at man har fundet de rigtige aner.¹⁸

Jeg erindrer det stadigvæk, da jeg i artiklen virkelig fandt min tip(4)-oldefader Arian Pittersen dér blandt de mange andre slægtninge. Mere interessant var det dog, at det nu havde vist sig, at den genealogiske litteratur i Danmark ikke blot omhandler de højere samfundslag, men også gårdmændene, husmændene og andre samfundslag. Nu kunne med ét slag Arian Pittersens slægt følges tilbage til Jan Jansen Hollænder, der fæstede Rågård i 1633 mod en indfæstning på 80 kurantdaler. Jan Jansen Hollænders efterkommere sad længe på Rågård og antog også gårdens navn som deres familienavn. Siden hen blev sønner og døtre indgiftet i de større gårde, ikke blot i Hollænderbyen, men også i de danske byer på Amager. (Sjovt er det, at min mormoder gennem mange år købte jordbær hos en gårdmand Raagaard, der boede i Store Magleby. De vidste ikke, at de langt ude var i familie med hinanden!) Med hjælp af H.F. Kiærs artikel kunne følgende slægtstavle nu opstilles for Arian Pittersen (alle informationer fra artiklen er medtaget):

Proband A

A1 *Arian Pittersen*, f. 13.9.1761, † 1830.

Forældre

A2 Gårdmand i Maglebylille *Pieter Zibrandtsen*, f. 28.4.1718, † 7.7.1773.
Gift 12.11.1744 med:

A3 *Marchen Arians*, f. 5.1.1721.

Faders forældre

A4 *Ziebrandt Crillesen*, f. 1668, † 25.1.1741. Gift 6.6.1717 med:

A5 *Trein Cornelis*, f. 30.11.1690, † 21.1.1750.

Farmoders forældre

A10 Gårdmand i Store Magleby *Cornelis Jacobsen*, f. 1.6.1643, † 9.5.1704.
Gift 17.6.1683 med:

A11 *Trein Jan Raagaards*, f. 6.12.1660.

Farmoders moders forældre

A22 Gårdmand i Store Magleby *Jan Jansen Raagaard*, f. 1629, † 6.9.1705.
Gift 11.4.1654 med:

A23 *Lijsbeth Tønnes*, f. 1622, † 4.12.1670.

Farmoders moders farfader og farmoder

A44 Gårdmand på Raagaard *Jan Jansen Hollænder*, † ca. 1662. Gift ca. 1628 med:

A45 *Marchen Dirchsdatte*, † 19.11.1654.

Det blev også mere forståeligt, hvorfor vi (i en bankboks) har både en del Amager-smykker og en kirkehue af glat, sort fløjl, der i folkemunde er kendt som 'andenæbbet', da den er bred fortil, men ender flad og smal i den lange nakke.¹⁹ Vi vidste kun, at det alt sammen stammede fra min mormoders moder, Anna Johanne Petersen (f. 3.4.1881, † 21.11.1935), og at hun formodentlig havde fået det af sin farmoder, Gjertrud Andersdatter (f. 5.1.1815, † 1.12.1889), der på et billede ses iført Amager-dragt. Det er i øvrigt interessant at bemærke, at da Anna Johanne Petersen skulle konfirmeres, fik hun tilbudt en komplet Amager-dragt med alle de smykker, som nu hørte sig til; men at hun takkede nej: »Jeg vil ikke gå i sådan noget gammelt tøj. Jeg vil ikklædes det nyeste,« sagde hun til sin moder. Dét kan vi så blot græde over i dag. Vi kan også kun være ærgerlige over, at Anna Johanne Petersens datter, Ella Marie Pedersen (f. 9.2.1908, † 7.12.1988), der ellers var en person med et imponerende stort kendskab til sin familie, altid forlod stuen, når hendes moder og dennes veninder diskuterede de gamle Amager-slægter. Hvilken viden er ikke herved gået tabt?

Mit andet bekendtskab med H.F. Kiær: Tårnby lokalhistoriske Samling

For at komme videre i slægten måtte jeg nu foretage et besøg på Tårnby lokalhistoriske Samling. Som tidligere sagt indeholder H.F. Kiærs arkiv oplysninger om dåb, vielser, død, skifter og også efterslægtstavler over mange slægter på Amager. Endvidere er en beboerfortegnelse over alle gårde for Tårnby Sogns byer nedskrevet, ligesom også optegnelser over husmænd er det.

Lad os i det følgende se, hvorledes arkivet rent faktisk kan benyttes ved slægtshistoriske studier. Lad os til dette formål starte med *Arian Pittersen* og hans forældre, idet vi da kan 'kontrollere' dét, vi finder frem til. Vi ved, at Arian Pittersen var søn af *Pieter Zibrandtsen* (f. 28.4.1718, † 7.7.1773) og *Marchen Arians* (f. 5.1.1721). Vi ved også, at Pieter Zibrandtsen var gårdmand i Maglebylille. Ved at gennemgå samtlige gårdes ejerlister i (7) findes det, at gård 5 i Maglebylille i 1718 overtoges af *Zibrandt Crillesen* (f. ca. 1668, † 25.1.1741), gift 6.6.1717 med *Trein Cornelisdatter* (f. ca. 1691/30.11.1690, † 21.1.1750). Det oplyses også, at Trein Cornelisdatter har været gift med gårdens forrige ejer, og at hun er datter af *Cornelis Jacobsen*. Endvidere fortælles det, at én af deres sønner er Pitter Zibrandtsen, der ganske rigtigt er f. 28.4.1718 og gift 12.11.1744 med Marthe/Marchen Ariansdatter († 15.8.1796). Pitter Zibrandtsen overtager selv gården i 1746. Efter hans død 7.7.1773 overgår gården i 1774 til datteren Nill/Neel Pittersdatter (f. 9.4.1755, † 1831), der

Gjertrud Andersdatter (f. 5.1.1815, † 1.12.1889). At dømme efter hendes udseende er billedet formodentlig taget, efter at hendes mand skibskaptajn Niels Petersen (f. 3.5.1809, † 3.4.1858) var afgået ved døden. En sjov familieanekdote lyder, at ét af hendes børnebørn, viktualiehandler William Andreas Petersen (f. 1.11.1884, † 10.4.1969) havde hende så meget, at han smed en konkylie efter hende for at 'slå bedstemoderen ihjel', som han senere fortalte sin niece Ella Marie Pedersen; han havde dog ikke heldet med sig! Billedet er i privat eje.

26.5.1774 var blevet gift med Jan Cornelisen Raagaard (f. 26.11.1747, † 11.6.1810). Opslaget bekræfter også, at Pitter Zibrandtsens søn og altså Nill/Neel Pittersdatter broder, Ahrian Pittersen, var f. 13.9.1761, † 1830. I tavleform bliver det (idet blot navnene angives):

Proband A

A1 *Ahrian Pittersen.*

Forældre

A2 *Pieter Zibrandtsen.*

A3 *Marchen Arians.*

Faders forældre

A4 *Ziebrandt Crillesen.*

A5 *Trein Cornelisdatter.*

Faders morfader

A10 *Cornelis Jacobsen.*

Desværre oplyses der intet videre om Ahrian Pittersens moder Marthe/Marchen Ariansdatter og hendes familie; der er heller ikke yderligere oplysninger om Ahrian Pittersens farfader Ziebrandt Crillesen. Som vi skal se siden hen, kan vi finde de manglende oplysninger i arki-

vet for slægter i Store Magleby. Det vil altså sige, at man nogle gange bliver nødt til selv at tjekke, hvorfra ens ane kom, idet der ikke er krydsreference; det er dog heldigvis i de færreste tilfælde, at man bliver nødt til at gøre dette.

Faktisk er vi med H.F. Kiærs arkiv i stand til også at følge familien til Arian Pittersens hustru. Et opslag i (2) giver, at Arrian Pietersen, ungkarl fra Maglebylille, bliver gift 29.1.1781 med *Appollone Pietersdatter*, som er datter af *Pieter Gertsen*, foged i Kastrup. Videre opslag i (7) giver, at gård 10 i Kastrup i 1752 overtages af Pitter Giertsen (f. ca. 1734, † 29.10.1788), der ganske rigtigt er foged, og *Karen Hansdatter* (f. ca. 1733, † 15.3.1769 med angivelse af »hastig død paa Vejen fra Kbh.«). Pitter Giertsen og Karen Hansdatter er blevet gift 25.9.1752. Opslaget fortæller endvidere, at Pitter Giertsen er søn af *Giert Pietersen*, gård 1 i Sundbyvester, og at Karen Hansdatter er datter af *Hans Hansen den Ældre* i Sundbyvester. Det kan dog ikke være rigtigt, som vi snart skal se. Karen Hansdatter har været gift med gårdens forrige ejer, og Frederik 5. overværede dette bryllup 25.9.1752 i Tårnby Kirke. Endelig får vi at vide, at Appellone Pedersdatter/Appollone Pietersdatter er f. 9.7.1758 og ganske rigtigt gift 29.1.1781 med Arian/Arrian Pittersen/Pietersen.

Proband B

B1 *Appollone Pietersdatter*.

Forældre

B2 *Pieter/Pitter Gertsen/Giertsen*.

B3 *Karen Hansdatter*.

Faders forældre

B4 *Giert Pietersen*.

B6 *Hans Hansen den Ældre* (?).

Ved at slå op i (4) får vi yderligere oplysninger om Giert Pietersen, f. ca. 1707 og † 9.9.1775. Han har været gift tre gange; hans anden hustru, der altså er moder til Pitter Giertsen, er *Anne Hansdatter*, f. 19.11.1699 og † 19.4.1753. De bliver gift 11.2.1730. Her oplyses det også, at Anne Hansdatters fader er *Hans Hansen*, gård 12 i Sundbyvester. Et opslag i (2) bekræfter, at vielsen mellem Giert Pietersen og Anne Hansdatter ganske rigtigt finder sted i 1730, og at brudgommen, der er enkemand, bor i Sundbyvester, mens bruden, som ligeledes kommer fra Sundbyvester, også er enke (Giert Pietersen og hans familie bliver af gode grunde først omtalt i det næste afsnit).

Opslag i (4) giver også oplysninger om Anne Hansdatter (f. 19.11.1699, † 19.4.1753) og hendes forældre; vi får samtidig bekræftet, at

Giørt Pittersen er hendes ægtemand. Forældrene er Hans Hansen (f. ca. 1670, † 9.5.1708) og *Giertrued Andersdatter* (f. ca. 1661, † 2.2.1727). Selvom det falder uden for den gængse slægtstavle, kan det bemærkes, at efter sin ægtemands død i 1708 bliver Giertrued Andersdatter først gift med Cornelius Gertsen og siden hen med Tønnes Clausen i 1712; i den tid sad man som oftest ikke længe alene på en gård. Vi får at vide, at Hans Hansens fader er *Hans Hansen den Ældre*, der ikke blot sad på samme gård 12 i Sundbyvester, men også på gård 8 i Sundbyvester. Før udskiftningen havde mange gårdejere andele i forskellige gårde.

Ved således at fortsætte med (4) finder vi, at Hans Hansen den Ældre (f. ca. 1628, † 26.11.1691) overtager gård 12 i Sundbyvester i 1670. Han er gift med *Apelone Pedersdatter* (f. ca. 1647, † 8.12.1718), der siden hen bliver gift med Niels Hansen Scotte. Herefter overtages gården først af Hans Hansen og derefter af Cornelius Gertsen og Tønnes Clausen, før Apelone Pedersdatter igen overtager gården, denne gang med sin tredje ægtemand, Bonde Jensen.

Opslag i (2) medfører, at vi får oplyst, at Giertrued Andersdatter er fra Sundbyvester; opslag i (4) giver hendes forældre: gårdmand på gård 10 i Sundbyvester *Anders/Andreas Nielsen* og hustru *Anne/Anna Hansdatter*. Da der blev skiftet 30.1.1673 efter Anders/Andreas Nielsen, må han være død i slutningen af 1672.

Proband B

B1 *Appollone Pietersdatter.*

Fader

B2 *Pieter/Pitter Gertsen/Giertsen.*

Faders forældre

B4 *Giørt Pietersen.*

B5 *Anna Hansdatter.*

Faders farfader og farmoder

B10 *Hans Hansen.*

B11 *Giertrued Andersdatter.*

Faders farfaders og farmoders forældre

B20 *Hans Hansen den Ældre.*

B21 *Apelone Pedersdatter.*

B22 *Anders/Andreas Nielsen.*

B23 *Anne Hansdatter.*

Vi havde tidligere fået at vide, at Karen Hansdatter skulle være datter af Hans Hansen den Ældre. Imidlertid dør han allerede i 1691, mens hans 'datter' først er født ca. 1733. Yderligere opslag i (4) giver os de vigtige

oplysninger, at Karen Hansdatters fader er *Hans Hansen* (f. 8.11.1696, † 26.11.1761) og altså ikke Hans Hansen den Ældre, at hans anden hustru er *Bodil Nielsdatter* (f. 26.5.1707, † 5.2.1771), og at de sidder på gård 10 i Sundbyvester. Ved dette opslag finder vi i øvrigt, at Hans Hansen har tilnavnet Bacher, og at han er brandmajor. Ironisk er det derfor, at hans gård brændte i 1733! Hans Hansens fader er *Hans Jørgensen*, gård 2 i Sundbyvester, mens Bodil Nielsdatter er datter af *Niels Jørgensen*, gård 2 i Tømmerup.

Opslag i (4) giver imidlertid, at Hans Hansen tilsyneladende er f. 22.11.1691 og ikke 8.11.1696, som det ellers tidligere er angivet. Hans efternavn Bacher er heller ikke nævnt, hverken for ham selv eller for faderen, der ganske rigtig er Hans Jørgensen (f. ca. 1656, † 5.10.1711), gift anden gang 19.7.1685 med *Nille Nielsdatter* (f. ca. 1668, † 8.12.1691), datter af *Niels Larsen*, som er foged i Kastrup og sidder på gård 6. Det skal i øvrigt bemærkes, at det i det hele taget er ganske svært at få rede på de mange forskellige Hans Hansen'er. Andetsteds i H.F. Kiærs arkiv ser man nemlig, at der ud for Hans Hansen Bacher,

Op ad Tårnby kirkes vestre side står en gravsten af hvid kalksten rejst; stenen er fremstillet i 1706 og måler 209 x 135 cm. Indskriften er i store skønskriftsbogstaver; i hjørnerne er der barokke blomster, og mellem de øverste blomster er der et Jesu-monogram, mens der mellem de nederste blomster er et bomærke (se note 19). Indskriften, som her er gengivet efter E. P. Christensens bog, lyder:

HER UNDER HVILER UDI HERREN
DEN ERLIGE ACHT BARE OG VELFOR-
NEMME NU SALIGE DANNE MAND JØR-
GEN HANSEN BARNEFØD UDI ULLERUP
ANNO 1633 SOM IBOEDE OG DØDE HER
UDI TAARNBYE ANNO 1706 UDI HANS
ALDERS 73 AAR. MED SIN KIERE HU-
STRU MARGRETE CASPERS DATTER
SOM VAR BARNEFØD UDI TØMMERUP
ANNO 1632 SOM I LIGE MÅDE BOEDE
OG DØDE HER UDI TAARNBYE ANNO 17
[] I HENDES ALDERS []

GUD FORLENE DENNEM MED ALLE
CHRISTNE EN GLÆDELIG OG ÆREFULD
OPSTANDELSE PAA DEN YDERSTE DOM-
MEDAG FOR CHRISTI SKYLD. Billedet er i
privat eje.

der sidder på gård 9 i Sundbyvester, gøres et notat om, at man også skal se på gård 12 i Sundbyvester. Hvis man gør dette, bliver Hans Hansen Bacher pludselig ikke længere søn af Hans Jørgensen, men derimod af Hans Hansen, der igen er søn af Hans Hansen den Ældre og Apelone Pedersdatter!

Ved at benytte (6) findes det, at Hans Jørgensen er søn af *Jørgen Hansen* (f. 1633, † 22.3.1706), foged i Tårnby, og *Margrite Caspersdatter* (f. 1632, † 15.8.1709). En tidligere ejer af samme gård (i 1650) var *Hans Janssøn*; han kunne måske være fader til Jørgen Hansen? En gravsten på Tårnby kirkegård over Jørgen Hansen og Margrite Caspersdatter oplyser, at hun er født i Tømmerup; en anden kilde giver, at hendes forældre er *Casper Jochumsen* og *Trine Rasmusdatter*, som muligvis døde i 1668.²⁰

Kilde (7) bekræfter, at Nille Nielsdatters fader er *Niels Lauritzen/Larsen* (f. ca. 1636, † 21.5.1720), og oplyser samtidigt, at moderen er *Ehm Pedersdatter* (f. ca. 1647, † 18.1.1706). Niels Lauritzen/Larsen kan være søn af *Lauritz Hanssøn Hyffelmand*, der sad på gården, umiddelbart inden Niels Lauritzen/Larsen tager over. Ægteparret havde syv børn, hvoraf et døde som lille, og i sit andet ægteskab får Niels Lauritzen/Larsen endnu et barn. Ifølge kop- og ildstedsskattelisten fra 1690 har han tre tjenestefolk og tre ildsteder. Ehm Pedersdatter er muligvis datter af *Wybrand Petersen* († 1654-1658), gård 88 i Store Magleby, og *Anne* (f. ca. 1599, † 19.3.1659), der omtales senere.

Opslag i (6) fortæller, at Bodil Nielsdatters forældre Niels Jørgensen (f. 30.12.1683, † 17.9.1711) og *Giertrud Pedersdatter* (f. ca. 1674, † 3.8.1711) er blevet gift 12.7.1705. Niels Jørgensens fader er *Jørgen Nielsen*, gård 11 i Sundbyvester, mens Giertrud Pedersdatters fader er *Peter Nielsen* i Sundbyvester. Ifølge Kiærs oplysninger er den eneste Peter Nielsen i Sundbyvester den Peter Nielsen, som sammen med sin hustru *Johanne Clausdatter* sad på gård 5. Ved denne indførelse har Peter Nielsen endvidere tilnavnet Scotte. Der blev skiftet 24.2.1716. Muligvis er Peter Nielsen Scotte søn af *Niels Scotte*, der var gårdmand på gård 6 i Sundbyvester omkring 1650. Ved at se i (4) finder vi ganske rigtigt Jørgen Nielsen (f. ca. 1642, † 16.2.1695), der nu har tilnavnet Holm. Han er gift med *Bodil Stephensdatter* (f. ca. 1640, † 9.5.1707), der stammer fra Tårnby.

Proband B

B1 *Appollone Pietersdatter*.

Moder

B3 *Karen Hansdatter*.

Moders forældre

B6 *Hans Hansen (Bacher).*B7 *Bodil Nielsdatter.*

Moders bedsteforældre

B12 *Hans Jørgensen.*B13 *Nille Nielsdatter.*B14 *Niels Jørgensen.*B15 *Giertrud Pedersdatter.*

Moders oldeforældre

B24 *Jørgen Hansen.*B25 *Margrite Caspersdatter.*B26 *Niels Lauritzen/Larsen.*B27 *Ehm Pedersdatter.*B28 *Jørgen Nielsen (Holm).*B29 *Bodil Stephensdatter.*B30 *Peter Nielsen Scotte.*B31 *Johanne Clausdatter.*

Moders tip-oldeforældre (ikke fuldstændig liste)

B48 *Hans Janssøn (?).*B50 *Casper Jochumsen.*B51 *Trine Rasmusdatter.*B52 *Lauritz Hanssøn Hyffelmand (?).*B54 *Wybrand Petersen (?).*B55 *Anne (?).*B60 *Niels Scotte (?).***Mit tredje bekendtskab med H.F. Kiær: Dragør Lokalarkiv**

Kartoteket for Store Magleby er ordnet alfabetisk efter fornavnet. Ved opslag finder vi, at *Trein Cornelisdatter* (f. 30.11.1690, † 21.5.1750) virkelig er datter af *Cornelis Jacobsen*. Vi får også oplyst, at Trein Cornelisdatter har været gift to gange, anden gang 6.6.1712 i Tårnby med *Zibrandt Crillesen* (f. ca. 1668, † 25.1.1741). Ved yderligere opslag får vi at vide, at Cornelis Jacobsen (f. ca. 1643, † 9.5.1704) bliver gift 17.6.1683 med *Trein Jans Raagaard* (f. 6.12.1660), der er datter af *Jan Jansen Raagaard*.

Som det nu vil ses, er fremgangsmåden for Store Magleby Sogn ikke den, vi fulgte for Tårnby Sogn. Mens vi ikke fik oplysninger om Cornelis Jacobsen (f. ca. 1643, † 9.5.1704), oplystes det dog, at Trein Jans Raagaard (f. 6.12.1660) er datter af Jan Jansen Raagaard. Vi ved også, at Cornelis Jacobsens fader må have haft fornavnet Jacob, og ved at kigge samtlige indførelser efter fornavnet Jacob finder vi, at *Jacob Tønniesen*

(f. ca. 1587, † 28.4.1646) får sønnen Cornelis Jacobsen (f. 1.6.1643, † 9.5.1704). Ved yderligere opslag for fornavnet Tønnies (der altså skulle være fader til Jacob Tønniesen) finder vi intet.

Ved opslag får vi bekræftet, at Jan Jansen Raagaard (f. ca. 1629, † 6.9.1705) får en datter Trine (f. 6.12.1660). Som vi ser, skelnede man ikke mellem fornavnene Trein og Trine. Jan Jansen Raagaard bliver gift 5.6.1653 med *Lisebeth Tønnessen*; én af fadderne er *Jan Jansen Raagaard*, der kunne være identisk med Jan Jansen Hollænder og dermed fader til Jan Jansen Raagaard. Et opslag for ægteskabet mellem Jan Jansen Raagaard og *Lisebeth Tønnessen/Tønniesdatter* giver ingen oplysninger om brudens familie. Ægteparret har seks børn, hvoraf et dør som lille. Den gård, Jan Jansen Raagaard bebor, er på 8½ tønde land, fordelt på 22 marker, og ½ tønde land i kålhaverne, fordelt på 15 steder. I 1677-listen har han fire heste og seks køer.

Proband A

A1 *Arian Pittersen.*

Moder

A3 *Marchen Arians.*

Moders moder

A5 *Trein Cornelis.*

Moders morfader og mormoder

A10 *Cornelis Jacobsen.*

A11 *Trein Jan Raagaards.*

Moders morfaders og mormoders forældre (ikke fuldstændig liste)

A20 *Jacob Tønniesen.*

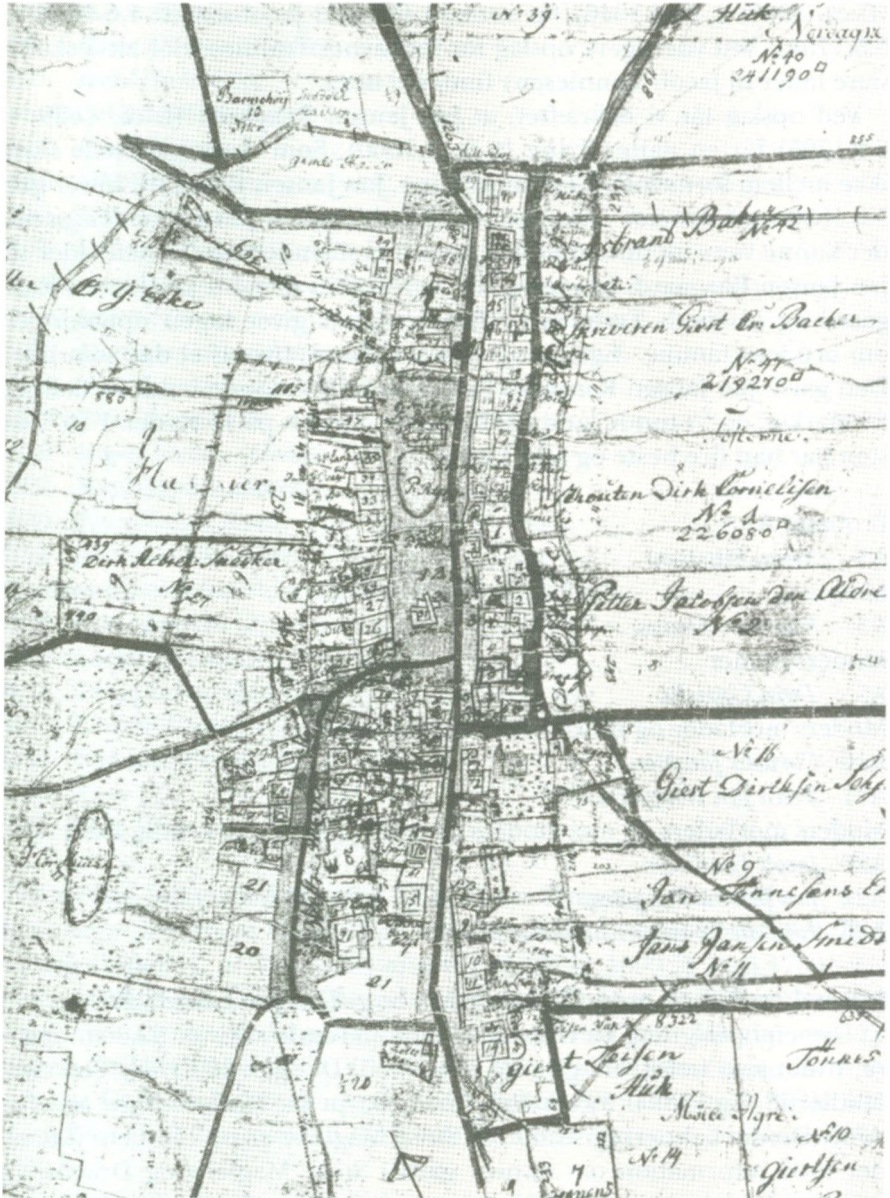
A22 *Jan Jansen Raagaard.*

A23 *Lijsbeth Tønnessen/Tønniesdatter.*

Mit bekendtskab med C. Petersens bog: Dragør Lokalarkiv

At lave en opfølgning på H.F. Kiærs imponerende arkiv er ikke en opgave, hvem som helst ville give sig i lag med. Det gjorde Crilles Petersen imidlertid, og i 2000 forelå hans manuskript så, *Hollænderbyen omkring 1700*. Denne beboerregistrant for Store Magleby er på 158 tættrykte sider med information om enhver gård i Store Magleby og Dragør og dens beboere omkring år 1700, men også strækkende sig tilbage til midten af 1500-tallet for flere gårdes vedkommende. Da alle oplysningerne foreligger i én og samme bog, er dette materiale umiddelbart langt nemmere at anvende end H.F. Kiærs arkiv.²¹ I det følgende gives der to eksempler på bogens anvendelse.

I begyndelsen af artiklen nævntes det, at arkivet i Tårnby ikke gav op-

Dette matrikelkort over Store Magleby er fra 1806 og altså før storbrandene 25.3.1809 og 11.6.1821. Under branden i 1809 nedbrændte 24 beboede gårde, seks ødegårde og 16 huse, mens 12 mennesker indebrændte, og 60-70 heste og mange køer, får, grise og sjerkræ omkom. Under branden i 1821 nedbrændte syv gårde og fem huse.²² © Kort- og Matrikelstyrelsen.

lysninger om *Marchen Arians* og hendes familie. Det skyldes ganske enkelt, at hun stammer fra Store Magleby! Det samme gælder *Giert Pietersen*. Lad os i det efterfølgende se på begge personer.

Ved opslag i C. Petersens bog finder vi, at *Marchen Arians*datters forældre er *Adrian Cornelisen den Unge* med tilnavnet *Bacher* (f. 17.7.1681, † 5.7.1756) og *Nele Gerrit Jan* (f. 1.11.1685, † 16.3.1751), der sidder på gård 35 i Store Magleby og er gift 9.5.1680. De har ganske rigtigt datteren *Maritje Adriansdatter* (f. 1721, † 1796), der giftes 12.11.1744 med *Peter Zibrandtsen* i Maglebylille, hvad vi jo allerede vidste; men det tjener som en vigtig kontrol af, at vi har med den rigtige familie at gøre. Vigtigt er det også, at vi får oplyst, at *Nele Gerrit Jan* stammer fra gård 6 i Store Magleby, og at *Adrian Cornelisen Bacher* har overtaget gården efter sin fader *Cornelis Adriansen Cornelisen Bacher* (f. 24.12.1649, † 3.9.1711), der selv stammer fra gård 25 i Store Magleby, og hans anden hustru, *Martjen Thiesen* (f. ca. 1658, † 31.8.1711), der er enke og selv stammer fra gård 94 i Store Magleby. *Cornelis Adriansen Cornelisen* og *Martjen Thiesen*, der bliver gift 11.1.1680, dør begge under pesten i 1711 sammen med to af deres børn; tre andre børn dør som spæde, og kun ét barn overlever, nemlig *Adrian Cornelisen den Unge Bacher*.

Ud for gård 25 i Store Magleby finder vi, at *Cornelis Arians* ganske rigtigt er født i 1649 som søn af *Arian Cornelis Bacher* (f. ca. 1621, † 17.8.1677) og *Diver Jacobs*, gift 11.2.1644. Der er ikke yderligere oplysninger om ægteparrets forældre. I 1677-listen over de 113 husstande i Store Magleby får vi at vide, at *Arian Cornelis Bacher* har fire heste og ti køer. Ved opslag for gård 94 i Store Magleby finder vi, at *Martjen Thiesen* (f. ca. 1658, † 1711) er datter af *Ties Henriksen* (f. ca. 1624, † 11.12.1680) og *Marike Wiebrandt* (f. 1625, † 6.11.1684), gift 18.1.1646. I den omtalte 1677-liste oplyses det, at *Ties Henriksen* har seks heste, to stude, og ti køer; han har også en bageovn. Det siges også, at *Marike Wiebrandt* stammer fra gård 18 i Store Magleby, hvor hendes fader, *Peter Wybrantsen* (f. ca. 1620, † 2.10.1646), søn af *Wybrand Petersen*, er gift med *Nille Isbrandts* († 1658), der stammer fra gård 22 i Store Magleby, hvor hendes fader, *Olde Isbrand Jansen* (f. ca. 1572, † 26.12.1652) sidder som schout²³ og enkemand. Vi ser imidlertid, at disse oplysninger kan umiddelbart ikke passe, idet *Marike Wiebrandt* er født i 1625, mens hendes formodede fader skulle være født i 1620! Det passer bedre med, at *Marike Wiebrandt* er datter af *Wybrand Petersen* († 1654-1658), gård 88 i Store Magleby, og dennes hustru, *Anne* (f. ca. 1599, † 19.3.1659).²⁴ Ægteparret har seks børn. *Anne* er muligvis død under Københavns belejring i vinteren 1659 og derefter begravet i Store Magleby under foråret.

Proband A

A1 *Arian Pittersen.*

Moder

A3 *Marchen Arians.*

Moders forældre

A6 *Adrian Cornelisen den Unge Bacher.*A7 *Nele Gerrit Jan.*

Moders farfader og farmoder

A12 *Cornelis Adriansen Cornelisen Bacher.*A13 *Martjen Thiesen.*

Moders farfaders og farmoders forældre

A24 *Arian Cornelis Bacher.*A25 *Diver Jacobs.*A26 *Ties Henriksen.*A27 *Marike Wiebrandt.*

Moders farmoders morfader og mormoder

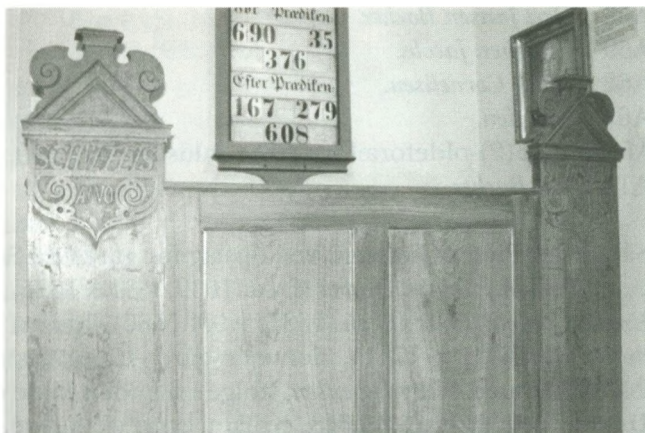
A54 *Wybrand Petersen (?)*.A55 *Anne (?)*.

C. Petersens bog oplyser for gård 6 i Store Magleby, at Nele Gerrit Jans forældre er *Gert Jansen Isbrandtsen* (f. ca. 1658, † 17.4.1724), der stammer fra gård 96, og *Martjen Claus Peters* (f. 6.10.1661, † 17.4.1701), som stammer fra gård 80.

Vi finder for gård 96, at *Jan Isbrandtsen* (f. ca. 1629, † 30.1.1691) og *Deuwe Gerrits Jan Bacher* (f. ca. 1627, † 22.5.1698) er gift 8.2.1652; de har 11 børn, hvoraf tre dør som små. Vi får imidlertid også oplyst, at deres søn Gert Jansen blev gift med Martjen Claus Peter 9.5.1670 og altså ikke som tidligere omtalt 9.5.1680. Jan Isbrandtsen er også skriver og schout. I 1677-listen noteres det, at gården har en skorsten, en kakkelovn, en ba-geovn, en bryggekedel og en kølle, foruden at der også er seks heste og 12 køer. Der bor tre tjenestefolk på gården i 1682. Jan Isbrandtsen ejer en tredjedel skøjte (med Jan Jansen og Willum Christensen) og en tredjedel båd (med Villem Brøger og Mons Christensen). En del af jorden (4½ tønde land) bliver udlejet til beboere i Dragør. Jan Isbrandtsen stammer fra gård 22 i Store Magleby, og Deuwe Gerrits Jan Bacher kommer fra gård 51 i Store Magleby.

Nu finder vi for gård 22, at Jan Isbrandtsens fader er *Olde Isbrand Jansen* (f. ca. 1572, † 26.12.1652), som vi tidligere omtalte. Ved opslag for gård 51 i Store Magleby ser vi, at Deuwe Gerrits Jan Bachers forældre er *Gert Jansen Backer* og *Marchen Jacobs*, gift i 1625. Gert Jansen Backer er gift i alt tre gange og har 15 børn.

Dette er dén kirkestol, som Olde Isbrand Jansen Brouwer Schults muligvis fik i 1611. Stolen, som har indskriften: »Schultheis sein Stul«, var forsynet med gulv, kunne til lukkes med låg og var placeret øverst i kirken. Stolen befinder sig nu på Amagermuseet. Billedet er i privat eje.

Martjen Claus Peter, der stammer fra gård 80, er datter af *Claus Pieters* (f. ca. 1636, † 9.6.1692) og *Nille Dirchs* (f. ca. 1640, † 21.4.1678), gift 8.6.1656. Claus Pieters har fire heste, ti køer og en bageovn ifølge 1677-listen. Vi får også oplyst, at Nille Dirchs' forældre, *Dirch Cornelisen* (f. ca. 1611, † 5.2.1666) og *Martien* (f. ca. 1614, † 11.5.1676) bor på gård 38 i Store Magleby; Dirch Cornelisen er schout i perioden 1652-1666. Ægteparret har seks børn, hvoraf et dør som lille. Ved at benytte en anden kilde finder vi, at Gert Jansen Backers fader *Jan Backer* boede på gården, inden hans søn overtog den.²⁵

Proband A

A1 *Arian Pittersen.*

Moder

A3 *Marchen Arians.*

Moders moder

A7 *Nele Gerrit Jan.*

Moders morfader og mormoder

A14 *Gert Jansen Isbrandtsen.*

A15 *Martjen Claus Peters.*

Moders morfaders og mormoders forældre

A28 *Jan Isbrandtsen.*

A29 *Deuwe Gerrits Jan Bacher.*

A30 *Claus Pieters.*

A31 *Nille Dirchs.*

Moders tip-oldeforældre (ikke fuldstændig liste)

A56 *Olde Isbrand Jansen.*

A58 *Gert Jansen Backer.*

A59 *Marchen Jacobs.*

A62 *Dirch Cornelisen.*

A63 *Martien.*

Moders tip(2)-oldeforældre (ikke fuldstændig liste)

A116 *Jan Backer.*

Så var der Pieter Giertsen. Ved opslag for gård 59 i Store Magleby finder vi, at *Tønnes Jacobsen Draker* (f. ca. 1639, † 31.3.1676), gift 29.3.1668 med *Emme Cornelis Ebels* (f. ca. 1631, † 9.4.1686), har en datter *Helle Tønnesdatter* (f. 1671, † 1711), der ejer gård 45 og anden gang bliver gift 24.7.1707 med *Pieter Espensen*. Ifølge en anden kilde er Tønnes Jacobsen Draker dog født 16.3.1648, hvilket, som vi skal se, passer bedre, idet hans fader, som er født i 1626, ellers ville have været blot 13 år, da han blev fader!²⁶ Om gård 45 får vi yderligere oplysninger om Helle Tønnes: hun har en søn, *Gerrit Pietersen* (f. ca. 1708, † 1775), der sidder på gård 11 (det burde være gård 1) i Sundbyvester, og som altså er identisk med vores Giert Pietersen.

Emme Cornelis Ebels stammer fra gård 81 i Store Magleby: hendes forældre er *Cornelis Petersen Ebels* (f. ca. 1593, † 16.12.1677) og *Malene* (f. ca. 1604, † 1669). I 1677-listen står Cornelis Petersen Ebels opført med fire heste og fem køer.

C. Petersens bog oplyser ikke noget om, hvorfra Pieter Espensen stammer; men ved at benytte listen for kop- og ildsted i 1690 – på Tårnby lokalhistoriske Arkiv har man en transskriberet kopi af denne liste – finder vi, at der blot optræder én Espen på Amager i dette tidsrum, nemlig husmand *Espen Hansen* i Tømmerup. Han optræder ikke i listen for skattemandtæl i 1699. Ved at benytte (6) finder vi ud for husmandssted tre i Tømmerup vores *Espen Hansen* (f. ca. 1645, † 6.1.1695). Det oplyses også, at én af hans sønner, Peder Esbensen, der er født 29.3.1683, er gårdmand på gård 11 i Sundbyvester! Ved opslag ses det, at denne Peder Esbensen var gift to gange, første gang med Anne Willumsdatter og anden gang med Marchen Gertsdatter, men altså ikke med Helle Tønnesdatter. I nærværende tavle er Espen Hansen og hans hustru *Maren Pedersdatter* medtaget som Peder Esbensens forældre.

Proband B

B1 *Appollone Pietersdatter.*

Fader

B2 *Pieter/Pitter Gertsen/Giertsen.*

Farfader

- B4 *Giert Pietersen.*
Farfaders forældre
- B8 *Pieter Esbensen.*
B9 *Helle Tønnesdatter.*
Farfaders bedsteforældre
- B16 *Espen Hansen.*
B17 *Maren Pedersdatter.*
B18 *Tønnes Jacobsen Draker.*
B19 *Emme Corneliusdatter Ebels.*
Faders mormoders forældre
- B38 *Cornelius Petersen Ebels.*
B39 *Malene.*

Som de to slægtstavler viser, resulterede et par dages studier på de lokalhistoriske arkiver i en imponerende slægtstavle med 94 forfædre! Det må bemærkes, at der ved den endelige opstilling til tider er benyttet andre kilder ud over de to hovedkilder;²⁷ der er imidlertid da i noterne gjort rede for disse kilder.

Afsluttende kommentarer

Selvfølgelig er det slægtshistoriske arbejde langt fra afsluttet. Nu skal oplysningerne kontrolleres ved hjælp af kirkebøger, skifteprotokoller, skattemister etc., før man kan sige god for slægtstavlen. Her er de to lokalhistoriske arkiver igen leveringsdygtige, idet de har samlet transskriberinger af Amagers jordebog for Tårnby Sogn 1719 (19 sider), lister for skattemandtalen i Tårnby Sogn 1699 (17 sider) og kop- og ildstedsskat i Tårnby Sogn 1690 (22 sider) samt altså mange af kirkebøgerne. Endvidere haves der, som tidligere nævnt, kopier af de oprindelige kirkebøger, folketællinger m.v. Endnu en nyttig bog skal omtales, nemlig B. Hjorths bog fra 1995, *Udvandrerne. Personer der i første halvdel af 1700-tallet flyttede fra Hollænderbyen til Tårnby sogn*, der er på 30 sider med navne på 200 mennesker, som udvandrede fra Store Magleby; der er oplysninger om, hvilken gård personerne stammede fra, og hvilken gård de flyttede til, ligesom der er information om deres ægteskab(er). Som udgangspunkt er oplysningerne, man finder i både H.F. Kiærs arkiv og C. Petersens bog, rigtige.

Dette var en omtale af to lokalhistoriske arkivers samlinger, som måske ikke er repræsentative for det ganske land, men alligevel vidner om den guldgrube af slægtshistoriske samlinger, der mange gange eksisterer på de lokalhistoriske arkiver i Danmark. For eksempel har en forskergruppe fra Lokalhistorisk Forening Sakskøbing udgivet et omfattende

de fire-bindts værk med udtømmende lister over fæstere og gårdejere i Engestofte Sogn,²⁸ Tårs Sogn²⁹ og Våbensted Sogn³⁰ foruden baroniet Guldborglands fæstegårde³¹ og grevskabet Hardenberg-Reventlows fæstegårde.³² For at så mange forskere skal få kendskab til alle sådanne arkivalier ville det måske være en god idé, om *Personalhistorisk Tidsskrift* bringer en serie portrætter af lokalhistoriske arkiver i Danmark, og hvad de har at byde på.

Jeg kan ikke lade være med at afslutte artiklen ved at pege på, at slægtstavlerne med al tydelighed viser, at hollænderne efter deres ankomst meget hurtigt blev indgiftet i de danske familier, der oprindeligt boede på Amager. Det er nemlig ellers en udbredt misforståelse, at hollænderne helt op til begyndelsen af 1800-tallet mest holdt sig for sig selv og havde deres egne privilegier (hollandsk sprog, retsvæsen og styreform under ledelse af deres selvvalgte schout). A.W. Rasmussen skriver således, at »Så vel i den enkelte familie som familierne imellem var der et meget stærkt sammenhold. Hollænderne holdt fast ved deres egne skikke, som deres forfædre havde ført med fra Waterland«. ³³

Under indflydelse af Sigbrit Villumsdøchter (også kendt som Mor Sigbrit) ønskede Christian 2. at omforme det danske samfund efter nederlandsk forbillede og indkaldte derfor en del familier fra Waterlandene i Nordholland,³⁴ så de kunne dyrke grøntsager til hoffet og hovedstaden (i 1880'erne kørte en af deres efterkommere, min tip-oldefader, Anders Niels Petersen (f. 25.7.1849, † 10.2.1898) og fader til tidligere omtalte Anna Johanne Petersen, stadig til torvs i København med grøntsager, som hans hustru solgte).

Hollænderne fik deres rettigheder i 1521 og efter Christian 2.s fordrivelse i 1523 igen i 1547 af Christian 3. Blandt rettighederne var ejen-

Grønttorvet i 1913.³⁵

domsret til hele Store Magleby; dette betød, at hollænderne ikke var fæstebønder.³⁶ Indvandringen af hollænderne medførte, at de danske bønder, som indtil da havde boet på Store Magleby's 24 gårde, måtte flytte til egnen omkring Hundested; navne her som Tømmerup, Ullerup og Amagerhuse minder om, hvorfra grundlæggerne kom. Derefter blev Store Magleby hurtigt udvidet med endnu otte gårde; efter Svenskekri- gen 1658-1659 blev en del af gårdene udskiftet, og en tredjedel af dem deltes i to halvgårde.³⁷

Brylluppet 27.9.1759 mellem den 64-årige schout Jacob Gertsen Bacher (f. 8.9.1695, † 19.10.1766) i Store Magleby og den 20-årige brud Gjertrud Hansdatter, datter af gårdmand i Sundbyvester og foged Hans Hansen, som vi stødte på tidligere, anses af mange som den egentlige begyndelse på ægteskaber mellem hollænderne og danskerne. Året efter blev gårdmand i Store Magleby og skriver Cornelius Tønnesen Bakker gift med Niel Piettersdatter, som var datter af Pietter Willumsen i

Hollænderne paa Amager

Jeg skriff om mine bygg og boer i forre magleby og i
 Jungel og ligesaa, Dog som alle sine vordende sine gode
 med sig alle giffte sig off sine bønner iij sin dæmpning
 og sigt forrest paa sigt iij sin dæmpning
 som de vordende som iij sin dæmpning
 vorder og sigt som iij sin dæmpning
 gode iij sin dæmpning
 vorder p. ma. og som sigt som iij sin dæmpning
 og sigt som iij sin dæmpning
 de hollænderne iij sin dæmpning
 iij sin dæmpning vorder sigt og sigt, som iij
 sigt iij sin dæmpning
 og sigt som iij sin dæmpning
 vorder sigt som iij sin dæmpning
 sigt iij sin dæmpning
 p. ma. vorder som iij sin dæmpning
 sigt sigt vorder sigt som iij sin dæmpning
 vorder sigt som iij sin dæmpning
 sigt p. ma. og som iij sin dæmpning
 sigt som iij sin dæmpning
 sigt som iij sin dæmpning

Jacob Gertsen Bacher
 iij sin dæmpning

Christian den Tredjes
 fornyelse af hollænder-
 nes rettigheder. Brevet
 siger blandt andet, at
 hollænderne 'nyde br-
 uge och beholde' Store
 Magleby; at de skal
 'vpholde forne wort
 Slott Kiøpnehaffn med
 saa mange Røder och
 Løg, som behoff giørisz
 thil Wdspisning'; at de
 skal være 'hørig och li-
 udig' og 'holde ett gaatt
 christelig Leffned'.³⁸

© Rigsarkivet.

Sundbyvester.³⁹ Med udgangspunkt i de slægtsforhold, som denne artikel har udredt, ser vi dog, at 1759-brylluppet ikke kan være 'den egentlige begyndelse på ægteskaber mellem hollænderne og danskerne'. *Adresse-Avisens* første årgang fra 1760 peger da også i den retning, idet den skriver om »en paa begge Sider fuldkomnere Foreningen mellem de ældgamle Danske og nordhollandske nedertyske Slægter paa Amagerland herefter skeer, siden nu ei alene Skrивeren, men endog »Schuten« har hentet deres Hustruer i den danske Taarnby Menighed paa Gammel Amagerland«. ⁴⁰ Det vil sige, at de to omtalte bryllupper var bemærkelsesværdige, fordi det var første gang, hvor en person uden for sognet fik lov til at bosætte sig i Store Magleby, og fordi bryllupperne var mellem personer af høj stand!

I det hele taget kunne den fremtidige forskning i hollænderne og danskerne på Amager undersøge nærmere, hvor 'specielle' hollænderne nu en gang var. I mange af de trykte bøger om Amager kan man læse, at det tog det omkring 300 år, før hollænderne var fuldt integreret: de første indvandrere ankom i 1516, og de fik deres rettigheder i 1521, mens de i 1811 måtte give afkald på amagerhollandsk (en blanding af nederlandsk og plattysk) som kirke- og skolesprog, ligesom de i 1822 måtte acceptere at opgive deres schouter-styre.⁴¹ Men er det nu muligt at skelne så skarpt mellem hollændere og danskere? De tidlige ægteskaber mellem de to befolkningsgrupper synes at pege på, at dette ikke absolut var tilfældet.

Den fremtidige forskning kunne undersøge, om de to grupper skilte sig ud fra hinanden. Et område, hvor grupperne vitterligt adskilte sig fra hinanden, var sproget, idet hollænderne kunne både amagerhollandsk og dansk, mens danskerne blot kendte til dansk. Til brylluppet mellem Jacob Gertsen Bacher og Gjertrud Hansdatter skrev brudens broder Niels Hansen en bryllupssang,⁴² hvori det blandt andet siges, at »[...] Hun kand jo intet Tydsk, ey Hollandsk Ord forstaa?« og »[...] Hver Mand kand tale Dansk, det skrive og forstaae«. ⁴³ I en undersøgelse skal medtages så mange områder, at man kan sige, at de pågældende grupper er beskrevet ganske præcis. Undersøgelsen vil derfor nødvendigvis komme til at beskæftige sig med, hvorledes man kan bestemme, om en person tilhører gruppen af hollændere eller gruppen af danskere. Uheldigvis er der ikke overleveret så stor del af det originale arkivmateriale, som man kunne ønske sig, idet Store Magleby og de fleste originaldokumenter blev afbrændt i 1659 under Svenskekrigen.⁴⁴ Man kan selvfølgelig også vælge at tage det som en udfordring!

Det vil føre for vidt at beskæftige sig yderligere med dette spørgsmål i denne artikel. De ovenstående eksempler skal blot tydeliggøre, at det

Erik Pontoppidan udgav *Den danske Atlas* (1763-1781), der stadig er et værdifuldt kilde-skrift. I dette atlas finder vi et billede af fire personer, et ægtepar (mand og kone) og et ugift par (karl og pige). Som det er bemærket i litteraturen, afhang det tøj, man bar, af ens ægtestand: Ægtemanden bærer en blå floschat og konen en kvindehætte; derimod har karlen en filthat på, mens pigen er barhovedet med opsatte fletninger. Den blå floschat blev kun båret ved festlige og højtidelige lejligheder; den blev efterhånden så sjælden, at den gik i arv fra fader til søn, og den er ikke fundet i mange af skifterne efter de hollændere, som udvandrede fra Store Magleby til de danske sogne. Hatten benyttes i øvrigt af Amagerbanken som dens logo. Mandens dragt kan føres tilbage til den dragt, som blev benyttet i de nederlandske, spanske og tyske hofkredse på Karl den Femtes og Filip den Andens tid i 1500-tallet.⁴⁵

ikke bliver nemme spørgsmål, undersøgelsen vil komme til at beskæftige sig med. Uanset hvad udfaldet af denne undersøgelse bliver, kan man så senere se nærmere på, hvad årsagerne var. Under alle omstændigheder bliver H.F. Kiærs arkiv og C. Petersens bog et fantastisk godt afsætningspunkt, idet de udreder slægtsforholdene mellem de fleste slægter på Amager.⁴⁶

Tillæg: Anetavle for Arian Pittersen (1761-1830)

Proband A

A1 Gårdmand i Tårnby (Tårnby Ladegård) *Arian Pittersen*, f. 13.9.1761, † 13.9.1830. Han opførte en gård syd for den gamle Ladegård. Drak sig ihjel på sin fødselsdag.

Forældre

- A2 Gårdmand i Maglebylille (5) *Pieter Zibrandtsen*, f. 28.4.1718, † 7.7.1773. Denne gård var på to ottinger (seks tønder hartkorn). Gift 12.11.1744 med:
- A3 *Marchen Arians*, f. 5.1.1721, † 15.8.1796.

Bedsteforældre

- A4 Gårdmand i Maglebylille (5) *Ziebrandt Crillesen/Cornelisen*, f. 22.11.1691, † 25.1.1741. Ofte skelnede man ikke mellem Crilles og Cornelis. *Hollænderbyen omkring 1700* oplyser, at en Ziebrandt Cornelisen fra gård 93 blev gårdejer på dén gård i Maglebylille (5), hvor netop Ziebrandt Crillesen og Trein Cornelisdatter boede. Vores Ziebrandt Crillesen er måske derfor identisk med denne Ziebrandt Cornelisen, selvom fødselsåret 1691 jo ikke umiddelbart stemmer overens med Ziebrandt Cornelisens fødselsår 1668. I det efterfølgende er Ziebrandt Cornelisens derfor medtaget. Gift 6.6.1717 med:
- A5 *Trein Cornelisdatter*, f. 30.11.1690, † 21.1.1750.
- A6 Gårdmand i Store Magleby (35) *Adrian Cornelisen Bacher*, f. 17.7.1681, † 5.7.1756. Gift 24.1.1712 med:
- A7 *Neel Gerritsdatter Jan*, f. 1.11.1685, † 16.3.1751.
- A8 Gårdmand i Store Magleby (93) *Cornelis Tiesen Dirch*, f. 10.4.1659, † 2.5.1717. Gift 14.3.1683 med:
- A9 *Anne Siebrandt*, f. 26.12.1653, † 7.11.1697.

Oldeforældre (ikke fuldstændig liste)

- A10 Gårdmand i Store Magleby (95) *Cornelis/Cornels Jacobsen Tønnesen*, f. 1.6.1643, † 9.5.1704. Gift 17.6.1683 med:
- A11 *Trein Jansdatter Raagaard*, f. 6.12.1660, † 1710.
- A12 Gårdmand i Store Magleby (35) *Cornelis Adriansen den Unge Bacher*, f. 24.12.1649, † 3.9.1711. Gift 11.1.1680 med:
- A13 *Marchen/Martjen Theisdatter*, f. ca. 1658, † 31.8.1711. Ægteparret dør under pesten i 1711 sammen med to af deres børn.
- A14 Gårdmand i Store Magleby (6) *Gert Jansen Isbrandtsen*, f. ca. 1658, † 17.4.1724. Gift 9.5.1680 med:
- A15 *Marchen Clausdatter Peters*, f. 6.10.1661, † 17.4.1701.
- A16 Gårdmand i Store Magleby (11) *Ties Dirksen*, f. ca. 1598, † 6.12.1676. Gift 27.3.1653 med:
- A17 *Anna Jacobsdatter*, f. ca. 1629, † 5.10.1679.
- A18 Gårdmand i Store Magleby (15) *Siebrandt Cornelis*, f. ca. 1630, † 2.1.1677. Gift 20.3.1653 med:
- A19 *Martjen Jan Isbrandts*, f. ca. 1630, † 24.12.1676.

Tip-oldeforældre (ikke fuldstændig liste)

- A20 Gårdmand i Store Magleby *Jacob Tønnesen*, f. ca. 1587, † 28.4.1646.
- A22 Gårdmand i Store Magleby (73) *Jan Jansen Raagaard*, f. ca. 1629, † 6.9.1705. Gift 5.6.1653 med:
- A23 *Lijsbeth Tønnesdatter*, f. ca. 1622, † 4.12.1670.
- A24 Gårdmand i Store Magleby (25) *Adrian/Arian Cornelisen Bacher*, f. ca. 1621, † 17.8.1677. Gift 11.2.1644 med:
- A25 *Diver Jacobsdatter*, f. ca. 1608, † ca. 1680.
- A26 Gårdmand i Store Magleby (94) *Theis Henrichsen*, f. ca. 1624, † 11.12.1680. Hans gård lå i Møllegade lige nord for Wybrandts Minde. Gift 18.1.1646 med:
- A27 *Marike/Marchen Wiebrandt*, f. ca. 1625, † 6.11.1684.
- A28 Gårdmand i Store Magleby (96) samt retsskriver og schout *Jan Isbrandtsen Schults*, f. ca. december 1628, † 30.1.1691. Det er en interessant oplysning, at gården var på 10¹/₂ tønde land, der lå fordelt på 23 forskellige steder i marken, og at den havde del i kålhaveerne syv forskellige steder. Gift 8.2.1652 med:
- A29 *Deuwe Gerritsdatter Jan Bacher*, f. ca. 1627, † 22.5.1698.
- A30 Gårdmand i Store Magleby (80) *Claes Pieters*, f. ca. 1636, † 9.6.1692. Gift 8.6.1656 med:
- A31 *Nille Dirchs*, f. ca. 1640, † 21.4.1678.
- A38 Gårdmand i Store Magleby (2) *Jan Isbrandt*, født ca. 1609, † 23.2.1659.

Tip(2)-oldeforældre (ikke fuldstændig liste)

- A44 Gårdmand på Rågård *Jan Jansen Hollender*, † ca. 1662. Gift ca. 1628 med:
- A45 *Marchen Dirchs datter*, † 19.11.1654.
- A48 Gårdmand i Store Magleby *Cornelis Bacher*.
- A52 Gårdmand i Store Magleby *Henrich Henrichsen*, f. før 1624, † muligvis før 1648, idet han ikke optræder som forlover for børnene. Gift før 1624 med:
- A53 *N.N.*, † muligvis før 1647/1648.
- A54 Gårdmand i Store Magleby (88) *Wybrand Petersen*, f. ca. 1600, † 1654-1658. Gift ca. 1620 med:
- A55 *Anne*, f. ca. 1599, † 19.3.1659.
- A56 Gårdmand i Store Magleby (22) og schout *Olde Isbrand Jansen Brouwer Schults*, f. ca. 1572, † 26.12.1652. Det var muligvis ham, som i 1611 fik sin egen kirkestol i Store Magleby Kirke; stolen, der havde indskriften »Schultheis sein Stul«, var forsynet med gulv, kunne tillukkes med låg og var placeret øverst i kirken.

- A58 Gårdmand i Store Magleby (51) *Gerrit Jansen Backer*, f. ca. 1600, † ca. 1654-1658. Gift 16.10.1625 med:
- A59 *Marchen Jacobsdatter*, f. ca. 1600. Ifølge *Kancelliets Brevbøger* måtte de have bevilling til at indgå ægteskab, idet de var næstsøskende-børn. De betalte også 60 speciedaler til løskøbning af danske fanger i Tyrkiet.
- A62 Gårdmand i Store Magleby (38) og schout *Dirch Cornelisen*, f. 1.11.1611, † 5.2.1666. Hans gård Marienlyst lå i Møllegades vestre side ved hjørnet af Søndergade. Gift før 1641 med:
- A63 *Martien*, f. ca. 1614, † 11.5.1676. Under belejringen af København i 1659 var ægteparret indkvarteret hos skipper Jens Nielsen på Christianshavn.

Tip(3)-oldeforældre (ikke fuldstændig liste)

- A108 Gårdmand i Store Magleby (gården lå i Møllegade, matrikel 4a) *Pieter Wibrandtsen*, f. ca. 1570-1590, † før 1641.
- A112 Gårdmand i Store Magleby *Jan Brouwer Schults*.
- A114 Gårdmand i Store Magleby *Pieter Jansen*.
- A116 Gårdmand i Store Magleby (Rydalsgård/Rygård) *Jan Backer*, f. ca. 1575, † ca. 1630. I toldregnskaberne fra 1615 står der opført, at han måtte betale tre rigsdaler til Hans Kgl. Majestæt for at have udført tre heste af kongeriget.
- A124 Gårdmand i Store Magleby (Marienlyst) *Cornelis Dirksen*. Han står opført i toldregnskaberne for at have udførsel af heste fra kongeriget.

Anetavle for Appollone Pietersdatter (1758-1830)

Proband B

- B1 *Appollone Pietersdatter*, f. 9.7.1758, † 4.10.1830.

Forældre

- B2 Gårdmand i Kastrup (10) og foged *Pieter Gertsen*, f. 9.11.1734, † 29.10.1788. Denne gård var på tre ottinger (ni hartkorn). Gift 25.9.1752 med:
- B3 *Karen Hansdatter*, f. 24.1.1733, † 15.3.1769. Hun fik en »hastig død paa Vejen fra Kbh.« og blev begravet med ligprædiken 20.3.1769.

Bedsteforældre

- B4 Gårdmand i Sundbyvester (1) *Giørt Pietersen*, f. ca. 1708, † 9.9.1775. Denne gård var på to-tre ottinger (seks-otte hartkorn). Gift 11.2.1730 med:
- B5 *Anne Hansdatter*, f. 19.11.1699, † 19.4.1753.

- B6 Gårdmand i Sundbyvester (10), foged og brandmajor samt maltgører *Hans Hansen Bacher*, f. 8.11.1696/22.11.1691, † 26.11.1761. Denne halvgaard var på tre ottinger (fem tønder hartkorn). Gift 10.6.1731 med:
- B7 *Bodil Nielsdatter*, f. 26.5.1707, † 5.2.1771.

Oldeforældre

- B8 Gårdmand i Store Magleby (45) *Pieter Espensen*, f. 29.3.1683, † 2.5.1751. Som forklaret i artiklen er det ikke helt klart, hvor Pieter Espensen boede; det var muligvis på gård 11 i Sundbyvester. Gift 24.7.1707 med:
- B9 *Helle Tønnesdatter Jacobsen*, f. 23.9.1671, † 1711/27.12.1695.
- B10 Gårdmand i Sundbyvester (12) *Hans Hansen*, f. ca. 1670, † 9.5.1708. Denne gård havde to ildsteder, og der var to tjenestefolk. Gift 26.1.1691 med:
- B11 *Giertrued Andreasdatter*, f. ca. 1661, † 2.2.1727.
- B12 Gårdmand i Sundbyvester (2) *Hans Jørgensen*, f. ca. 1656, † 5.10.1711. Denne gård var på fire ottinger (otte tønder hartkorn) og havde to ildsteder; der var en tjenestekarl. Gift 19.7.1685 med:
- B13 *Nille Nielsdatter*, f. ca. 1668, † 8.12.1691.
- B14 Gårdmand i Tømmerup (2) *Niels Jørgensen*, f. 30.12.1683, † 17.9.1711. Denne gård var på to ottinger (seks tønder hartkorn). Døde af pesten kun 28 år gammel. Gift 12.7.1705 med:
- B15 *Giertrud Pedersdatter*, f. ca. 1674, † 3.8.1711. Døde under pesten 38 år gammel.

Tip-oldeforældre

- B16 Husmand i Tømmerup *Espen Hansen*, f. ca. 1644, † 6.1.1691. Han var opført med et ildsted. Antagelvis gift før 1676 med:
- B17 *Maren Pedersdatter*, f. ca. 1644, † 24.11.1711.
- B18 Gårdmand i Store Magleby (59) *Tønnes Jacobsen Draker*, f. ca. 1639, † 31.3.1676. Gift 29.3.1668 med:
- B19 *Emme Cornelisdatter Ebels*, f. ca. 1631, † 9.4.1686.
- B20 Gårdmand i Sundbyvester (12) *Hans Hansen den Ældre*, f. ca. 1628, † 20.11.1691. Denne gård var på fire ottinger (syv tønder hartkorn) og havde to ildsteder; der var to tjenestefolk. Gift med:
- B21 *Apelone Pedersdatter*, f. ca. 1647, † 8.12.1718.
- B22 Gårdmand i Sundbyvester (10) *Andreas Nielsen*, † december 1672. Denne gård var på tre ottinger (fem tønder hartkorn). Antagelvis gift før 1637 med:
- B23 *Anne Hansdatter*.

- B24 Gårdmand i Tårnby (13) og foged *Jørgen Hansen*, f. 1633, † 22.3.1706. Denne gård var på to ottinger (seks tønder hartkorn) og havde to ildsteder; der var to tjenestefolk. Gift med:
- B25 *Margrite Caspersdatter*, f. 1632, † 15.8.1709.
- B26 Gårdmand i Kastrup (6) og foged, *Niels Larsen/Lauritzen*, f. ca. 1636, † 21.5.1720. Denne gård var på tre ottinger, senere fem ottinger (12½ tønder hartkorn) og havde fire ildsteder, ti heste og 20 køer. Gift før 1668 med:
- B27 *Ehm Pedersdatter*, f. ca. 1647, † 18.1.1700.
- B28 Gårdmand i Sundbyvester (11) *Jørgen Nielsen Holm*, f. ca. 1642, † 16.2.1695. Denne halvgård var på tre ottinger (fem tønder hartkorn) og havde to ildsteder; der var to tjenestefolk i 1690. Gift med:
- B29 *Bodil Stephensdatter*, f. ca. 1640, † 9.5.1707.
- B30 Gårdmand i Sundbyøster (5) *Peder Nielsen Scottte*. Gift med:
- B31 *Johanne Clausdatter*.

Tip(2)-oldeforældre (ikke fuldstændig liste)

- B36 *Jacob Jansen Dirchsen*, f. 1.1.1626, † 15.12.1700. Gift 5.4.1646 med:
- B37 *Nielle Cornelsdatter*.
- B38 Gårdmand i Store Magleby (81) *Cornelis Petersen Ebels*, f. ca. 1593, † 16.12.1677.
- B39 *Malene*, f. 1604, † 1669.
- B42 Gårdmand i Tømmerup (13) *Peder Pedersen*, f. ca. 1626, † 8.9.1718. Denne gård havde to ildsteder, og der var en tjenestepige i 1699.
- B48 Gårdmand i Tårnby (13) *Hans Janssøn* (?)
- B50 Gårdmand i Tømmerup *Casper Jochumsen*. Gift med:
- B51 *Trine Rasmusdatter*, † ca. 1668.
- B52 Gårdmand i Kastrup (6) *Lauritz Hanssøn Hyffelmand* (?), f. ca. 1632, † før 1670.
- B54 Gårdmand i Store Magleby (88) *Wybrand Petersen* (?), f. ca. 1600, † 1654-1658. Gift med:
- B55 *Anne* (?), f. ca. 1599, † 19.3.1659.
- B60 Gårdmand i Sundbyvester (6) *Niels Scottte* (?).

Tip(3)-oldeforældre (ikke fuldstændig liste)

- B72 *Jan Jacobsen* (?), der var forlover ved Jacob Jansen Dirchsens bryllup.
- B76 Gårdmand i Store Magleby *Peter Ebels*.
- B.108 Gårdmand i Store Magleby *Pieter Wibrandtsen*, f. ca. 1570-1590, † før 1641. Gården lå i Møllegade, matrikel 4a.

Noter:

1. H.H. Worsøe: *Find dine rødder: Politikens håndbog i slægtshistorie*, 3. udg. Kbh. 2001.
2. C. C. Lyschander: *Krabbeslægtens Historie*, trykt i 1581. Se Worsøe 2001.
3. H. Søgaard: *Rasmus Pedersen Thestrups Stam-bog*. Århus 1972.
4. Se Worsøe 2001.
5. G. Treschow og C. Giessing: *Nye Samling af Danske, Norske og Islandske Jubel-Lærere*. Genoptryk Lyngby 1980.
6. Se Worsøe 2001.
7. Se Worsøe 2001.
8. Th. Hauch-Fausbøll, H. R. Hiort-Lorenzen og S. Elvius: *Danske Patricierslægter*. Kbh. 1891.
9. W. von Antoniewitz: *Danske Patricierslægter*. Kbh. 1956.
10. Se H.H. Worsøe 2001.
11. B. Hjorth: *Om at forske i Amagerslægter*. Dragør 1997.
12. S. E. Pontoppidan og J Theisen: *Danske søoffi-cerer 1933-1982*. Kbh. 1984. Der er også lavet en mappe med forskelligt materiale om H.F. Kiær samlet af Dragør Lokalarkiv.
13. H.F. Kiær: *Stamtavle over Bødkermester Lars Jacobsen's Slægt paa Amager samt over Slægten Hansen fra Wilters Plads*. Kbh. 1947.
14. Det bør nævnes, at en del af dette materiale er blevet ajourført i Chr. Nicolaisen: *By- og Gaardbeskrivelse af de »danske« Byer paa Amager. Aar bog Historisk Samfund for Københavns Amt (med gamle Roskilde Amt) 1922 s. 5-47*. Denne by- og gårdbeskrivelse omfatter alle lokaliteterne på nær Store Magleby (der jo netop ikke var dansk), dvs. Sundbyvester, Sundbyøster, Tårnby, Tårnby Ladegård, Kastrup, Maglebylille, Tømmerup, Skelgårde, Viberup, Ullerup og Rågård.
15. S. Sterm: *Statistisk-Topografisk Beskrivelse over Kjøbenhavns Amt*, første bind, ss. 106-174, København 1834, genoptrykt som E. Housted: *Vore Tipoldeforældres Amager*, Lamberths Forlag, København 1984, s. 6.
16. K.-E. Frandsen, E. Housted, I. K. Jansen og L. Thavlov: *Amager*. Kbh. 2002.
17. I det efterfølgende benyttes den skrivemåde, den enkelte kilde anvender. Det vil så også sige, at eksempelvis Arian Pittersen til tider ses angivet som Ahrian Pittersen; det samme er gældende for de andre personer.
18. H.F. Kiær: De første led af slægten Raagaard fra Amager. *Personalthistorisk Tidsskrift* 1958 s. 161.
19. Se B. Hjorth, D. Jansen og L. Møller: *Amagerdragterne – deres historie og brug*. Dragør 1996, der giver en særdeles grundig indføring i ikke blot amagerdragterne (børnedragter, kvindedragter og mandsdragter), men også Hollænderkolonien på Amager og dens historie.
20. E.P. Christensen: *Grausted fra en svunden tid eller hvad gamle gravminder på Tårnby Kirkegård fortæller*. Tårnby 1996.
21. Der er endnu en bog, som bør nævnes, idet den også beskæftiger sig med Hollænderbyen. Det drejer sig om H.R. Riber: *Hollænderbyens Bomærker. St. Maglebys gårde, deres indretning og ejerforhold*. Kastrup 1975. I denne bog beskæftiger forfatteren sig med de bomærker, som hollænderne benyttede sig af, bl.a. til mærkning af deres dyr, redskaber eller skelsten på markerne. Han mener, at de hollandske indvandrere medbragte deres egne bomærker (se note 34), og at det var gårdens og ikke gårdmandens bomærke. Chr. Nicolaisen: *Bomærker og Gaardnumre i Hollænderbyen paa Amager. Aar bog Historisk Samfund for Københavns Amt (med gamle Roskilde Amt) 1916 s. 119-133* har også beskæftiget sig med bomærkerne og oplyser, at denne skik formodentlig går langt tilbage hos Hansesaterne, idet et gravmæle fra 1409 over en Hansekøbmand Johannes de Barken har indridset mandens bomærke.
22. J. Dirchsen: *Hollænderbyen og dens mennesker*. Nationalmuseet, København 1982: s. 45.
23. I Chr. Nicolaisen: *Schoutjurisdiktionen i Store Magleby paa Amager. Aar bog Historisk Samfund for Københavns Amt (med gamle Roskilde Amt) 1917 s. 20-31* er der en god beskrivelse af schoutjurisdiktionen i Store Magleby op til 1821, hvor det ophørte, idet Store Magleby lagdes ind under Amager Birk. Retten bestod af schouten, skriveren og syv scheppens.
24. Ved at benytte B. Eriksen: *Slægtskartotek*. Birkerød 1994 (der findes på Dragør Lokalarkiv) finder vi, at Wybrand Petersen skulle være søn af Pieter Wibrandtsen.
25. B. Eriksen 1994.
26. R. Walløe: *Schmidt fra Dragør*. Dragør 1994.
27. Disse kilder omfatter alle kilderne i noterne foruden R. Walløe 1994.
28. N.V. Steenstrup: *Våbensted og Engestofte Sogne, Musse Herred, Lolland. Fæstere og ejere af 54 gårde fra ca. 1700 til 1991 samt historiske beretninger fra området*. Nykøbing F. 1991.
29. N.V. Steenstrup: *Tårns sogn i Musse herred, Lolland. Sammenstilling af lokalhistoriske vidnesbyrd og persondata*. Nykøbing F. 1989.
30. N.V. Steenstrup: *Våbensted og Engestofte Sogne, Musse Herred, Lolland. Fæstere og ejere af 54 gårde fra ca. 1700 til 1991 samt historiske beretninger fra området*. Nykøbing F. 1991.
31. N.V. Steenstrup og P. Jensen: *Baroniet Guld-borglands Fæstegårde. Fæstere og ejere af 156 gårde fra ca. år 1688 til 1988 samt historiske beretninger fra området*. Nykøbing F. 1988.
32. B. Jensen, P. Jensen, J. Jørgensen og P. Poulsen: *Grevskabet Hardenberg-Reventlows Fæstegårde. Fæstere og ejere af 138 gårde fra ca. 1630 til*

- 1994 samt historiske beretninger fra området. Nykøbing F. 1994.
33. A.W. Rasmussen: *Hollænderbyen og Store Magleby Kirke*. Kbh. 1968 s. 38. Det skal dog tilføjes, at denne forfatter medgiver, at der havde fundet ægteskaber sted mellem hollændere og danskere, før de 'spektakulære' bryllupper i 1759 og 1760, hvor det var fornemme mænd fra Store Magleby, som giftede sig med danske piger.
 34. Waterlandene strækker sig langs Zuiderøen i den sydlige del af det daværende Vestfriesland; på øen Marken (der nu er forbundet til fastlandet med en dæmning), som ligger ud for Monnikendam, minder folkedragten om dén, som hollænderne på Amager bar (A.W. Rasmussen 1968). H.R. Riber fortæller, at han har set en 1700-tals begravelsesprotokol fra Marken, der viser bomærker og navne, der minder meget om dem på Amager (H.R. Riber 1975). J. Dirchsen fortæller ligeledes, at på Marken minder dragter, levevis og skikke om de hollandske Amager-bønders, ganske som deres navne er de samme (J. Dirchsen 1982).
 35. J. Dirchsen 1982: s. 116.
 36. Hjorth og Hjorth, Jansen og Møller 1996. A.W. Rasmussen 1968.
 37. J. Dirchsen 1982.
 38. Chr. Nicolaisen: *Amagers historie bilagt med de vigtigste breve og andre aktstykker om øens forhold*, første bind, Dansk Historisk Håndbogsforlag, Lyngby 1981-1982, s. 180-181.
 39. Chr. Nicolaisen: *Amagers historie bilagt med de vigtigste breve og andre aktstykker om øens forhold*, Lyngby 1981-1982. Se også B. Eriksen 1994. Det er interessant at bemærke, at Jacob Gertsen Bacher (f. 8.9.1695, † 19.10.1766) var søn af Gert Jansen Bacher (f. 14.9.1662, † 2.5.1713), som var søn af Jan Gertsen Bacher (f. ca. 1631, † 30.7.1697), der igen var søn af Gerrit Jansen Backer (f. ca. 1600, † ca. 1654-1658), som vi tidligere har stødt på. Gjertrud Hansdatter gik i øvrigt for at være et både vittigt, sparsommeligt og husligt fruentimmer.
 40. *Adresse-Avisen 1760*, citeret i Chr. Nicolaisen: *Amagers historie bilagt med de vigtigste breve og andre aktstykker om øens forhold*, andet bind, Lyngby 1981-1982, s. 65.
 41. B. Hjorth 1997. A.W. Rasmussen 1968.
 42. N. Hansens bryllupssang til søsteren Gjertrud Hansdatters bryllup med Jacob Gertsen Bacher 27/9-1759, citeret i Chr. Nicolaisen: *Amagers historie bilagt med de vigtigste breve og andre aktstykker om øens forhold*, andet bind, Lyngby 1981-1982 s. 63-64.
 43. Mens den første schout anvendte amagerholandsk i Ny Hollænderby, som var blevet grundlagt på Ladegårdsmarken efter Svenskekrigen, dvs. på den østlige side af Allégade fra Runddelen til Gl. Kongevej, og på den vestlige side af Allégade ned til Smallegade, blev retssproget efter hans tid dansk (Se A.W. Rasmussen 1968).
 44. Se A.W. Rasmussen.
 45. Hjorth og Hjorth, Jansen og Møller 1996.
 46. Der er blevet offentliggjort andre bøger om slægterne på Amager, som forskere også bør studere nærmere. Det drejer sig for eksempel om to bøger af Wilhelm von Antoniewitz (som vi mødte i artiklens indledning). Den ene er *Slægten Backer fra Store Magleby*. Kbh. 1943. Den anden er *Slægten Bacher i Tuarnby Sogn*. Kbh. 1941.

Adam Lindgreen, lektor, Kapelstraat 63, 4841 GG Prinsenbeek, Nederlandene. E-mail: a.lindgreen@tm.tue.nl.

Jeg vil gerne benytte lejligheden til at takke tidsskriftets redaktion for gode råd i forbindelse med færdiggørelsen af manuskriptet. Jeg vil også rette en stor tak til Inger Kjær Jansen fra Tårnby lokalhistoriske Samling og Lis Thavlov fra Dragør Lokalkiv for altid at være villige til at åbne arkivernes døre uden for normal åbningstid, hvilket er en stor fordel, når man kommer på besøg fra udlandet; ligeledes tak til Kirsten Svendsen fra Dragør Lokalkiv for telefonisk hjælp. Også en særlig tak til Hans Gjedsted for råd og vejledning gennem årene; hans slægtshistoriske arbejde tjente som stor inspiration. Sidst, men ikke mindst tak til min mormoder, Ella Marie Pedersen, der vidste så ufatteligt meget om familien, og som altid var villig til at fortælle om den og de gamle dage.

Familien Trellund indtil ca. 1800

Af Jürgen Beyer

Artiklen forsøger at opføre alle efterkommere efter Peder Trellund († 1594) fra Ribe indtil ca. 1800. De var bosat i de fleste dele af landet (bl. a. Nyborg, Kalundborg, Sakskøbing og København), men også – hvad der har været ukendt indtil nu – i Nederlandene og Sverige. De fleste efterkommere hørte til borgerstanden, men der var også en række gejstlige blandt dem.

Som et forarbejde til en biografi over Jonas Jensen Trellund (1631-1682, se nedenfor nr. 4.1.4) blev der foretaget en undersøgelse af hans slægtsforbindelser, fordi det viste sig, at de har en vis betydning for forklaringen af hans karriere. Da det må antages, at de derved fremkomne data også vil være af nytte for personalhistorikere uden speciel interesse i Jonas Jensen Trellund, skal en genealogi af familien Trellund meddeles i det følgende.¹

Grundlæggende oplysninger om familien Trellund blev allerede publiceret i 1880-81 af Jacob Frederik Kinch.² For Peder Jensen Trellunds (nr. 4.1.2) og hans efterkommeres vedkommende supplerede Erling Petersen 1964-65 disse data i nærværende tidsskrift.³ Den følgende oversigt gentager oplysningerne fra disse to arbejder, dog som regel i en mere kortfattet form, der stort set begrænser sig – såvidt kendt – til personens karriere, forældre, ægteskaber og børn. Der er ikke gjort noget forsøg på en karakterisering, f. eks. ved en genfortælling af private retssager. Sådanne oplysninger kan læseren nemt finde frem til ved hjælp af de udførlige litteraturhenvisninger.

Den opmærksomme læser vil hurtigt lægge mærke til, at denne artikel kun undtagelsesvis er baseret på klassiske genealogiske kilder som kirkebøger eller skifteprotokoller. Det skyldes dels, at disse kilder allerede er blevet udnyttet i den ældre forskning, men artiklen er også tænkt som et eksempel på, hvor langt man kan komme ved hjælp af ældre og nyere trykt litteratur.

På adskillige punkter har det været muligt at korrigere oplysningerne hos Kinch og Petersen og at supplere dem, bl. a. med hidtil ukendte efterkommere i Sverige og Nederlandene. Nogle bærere af slægtsnavnet Trellund har det desværre ikke været muligt at indplacere i stamtavlen,

ved enkelte andre (f. eks. nr. 1.1.2 og 4.1.2.3.2) var det kun muligt med visse reservationer.

Kinch antager, at familien tog slægtsnavnet fra landsbyen Trøllund i Hejnsvig sogn (mellem Grindsted og Billund). Navnet Trel(l)und optræder i Ribe første gang i 1547. Der omtales en *Kristen (Chresten) Trel(l)und* (~ 1° med et barnebarn af borgmester *Lavrids Nielsen* († 1543⁴); ~ 2° med en datter af *Hans Bosen*; 1561 kaldes konen *Marine*⁵). 1571 var både Kristen, hans kone og børnene døde. Kristens »Søskende, af hvilke Brødrene for Størstedelen bode i Landsbyen Trøllund i Hejnsvig Sogn, skjødede deres Arvedele efter Börnene til ... Peder Trel(l)und.« Denne *Peder Trel(l)und*, som synes at have nået en usædvanligt høj alder, var sandsynligvis en fætter til Kristen. Han nævnes ligesom denne for første gang i 1547. De fleste personer med slægtsnavnet Trel(l)und synes at nedstamme fra ham. Kristens brødre boede for størstedelen i landsbyen Trøllund. Der vides intet om deres børn, men det er usandsynligt, at de kaldte sig efter landsbyen, så længe de blev boende der.⁶

En såkaldt skrivemesterbog fra 1590, smukt udført af Peder Pedersen Trel(l)und (stamtav- lens nr. 1). (Det Kongelige Bibliotek, Håndskriftafdelingen, Thottske Saml. 846, 4°)

I det følgende forsøges opført – så vidt muligt – alle⁷ efterkommere efter Peder Trellund indtil ca. 1800.

Peder Trellund, * Ribe ca. 1490 [sic], 1566 rådmand i Ribe, 1571 hospitalsforstander, † 12. august 1594. ~ 1° med *Gjertrud (Lambertsdatter)* (far: *Lambert Andersen*, 1537 rådmand i Ribe⁸). ~ 2° med *Kirsten*. Børn: 1-8 (uvist med hvilken kone).⁹

1. *Peder Pedersen Trellund (Tryllund)*, 1581 dansk skoleholder i Ribe, senest 1590 borger i Ribe,¹⁰ fra 1599/1600 gravør, skrivemester og dansk og tysk skoleholder i København, borger, † København (Vor Frue)¹¹ 12. januar 1612. ~ 1. juli 1582, muligvis allerede med *Kirsten*, som blev hans enke, † efter september 1613. Børn: 1-6.¹²

1.1. *Villum (Villads, Villom, Wilhelm, Willem) Pedersen Trellund*, 1617 dansk skoleholder i Ribe, fra 1639/40 dansk skoleholder i København, † (begr.) København (Vor Frue) 6. august 1661. ~ med *Kirsten (Kirstine) Lambertsdatter* (far: *Lambert Knudsen*, borger i Ribe), † (begr.) København (Vor Frue) 3. september 1679. Børn: 1(-2).¹³

1.1.1. *Kirstine*, * (døbt) Ribe 1634.

(1.1.2). *Catharina Trellund*, * København 1641. ~ Amsterdam 23. oktober 1678 med *Abraham Wesselingh* (forældre: silkekræmmer *Johannes Weslingh*, * Minden 5. september 1611, † Amsterdam 29. september 1669. ~ Amsterdam 3. oktober 1645 med *Susanna Pelt*, * Amsterdam 15. oktober 1612, † Amsterdam 15. august 1696), * Amsterdam 21. august 1646, † Amsterdam 12. november 1680.¹⁴

1.2. *Peder*, 4. juli 1611 immatrikuleret ved Københavns Universitet, † efter 28. januar 1612.¹⁵

1.3. *Maren*, † efter 28. januar 1612.¹⁶

1.4. *Sidsel*, † efter 28. januar 1612.

1.5. *Kirsten*, † efter 28. januar 1612.

1.6. *Gjertrud Pedersdatter Trellund*, boede 1621 i København og var ~ med *Henrik Jeronymussen*. Barn: 1.¹⁷

1.6.1. *Hieronymus Henriksen Trellund* (tog slægtsnavnet efter moderen), 1639 sandsynligvis underlærer hos Villum Pedersen Trellund [nr. 1.1] i Ribe, 1649(?) dansk skoleholder i Ribe, august 1659 borger i Ribe, 1659-65 by- og rådstueskriver, samtidig fortsat skoleholder, 1673 bevilling som prokurator, † 1674.¹⁸

2. *Anne Pedersdatter Trellund*, † før 6. august 1603. ~ 16. oktober 1575 med *Mads Madsen Roed*, borger i Ribe.¹⁹ Børn: 1-2.

- 2.1. *Lambert Matssøn (Madsen) (Rodt)*, tingskriver i Telemarken, fl. 1616.²⁰
- 2.2. *Peder (Matssøn) Roedt (Rod, Rodt)*. Troløvet 1614 Lårdal (Telemarken) med *Karen (Karine) Sørensdatter (Søfrensdtr., Moland)* (~ 1° med *Jens Christensen (Kristensen, Kristenssøn, Kristjernssøn)*, fra ca. 1564 til sin død ca. 1611 sognepræst i Fyresdal (Telemarken)), * ca. 1534, † efter 8. oktober 1622. Troløvelsen ophævet 1616.²¹
3. *Lauge (Lago, Lauge) Pedersen (Petreius) Trellund (Threllund, Trøllund)*, immatrikuleret ved Rostocks Universitet april 1574, 19. marts 1577 kapellan cum spe successionis i Lønborg og Egvad (ved Skjern), ordineret 14. april 1577, senere sognepræst sst., † mellem 1618(?) og 1627. ~ 1577 med *Mette Dinesdatter (Dinysdatter)* (far: *Dines (Dionis, Diønīs) Nielsen*, sognepræst i Lønborg, † efter 19. marts 1577), † efter 2. september 1635. Barn: 1.²²
- 3.1. *Christen (Christianus Lagonis) Trøllund (Trellund)*, indtil 26. februar 1604 student ved Københavns Universitet, nævnes 1619(?) som sognepræst i Lønborg og Egvad, † før 1627.²³ Barn: (1).
- (3.1.1). *Lauge Christensen Trellund*, immatrikuleret ved Rostocks Universitet april 1642, senere skæbne ukendt.²⁴
4. *Jon (Ioen) Pedersen Trellund*, * ca. 1553, borger i Ribe, fra 1590 blandt byens 24 mænd, † 16. juni 1628. ~ 1586 med *Maren (Marin) Jensdatter* fra Kolding,²⁵ * ca. 1567, † 3. marts 1649. Barn: 1.²⁶
- 4.1. *Jens Jonsen Trellund*, * ca. 1589, borger i Ribe, 1642 rådmand, † 21. december 1655. ~ med *Maren (Marine) Madsdatter (Madtsdatter) Roed* (forældre: *Mads (Madts) Pedersen Roed*, * ca. 1568, 1620 rådmand i Ribe, † 5. februar 1635. ~ Ribe 1599 med *Karen Iversdatter (Vandel)*, * ca. 1573, † 29. april 1638), * 1602, † Ribe 24. august 1659. Børn 1-9.²⁷
- 4.1.1. *Peder Jensen Trellund*, * (døbt, Ribe domkirke) 27. april 1623, † som barn.²⁸
- 4.1.2. *Peder Jensen Trellund (Trellont, Trelund, Trælund, Trællund, Trel-lundt)*, * (døbt) 1. maj 1625, 1654 i Amsterdam og måske i Århus,²⁹ derefter i Kalundborg, hvor han virkede som postmester, vinhandler, rådmand og borgmester, 1666 gik han fallit og flygtede, † mellem 1666 og 1682.³⁰ ~ med *Bodil Hansdatter* (~ 1° med *Thomas Bonum*. Børn: *Jens Thomasen Bonum*, † Ribe 1666; *Hans Thomasen Bonum*, rådmand i Kalundborg, † 1682; *Cathrine Thomasdatter Bonum*, * 1643, † Kalundborg 4. april 1710), † efter 1682. Børn: 1-6.³¹
- 4.1.2.1. *Thomas Trellund (Trellont)*. ~ Den Haag 21. maj 1679 med *Anna Geelskercken (Gilskercken)*,³² boede endnu i 1682 i Holland.³³ Barn: 1.

4.1.2.1.1. *Abraham Trellont*, * (født eller døbt) Den Haag 27. marts 1680, † (død eller begr.) Den Haag 11. oktober 1765. ~ Den Haag (Ny kirke) 25. maj 1710 med *Alida Janknegt* fra Den Haag. Børn: 1-3.

4.1.2.1.1.1. *Thomas Hendrik*, * 1717, † 1. oktober 1767. ~ Den Haag (Tysk kirke) 13. april 1751 med *Margaretha Christina Ouwens* (far: muligvis læge *Willem Ouwens*, * 1717, † 1779). Barn: 1.

4.1.2.1.1.1.1. *Alida Trellont*, * 12. november 1752, † efter 5. juli 1773. ~ Den Haag (Scheveningen kirke) 5. juli 1773 med *Thomas van Limburg*.

4.1.2.1.1.2. *Johan Matthijs*, * 1718, † sandsynligvis inden 31. januar 1723.

4.1.2.1.1.3. *Johannes Trellont*, * (født eller døbt) Den Haag 31. januar 1723, 3. juli 1746 reformert prædikant Rhoon (Sydholland), 18. maj 1749 Maastricht, 2. september 1759 Haarlem, 1797 emeriteret, † Haarlem 16. oktober 1800. ~ Den Haag (Tysk kirke) 12. august 1749 med *Paulina Catharina van Noordwyck* (*Noortwijck*) fra Den Haag, † 1786. Børn: 1-3.³⁴

4.1.2.1.1.3.1. *Anna Maria Trellont*, * 1746, † 19. feb. 1757.

4.1.2.1.1.3.2. *Maria Johanna Trellont*, * 1754, † 13. november 1780 (ugift).

4.1.2.1.1.3.3. *Margaretha Christina Trellont*. ~ 26. januar 1785 med *C. H. van Heinenborg*, muligvis fra Haarlem.

4.1.2.2. *Johan(n) Trellund*, * Kalundborg ca. 1661, 1682 i tjeneste hos *Jørgen Hansen*, amtsskriver over Kalundborg amt, ca. 1693/94 forvalter på hovedgården Rysensten (Bøvling sogn, sydvest for Lemvig),³⁵ ejede fra senest 1695 til 1699 hovedgården Lindtorp ved Holstebro, 1702 kaptajn des armes og fændrik ved de nordenfjeldske dragoner, 26. april 1710 auditor og regimentskvartermester i Trondhjem, 1714 endnu ved regimentet, levede sine sidste år i København, † (begr.) København (Garnisons kirke) 14. marts 1727. ~ ca. 1691 med *Johanne Cathrine Daa* (forældre: *Valdemar Daa* på Borreby. ~ med *Elsa Jørgensdatter Kruse*), * på Borreby 28. december 1661, † (begr.) København (Garnisons kirke) 1. februar 1747. Børn: 1-2.³⁶

4.1.2.2.1. *Gregers Daa Trellund*, * 1697, 1714 landkadet, ca.

1726-41 ved Flakkebjerg herreds regiment hhv. kompagni, deltog fra 1734 til 1736 i et felttog ved Rhinen, 16. januar 1760 afsked som major, † (begr.) København (Garnisons kirke) 7. feb. 1760. ~ efter 18. maj 1728 med *Laurentia Kirstine Grubbe* (forældre: magister *Diderich Grubbe*, præst i Kvislemark og godsejer, * (døbt) Store Heddinge 23. marts 1656, † København 27. september 1702. ~ med *Anne Elisabeth Vind*, * på Næsbyholm 9. oktober 1666, † på Gerdrup 12. november 1727), * Kvislemark 1700, † København 10. juni 1777 (begr. Garnisons kirke 16. juni 1777). Børn 1-4.³⁷

4.1.2.2.1.1. *Diderich Johan Trelund*, * på Gerdrup, døbt 19. november 1729, † inden han blev voksen.³⁸

4.1.2.2.1.2. *Woldemar Daa Trelund*, * på Gerdrup, døbt 15. november 1730, † inden han blev voksen.

4.1.2.2.1.3. Søn, * ca. 1736, † (begr.) København (Garnisons kirke) 1741.³⁹

4.1.2.2.1.4. Datter, * ca. 1740, † (begr.) København (Garnisons kirke) 1741.

4.1.2.2.2. *Woldemar Daa Trelund*, 1717 fændrik, fik 13. december 1720 afsked som løjtnant, † (dræbt i duel) København 7. juni 1721 (begr. 12. juni 1721, Garnisons kirke).⁴⁰

4.1.2.3. *Matthias Trelund (Trælund)*, 1682 i København, senest 1688 bosat i Kalundborg, senest 23. september 1690 borger og indvåner i Kalundborg, mellem 1695 og 1700 flyttede han til København og blev ansat i Ostindisk Kompagni, ca. 1700 rejste han til Trankebar, 1702 assistent, † Trankebar før oktober 1708. ~ 1° senest 1688 med *Anne Jensdatter*, † før 2. september 1692. Barn: 1.⁴¹

4.1.2.3.1. *Jens Jørgen Trelund*, * Kalundborg ca. 1689, gæstgiver i Fredensborg. ~ med *Sophie Byssing*. Barn: 1.⁴²

4.1.2.3.1.1. *Frederik (Jensen) Trelund*, * Fredensborg 1727, student Frederiksborg 1745, cand. theol. 1751, i flere år huslærer hos kammerråd Richter, borgmester i Fredericia, 17. november 1779 sognepræst i Bredstrup ved Fredericia, † Bredstrup 1798 (ugift).⁴³ (~ 2°) 1692 i Kalundborg med *Johanne Margarethe von Wessem* (forældre: vinhandler *Matthias von Wessem*, † ca. 1694. ~ 1664 med *Sybilla Lehn*) (2° ~ med skibskaptejn *Niels Hoffmann*), * 1671, rejste til Ostindien, hvor hendes mand havde fået

ansættelse, kom tilbage til København i 1716, † i høj alder, efter 1718. Børn: (2)-(4).⁴⁴

(4.1.2.3.2).⁴⁵ *Sara Catharina Trellund*, * Kalundborg 1694⁴⁶ eller 1695,⁴⁷ i »hendes 10de Aar [1704] kom hun med hendes Forældre til Kiøbenhavn, hvor hun blev opdragen i den rige Viinhandler Abraham Lehns Huus«,⁴⁸ som var direktør for Det Ostindiske Kompagni og bror til hendes moder.⁴⁹ »I hendes 14de Aar [1708] reiste hun med sin Moder til Trankebar, hvor hendes Fader var reist hen for at være Chirurgus«,⁵⁰ † København 6. juli 1776 (begr. 12. juli 1776 Vor Frue). ~ 1° ca. 1711⁵¹ med *Jacob Schienck*, assistent i Trankebar, 1714 sat i arrest, 1716 dømt, hus og bohavne solgt, sendt bort fra Trankebar 22. oktober 1716. ~ 2° Trankebar ca. 1719 med *Joseph Colleir*, * Bergen ca. 1691, 3. september 1718 overassistent ved sekretariatet i Trankebar, ankom til Trankebar 17. august 1718, efter nogen tid flyttede han med sin kone til Bergen, efter nogle år igen til København (før 1751), † København 1752 (begr. Vor Frue). Barn: 1.⁵²

4.1.2.3.2.1. Søn, † kort efter fødslen.⁵³

(4.1.2.3.3). Datter, i Ostindien 13 år gammel (med *Wier*, fornavn ukendt)⁵⁴, fik 12 børn, † 23 år gammel.⁵⁵

4.1.2.3.3.1. (måske datter af (4.1.2.3.4.)) Datter, gift *Wintherfeldt*, boede 1776 på Gottorp.⁵⁶

4.1.2.3.3.2. (måske søn af (4.1.2.3.4.)) *Elias Wier*, boede 1776 i Trankebar.⁵⁷

(4.1.2.3.4). Søskende, fl. 1716 i Trankebar.⁵⁸

4.1.2.4. *Villum Trellund*, 1682 i Jylland, † efter 1692.⁵⁹

4.1.2.5. *Anna Pedersdotter Trälundh (Trellund)*, * Kalundborg, fra før 1682 til 1690 eller senere i Övraby (Skåne), † efter 1690. ~ før 1682 med *Otto Eriksson Engel (Otto Erici Angelius)* (~ 1° med en datter af hans forgænger i Övraby, *Poul Christensen*), 13. april 1662 immatrikuleret ved Greifswalds Universitet, 1669 lærer ved Lunds latinske skole, 7. oktober 1670 ordineret, kapellan i Övraby og Benestad (Skåne), 1681 sognepræst sammesteds, † 29. september 1686. Børn 1-4.⁶⁰

4.1.2.5.1-4. Fire børn, fl. 29. september 1686.⁶¹

4.1.2.6. *Maria (Maren, Marie Pedersdatter) Trellund*, * Kalundborg 1660, boede 1682 hos sin moder, † Kalundborg 11. november 1721. ~ november 1684 med *Hans Nielsen Fuglede*, * 1661, † Kalundborg 23. april 1716. Barn: 1.⁶²

4.1.2.6.1. *Peder Hansen Fuglede*, * Tommerup 31. december 1700, 1721 student Kalundborg, 21. februar 1724 cand. theol., 1729 præst i Værsløv ved Kalundborg, † 29. januar 1760. ~ 4. juli 1730 med *Karen Vordran*, * 4. august 1711, † 30. december 1745.⁶³

4.1.3. *Kirstine Jensdatter Trelund*, * (døbt) 12. februar 1628, sandsynligvis ugift, † efter 7. maj 1664,⁶⁴ måske efter 1672.⁶⁵

4.1.4. *Jon(as) (Joen) Jensen Trelund (Trellondt, Trelont, Trællundt)*, * Ribe (døbt, Ribe domkirke) 24. juli 1631, købmand, ?-1662 Amsterdam, 1662-69 Christianshavn (København), 1669 gik han falit og flygtede, 1672 Flensborg, men ellers 1669-80 ukendt opholdssted, 1680-81 under navnet *Johann Thamsen* i Husum (Sydslesvig), derefter under samme navn i Frederikstad (Sydslesvig), † (begr.) Frederikstad sandsynligvis 12. april 1682. ~ Amsterdam 13. september 1654 (rådhus) og 14. september 1654 (luthersk kirke) med *Sara Giessenbier* (forældre: silkekræmmer *Coenraad Giessenbier*, * Herford 1603, † Amsterdam før 26. maj 1655. ~ Amsterdam 23. januar 1635 med *Catharina Pelt*, * Amsterdam 23. januar 1606, † København 29. november 1673), * Amsterdam 1638, † efter 1681. Børn: 1-3.⁶⁶

4.1.4.1. *Catharina Margaretha*, * (døbt) Amsterdam 14. september 1655, † sandsynligvis efter 1681.⁶⁷

4.1.4.2. *Anna*, * (døbt) Amsterdam 5. oktober 1656, † sandsynligvis efter 1681.

4.1.4.3. *Jonas*, * (døbt) Amsterdam 1. marts 1658, † sandsynligvis efter 1681.

4.1.5. *Mads Jensen Trelund*, * (døbt) 15. april 1634, † mellem 21. december 1655 og 11. maj 1659,⁶⁸ sandsynligvis ugift, uden livsarvinger.⁶⁹

4.1.6. *Karine Jensdatter Trelund*, * (døbt) 20. december 1635, sandsynligvis ugift i 1664, † efter 1664,⁷⁰ måske efter 1672.⁷¹

4.1.7. *Lene Jensdatter Trelund*, * (døbt) 9. april 1637, † (Ribe domkirke) 1651, før 8. november.⁷²

4.1.8. *Gertrud (Gjertrud) Jensdatter Trelund*, * (døbt, Ribe domkirke) 24. januar 1640, † Ribe 6. april 1724. ~ 1° før 19. juli 1661 med *Jens Olufsen*, sandsynligvis fra Kolding, borger og købmand i Ribe, † mellem 8. december 1666 og 24. januar 1667. ~ 2°, sandsynligvis 1682, med købmand *Hans Terkelsen* (~ 1° med *Karen Lauridsdatter*, † før 20. februar 1682) (forældre: *Terkel Andersen*, † mellem 11. august 1643 og 10. april 1647. ~ 3° med *Maren Sørensdatter*, † 1638), * før 1639, † 1684, før 28. juni.⁷³

Mindeskrift over biskop Johannes Trelund (stamtavlens nr. 4.1.9.1), trykt i Viborg i 1738.

4.1.9. Iver (*Edvard, Everhard, Evert*) *Jensen Trelund*, * (døbt, Ribe domkirke) 11. april 1642, uddannet som købmand i Amsterdam,⁷⁴ 1667 åbenbart i Ribe, senere borger og købmand i København, † 1677. ~ 1668 med *Cath(a)rine (Catharina) Möllmann (Møllmann)* (forældre: *Theodor Möllmann (Møllmann, Mulemann)*), * Flensborg 1613, 1642 eller 1643 sognepræst i Breklum, † Flensborg 1. november 1648. ~ juni 1643 med *Margaretha Moth*, * Flensborg 1616 eller 1618/19, † 1704), * Breklum 23. april 1644, † (begr.) København (Petri) 5. oktober 1716.⁷⁵ Børn: 1-2.⁷⁶

4.1.9.1. *Johannes (Hans) Trelund*, * København 5. oktober 1669, student 1686, »1692 tog han teologisk attestats og drog derpå ud på en femårig studierejse«, 1699 lector theologiæ i Christiania, 1701 feltprovst i Italien, 1705 professor eloquentiæ i København, 1707 stiftsprovst i Christiania, 1711 professor theologiæ i København, 1725 biskop i Viborg, † Viborg 12. juni 1735. ~ Kristiania 10. juni 1711 med *Catharina (Cathrina) Tre-*

schow (forældre: købmand og admiralitetsråd *Gerhard Treschow*, * ca. 1659, † 23. maj 1719.⁷⁷ ~ med *Karen Lemmich*, † 1727), * Kristiania 30. maj 1690, † Viborg 26. august 1727.⁷⁸ Børn: 1-6.

4.1.9.1.1. *Edvard Trellund*, * før 1724, 1739-46 vicelandsdommer for Nørrejylland i Viborg, † 28. feb. 1746.⁷⁹

4.1.9.1.2. *Anna Katharina Trellund*, † mellem 1735 og 1752. ~ 10. juni 1733 med kancelliråd *Christian Moth* til Kvistrup, købte 1731 hovedgården Kvistrup (ved Struer), adlet 1750, † 1766. Barn: 1.⁸⁰

4.1.9.1.2.1. *Johannes Trellund* (tog slægtsnavnet efter moderen), fl. 1752, † sandsynligvis før 1766.⁸¹

4.1.9.1.3. *Johanna Dorothea*, † 1719.⁸²

4.1.9.1.4. *Susanna Elisabeth*, † 1716.

4.1.9.1.5. *Gerhard*, * 1724, † 1724.

4.1.9.1.6. *Elisabeth Sophia*, * 1727, † 1727.

4.1.9.2. *Theodorus Trellund*, »ved Prinds Carls Hof«, ⁸³ † før 14. december 1728. ~ med ukendt, boede 14. december 1728 i København. Børn: 1-3.⁸⁴

4.1.9.2.1. *Søren Trellund*, * København 5. august 1720, landkadet 9. marts 1739, »dimitteret efter Ansøgning fra Landkadetkorpset« 25. april 1745.⁸⁵

4.1.9.2.2-3. To børn.⁸⁶

5. *Jens Pedersen Trellund*, i Ribe, † efter juni 1619. ~ Ribe 25. august 1588 med *Marine (Marina) (Kristensdatter)* (far: *Kristen (Christen) Sörensen Buntmager* i Ribe, † efter januar 1608), † efter december 1609 og sandsynligvis før 1619.⁸⁷ Børn: 1-6.

5.1. *Lambert Jensen*, juni 1609-21. november 1614 i tjeneste hos en adelsmand, indtil foråret i Nyborg hos sin »Modersøster Karine sal. Klavs Beriders«, 16. marts 1615-28. maj 1617 i tjeneste som skriverdreng hos *Jørgen Brahe* til Hvedholm, dengang kgl. befalingsmand på Rugård (Fyn), sommer 1617 til 13. april 1618 hos *Jakob Michelborg* på Bremsnes (ved Kristiansund, Norge), tolder i Nordmøre,⁸⁸ fra foråret 1618 købmand i Nyborg, påske 1625 kæmner, 9. december 1626 byfoged (indtil 12. august 1636) og rådmand (indtil 11. januar 1654), 11. januar 1654-23. november 1666 borgmester. ~ *Ørbæk* (ved Nyborg) 30. maj 1624 med *Marine (Maren) Christensdatter* (forældre: *Christen Mortensen (Hemmeth)*, * Jylland, 1589 sognepræst *Ørbæk*, † 1635.⁸⁹ ~ med *Marine Nielsdatter*, * Jylland, † efter 26. juni 1646), * *Ørbæk* 24. marts 1605. Børn: 1-15.⁹⁰

5.1.1. *Jens Lambertsen*, * Nyborg 26. januar 1625 (døbt 30. januar 1625), † 2. februar 1626.

5.1.2. *Marine Lambertsdatter*, * Nyborg 22. december 1626 (døbt 27. december 1626). »Anno 1646 den 29. Augusti kom Marine til Odense hos sin Frænde Peder Pedersen.«

5.1.3. *Karine Lambertsdatter*, * Nyborg 10. juni 1627 (døbt 17. juni 1627), † 7. april 1630 (begr. Nyborg 9. april 1630).

5.1.4. *Christen Lambertsen (Christiernus Lamberti)*, * Nyborg 16. marts 1629 (døbt 25. marts 1629), undervisning ved huslærer i Nyborg, 8. maj 1645 latinskole i København, student derfra ca. 22. juni 1650, samme år immatrikuleret ved Københavns Universitet, fik ca. 6. september 1652 attestats (teologisk embedseksamen), † (begr.) Nyborg 15. december 1653.⁹¹

5.1.5. Søn, * 17. juni 1630, † straks efter fødslen.

5.1.6. *Karine Lambertsdatter*, * Nyborg 8. september 1631 (døbt 14. september 1631), † Nyborg 21. september 1631 (begr. 22. september 1631).

5.1.7. Søn, dødfødt Nyborg 2. september 1633.

5.1.8. *Elsebet Lambertsdatter*, * Nyborg 25. oktober 1634 (døbt 1. november 1634), † Nyborg 1. april 1635.

5.1.9. *Peder Lambertsen*, * Nyborg 30. marts 1636 (døbt 3. [april] 1636).

5.1.10. Søn, dødfødt Nyborg 3. maj 1637.

5.1.11. *Cornelius Lambertsen*, * Nyborg 18. januar 1639, † Nyborg 7. juni 1639.

5.1.12. *Kirstine Lambertsdatter*, * Nyborg 5. oktober 1640 (døbt 11. oktober 1640), † (begr.) Nyborg 7. september 1681. ~ med købmand *Hans Vith* (~ 2° 1682 med *Dorthe Sørensdatter*, * 18. juli 1660, † (begr.) Nyborg 6. april 1688. Barn: *Kirsten*, * (døbt) Nyborg 18. marts 1683, † (begr.) Nyborg 10. april 1685), 26. juli 1665 købmandskriver Nyborg, senest 19. april 1669-før 29. juli 1670 kirkeskriver, senest 7. marts 1676-7. november 1677 overformynder, 7. november 1677 fattigforstander, senest 12. april 1683 rådmand, † (begr.) Nyborg 27. maj 1685. Børn: 1-5.⁹²

5.1.12.1. *Hans*, * (døbt) Nyborg 27. september 1672, † efter 1681.

5.1.12.2. *Gyde (Hansdatter) Vith (With)*, * Nyborg 20. december 1673 (døbt 28. december 1673), † 12. marts 1731 (begr. 19. marts 1731). ~ 1° 1700 med *Thomas Sørensen* (forældre: rådmand *Søren Thomsen (Kolding)*, † (begr.) Nyborg 30. december 1669. ~ med *Karen Pedersdatter*, * før november 1638, † (begr.) Nyborg 6. november 1702) (~ 1° med *Mette Henriksdatter*, † (begr.) Nyborg 5. marts 1700), * (døbt) Nyborg 22.

august 1649, kaldes 1683 handelsmand, senest 1700 overfor-
mynder, † (begr.) Nyborg 8. juni 1707. ~ 2° 25. oktober 1708
med *Rasmus Poulsen (Povelsøn) Bosen (Boson)* [se nr. 5.4.2.2].

5.1.12.3. *Maren Vith*, * (døbt) Nyborg 27. december 1675, †
(begr.) Nyborg 4. maj 1751. ~ 1° Nyborg 19. december 1715
med *Laurids Ottosen* (~ 1° Nyborg 11. oktober 1697 med *Karen
Sørensdatter*, * (døbt) Nyborg 5. september 1655, † (begr.) Ny-
borg 12. december 1712), købmand i Nyborg, 1710-16 fattigin-
spektør, † (begr.) Nyborg 23. februar 1722. ~ 2° med brandin-
spektør *Niels Thomsen*, † (begr.) Nyborg 18. september 1751.

5.1.12.4. *Lambert*, * (døbt) Nyborg 1. april 1677, † (begr.) Ny-
borg 10. januar 1679.

5.1.12.5. *Karen*, * (døbt) Nyborg 2. oktober 1678, † (begr.)
Nyborg 14. april 1679.

5.1.13. *Sidsel Lambertsdatter*, * Nyborg 27. december 1641 (døbt 2.
januar 1642).

5.1.14. *Niels Lambertsen*, * Nyborg 11. december 1644 (hjemme-
døbt, fremstillet i kirken 15. december 1644), † Nyborg 23. janu-
ar 1645.

5.1.15. *Gertrud Lambertsdatter*, * Nyborg 21. juni 1646 (døbt 26.
juni 1646).

5.2. *Gertrud (Gjertrud) Jensdatter*, 1619 i Nyborg, † efter 3. [april]
1636.⁹³ ~ senest 22. juli 1633 med *Knud Bjørnsen* (~ 2° med *Mette
Klausdatter*, † (begr.) Nyborg 9. juli 1669. Barn: *Bjørn Knudsen*, †
(begr.) Nyborg 16. juni 1679), * ca. 1593, senest 22. juli 1633 borger
i Nyborg, senest 5. januar 1654 rådmand, † Nyborg 9. august 1654
(begr. 17. august 1654).⁹⁴

5.3. *Ingeborg (Inger) Jensdatter*, * ca. 1612, † Nyborg 13. februar 1660. ~
september 1641 med *Niels Bosøn (Bousen)*, * 1590, senest 26. april
1620 borger i Nyborg, 14. maj 1636 rådmand i Nyborg (~ 1° 1615
med *Anne Nielsdatter*, * ca. 1582, † 26. april 1622. Børn: *Margarethe*, *
ca. 1618; *Maren*, † (begr.) Nyborg 24. december 1667; *Karen*; *Anna*;
barn, † før 1653) (~ 2° juli 1623 med *Sitzel (Sidsel) Hermandsdatter*, *
ca. 1599, † 21. september 1634. Børn: *Kornelius Bosen*; *Herman Bosen*;
Marie; *Sara*; *Alhed*; barn, † før 1653), † 5. februar 1653. Børn: 1-6.⁹⁵

5.3.1. *Zakarias*.

5.3.2. *Johannes*.

5.3.3. *Marthe*.

5.3.4. *Sidsel*.

5.3.5. *Abigael*.

5.3.6. Barn, † før 1653.

5.4. *Niels Jensen Riber*, købmand, * Ribe ca. 1601, senest 24. juli 1643 rådmann i Nyborg, † (begr.) Nyborg 10. november 1669. ~ 1° før 15. april 1633 med *Anne Lauridsdatter*, † efter 26. juni 1646. ~ 2° ca. 1650 med *Karen (Hansdatter) Wandal (Vandal)* (forældre: *Hans (Iversen) Wandal (Vandal)*), biskop i Viborg, * Ribe 20. august 1579, † Viborg (domkirke) 16. december 1641. ~ Odense 25. august 1616 med *Margret(h)e Johansdatter (Hansdatter)*, * ca. 1600, † 27. januar 1647⁹⁶), † 11. juni 1680 (begr. Nyborg 21. juni 1680). Børn: 1-10.⁹⁷

5.4.1. *Johan (Nielsen) Wandal (Vandal)* (tog slægtsnavnet efter moderen), * Nyborg ca. 1652, 5. december 1688 magister, 15. december 1688 (ordineret 27. januar 1689) sognepræst Vindinge (ved Nyborg), † (begr.) Vindinge 6. marts 1722. ~ Vindinge 13. oktober 1689 med *Lisbeth (Elisabeth) Pedersdatter Friis* (far: *Peder Si(e)gfredsen Friis*, sognepræst i Vindinge, * København 28. maj 1643, † København 16. november 1688. ~ med *Maren Hansdatter*), † Fåborg 14. december 1747. Barn: 1.⁹⁸

5.4.1.1. *Peder Friis Wandal*, sognepræst Vindinge, * 1695, † 1744. ~ med *Benthe (Benedicta) Maria Mørch*, * ca. 1698, † 1747. Barn: 1.⁹⁹

5.4.1.1.1. *Johan Pedersen Wandall*, * Vindinge 11. august 1731, 1751 student Odense, 1755 kandidat, 1758 personel kapellan Ålborg (Frue), 1772 residerende kapellan Ålborg (Budolfi); 1765 medejer (1774 eneejer) af Ålborg Stiftsbogtrykkeri, † Ålborg 13. september 1797. ~ Ålborg 24. oktober 1759 med *Christiane Marie Heug* (forældre: købmand *Christen Heug*, * ca. 1686, † 1749. ~ med *Elisabeth Marie Holst*, * 1707, † 1749), * Ålborg 12. september 1739, † Ålborg 14. marts 1813. Barn: 1.¹⁰⁰

5.4.1.1.1.1. *Peder Friis Wandall*, overtog 1795 trykkeriet fra faderen.¹⁰¹

5.4.2. *Anna Margrethe Nielsdatter Vandal*, * (døbt) Nyborg 19. maj 1653, † (begr.) Nyborg 13. februar 1720. ~ 1° 1674 med købmand *Hans Olsen (Olufsen) Viborg* (forældre: magister *Oluf Christensen Kjedelsmed*, * 1587, præst i Viborg, † 1655. ~ med *Karen Johansdatter Borchardsen*), 20. november 1674 borger i Nyborg, 24. februar 1676 rådmann, † (begr.) Nyborg 11. juni 1690. Børn: 1-3.¹⁰²

5.4.2.1. *Oluf*, † (begr.) Nyborg 9. november 1682.¹⁰³

5.4.2.2. *Karen Hansdatter Wiborg (Viborg)*, * Nyborg 8. juli 1684 (døbt 15. juli 1684), † Nyborg 17. juli 1706 (begr. 23. juli 1706). ~ 11. oktober 1699 med *Rasmus Poulsen (Povelsøn) Bo-*

sen (*Boson*) (~ 2° 25. oktober 1708 med *Gyde (Hansdatter) Vith (With)* [= nr. 5.1.12.2]), * Svendborg 13. april 1668, fra ca. 1706 tolder i Nyborg, † Nyborg 17. august 1757 (begr. 31. august 1757). Børn: 1-3.¹⁰⁴

5.4.2.2.1. *Poul (Povel) Rasmussen Boson (Bosen)*, * Nyborg 20. januar 1701 (døbt 26. januar 1701), 1716 student Odense, 1718 cand. theol., 1719-21 alumnus på Borchs kollegium, større udlandsrejse på egen bekostning, 1727 kancelliråd og assessor i hofretten, 1731 assessor i højesteret, 2. august 1743 afsked efter egen ansøgning pga. tunghørighed, † (København, Holmens kirke) 10. september 1786. ~ 30. november 1728 med *Anna Magdalene Buckholdt*, † (København, Holmens kirke) 15. november 1738.¹⁰⁵

5.4.2.2.2. *Anna Margrethe Rasmusdatter Boson (Bosen)*, * (døbt) Nyborg 26. juli 1702, † Nyborg 4. april 1740 (begr. 12. april 1740). ~ 1° 22. november 1722 med *Peder Knudsen* (forældre: rådmand i Nyborg *Knud Pedersen*. ~ med *Gjertrud Lambertsdatter*), * (døbt) Nyborg 12. april 1683, kaldes 31. marts 1713 købmand og handelsmand, 1723 fattiggasserer, † (begr.) Nyborg 4. september 1733. Børn: 1-2.¹⁰⁶

5.4.2.2.2.1. *Karen Knudsen*, * (døbt) Nyborg 30. december 1723, † Nyborg 6. november 1775 (begr. 14. november 1775). ~ 8. november 1752 med ingeniør kaptajn *Dines Lemming* (forældre: købmand *Søren Poulsen Lemming*, † efter 7. jan 1736. ~ med *Regina Hansdatter Hænsken*), * 22. oktober 1714, † Nyborg 23. juni 1782 (begr. 1. juli 1782). Børn: 1.

5.4.2.2.2.1.1. Børn.

5.4.2.2.2.2. *Knud Knudsen*, * (døbt) Nyborg 4. maj 1726, † (begr.) Nyborg 22. juli 1726.
~ 2° Nyborg 22. januar 1738 med *Jakob Lerche* (forældre: købmand *Søren Poulsen Lemming*, † efter 7. jan 1736. ~ med *Regina Hansdatter Hænsken*) (~ 1° med *Gedske Pedersdatter Hillerod*, † (begr.) Nyborg 10. januar 1737) (~ 3° 1741 med *Apelone Lange*, † efter 18. oktober 1774. Børn: *Rasmus Lerche*, † (begr.) Nyborg 12. februar 1742; *Hans Severin Lerche*, * (døbt) Nyborg 17. februar 1744, † (begr.) Nyborg 23. september 1746; *Kristiane Susanne Barbara Lerche*, * (døbt) Nyborg 26. april 1745, † (begr.) Nyborg 23. sep-

tember 1746; *Anna Margrethe Lerche*, * (døbt) Nyborg 10. juni 1747, † (begr.) Nyborg 21. december 1747; *Regina Kristiane Lerche*, * (døbt) Nyborg 8. januar 1749; *Anna Margrethe Marie Lerche*, * (døbt) Nyborg 23. december 1751; *Severin Johannes Emanuel Lerche*, * (døbt) Nyborg 30. oktober 1756, † (begr.) Nyborg 8. november 1756; *Johan Peter Kristian Lerche*, * (døbt) Nyborg 16. juli 1759), * 11. juni 1704, 28. februar 1723 byskriver i Nyborg og herredsskriver i Vinding, Bjerge og Aasum herreder, 2. september 1735 vicerådmand og byfoged, 23. april 1745 borgmester, senest 8. januar 1749 kancelliråd, boede fra 1762 for det meste i Jylland, † 4. juli 1772 (begr. 11. juli 1772).¹⁰⁷

5.4.2.2.3. *Bodil (Bodild) Rasmusdatter Boson (Bosen)*, * (døbt) Nyborg 2. juni 1705, † (begr.) Nyborg 24. februar 1706.¹⁰⁸

5.4.2.3. *Niels*, * (døbt) Nyborg 23. august 1686.¹⁰⁹

~ 2° med købmand *Hans Pedersen Holmer* (~ 2° ca. 1722 med *Frederikke Amalie Kasparsdatter Vichman (Wichmann)* [se nr. 5.4.2.4]), senest 1692 rådmand i Nyborg, ca. 1705-15 kirkeskriver, 1. januar 1709 til 9. januar 1727 fattiginspektør, 4. februar 1724 borgmester, † Nyborg 8. juni 1730 (begr. 22. juni 1730). Børn: 4-5.¹¹⁰

5.4.2.4. *Anna Kathrine Holmer*, * (døbt) Nyborg 28. september 1694, † (begr.) Nyborg 19. september 1733. ~ med justitsråd *Johan Kaspar Rasch* til Rønningesøgård (~ 2° med *Mette Sofie Munch*, † 1787 (begr. Rønninge)) (forældre: kapellan *Hans Rasch*. ~ med *Frederikke Amalie Kasparsdatter Vichman (Wichmann)*, * ca. 1668, † på Rønningesøgård januar 1739 (begr. Rønninge)), * Nykøbing/F. 1694, † 1770 (begr. Rønninge). Børn: 1-6.¹¹¹

5.4.2.4.1. *Hans Holmer* (tog slægtsnavnet efter moderen), * (døbt) 16. december 1723.¹¹²

5.4.2.4.2. *Johan Frederik Vandal* (tog slægtsnavnet efteroldemoderen), * (døbt) 18. juni 1725.

5.4.2.4.3. *Peder*, * (døbt) 12. august 1726, † (begr.) 16. september 1727.¹¹³

5.4.2.4.4. *Anna Margarethe*, * (døbt) 6. december 1729.

5.4.2.4.5. *Peder*, * (døbt) 20. januar 1731.

5.4.2.4.6. *Frederikke Amalie*, * 17. april 1732. ~ med toldinspektør *Kristian Bruun*.

5.4.2.5. *Anna Margrethe*, fl. 1720.¹¹⁴

5.4.3. *Karen Nielsdatter Vandal*, * (døbt) Nyborg 3. september

1654, † (begr.) Nyborg 20. august 1675. ~ 1672 med *Rudolf Møller*, købmand, 1666 borger i Nyborg, 1675 kæmner, 1676 overkøbmand, † (begr.) Nyborg 23. december 1677. Børn: 1-2.¹¹⁵

5.4.3.1. *Ingeborg*, * (døbt) Nyborg 24. juni 1674.¹¹⁶

5.4.3.2. *Margrethe Kathrine*, * (døbt) Nyborg 23. juli 1675. ~ med handelsmand *Hans Poulsen*.

5.4.4. *Marie Cathrine Nielsdatter Vandal*, * (døbt) Nyborg 25. november 1655, † (begr.) Kerteminde 24. august 1708. ~ med *Otte Jensen Langemack (Langemach)* (tog slægtsnavnet efter moderen) (forældre: rådmand i Nyborg, senere borgmester i Odense *Jens Madsen Rosenberg*, * ca. 1616, † (begr.) 7. juni 1682. ~ med *Pernille Ottesdatter Langemach*, * ca. 1623, † 29. juli 1681), * (døbt) Nyborg 5. november 1652, fra 1676 i Kerteminde, 1684 rådmand, † (begr.) 6. august 1700. Børn: 1-7.¹¹⁷

5.4.4.1-7. Fem sønner og to døtre, fl. 22. november 1700.¹¹⁸

5.4.5. *Hans Nielsen Vandal*, * (døbt) Nyborg 17. april 1657, † (begr.) Nyborg 13. juli 1666.¹¹⁹

5.4.6. *Gjertrud Nielsdatter Vandal*, * (døbt) Nyborg 11. juni 1658, † (begr.) 5. februar 1686 Kerteminde. ~ med *Bertram Treven*, * ca. 1642, 1679-80 borgmester i Kerteminde, † Kerteminde 27. maj 1688. Børn: 1-3.

5.4.6.1-3. To sønner og en datter, fl. 9. april 1690.¹²⁰

5.4.7. *Sara Nielsdatter Vandal*, * (døbt) Nyborg 30. november 1660, † efter 1680. ~ med *Hans Carstensen*, 1686 by-, rådstue- og skifteskriver i Kerteminde, † (begr.) 2. august 1709.¹²¹

5.4.8. *Anna Nielsdatter Vandal*, * (døbt) Nyborg 24. august 1662, † (begr.) Nyborg 16. juli 1700. ~ 1° ca. 1686 med *Jens Christensen*, købmand i Nyborg, † (begr.) 6. februar 1689. Børn: 1-2.

5.4.8.1. *Niels Jensen*. ~ med *Lucie Pedersdatter Bert*. Talrig efter-slægt med navn *Vandel (Wandel)*.¹²²

5.4.8.2. *Christen Jensen*.¹²³

~ 2° med *Eiler Floris*, premierløjtnant i flåden, † efter 16. juli 1700. Børn: 3-5.¹²⁴

5.4.8.3. (*Anne*) *Catrine Eilersdatter*, * (døbt) Nyborg 11. august 1695, † (begr.) Saksøbing 7. november 1767. ~ med snedker *Niels Valentinsen Gerner*, * København ca. 1704, 1722 borger i Saksøbing, † (begr.) Saksøbing 1. april 1748. Barn: 1.

5.4.8.3.1. Søn, * ca. 1736, † før 7. november 1767.

5.4.8.4. *Florents Eilersen*, * (døbt) Nyborg 22. feb. 1698, snedker, 1735 borger i Saksøbing, † (begr.) Saksøbing 22. oktober 1750. ~ med *Gundel Nielsdatter Krog*, * ca. 1720 (forældre:

Niels Nielsen Krog, slagter, møller og øltapper i Sakskøbing. ~ med *Mette Hansdatter Bert* (~ 2° med *Just Justesen*), † efter 22. oktober 1750. Børn: 1-2.

5.4.8.4.1. *Niels Florentsen*, * (døbt) Sakskøbing 16. september 1736, smed på Falster.

5.4.8.4.2. *Mette Florentsdatter*, * (døbt) Sakskøbing 24. januar 1749, 1767 tjenestepige i Sakskøbing. ~ Sakskøbing 2. maj 1781 med *Friderich Kaars*, * ca. 1737 i Prøjsen, skoflikker, 1785 borger i Sakskøbing, † efter 1787.

5.4.8.5. *Marie Elisabeth Eilersdatter*, fl. 1700.

5.4.9. *Helvig Nielsdatter Vandal*, * (døbt) Nyborg 11. september 1664, † som barn.¹²⁵

5.4.10. *Maren Nielsdatter Vandal*, * (døbt) Nyborg 22. juli 1666, † Nyborg 3. maj 1696. ~ Nyborg 1683 med *Peder Sørensen* [= nr. 5.5.1.1]).¹²⁶

5.5. *Peder Jensen*, † efter ca. 1630. Barn: 1.¹²⁷

5.5.1. *Karen Pedersdatter*, * ca. 1630, † 31. oktober 1702. ~ med *Søren Thomsen*, * ca. 1614, rådmænd i Nyborg, † 20. december 1669. Barn: 1.¹²⁸

5.5.1.1. *Peder Sørensen*, * ca. 1648, 1689 rådmænd, 1698 borgmester, † 20. december 1723. ~ 1° med *Maren Nielsdatter Vandal* [= nr. 5.4.10]. ~ 2° med *Marie Kirstine Johansdatter Borchensfeld*, fra Middelfart, † (begr.) 20. juli 1750.

5.6. *Anne Jensdatter*, † efter 26. juni 1646. ~ med *Frederik Jespersen*, † efter 26. juni 1646.¹²⁹

6. *Niels Pedersen Trellund*, borger i Ribe, 1595 kæmner, † 1597. ~ senest 1592 med *Lene Finsdatter (Findsdatter)* (~ 2° 1601 med *Søren Andersen Guldsmid*, senere rådmænd i Ribe, † 1626), † 5. januar 1610. Barn: 1.¹³⁰

6.1. *Find Nielsen Trellund*, * Ribe 26. marts 1594, ca. 1606-08 købmandsuddannelse i Hamborg og Lyneborg, efter moderens død var farbroderen, *Peder Pedersen Trellund* i København [= nr. 1], hans formynder, 1608-18 i tjeneste hos Simon Surbech, borgmester i København. »Derefter gjorde han en Rejse til England, Holland, Norge og Hamborg, for at udvide sine Kundskaber, og nedsatte sig derpaa selv som Kjøbmand i Kjøbenhavn«, 1642 rådmænd, 1645 borgmester, † København (Nicolai) 14. juli 1663. ~ 1° København 1627 med *Margrete Pedersdatter* (far: *Peder Berthelsen*, forhenværende borgmester i Malmø), * 1610, † 1652. ~ 2° København 9. april 1654 med *Dorthe (Dorothea) Nansen* (forældre: præsident *Hans Nansen*, borgmester i København, * Flensborg 23. november 1598, † København 12. november 1667 (begr. Helligåndskirke, 25. november

1667). ~ København 5. november 1626 med *Sophie Hansdatter*, * Slangerup 28. januar 1602, † København (Helligåndskirke) 12. januar 1674¹³¹) (~ 2° København 5. juli 1665 med købmand *Peder Pedersen Lerche (Lerke)*, * Nyborg 1613, † København (Nicolai) 1. januar 1683¹³²), * København 29. januar 1633, † København 20. maj 1675.¹³³

7. *Lambert Trellund*, † 27. april 1577.¹³⁴

8. *Severin Trellund*, fl. 1549.

Yderligere personer med slægtsnavnet Trellund, hvis slægtskab med de øvrige medlemmer af familien er ukendt:

Trellund, fl. København 1707.¹³⁵

Christian (Christiernus) Trælund, * ca. 1730, 1751 student Christianssand og immatrikuleret ved Københavns Universitet, † som studerende.¹³⁶

Dorothea Trellund, * ca. 1720, † 7. juni 1809. ~ med kancelliråd *Brun*.¹³⁷

*Simon. Barn: 1.*¹³⁸

1. *G(j)ertrud Kirstine Simonsdatter Trellund* (?), † 26. maj 1727. ~ med *Andreas Johansen Henckel*, * Ribe 13. april 1700, sognepræst i Nøvling 16. september 1724, † 24. april 1766.¹³⁹

Johanne Trellund. ~ med kancelliråd *Hans Bruun*. Barn: 1.¹⁴⁰

1. *Theodorus (Michael) Bru(u)n*, * 9. november 1748 (døbt København, Helligåndskirke, 15. november 1748), 1762 student og immatrikuleret ved Københavns Universitet, 11. maj 1769 exam. jur., senere skæbne ukendt.¹⁴¹

Johanne Trellund, fra Stockholm, oprindeligt fra Livland (?), rejste gennem Danmark, 1738 i København. Hun var leder af nogle svenske separatister, som »vare landflygtige fra deres Fædreland og paa flere Steder i landet navnlig i Odense havde gjort Proselyter. Deres Lærdomme minde om de gnostiske Vildfarelser«. ~ med ukendt (muligvis med slægtsnavn Trellund), havde en høj stilling i Stockholm, † før 1738. Barn: 1.¹⁴²

1. Barn, * Malmø ca. 1738, far ukendt.¹⁴³

Johanne Dorthea Trællund. ~ med *Peder Holm*. Barn: 1.¹⁴⁴

1. *Ane Margrethe Pedersdatter Holm*, * ca. 1776, † Løvel (nord for Viborg) 1842.

Johannes Trelund Brun, fl. 1760.¹⁴⁵

Jens. Børn: 1-2.¹⁴⁶

1. *Matz (Mats) Trelundt*, boede sandsynligvis i Kolding, † før 9. oktober 1588.

2. *Sørenn (Jenßen) Trelundt (T(h)rellundt, Threlundt, Trelund)*, boede nogen tid før 9. oktober 1588 med sin kone Line i Kolding, 9. oktober og 23. november 1588 boede de i landsbyen »Kragelundt«¹⁴⁷. ~ med *Li(i)ne Trelundz(s)*.

Niels Pedersen Trelund, * på Fyn ca. 1671, 1690 student Nyborg, 7. juni 1701 (ordineret 2. september 1701) sognepræst Skødstrup og Elsted (nord for Århus), † 1744. ~ med *Birthe Johanne Vensel (Venzel, Wenzel)* (~ 2° med *Hans Henriksen Holst*, * Skanderborg 23. juni 1711, 1732 student Skanderborg, 1735 hører Nysted, 23. april 1739 cand. theol., 22. september 1741 personel kapellan Skødstrup og Elsted, 6. marts 1744 sognepræst Knebel og Roelse (Mols), † 10./11. november 1772), † 1754.¹⁴⁸ Børn: 1-2.

1. *Johannes (Hans Nielsen) Trelund*, * Skødstrup 10. juni 1731, 1750 student Sommersted (nordvest for Haderslev) og immatrikuleret ved Københavns Universitet, † Knebel 25. januar 1760 som huslærer på præstegården.¹⁴⁹

2. *Marg. Cathrine Nielsdatter Trelund*. ~ med *Laurits Vognsen Gleerup* (~ 1° Århus (domkirke) 11. juni 1721 med *Martha Maria Mogensdatter Blach*), * Bergen ca. 1686, 1704 student Bergen, 23. august 1720 (ordineret 4. oktober 1720) sognepræst i Knebel og Roelse (Mols), 4. maj 1740 provst, † 1743.¹⁵⁰

Petrus (Peder) Lamberti (Lambertus, Lambritzøn) Trælund (Holmensis), fra Stockholm (?), 3. november 1630 immatrikuleret ved Københavns Universitet, fra ca. 1646 diakon (residerende kapellan), degn og skoleholder i Kliplev, fik 12. november 1649 bevilling på kald i Danmark, men da han blev i Kliplev indtil sin død, kom der åbenbart ikke noget ud af det, † 21. februar 1655.¹⁵¹

Christen Andersen, borger. ~ med *Cathrine Pedersdatter*.¹⁵² Børn: 1-(2).

1. *Peder Christensen Trelund*, * Nyborg 14. september 1695, 1715 student Nyborg, 1722 hører Nyborg, 5. december 1724 cand. theol., 2. juni 1741 (ordineret 4. august 1741) personel kapellan Svendborg (Nicolai kirke og Turø), 24. juli 1744 residerende kapellan Svendborg (Nicolai kirke og Turø), † november 1763 eller 1764. ~ med *Mette Marie Thyge*, † 3. januar 1786 i Svendborg.¹⁵³ Børn: 1-(3).

1.1. *Karen Pedersdatter Trellund*, † 22. april 1751. ~ med *Anders Nielsen*, 14. juli 1706 prokurator i Nyborg, † 10. april 1736.¹⁵⁴

(1.2). *Mette Cathrine Trellund*. ~ med *Frants Henrik Hansen Uhrbroch* (forældre: *H. Henriksen Uhrbroch*. ~ med *Agnethe Sophie Holst*), * på Lolland 1716, 1737 student Nakskov, 18. marts 1747 cand. theol., 3. feb. 1764 (ordineret 6. april 1764) residerende kapellan Svendborg (Nicolai kirke og Turø), † 1797.¹⁵⁵

(1.3). *Andreas Trellund*, * Svendborg, 26. oktober 1779 borger i Bergen som skipper.¹⁵⁶

(2). *Maria Kirstine Trellund*, tjente ca. 1720-33 på »Leyregaard« (Sjælland). ~ på »Leyregaard« 1733 med *Christoffer Henning*, borger og indvåner i Slagelse.¹⁵⁷

Noter:

- Oplysningerne vil kunne suppleres endnu på en række punkter, men da forfatteren er flyttet til udlandet, er der p.t. ingen mulighed for det. Forfatteren modtager gerne kommentarer og henvisninger.
- J[acob Frederik] Kinch: Familierne »Trellund« og »Baggesen«, i: *Samlinger til jydsk Historie og Topografi* 8 (1880-81), s. 44-80, Tillæg og Rettelser s. 371f.
- Erling Petersen: Peder Jensen Trellund, borgmester i Kalundborg, med nogle oplysninger om hans efterkommere, i: *PT* 84/85 (1964-65), s. 145-153.
- Ole Degn (udg.): *Livet i Ribe 1560-1700 i samtidiges optegnelser* (= Skrifter udgivet af Jysk Selskab for Historie, bd. 25), Århus 1971, s. 101.
- Erik Kroman (udg.): *Ribe rådstuedombøger 1527-1576 og 1580-1599*, København 1974, s. 73.
- Kinch (jvf. n. 2), s. 44f., citat s. 45.
- Med én undtagelse: Efterkommerne af Niels Jensen og Lucie Pedersdatter Bert (nr. 5.4.8.1) nævnes ikke, da en beskrivelse af disse personer blot ville medføre, at oplysningerne fra Gregers Hansen: Købmandslægten Wandel i Saksøbing og Nykøbing Falster, i: *PT* 1974, s. 165-184, ville blive gentaget over flere sider.
- Degn (jvf. n. 4), s. 101.
- Kinch (jvf. n. 2), s. 45f.
- Scrijffuer Konst. Paa Latine, Danske, oc Tydsk ... aff Peder Trellund den Vnge, Borger oc Scholholder vdi Ribe. ANNO DOMINI MDXC.* (Kgl. Bibl.: Thottske Saml. 846, 4°), f. 2r.
- Angivelse af sogn betyder ikke nødvendigvis, at vedkommende er begravet i denne kirke, men blot at begravelsen fandt sted fra denne kirke, og at kirkebogsoplysninger skal søges der.
- Kinch (jvf. n. 2), s. 46-48, tillæg s. 371f.; Erik Moltke og Elna Møller (red.): *Roskilde Domkirke*, bd. 2 (= Danmarks kirker, del 3: Københavns amt, bd. 4), København 1951, s. 1988-1990; *Weilbachs Kunstnerleksikon*, bd. 3, u. st. 1952, s. 418 (Chr. Axel Jensen); Chr. Axel Jensen: *Danske adelige Gravsten fra Sengotikens og Renaissancens Tid. Studier over Værksteder og Kunstnere*, bd. 2, København 1953, s. 74.
- Kinch (jvf. n. 2), s. 48, 51-53; Holger Malling: *Vor Frue Kirkes Gravbog*, i: *PT*, 8. r. 5 (1926), s. 267-289, 8. r. 6 (1927), s. 127-160, her s. 138; H. Ehrencron-Müller: *Forfatterlexikon omfattende Danmark, Norge og Island indtil 1814*, bd. 1-12 og suppl.bd., København 1924-39, her bd. 8, s. 306; *Kancelliets Brævbøger ... 1637-1639*, København 1944, s. 927f. Jvf. Willem] P[ederssøn] T[rellund]: *Kort/simpel oc sandferdig Vndervijsning/Huorledis den gemeine Mand oc Almue/Borger eller Bondestands/som huercken kand komme til at bruge Doctores eller Apotecker/næst Guds naadige Hielp dog self kunde forekomme oc Curerer den smitsomme oc besuærige Siuge/Blod=Soet/Ejfter Hans Kongelige Majestatis/uoris Allernaadigste Herris oc Kongis Naadigste Befaling/sammenskræffet oc til Trycken forferdiget/den Nødlidende til gavn oc gode/Aff W. P. T., København 1652 (2 udgaver samme år, genudgivet København 1677, jvf. *Bibliotheca Danica*, bd. 1, København 1877, sp. 859).*
- Marie Simon Thomas: *Onze Ijslandsvaarders in de 17de en 18de eeuw. Bijdrage tot de geschiedenis van de Nederlandsche handel en visscherij* (disp. Utrecht), Amsterdam 1935, tillæg G. Forældrene til Catharina Trellund nævnes

- ikke, men Villum Pedersen Trelund synes at være den eneste mulige far af slægten i København på dette tidspunkt. Af Find Nielsen Trelund (nr. 6.1) er ingen børn kendt.
15. Kinch (jvf. n. 2), s. 48; Vilhelm Bang: Lidt Mere om Familierne Trelund og Baggesen, i: *Samlinger til jydsk Historie og Topografi* 2. r. 4 (1893-95), s. 352-354, her s. 352.
 16. Kinch (jvf. n. 2), s. 48, gælder også for nr. 1.4 og 1.5. En af disse tre døtre var gift med *Hans van Nordthusen*.
 17. Sst., s. 48, 53.
 18. Sst., s. 51, 53, 55; V. Bloch og Otto Smith: Ribe Borgere 1660 til c. 1860, i: *Fra Ribe Amt* 7 (1928-31), s. 64-110, 302-356, her s. 346; Degn (jvf. n. 4), s. 202.
 19. Kinch (jvf. n. 2), s. 45f., 50.
 20. A. E. Eriksen: Tillæg til J. L. Qvislings efterretninger om prester i øvre Telemarken, i: *Theologisk Tidsskrift for den evangelisk-lutherske Kirke i Norge*, 3. r. 2 (1888), s. 528-538, her s. 529; S. H. Finne-Grønn: Sogneprestene i det gamle Fyresdal. Qvislin-slekten i Telemarken, i: *Norsk slektshistorisk tidsskrift* 11 (1948), s. 34-60, her s. 35.
 21. J. L. Qvisling: Prester i øvre Telemarken, ældre end 1650, i: *Theologisk Tidsskrift for den evangelisk-lutherske Kirke i Norge*, 3. r. 2 (1888), s. 320-375, her s. 332-334; Eriksen (jvf. n. 20); Finne-Grønn: Sogneprestene (jvf. n. 20).
 22. Sst., s. 48; S. V. Wiberg: *Personalhistoriske, statistiske og genealogiske Bidrag til en almindelig dansk Præstehistorie* ..., bd. 1-4, Odense 1870-73, Supplement, Fåborg 1879, her bd. 3, s. 745; suppl., s. 107; *Kancelliets Brevbøger ... 1576-1579*, København 1900, s. 153; *Kancelliets Brevbøger ... 1635-1636*, København 1940, s. 237; Vello Helk: *Dansk-norske studierejser ... 1536-1660* (= Odense University studies in History and Social Sciences, bd. 101), Odense 1987, s. 407.
 23. Holger Fr. Rørdam: *Kirkelige Efterretninger fra Ribe Stift*, i: *Kirkehistoriske Samlinger* 8 (1872-73), s. 504-553, her s. 548; samme: *Personalhistoriske Bidrag fra det 17de Aarhundrede*. II.: Professor M. Johannes Stephanius's Brevbog, i: *Kirkehistoriske Samlinger*, 3. r. 1 (1874-77), s. 742-802, her s. 764; Kinch (jvf. n. 2), s. 48.
 24. Helk: *Studierejser 1536-1660* (jvf. n. 22), s. 407.
 25. Ifølge Peder Christensen Ribers almanakoptegnelser blev han den 21. august 1586 gift i Ribe med »Kirsten Vifsdatter aff Kolding« (Degn (jvf. n. 4), s. 115).
 26. Kinch (jvf. n. 2), s. 48f.; Elna Møller og Ebbe Nyborg (red.): *Ribe amt*, bd. 1 [Ribe domkirke] (= Danmarks kirker, del 19: Ribe amt, bd. 1), København 1979, s. 610.
 27. Kinch (jvf. n. 2), s. 53; Degn (jvf. n. 4), s. 150, 153, 161, 194; Danmarks kirker: Ribe I (jvf. n. 23), s. 610, 612; Ejnar C. Larsen: *Nogle familier med rod i 1500-tallets Ribe*. III. Slægten Vandel, i: *PT* 115 (1995), s. 31-85, her s. 41, 51.
 28. Sst., s. 64.
 29. Sst.; Simon Thomas (jvf. n. 14), s. 92. Oplysningen, at Peder Hansen [sic] Trelund skulle have været borgmester i Kalundborg i 1645 (Jørgen H. Andersen: *Kirkens og de fattiges penge i 1600-tallet*, i: Tore Nyberg og Thomas Riis (red.): *Kalundborgs historie*, bd. 1, Kalundborg 1985, s. 114-129, her s. 126) beror sikkert på en forveksling med Peter Hansen Stub.
 30. [Jørgen H. Andersen (udg.):] *Grundtakst 1682*, sst., bd. 4, Kalundborg 1992, s. 275-287, her s. 279, nr. 87.
 31. Petersen: Trelund (jvf. n. 3); Fr[ederik] Barfod: *De borgerlige Rigsdagsmænd 1660. Personalhistoriske Oplysninger*, udgivet med Tilføjelser og Rettelser af L. F. La Cour, København 1925, s. 109-112; brev fra Peder Jensen Trelund (Kalundborg) til Erik Dahlberg (Helsingør), dat. 11. maj 1659 (Rigsarkivet Stockholm, Dahlbergska samlingen, vol. 17, Skrivelser till Erik Dahlberg, Krigsåren 1657-60, P-Ö (E 3485 A)).
 32. Såvidt intet andet angives, beror oplysningerne om Thomas Trelund og hans efterkommere på venlige meddelelser fra Fred A. van Lieburg (Amsterdam) og Kees Berg (Den Haag).
 33. Petersen: Trelund (jvf. n. 3), s. 148.
 34. Fred A. van Lieburg: *Repertorium van Nederlandse Hervormde predikanten tot 1816*, del 1, Dordrecht 1996, s. 253; *Boekzaal der geleerde wereld*, oktober 1800, s. 472; *Gedenckboek der Nederlandsche hervormde gemeente van Maastricht 1632-1932*, Maastricht 1932, s. 170, 179, 253; jvf. Joannes Trelont: *Nederlands Hiskia ... ofte Lijk-Reeden op het allersmertelijkt overliden van ... Willem den IV, Prins van Oranje en Nassau ... Uytgesproocken op den 15 Dec. 1751 door ... Predikant te Maestricht ...*, Maastricht 1752 (Edg[ard] Heynen: *Maastrichuse Drukken (1552-1816)*, del 1 (1552-1782) ..., i: *Publications de la Société historique et archéologique dans le Limbourg* 83 (1947), s. 1-174, her s. 108f.); Joannes Trelont: *Leerreden over Haggai II. vs. 5, 6. Ter Sluiting van het Noord-Hollandsche synode te Amsterdam, Uitgesproken in de Nieuwe Kerk aldaer, den 7 Augustus 1766. door ... predikant te Haarlem, Haarlem 1766; samme: Leerreden over II Petri I: 13, 14a. ter gedachtenis van zynen vyftigjaarigen predikdienst in de gemeenten van Roon, Maastricht en Haarlem, uitgesprooken, den 3 July 1796, 's Avonds in de Groote Kerk te Haarlem, door ... predikant aldaer,*

- Haarlem 1796 (Jelle Bosma: *Woorden van een gezond verstand. De invloed van de verlichting op de in het Nederlands uitgegeven preken van 1750 tot 1800. Monografie & bibliografie* (= Bibliotheca bibliographica neerlandica, bd. 34), Nieuwkoop 1997, s. 566).
35. H. Sylow: *Den materielle Bevisteoris Udviklings-historie i dansk Ret, ledsaget af endel hidtil utrykte Højesteretsdomme med de indankede Underinstan-sers Domme, omfattende Tidsrummet fra 1670-73 og 1683-1704*, København 1878, bilag s. 71.
36. Petersen: Trellund (jvf. n. 3), s. 148-150; Olai Ovenstad: *Militærbiografier. Den norske hærs officerer fra 18. januar 1628 til 17. mai 1814*, bd. 2, Oslo 1949, s. 502; [Johan] C[hristian] W[aldemar] og Kay Hirsch: *Fortegnelse over danske og norske Officerer med Flere fra 1648-1814* (Kgl. Bibl.: Ny kgl. Saml. 1586, 2°), her bd. 11, f. 318; Henry Petersen (udg.): *Om Borreby og dets Ejere. En Beretning fra det forrige Aarhundrede, i: Danske Samlinger for Historie, Topografi, Personal- og Li-teraturhistorie*, 2. r. 5 (1876-77), s. 68-75, her s. 72; Kinch (jvf. n. 2), s. 56f.; C. Klitgaard: *Valdemar Daa og hans Døtre*, i: *PT*, 5. r. 4 (1907), s. 268-282, her s. 271f.; *Kjøbenhavns Huse og Indvaanere efter Branden 1728*, Køben-havn 1906, s. 253.
37. Petersen: Trellund (jvf. n. 3), s. 150; Erling Petersen: Didrik Grubbes efterslægt, i: *PT* 84/85 (1964-65), s. 154-162, her s. 154, 159; Hirsch (jvf. n. 36), bd. 11, f. 318; Birte Faar-borg: Trellunds Trankebakort 1733, i: *Ar-kiv. Tidsskrift for arkivforskning* 3 (1970-71), s. 242-270, her s. 245-248; Petersen: Borreby (jvf. n. 33), s. 72; Kinch (jvf. n. 2), s. 56f.; jvf. også n. 141.
38. Petersen: Trellund (jvf. n. 3), s. 150; gælder også for nr. 4.1.2.2.1.2.
39. Sst.; Petersen: Grubbe (jvf. n. 37), s. 159; gælder også for nr. 4.1.2.2.1.4.
40. Petersen: Trellund (jvf. n. 3), s. 150; Hirsch (jvf. n. 36), bd. 3, f. 318.
41. Petersen: Trellund (jvf. n. 3), s. 151; Kay Lar-sen: *Dansk-ostindiske Personalia og Data*, Kbhvn. 1912 (Kgl. Bibl.: Ny kgl. Saml. 1862, 2°), s. v. Matthias Trellund.
42. Petersen: Trellund (jvf. n. 3), s. 151.
43. Sst., s. 151f.; Wiberg (jvf. n. 22), bd. 1, s. 208.
44. Louis Bobé: *Die deutsche St. Petri Gemeinde zu Kopenhagen ...*, København 1925, s. 439, 459; H[ans] J[ørgen] Birch: *Billedgallerie for Fruentimmer ...*, bd. 3, København 1795, s. 342; Petersen: Trellund (jvf. n. 3), s. 151; Larsen: Personalia (jvf. n. 41), s. v. Jacob Schienck, Sara Catharina Trellund.
45. Det er ikke sikkert, at Sara Catharina Trellund skal placeres her. De fleste oplysninger om hende går tilbage til Birch (jvf. n. 44), s. 335-349, som kalder Sara Catharina Trellunds far for kirurg uden at meddele hans fornavn. Birch siger, at Sara Catharina blev født i Kalundborg i 1695 (i overskriften 1697). De fleste forfattere har konkluderet, at hun må være datter af Matthias. Birch havde kendt Sara Catharina gennem 26 år. Han siger, at hun var »af Biskop Trellunds [nr. 4.1.9.1.], Admiral Fiskers [Henrik Lorentz Fisker (1720-1797), jvf. *DBL.*, bd. 4, 1980, s. 428 (Th. Topsøe-Jensen)] og Kammerherre Lehns [Poul Abraham Lehn (1732-1804), jvf. *DBL.*, bd. 8, 1981, s. 668f. (Claus Bjørn), barnebarn af Abraham Lehn (1643-1709), jvf. n. 49] Familie« (s. 335). Matthias omtales aldrig som kirurg; Sara Catharinas fornavn er de samme som hos Jonas Jensen Trellunds [nr. 4.1.4] kone og dennes mor. Sara Catharinas søster var måske gift med en kirurg. Datoerne for Sara Catharinas flytning til Københavns og Trankebar ifølge Birch passer ikke med datoerne for Matthias. For identifikatio-nen taler derimod, at der blandt hendes arvinger fandtes »hendes halvbroders søn, Frederik Trellund [nr. 4.1.2.3.1.1], studiosus, opholdende sig i Fredericia hos borgmester Richter« (Petersen: Trellund (jvf. n. 3), s. 152; stammer dette citat direkte fra Petersens kilde, eller er det hans interpretation?). Desuden havde Johanne Margarethe von Wes-sen en søster ved navn Sara Catharine. Deres mor Sybilla var søster til Abraham Lehn (Bobé (jvf. n. 44)).
46. Petersen: Trellund (jvf. n. 3), s. 151.
47. Birch (jvf. n. 44), s. 335 (i overskriften: 1697).
48. Sst., s. 336.
49. *DBL.*, bd. 8, 1981, s. 667 (Flemming Dahl); Bobé (jvf. n. 44), s. 439.
50. Birch (jvf. n. 44), s. 337.
51. Larsen: Personalia (jvf. n. 41), s. v. Jacob Schienck. Datoen passer med oplysningen hos Birch (jvf. n. 44), s. 337 (»[i] hendes 16de Aar«).
52. Birch (jvf. n. 44), s. 335-349; Petersen: Trellund (jvf. n. 3), s. 151f.; Larsen: Personalia (jvf. n. 41), s. v. Joseph Colleir, Jacob Schienck, Sara Catharina Trellund.
53. Birch (jvf. n. 44), s. 342.
54. Petersen: Trellund (jvf. n. 3), s. 152. Larsen: Personalia (jvf. n. 41) opfører en *Andreas (Anders) Tommesøn Wiggr*, som var uddannet kirurg, kom 1693 til Trankebar som soldat, arbejdede i Trankebar bl. a. som skibs-læge og fra ca. 1705 til 1730 eller senere som apo-teker, † 29. december 1740.
55. Birch (jvf. n. 44), s. 342.
56. Petersen: Trellund (jvf. n. 3), s. 152.
57. Sst. En *Elias Wiggr* nævnes 1751 i Trankebar (Larsen: Personalia (jvf. n. 41), s. v. Elias Wig-ger).
58. Sst., s. v. Jacob Schienck.
59. Petersen: Trellund (jvf. n. 3), s. 152. En Vil-lum Trællund leverede stoffer til hoffet i

- 1690 (Emil Marquard (udg.): *Kongelige Kammerregnskaber fra Frederik III.s og Christian V.s Tid*, København 1918, s. 382).
60. Petersen: Trellund (jvf. n. 3), s. 152; Gunnar Carlquist: *Lunds stifts herdaminne från reformationen till nyaste tid*, r. II: Biografier, bd. 9: Albo och Järrestads samt Ingelstads kontrakt. Österlens kontrakt, Lund 1963, s. 462-467.
61. Sst., s. 465.
62. Petersen: Trellund (jvf. n. 3), s. 152; Erling Petersen: Tilføjelse til artiklen om borgmester Trellund i Kalundborg, i: *PT* 87/88 (1967-68), s. 62; Anna Myrhøj: Trellund, sst. s. 233.
63. Wiberg (jvf. n. 22), bd. 3, s. 646; Petersen: Trellund (jvf. n. 3), s. 152.
64. Larsen: Vandel (jvf. n. 27), s. 64.
65. Simon Thomas (jvf. n. 14), s. 126 (en søster af Jonas Jensen Trellund nævnes, men hendes navn oplyses ikke).
66. Simon Thomas (jvf. n. 14), tillæg G og passim; *DBL*, bd. 14, 1983, s. 679f. (Hans H. Fusing); Jürgen Beyer: Hellige kvinder og mænd i de lutherske lande, ca. 1550-1700, i: *Chaos. Dansk-norsk tidsskrift for religionshistoriske studier* 20 (1993), s. 101-113, her s. 101-108; samme: Ein Husumer Gebetsheiler (1680/81) als Trumpfkarte in der konfessionellen Polemik, i: Jürgen Beyer et al. (red.): *Confessional Sanctity (c. 1550 - c. 1800)* (= Veröffentlichungen des Instituts für Europäische Geschichte Mainz, Beiheft 51), Mainz 2003, s. 337-356; Larsen: Vandel (jvf. n. 27), s. 64.
67. Simon Thomas (jvf. n. 14), tillæg G; August Giese: *Vier Tractaten ... Denen zum Anhang ist beygefüget/desselben Sendschreiben/den vermeinten Wunder=Mann Johan Thamsen betreffend...*, Plön 1711, s. 214f.; gælder også for nr. 4.1.4.2-3.
68. I Peder Jensen Trelunds brev til Erik Dahlberg (jvf. n. 31) nævnes, at en bror, hvis navn ikke meddeles, blev skudt af to ryttere på hjemvejen efter det sidste møde med Dahlberg.
69. Larsen: Vandel (jvf. n. 27), s. 64.
70. Sst.
71. Simon Thomas (jvf. n. 14), s. 126 (en søster af Jonas Jensen Trellund nævnes, men hendes navn oplyses ikke).
72. Larsen: Vandel (jvf. n. 27), s. 64.
73. Sst., s. 64f.
74. Simon Thomas (jvf. n. 14), s. 134f.
75. Louis Bobé: Bidrag til dansk Personalhistorie under Christian V og Frederik IV. Uddrag af St. Petri Kirkes Begravelsesregnskaber for Aarene 1667-1725 ..., i: *PT*, 2. r. 4 (1889), s. 1-38, her s. 25.
76. Kinch (jvf. n. 2), s. 56; Otto Fr. Arends: *Gejstligheden i Slesvig og Holsten fra Reformationen til 1864*, bd. 1-3, København 1932, her bd. 2, s. 101; Knud Gether: *Middelalder-familier i Flensborg og Nordfrisland og deres efterkommere i Danmark, Tyskland og Norge* ..., bd. 1-2, Lyngby 1986-87, her bd. 1, s. 368-370; Larsen: Vandel (jvf. n. 27), s. 65; S. H. Finne-Grønn: Norske familier af holstensk herkomst ..., i: *Norsk slekthistorisk tidsskrift* 4 (1934), s. 347-350, her s. 349.
77. Ehrencron-Müller (jvf. n. 13), bd. 8, s. 311.
78. *DBL*, bd. 14, 1983, s. 678f. (Jens Glebe-Møller/Bjørn Kornerup); Erich Pontoppidan: *ANNALES ECCLESIAE DANICAE DIPLOMATICI* ..., bd. 4, 1, København [1752], s. 190-194; Hirsch (jvf. n. 36), bd. 3, f. 318; Vello Helk: *Dansk-norske studierejser 1661-1813*, bd. 1-2 (= Odense University studies in History and Social Sciences, bd. 139), Odense 1991, her bd. 2, s. 266.
79. *PROGRAMMA ACADEMICUM IN OBITUM ... JOHANNIS TRELUND* ..., Viborg 1738, s. 23; *Appellinstansernes Embedsetat 1660-1919*, København 1928, s. 100. Ifølge Kinch (jvf. n. 2), s. 58, som giver dødsåret 1743, døde Edvard Trellund ugift.
80. Sst., s. 58; Christen Lassøn Tychonius: *Registrering [sic] Over Et GUDS BARNES Hellige Ønsker ... Udi ... Johannes Trellund ... Hans ... Liig=Tale ... Den 5 Julii 1735* ..., Viborg u. å., parentationen s. 263f.; *Programma* (jvf. n. 79), s. 23f.; Pontoppidan: *Annales* (jvf. n. 78), s. 192; J. P. Trap: *Danmark*, 15 bd. i 31, København 1953-72, her bd. 22, s. 273.
81. Pontoppidan: *Annales* (jvf. n. 78), s. 192. Christian Moths søster Christiana, og ikke sønnen Johannes, overtog Kvistrup efter Christian Moths død (Trap (jvf. n. 80), s. 273).
82. Tychonius (jvf. n. 80), parentationen s. 263, 267f.; *Programma* (jvf. n. 79), s. 23; gælder også for nr. 4.1.9.1.4-6.
83. Kinch (jvf. n. 2), s. 58.
84. Kjøbenhavns Huse (jvf. n. 36), s. 207.
85. Hirsch (jvf. n. 36), bd. 3, f. 318 («Søn af Livkarl hos Prins Carl»).
86. Kjøbenhavns Huse (jvf. n. 36), s. 207.
87. Kinch (jvf. n. 2), s. 49-51; Fr. Crone: Epitafier i Nyborg Kirke, i: *PT* 4 (1883), s. 33-49, 257-276, her s. 43f., 47; Degn (jvf. n. 4), s. 122.
88. Osv. I. Melbye: *Tollere gennem 300 år 1563-1886*, Oslo 1977-82, s. 129, giver Michelborgs embedstid som 1611-15.
89. Wiberg (jvf. n. 22), bd. 3, s. 671.
90. Kinch (jvf. n. 2), s. 50; O. Nielsen: Optegnelser af Lambert Jensen, Borgmester i Nyborg, i: *PT* 1 (1880), s. 81-92, tillæg s. 305; Crone (jvf. n. 87), s. 258. Oplysningerne om børnene er – såvidt intet andet er angivet – taget fra Nielsen.
91. S. Birket-Smith (udg.): *Kjøbenhavns Universitets Matrikel*, bd. 1-3, København 1890-1912, her bd. 1, s. 224.
92. Crone (jvf. n. 87), s. 258f. Oplysningerne

- om børnene er taget fra Crone, s. 39, 257-259, 273.
93. Kinch (jvf. n. 2), s. 50; Nielsen (jvf. n. 90), s. 84-86, 88.
94. Crone (jvf. n. 87), s. 44f.
95. Nielsen (jvf. n. 90), s. 88; Crone (jvf. n. 87), s. 42-44. Oplysningerne om børnene er taget fra Crone, s. 44.
96. *DBL*, bd. 15, 1984, s. 269f. (Bjørn Kornrup); Larsen: Vandel (jvf. n. 27), s. 42.
97. Nielsen (jvf. n. 90), s. 88; Crone (jvf. n. 87), s. 47-49; Larsen: Vandel (jvf. n. 27), s. 55.
98. Crone (jvf. n. 87), s. 47; Wiberg (jvf. n. 22), bd. 3, s. 587; Larsen: Vandel (jvf. n. 27), s. 71.
99. Sejr (jvf. n. 100), s. 272.
100. *DBL*, bd. 15, 1984, s. 272f. (Emanuel Sejr).
101. Sst., s. 272.
102. Crone (jvf. n. 87), s. 47f.; Larsen: Vandel (jvf. n. 27), s. 71.
103. Crone (jvf. n. 87), s. 48.
104. Sst., s. 48, 257, 259, 272-275.
105. Sst., s. 273; Gustav Ludvig Wad: Af Justitsraad Jacob Gudes Optegnelser, i: *PT*, 2. r. 2 (1887), s. 105-145, 180-201, her s. 180-182; Ehrencron-Müller (jvf. n. 13), bd. 1, s. 537; Appellinstansernes Embedsetat (jvf. n. 79), s. 27; *DBL*, bd. 3, 1934, s. 517 (Chr. Bruun og Povl Bagge); Helk: Studierejser 1661-1813 (jvf. n. 78), bd. 2, s. 80f.; jvf. Paulus Bosonius (præs.) – Andreas Rammel (resp.): *SPECI-MEN HOMILETICES POLITICÆ* ..., København [1721].
106. Crone (jvf. n. 87), s. 273-275. Oplysningerne om børnene og børnebørnene er taget fra Crone, s. 274.
107. Sst., s. 274f.
108. Sst., s. 273, 275.
109. Sst., s. 48.
110. Sst.; Larsen: Vandel (jvf. n. 27), s. 71.
111. Crone (jvf. n. 87), s. 48.
112. Sst.; gælder også for nr. 5.4.2.4.2. En af de to brødre blev begravet den 24. marts 1728.
113. Sst.; gælder også for nr. 5.4.2.4.4-6.
114. Sst.
115. Sst., s. 49; Larsen: Vandel (jvf. n. 27), s. 71.
116. Crone (jvf. n. 87), s. 49; gælder også for nr. 5.4.3.2.
117. Sst.; Larsen: Vandel (jvf. n. 27), s. 71f.
118. Sst., s. 72.
119. Crone (jvf. n. 87), s. 49; Larsen: Vandel (jvf. n. 27), s. 72; gælder også for nr. 5.4.6.
120. Sst.
121. Crone (jvf. n. 87), s. 49; Larsen: Vandel (jvf. n. 27), s. 72; gælder også for nr. 5.4.8.
122. Jvf. n. 7.
123. Hansen (jvf. n. 7), s. 166.
124. Sst., s. 166f.; gælder også for børnene og børnebørnene.
125. Crone (jvf. n. 87), s. 49; Larsen: Vandel (jvf. n. 27), s. 72.
126. Crone (jvf. n. 87), s. 49; Larsen: Vandel (jvf. n. 27), s. 72f.
127. Nielsen (jvf. n. 90), s. 83; Larsen: Vandel (jvf. n. 27), s. 73.
128. Sst.; gælder også for barnet.
129. Nielsen (jvf. n. 90), s. 84f., 87f.
130. Kinch (jvf. n. 2), s. 49; Fussing (jvf. n. 133); Degn (jvf. n. 4), s. 138, 141, 143.
131. *DBL*, bd. 10, 1982, s. 313-315 (Steffen Heiberg).
132. *DBL*, bd. 8, 1981, s. 698f. (Steffen Heiberg).
133. Kinch (jvf. n. 2), s. 49, 53-55, citat s. 54; Barfod (jvf. n. 31), s. 1-18; *DBL*, bd. 14, 1983, s. 678 (Hans H. Fussing); Olaus Borrichius: [*Latinsk universitetsprogram ved Dorothea Nansens død*], [København 1675] [et-bladstryk].
134. Kinch (jvf. n. 2), s. 45; gælder også for nr. 8.
135. Begravelse i Vor Frue, København: »7. 12. 1707 Mr. Trellunds dødfødte B.« (Malling (jvf. n. 13), s. 287). Er denne Trellund far til Sara Catharina Trellund (nr. 4.1.2.3.2)?
136. Ludvig Daae (udg.): Af Nicolai Wergelands utrykte Christiansands Beskrivelse. Nogle Brudstykker, i: (*Norsk Historisk Tidsskrift*, 2. r. 3 (1882), s. 44-112, her s. 80; Birket-Smith (jvf. n. 91), bd. 3, s. 114.
137. V[ilhelm] Richter: *100 Aars Dødsfald (1791-1890)*, København 1901-05, s. 180.
138. J. Vahl: *Slægtetog over Afkommet af Christjern Nielsen, Borgmester i Varde o. 1500*, København 1879-96, h. 14, s. 98.
139. Vahl (jvf. n. 138). Wiberg (jvf. n. 22), bd. 2, s. 505, der også nævner yderligere slægtninge, har dog navneformen *Fredelund*.
140. A. Falk-Jensen og H. Hjorth-Nielsen: *Candidati og examinati juris 1736-1936* ..., bd. 1, København 1954, s. 217. Er Johanne Trellund en datter af Johann Trellund (nr. 4.1.2.2) eller Theodorus Trellund (nr. 4.1.9.2)?
141. Sst.; Birket-Smith (jvf. n. 91), bd. 3, s. 222. Jvf. Theodorus Michael Brun og Johannes Trellund Brun: *Sørgeligst Æreminde over Den i Livet nu hos Gud Salige Høy-Årdle og Velbaarne, Hr. Gregers Daa DE* [sic] Trellund, Fordum Døres Kongelige Majestæts Bestalter Major ved det Holsteenske Regiment Huis Afsieledte Løgeime ... blev ledsaget til sit Hvile=Sted i Guarnisons=Kirke Anno 1760 den 7de Febr., København u. å. I dette skrift kalder forfatterne Gregers Daa Trellund (nr. 4.1.2.2.1) for deres onkel.
142. Erik Pontoppidan: *Collectanea til den danske Kirkehistorie; Annis 1701-1746* (Kgl. Bibl.: Ny kgl. Saml. 737, 2°), anno 1738; Ludvig Helweg [Helveg]: Christian VI og den Tids religiøse Bevægelser ..., i: *For Literatur og Kritik* 3 (1845), s. 221-268, 313-366, her s. 333 (citat); samme: *Den Danske Kirkes Historie efter Reformationen*, bd. 2, København 1883, s. 52f.
143. Pontoppidan: *Collectanea* (jvf. n. 142).
144. Venlig meddelelse fra Minna Mortensen

- (Ålborg), også for datteren. Johanne Dorthea Trællund har de samme fornavne som en datter (nr. 4.1.9.1.3) til biskop Johannes Trællund, men denne datter døde som ung.
145. Brun/Brun (jvf. n. 141). I dette skrift kalder forfatterne Gregers Daa Trællund (nr. 4.1.2.2.1) for deres onkel.
146. Erik Reitzel-Nielsen og Ole Fenger (udg.): *Danske Domme 1375-1662. De private domssamlinger*, bd. 4: 1582-1589, København 1980, s. 326-329; gælder også for børnene.
147. Ifølge Reitzel-Nielsen/Fenger (jvf. n. 146), s. 329, n. 26, skulle det være landsbyen Kragelund i Øster Snede sogn mellem Vejle og Horsens, men der findes også en række andre landsbyer af samme navn, bl. a. en kirkeby vest for Silkeborg.
148. Wiberg (jvf. n. 22), bd. 2, s. 227; bd. 3, s. 105.
149. Birket Smith (jvf. n. 91), bd. 3, s. 104; Thomas Otto Achelis: *Matrikel der Schleswigschen Studenten 1517-1864*, bd. 2, København 1966, nr. 5981; samme: *Matrikel der Schleswigschen Studenten 1517-1864*. Nachträge und Berichtigungen von Vello Helk (= Familienkundliches Jahrbuch Schleswig-Holstein, Sonderheft 4), Kiel 1991, nr. 5981; Trap (jvf. n. 80), bd. 18, s. 1012.
150. Wiberg (jvf. n. 22), bd. 2, s. 227.
151. Universitetsmatriklen giver navnet som Petrus Lamberti Holmensis, kommunitetsmatriklen som Pet. Lamberti Trælund (Birket Smith (jvf. n. 91), bd. 1, s. 104). Det er ikke sikkert, at den tidligere studerende ved Københavns Universitet er samme person som kapellanen i Kliplej; for Kliplej se Arends (jvf. n. 76), bd. 2, s. 6; bd. 3, s. 97 (med navneformen Petrus Lambertus); *Kancelliets brevbøger* ... 1649, København 1993, s. 267 (med navneformen Peder Lambritzøn Trælund).
152. Wiberg (jvf. n. 22), bd. 3, s. 235.
153. Sst.; Erh. Qvistgaard: *Præstehustruer, der helt eller delvis mangler i Wibergs Præstehistorie*, København 1934, s. 153; samme: *Præstehustruer, der mangler hos Wiberg. Tillæg med Tilføjelser og Rettelser*, København 1936, s. 29; V[ilhelm] Richter: *Dødsfald i Danmark 1761-90 samlede efter »Adresseavisen»*, København 1907, s. 115; jvf. også notits af Nancy Pedersen i: *Hvem forsker hvad* 21 (1989), s. 66.
154. H. Hjorth-Nielsen: *Danske Prokuratorer med kongelig Bevilling 1660-1869 samt et Tillæg indeholdende Oplysninger om en Del Prokuratorer uden kongelig Bevilling*, København 1935 (repr. Lyngby 1977), s. 392, 462.
155. Wiberg (jvf. n. 22), bd. 3, s. 235. Wiberg er ikke sikker på, at hun er Peder Christensen Trællunds datter.
156. A. M. Wiesener (udg.): *Bergens borgerbok 1752-1865*, Bergen 1917-23, s. 93.
157. P[eder Christensen] Trællund: *Gus* [sic] *Forsiu* *Og Menniskens=tilsiu* [sic] *Ere De tvende trygste* [sic] *Piller Hvor paa Et Kiærtigt Egteskabt* [sic] *er gruudet* [sic] *Og I Dag fuldkommet Imellem BRUDGOMMEN Dend Høygtebare og Vel fornemme Mand Seigr: CHRISTOFFER HENNING Borger og Indvaner* [sic] *udi Slagelse Og BRUDEN Dend Dydzzirede og Gud Elskende Jomfru MARIA KIRSTINE TRELLUND Da deris Brøllups dag meget Højtidelig Blef Celebreret Paa Løyregaard udi Sælland* [sic] *Aar 1733. Dend* [lakune] *En* [sic, recte: I] *Høyadelig og Andre Højfornemme Vennners* [sic] *Overværelse. Hvilcket udi Pligt skyldig ydmyghed forrestilles* [sic] *Af Brudens ven og Broder P: Trellund, Odense 1733*. Forfatterens navn, der er sat i antikva, angives som »P: Trellund«. Forkortelsen kunne også oplæses som »Pastor«, men Peder Christensen Trellund synes på dette tidspunkt endnu ikke at have været præst, og den eneste Trellund, som i 1733 var præst, Niels Pedersen Trellund i Skødstrup (jvf. s. 85), er mindre sandsynlig som forfatter pga. afstanden til trykkestedet Odense.

Jürgen Beyer, f. 1965, ph.d., ansat ved Baltic and East European Graduate School, Södertörns högskola, S-141 89 Huddinge, Sverige, e-mail: jurgen.beyer@sh.se, og gæsteprofessor ved Institut for Folkloristik, Tartu Universitet, Ülikooli tn. 18, EE-50090 Tartu, Estland, e-mail: jurgen.beyer@ut.ee. Medredaktør på *Sankt Petri København 1575-2000. 425 Jahre Geschichte deutsch-dänischer Begegnung in Biographien* ..., København 2000. Flere biografiske bidrag til *Enzyklopädie des Märschens. Handwörterbuch zur historischen und vergleichenden Erzählforschung*. Har skrevet anmeldelser i *Personalthistorisk Tidsskrift* 1996 og 1997 og udgivet Johan Nordströms artikel *Den svenske fältprofeten. En bortglömd gestalt från 30-åriga krigets dagar* med tilføjede noter i *Personalthistorisk tidsskrift* 99 (2003), s. 5-16.

En fynsk præsteslægt på Christian IV's tid

Af Michael Dupont

Tre fynske præstegårde i sognene Drejø, Gudbjerg og Kølstrup blev i første halvdel af det 17. århundrede forbundet ved indgiftninger. Den tidligst kendte præst i slægten var Laurits Stampe i Kølstrup, der stammede fra Nyborg. Hans broders efterkommer, statsminister Henrich Stampe (1713-1789), påstod at tilhøre en adelig Stampe-slægt, og at denne slægts våben forestillede et hjortebein, gennemskudt af en pil med tre opadvendte pile på hjelmen. Men som vi skal se, fortæller denne beskrivelse mere om den borgerlige Stampe af Nyborgs våbenskjold end om en adelig Stampe-slægts.

Drejø Præstegård

I det sydfynske øhav ligger det lille sogn Drejø. Her levede i midten af det 17. århundrede en præst ved navn Niels Christophersen (ca. 1601-1662). Han var kommet til øen i maj måned 1632 fra Svendborg, hvor han i et par år havde været ansat som kapellan ved Vor Frue Kirke.¹ Hans kone hed Anna Hansdatter, og de blev formentlig gift samme år, som han fik embedet på Drejø, thi året efter – i 1633 – blev deres første barn Margrethe født.²

Dengang blev præster ofte gift med præstedøtre, så det er muligt, at Anna var datter af en præst. Hendes efternavn – Hansdatter – giver dog ikke andre oplysninger end hendes faders meget almindelige fornavn, Hans. Så hvor kom hun fra, og hvem var hendes forældre? En lille note i Drejø Kirkebog fra 1671 fortæller:

»Dica 9 Søndag post Trin [20/8] bleff begravet Niels Hansøn Stampe her i Dreyøe Kirche barnefødt i Fyen udi Guldbierg Pstegaard.«

Hvem var Niels Hansen Stampe? Hvorfor kendte Drejø-præsten hans fødested? Hvorfor begravedes han i Drejø Kirke? Og kan han have forbindelse til den gamle præstekone Anna Hansdatter? – Ud fra deres enslydende patronymikon kunne de have samme far. Hun døde i øvrigt blot 3 måneder senere den 9/11, 1671 og blev ligeledes begravet i Drejø Kirke.³

Niels Hansen Stampes herkomst

Niels Hansen Stampe var som nævnt i foregående citat født »udi Guldbierg Pstegaard«. »Guldbierg« skal læses »Gudbjerg«, der er et lille sogn i Gudme Herred – ikke langt fra Svendborg (og Drejø).

Ifølge Gudbjerg Kirkes præstelister var Niels Hansen Stampes far – præsten med det meget usædvanlige patronymikon – Hans Gamalielsen. Navnet Gamaliel finder man også i Drejø-præstens familie: Niels Christophersen og Anna Hansdatter fik nemlig i 1651 en søn ved navn Gamaliel.

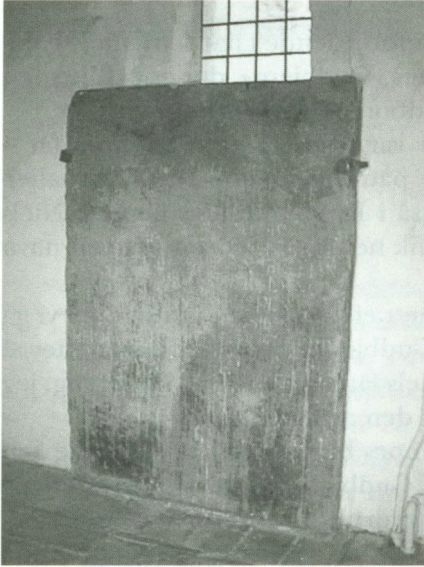
Med dette meget usædvanlige navnetræf taget i betragtning må vi gå ud fra, at Anna Hansdatter var født i Gudbjerg Præstegård som datter af Hans Gamalielsen og altså søster til Niels Hansen Stampe. Flere ting, jeg vil komme ind på senere, peger også i den retning.

Spørgsmålene til Niels Hansen Stampes begravelse i Drejø Kirke kan nu besvares: Han var præstesøn fra Gudbjerg Sogn. Og præsten på Drejø i 1671 – Christen Henrichsen Frørup – kendte Niels' fødested, fordi han var gift med sin forgænger Niels Christophersen og Anna Hansdatters barn, Maren Nielsdatter. Hun var altså niece til Niels Hansen Stampe. Og netop fordi Niels Hansen Stampe tilhørte præstens familie, blev han begravet i Drejø Kirke. Hans slægtsnavn Stampe vil jeg vende tilbage til.

Gudbjerg Præstegård

Vi ved god besked om Anna Hansdatter og Niels Hansen Stampes far Hans Gamalielsens liv og levned. Hovedkilden er hans gravsten, der i dag står i Gudbjerg våbenhus. P.g.a. dens mange oplysninger – som jeg ellers ikke kunne andet end at referere – synes jeg, det er på sin plads at citere den i sin fulde længde:

»HER LIGGER BEGRAFVET HEDER/LIG OC VELLÆRD MAND
H:/HANS GAMALIEL SOM DØDE/1640 DEN 17 IVLII EFTER
HAND/HAFDE VÆRET HER SOGNE PRÆST VDI/40 AAR OC
PROUST I GUDME HE:/RID I 20 AAR [HANS] FØRSTE/HOSTRUE
ANNE N[IEL]S DATER HE/DER LIG MANDTES HER NIELS
HAN:/SENS DATER AF SNØDE PA LANGE:/LAND SOM D[ØDE
16]12 DEN 6 IU/NII OC VAR AF GUD VELSIGNET/MED 2 SØNNER
OC 4 DØTTERE/HER HOS HANS ANDEN HOSTRU/APOLLONE
LAURITS DATER HE/DERLIG MAND[TES] HER LAURITS
STAM:/PIS DATER AF K[ØL]STRUP SOM GUD/OC HAFDE VEL SIG-
NET MED 2/SØNNER OC 4 DØTTER.«⁴

Hans Gamalielsens gravsten i Gudbjerg Kirkes våbenhus.

Wiberg har i sin præstehistorie ikke mange oplysninger om Hans Gamalielsen,⁵ og jeg kan derfor ikke forestille mig, at han har brugt ligstenen som kilde. En fejl, han har begået, er, at Hans Gamalielsen aldrig var gift med en præstedatter fra Espe Sogn, som Wiberg – ganske vist tøvende – angiver. Derimod var Hans Gamalielsen både gift med en præstedatter fra Snøde på Langeland og een fra Kølstrup på Nordfyn.⁶ I Kølstrup hed hans svigerfar (som gravstenen også nævner) Laurits Stampe (ca. 1553-1633). Det forklarer, hvor Hans Gamalielsens søn, Niels Hansen Stampe, fik sit slægtsnavn fra.

For at vende tilbage til Anna Hansdatter, præstekone i Drejø Sogn, så var Hans Gamalielsen hendes far; men det lader sig ikke så let bestemme, hvem af hans to hustruer, der var hendes mor.

Anne Hansdatter blev gift med Niels Christophersen ca. 1632, så hun var i hvert fald 18 år på dette tidspunkt og må altså være født ca. 1614. Hun kan ikke have været meget ældre, da hun fødte børn indtil midten af 1650'erne. Hun var formentlig opkaldt efter sin far Hans Gamalielsens første hustru Anne Nielsdatter, der døde i 1612. Anne Nielsdatter kunne i teorien være hendes mor; men hvis vi ser på navneskikken, der foreskriver, at man opkaldte sine børn efter afdøde slægtninge, kan der være spor at hente: *Ingen* af Anna Hansdatters børn kom til at hedde Anne eller Niels efter moderens formodede mor og morfar. Derimod finder vi navnene Laurits og Apelone blandt

børnenes navne, hvilket indikerer, at Annas mor var Hans Gamaliel-sens 2. hustru Apolone Lauritsdatter Stampe. Det er denne sidste for-modning, jeg støtter mig til.

Kølstrup Præstegård

Da Jacob Madsen, biskop i Fyns Stift, rejste rundt og visiterede de fynske kirker, besøgte han flere gange Kølstrup Kirke og hørte Apelones far, Laurits Stampe, prædike. Ud fra Jacob Madsens visitatsbog ved vi, at Laurits Stampe var født ca. 1553 i Nyborg.⁷

Ud over at være sognepræst til Kølstrup og Agedrup Sogne, opnåede Laurits Stampe den 4. nov. 1603 »efter enstemmig Beslutning i Agedrup Kerke«⁸ også at blive kaldet til provst til Bjerger Herred.

Laurits var gift to gange: 1. gang gift med Marine, der formentlig var hans formand Anders Lauritsens enke og datter af dennes forgænger, Laurits Rasmussen Halager. 2. gang blev han gift med Maren Andersdat-ter Hoff, der var præstedatter i Rynkeby.⁹

Laurits Stampes datter, Apelone, der som nævnt var gift med Hans Gamalielsen i Gudbjerg Sogn, var datter af hans 1. hustru Marine. Hans 2. hustru, Maren Hoff, kan ikke være Apelones mor, da hendes far, Anders Simonsen Hoff, blev student i år 1600 og i 1604 blev kaldet til præst til Rynkeby Sogn,¹⁰ hvorfor han rimeligvis først fik børn efter dette år. Maren Hoff kan altså højst have været godt 7-8 år, da Apelone ca. 1612 blev gift med Hans Gamalielsen.

Stampe af Nyborg

Som nævnt var Laurits Stampe født ca. 1553 i Nyborg. Han var søn af den Jesper Stampe, der var befalingsmand over Nyborg Vold på Christian III's tid (dvs. et sted imellem 1534-59),¹¹ hvilket passer fint med Laurits' ca. fødeår og patronymikon.¹² Jeg har desværre ikke været i stand til at finde samtidige kilder til Jesper Stampe; men den tidligste kilde, der nævner hans navn og stilling, er fra 1623 – dvs. fra et tidspunkt hvor i hvert fald eet af hans børn stadig lever. Derfor må kilden regnes for at være *rimelig* pålidelig.

Der findes mange teorier om denne Stampe-slægt fra Nyborg, og fle-re af disse påstår, at slægten oprindelig var adelig. Den ældste teori, jeg kender til, findes i et adelspatent af 4. maj 1759, udstedt til den senere statsminister Henrich Jensen Stampe (1713-1789).¹³ A. Thiset har i for-ordet til Danmarks Adels Aarbog (DAA) 1889 gennemgået Henrich Stampes stamtavle (der findes i førnævnte adelspatent) samt lignende teorier og led for led tilbagevist dem. Der er derfor ingen grund til at gennemgå det hele forfra, for det fremgår tydeligt, at slægten *ikke* var

adelig. Selv efter at A. Thiset i førnævnte artikel og senere i Personalhistorisk Tidsskrift 1892 satte spørgsmålstegn ved Nyborg-Stampernes adelige herkomst, lever traditionen desværre stadig.¹⁴

Jesper Stampe var Laurits Stampes far; men hvem var hans mor? I Nyborg-præsten Christian Bruns dagbog læser vi ved år 1577 følgende:

»Den 14 dag wdy samme Martio, som fald i dette samme forbemeldte aar 1577, da gaff Gud i himmelen aff sin naade myn hustru oc mig igien en ung datther, som heder Karren, [...] och hun bleff christned dominica iudica [24/3] och hindis faddere vor disse effther følgende:

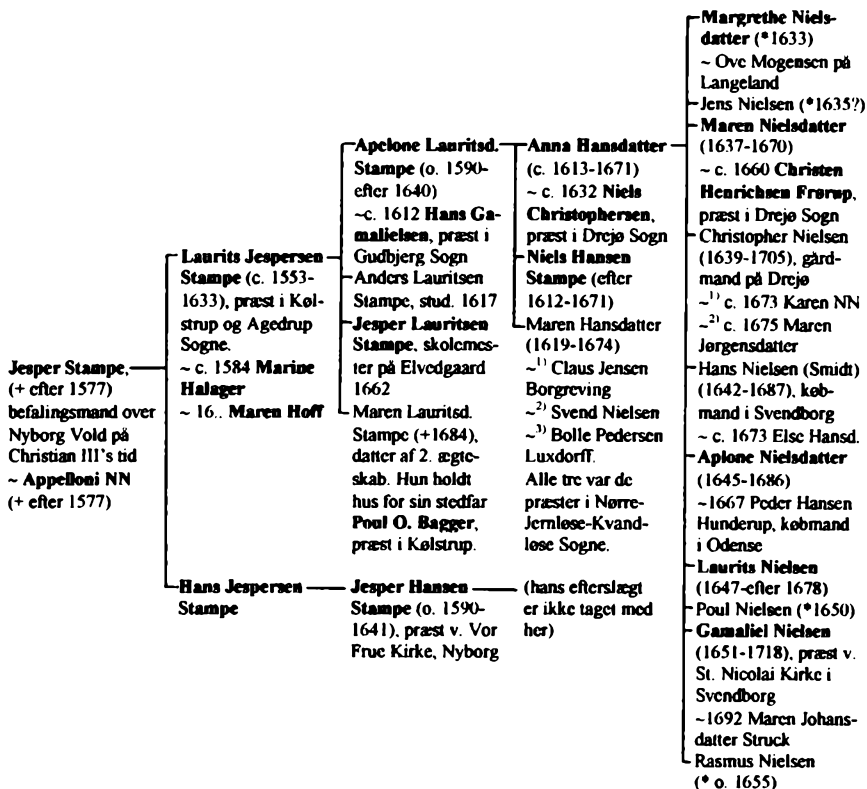
1. Welbyrdig Axell Wiffert slotzherre her paa Nybørrig, som gaff hinde til fadderpenge ... j engelot.

2. Appelloni Stampis, hun gaff ... j daler«¹⁵

Her ser vi både fornavnet Apelone og slægtsnavnet Stampe, der begge

Jesper Stampes efterslægt i 5 generationer

(personer fremhævet med **fed type** er nævnt i artiklen)

Henrich Stampes fædrene våben. Detalje fra Henrich Stampes adelspatent af 4. maj 1759. (Rigsarkivet, fot. Michael Dupont)

går igen i Laurits Stampes slægt. Og fordi Apelone NN nævnes i så fint selskab – som fadder til præstens barn og nævnt som nummer to lige efter selveste slotsherren – er det rimeligt at gå ud fra, at hun måske er Jesper Stampes hustru. Ud fra citatet fremgår det også, at Jesper i så fald stadig lever. Ellers ville hans kone formentlig være blevet benævnt som »Appelloni Sal: Stampis«.

Stampe af Nyborgs våbenskjold

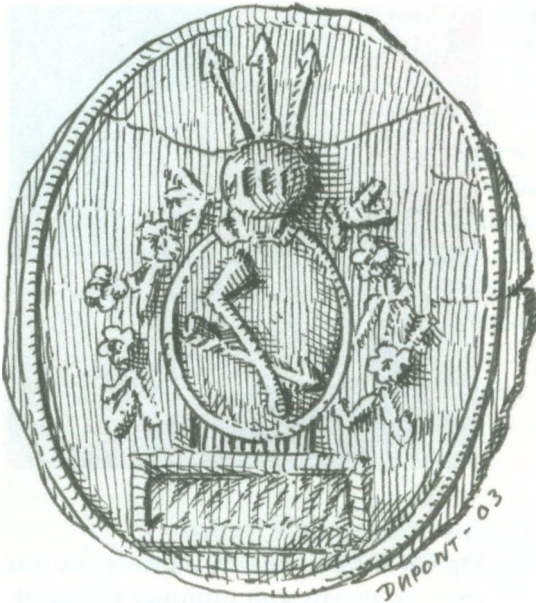
I bilagene til Henrich Stampes adelspatent findes en ansøgning til kongen om at måtte føre Stampernes »Fædrene Vaaben« i et hjerteskjold. Henrich Stampe fik godkendt sin ansøgning og beskriver her våbenet:

»Hierte-Skioldet [er] en hierte foed¹⁶ med en Qüle [i.e. pil] midt-igiennem. Oven paa det heele Skiold er sat en aaben adelig Tourneer-Hiell med en guld Krone paa, hvorpaa sees trende Piile [med] spitzene opvendt.«¹⁷

Farverne nævnes desværre ikke, men ud fra våbentegningen i adelspatentet kan vi give følgende beskrivelse af Henrich Stampes fædrene våben: *naturligt farvet hjortebein¹⁸ i sølv felt, gennemboret af en guld pil med røde fjer, på hjelmen tre guldpile med røde fjer.*

I andre af hans egenhændige papirer fortæller han, hvem der i hans nærmeste slægt har ført våbenet:

»Jeg haver ogsaa remarqueret, at bemeldte min Hr. Farfader, idetmindste fra den Tid, at han blev Præst, ikke betjente sig af Familiens Vaaben i sit Signete, men alene af sit Navn i Træk, da derimod hans Broder [Hans Jensen Stampe (1637-1694)], som var Raadmand her i

Frederik Gottfred Stampes fædrene våben. Efter Rigsarkivets samling af borgerlige segl. (tegnet af Michael Dupont).

Kjøbenhavn, bestandig førte dette Vaaben i sit Signete, saalænge han levede.«¹⁹

I Rigsarkivets samling af borgerlige segl findes flere segl, der viser, at et andet af slægtens medlemmer, Frederik Gottfred Stampe (1756-1802), præst til Aars i Nordjylland, også førte *et hjortebein, gennemskudt af en pil, på hjelmen tre opadvendte pile*.²⁰ Hans oldefar var Henrich Jensen Stampe d.Æ. (statsminister Henrich Stampes farfar), der var bror til føromtalt rådmand Hans Jensen Stampe. Våbenskjoldet må da i teorien kunne føres tilbage til Henrich Jensen Stampe d.Æ. og Hans Jensen Stampes far, Jens Jespersen Stampe (1601-1642), der var præst i Gislev Sogn og født i Nyborg.

Jens Jespersen Stampes farfars bror, Laurits Stampe (ca. 1553-1633) – der allerede er behandlet i denne artikel – førte et våbenskjold, der ikke er helt identisk med det føromtalt våben; men som dog indeholder visse lighedspunkter, der ikke kan bortkastes som tilfældigheder:

Mens Laurits Stampe var præst i Kølstrup Kirke, forærede den lokale herremand, Christen Knudsen Akeleye og hans hustru Regitze Sparre,²¹ i 1610 en ny prædikestol til kirken. På prædikestolen ses Laurits Stampes våbenskjold med teksten »HERLAVERS«, dvs. »Hr. Laurits«.²² Hans våbenskjold forestiller *et hjortebein (uden klov), gennemskudt af en guld pil i brunt felt*. Stolen blev først bemalet i 1634²³ – altså året efter Laurits Stam-

Laurits Iesper Stampes fædrene våben. Detalje fra prædikestolen i Kølstrup kirke.

pes død. Så våbenfarverne, der ikke ligner farverne i Henrich Stampes adelspatent, behøver derfor ikke at have noget at gøre med Nyborg-Stampernes våbenskjold. De kan dog også være tidlige og måske derfor med mere simple farver.

Våbenets motiv er næsten identisk med det i Henrich Stampes og Frederik Gottfred Stampes våbenskjold og beviser, at Laurits Stampe var deres slægtning. Tidligere har dette ellers kun været ren teori uden konkrete beviser. De to grenes slægtsforbindelse – dvs. Jesper Stampe – må derfor have ført dette våben eller et lignende.²⁴

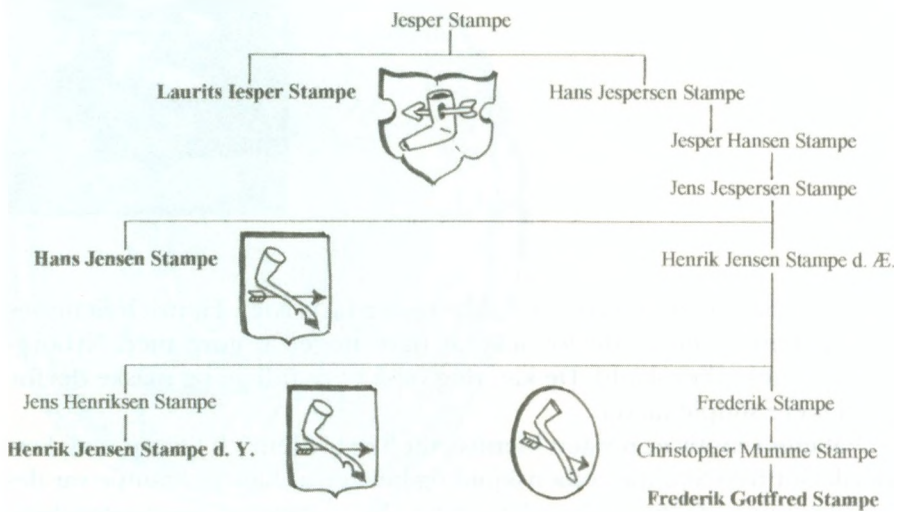
Det er en mulighed, at Laurits Stampes våbenskjold viser, hvordan Nyborg-Stampernes våben oprindeligt så ud omkring år 1600 eller måske en variation, som Laurits Stampe – til forskel fra sin broder Hans Stampes efterkommere – valgte at føre. Da mange af slægtens medlemmer var præster og embedsmænd, vil det uden tvivl være muligt at finde flere eksempler på våbenet og få be- eller afkræftet disse spørgsmål.

Afsluttende bemærkninger

Nu har vi fulgt en fynsk præsteslægts vandring fra det sydfynske Drejøl til sognene Gudbjerg, Kølstrup og Nyborg. Jeg har ikke tidligere i artiklen taget stilling til, hvordan præsterne fik deres ægteskaber i stand. Det vil også være rene gætterier, for det er sjældent, at kilderne røber noget på dette punkt. Velkendt er det dog, at vielser oftest blev indgået af økonomiske årsager, nemlig for at sikre sig selv, sine børn og forældre. Derfor kan man også undre sig over et par af præsteslægtenes giftemål:

Hvorfor ønskede provsten Hans Gamalielsen at bortgifte sin datter til landsbypræsten Niels Christophersen, der kort forinden var blevet præst til det fattige sogn Drejøl? Måske kendte de to slægter hinanden i forvejen, eller måske tilhørte Niels Christophersen en velhavende familie. Det siger kilderne intet om. Dog er der ikke tale om egentlige standsforskelle.

Stampe af Nyborgs våbenskjold

Også Hans Gamalielsen og Apelone Stampes giftemål en generation tidligere kan man undre sig lidt over. Hans Gamalielsen var endnu ikke blevet provst, og Gudbjerg Sogn, hvor han var præst, lå på den tid – set ud fra datidens transportmuligheder – langt fra Kølstrup Sogn, hvor hans svigerfar Laurits Stampe boede. Men dette lader dog ikke til at have været så afgørende. Dette giftemål kan dog bedre forstås, da Gudbjerg Sogn i hvert fald ikke lader til at have været fattigt som Drejø Sogn.

Laurits Stampes giftemål med præsteenken i Kølstrup giver mere eller mindre sig selv. Tit blev præster, der ønskede at modtage et sognekald, »tvunget« ud i ægteskab med deres formands enke, som det tydeligvis også er tilfældet her.

Angående slægten Stampe af Nyborg, så fik vi ført slægtens våben tilbage til stamfaderen, Jesper Stampe. Og ved hjælp af heraldikken blev det bestemt, at præsten Laurits Stampe i Kølstrup var nært beslægtet med præsten i Nyborg, Jesper Hansen Stampe. Desuden fik vi placeret Laurits Stampe korrekt i slægtsskemaet. Tidligere tog man ham nemlig for at være en søn af Jesper Hansen Stampe.²⁵ Dette er en tydelig anakronisme.

Det er længe siden, at slægten Stampe af Nyborg som helhed er undergået en kritisk revurdering, og det vil uden tvivl være muligt at rette mange fejl. Også inden for heraldikken vil det være muligt at gøre nye

fund og at finde flere eksempler på Stampe-slægtens våben. Måske vil man oven i købet kunne føre slægten længere tilbage. Men det, der skal til, er mere forskning og tålmodighed.

Noter:

- Niels Christophersens kaldsbrev af 2. maj 1632 (LAF, Drejø Præstearkiv, *Div. dokumenter og breve 1535-1922*).
- Niels Christophersens og Anna Hansdatters børn er af præsten, Christen Henrichsen Frørup, indført på tielbladet i Drejø Kirkebog (Drejø 2) med deres fødselsår.
- Anna Hansdatter og Niels Christophersens ligsten ligger under prædikestolen i Drejø Kirke.
- Gravstenen måler ca. 75 cm x ca. 107 cm og er tæt beskrevet med majuskler.
- Wiberg, S.V.: *En almindelig dansk Præstehistorie, Bind I*, Odense 1870, s. 491.
- Grunden til Wibergs fejl kan formentlig være, at Hans Gamalielsens efterfølger Hans Nielsens Lopdrups hustru kom fra Espe. Wiberg kan derfor have rodet sine kilder sammen.
- Madsen, Jacob: *Biskop Jacob Madsens visitatsbog 1588-1604*, ved Jens Rasmussen og Anne Riising, Odense 1995, s. 154-156.
- Madsen: s. 155.
- Wiberg: *Bind II*, s. 216.
- Wiberg: *Bind II*, s. 665.
- III. Præsterne i Fyen indgivne Beretninger om Fyenske Oldsager til D. Oluf Worm*, Samlinger til den Danske Historie, I, I, København 1779, s. 73. Indberetningen er fra 1623.
- De førstehåndskilder, jeg har brugt ved Laurits Stampe, nævner desværre ikke hans patronymikon. Wiberg angiver det til at være *Prædersen* og Giessing *Jesper*, men da både Laurits og hans brøder Hans kalder een af deres sønner Jesper, virker det meget sandsynligt, at dette faktisk er faderens navn (Wiberg: *Bind II*, s. 216; Giessing: *II. Capitel om D. Henrich Stampe*, Nye Samling af Danske, Norske og Islandske Jubel=Lærere, 3.1., København 1786, s. 466-473).
- DRA, *Danske Kancelli, A. Kancelliet i Almindelighed, A 123. 1747-1765. Koncepter og Indlæg til Frederik V. Henrich Stampes adelspatent af 4. maj 1759*.
- Et eksempel er, at man i DAA 1920 finder en »Jep Nielsen af Norge« under titlen »Stampe af Norge«. Han førte et våben, man let kunne forveksle med de nyborgske Stampers. Hans våbenbrev er dateret 19/12 1480, og våbenet forestiller *et blått ølsdyrlår gennemskudt af en pil i hvidt felt*. Våbenbrevet er den eneste kilde, vi har til Jep Nielsen, og brevet nævner *ikke* navnet Stampe. Fordi Jep Nielsen og statsminister Henrich Stampe førte to næsten ens våbener, har man troet, at Jep Nielsen tilhørte den adelige norske Stampe-slægt, som Henrich Stampe påstod at nedstamme fra. A. Thiset nævnte i DAA 1889, at Jep Nielsen *ikke* havde nogen forbindelse til navnet Stampe; men alligevel tog man ham med i DAA 1920 under den fejl-agtige titel »Stampe af Norge«. Det viser, hvor svære traditioner er at slippe af med. (Jep Nielsens våbenbrev findes nu kun i en afskrift fra 1556: DRA, adelsdiplomer, 1556).
- V. Præsten Christiern Bruns Oplegnelser – især fra Aarene 1572 til 1591*, ved Holger Fr. Rørdam, Samlinger til Fyens Historie og Topographie, 7, Odense 1878, s. 254 (hele artiklen 233-310).
- Det vil være mere korrekt i det følgende at benævne Henrich Stampes »hiorte foed« som et hjorteben, da motivet ud fra våbentegningen forestiller *hele* benet og ikke kun foden.
- DRA, *Danske Kancelli, A. Kancelliet i Almindelighed, A 123. 1747-1765. Koncepter og Indlæg til Frederik V. Henrich Stampes adelspatent af 4. maj 1759*.
- Lexicon over adelige Familier i Danmark, Norge og Hertugdømmerne*, København, 2. Bind, s. 189 nævner, at hjortebenet er sort, selv om kilden tilsyneladende er Henrich Stampes våbenbrev.
- Møller, Hans Andreas: *Stamtavle over Slægterne Stampe og Thestrup*, Brønderslev, 1910, s. 12.
- DRA, *Borgerlige segl, Stampe*.
- Parret ejede herregården Skinnerup i Kølstrup Sogn. Den lå da, hvor det nuværende Ulriksholm ligger i dag.
- Prædikestolens himmel i Kølstrup Kirke bærer følgende indskrift: »Anno 1610, er denne Prædike Stold giordt i Her Lavrvis Tid, oc Anno 1634 i Her Poewel Baggers Tid, stad feridit ved Kirkens Penge«.
- Ifølge en indskrift på prædikestolens himmel (se foregående note).
- Henrich Stampe nævner i et brev af 11. juni 1759 (kort efter han fik adelspatent), at hans »Farfaders Farfaders Farfader, Borgemester Jesper Sørensen Stampe i Nyborg, har i sit Zig-nete ført en Hiortefoed med en Piil igjennem, men veed ikke, om han paa Hielmen har ført 3 Piile eller 2 Veszel Horn«. Fordi Henrich Stampe tvivler på hjelmtegenes udformning, virker det sandsynligt, at han virkelig har set en fremstilling af Nyborg-Stampernes våbenskjold. Men det er også muligt, at det

våben, Henrich Stampe tror, er hans tip3-oldefars, i virkeligheden tilhører en anden Stampe i samme slægt. Desværre nævner han ingen kilde. I øvrigt kalder Henrich Stampe fejlagtigt sin forfader Jesper *Sørensen* Stampe, fordi han regnede med, at Jesper var søn af den adelige Søren Stampe, hvilket ikke passer.

25. Strøm, G: *Efterretninger om Præster siden Reformationen i Marslev=Birkende, Kjølstrop=Agedrup og Munkebo*, Samlinger til Fyens Historie og Topographie, Bind 5, Odense 1871, s. 336. Strøm påpegede som den første, at Laurits Stampe umuligt kunne være søn af Jesper Hansen Stampe.

Danske borgerskaber i Rostock 1596-1652

Af Vello Helk

Den nordtyske genealog Franz Schubert er i færd med at udgive mangfoldige personalhistoriske kilder fra Nordtyskland. Der foreligger allerede over 300 publikationer af borgerskabsbøger, vielsesregistre, folketællingslister og lignende kilder fra Mecklenburg, Vorpommern, Slesvig-Holsten, Hamborg og Niedersachsen – flere er på vej.

Disse kilder indeholder naturligvis også navne fra Danmark. Som et eksempel er der valgt borgerskaber fra Rostock 1596-1652 (*Franz Schubert: Quellen und Schriften zur Bevölkerungsgeschichte Norddeutschlands. Bürgerbücher aus Mecklenburg. I. 1.2. Rostock 1596-1652. Kitzingen 1998, 129 + 39 s.*). Dette bind indeholder nemlig i modsætning til det næste (1656-1806) for de fleste nyborgeres vedkommende oplysninger om deres fødested. Der er også nogle fra Norge, af de enkelte byer nævnes Bergen, Trondheim, Marstrand, Tønsberg, og mange fra Slesvig-Holsten. Af disse er kun to fra Haderslev og Sønderborg medtaget. Desuden er der anført temmelig mange som »Bergenfahrer«.

- 3.03.1599. *Magnus, Peter*, aus Helsingör, Seefahrer.
29.11.1606. *Piststorpff, Hans*, *Lunden in Schonen, Seefahrer, gedient, alt.
1.1607. *Staneke, Peter*, *Wisby auf Gotland, Bootsmann.
19.12.1607. *Döring, Jens*, *Dänemark, 10 Jahre Seefahrt von hier, Witwer.
23.04.1608. *Hansen, Cornelius*, *Suenderburg, heiratet Frantz Müllers Witve.
21.01.1609. *Iptzen, Peter*, *Laland, hat Witve befreit.
24.12.1609. *Christensen, Hans*, *Laland, Seefahrer, grossen Verlust gehabt.
29.08.1612. *Drentwehde, Dietrich*, *Hoya, Koch in Dänemark gewesen, dort verheiratet, jetzt hier.
10.04.1613. *Wulff, Hans*, *Würmbs [Worms?], zu Kopenhagen im Weinkeller gedient, will Branntweinbrenner werden.
11.11.1615. *Raue, Jentz*, *Hadersleben, 13 Jahre bei Hans Boettcher gedient.

- 6.07.1616. *von Aken, Peter*, *Ahlborg, 9 Jahre bei Christian v. Tuenen gedient.
- 20.12.1617. *Hinrichs, Hans*, *Lalandt, Boßmann.
- 29.12.1632. *Prange, Hans*, von Güstrow, Tagelöhner, war Viehhändler in Dänemark und hier.
- 15.01.1648. *Lorentz, Johann*, *Ahlborg, Bootsmann.

Udbyttet er ret magert. De fleste navne er fra før Trediveårskrigen, deriblandt nogle tyskere, der har været beskæftiget i Danmark. Måske er det alligevel muligt for nogle slægtsforskere at finde en nål i disse høstakke? Der er i øvrigt temmelig mange i personregistret under dansklingende navne som fx »Hansen« og »Jensen«, også i det næste bind. Selv om en del af dem kommer fra Slesvig-Holsten, kan der godt være flere danskere blandt dem – hos adskillige mangler herkomstangivelsen.

Småstykker

Nyhedssite om historie bruges flittigt

Af Charlotte S. H. Jensen

I snart et år har Danmarks eneste historiske nyhedssite formidlet store og små begivenheder fra historiens verden. Adressen er www.historie-online.dk, og siden indeholder naturligvis også nyt af interesse for slægtsforskere.

Skal man dømmе efter interessen for historie-online, står det ikke helt galt til med historieinteressen i Danmark. Det må historiens paraplyorganisation, Dansk Historisk Fællesråd (DHF), både sande og glæde sig over. DHF's medlemmer er bl.a. de fire landsorganisationer: SLA, Sammenslutningen af Lokalkiver, DKM, Dansk Kulturhistorisk Museumsforening, DLF, Danske Lokalhistoriske Foreninger og SSF, Sammenslutningen af Slægtshistoriske Foreninger – samt en række enkeltmedlemmer som specialmuseer og -samlinger, universitetsinstitutter og historiske foreninger. Samfundet for Dansk genealogi og Personalhistorie er også blandt Fællesrådets medlemmer.

Site med samlende faktor

Der findes allerede et utal af historiske sites på nettet. Men fælles er, at de alle er relaterede til institutioner/foreninger eller særlige emner. Men i Dansk Historisk Fællesråd fandt vi, at der egentlig manglede en mere samlende site. Fx kan en slægtsforsker i Haderslev jo nemt være interesseret i et emne, som et museum i Vestsjælland har brugt i en udstilling eller udgivet en bog om. Hvordan hører vedkommende så om udstillingen eller bogen?

Vores hovedtanke var, at vor nye site skulle være for både de, der arbejder professionelt med historie i dagligdagen, de der har en historisk hobby og de der har en mere almen historisk interesse. Vi vidste også godt, at det meste af arbejdet måtte udføres frivilligt. Det har vist sig, at det faktisk kan lade sig gøre at komme godt i gang på denne måde, men for at fortsætte og udvikle siden må der flere kræfter og lidt økonomi til. Dette har vi hele tiden været klar over, for DHF kan næppe blive ved at løfte opgaven alene, og derfor arbejder vi nu for at skaffe midler – og håber naturligvis, at det vil lykkes.

Også nyt om slægtsforskning

Historie-online gik i luften i januar 2003, og blev fra begyndelsen vel modtaget. Siten har i øjeblikket ca. 500 besøgende om dagen. I august havde siden sin første måned med over 10.000 besøgende, og den hidtidige rekord er 18.000 i løbet af november.

Vores fornemmelse er, at en del af denne opbakning skyldes, at vi faktisk har været i stand til at være *on-line* dvs. at opdatere meget hyppigt, således at nyheder altid er rimeligt nye! Der er næsten altid noget nyt at se på siden:

Den aktuelle del indeholder Bogstakken, der i reglen opdateres hver uge, med en liste over de nye historiske bøger, evt. med anmeldelsescitater fra aviserne; Den lidt mere omfattende Bogfeature bringer omtaler af udvalgte aktuelle værker, således at sitens brugere meget tæt på udgivelsesdagen får et indtryk af de nye publikationer. Et fast indslag er også ugens TV-tips, hvor to unge historikere giver deres bud på hvilke ugens historiske/samtidshistoriske udsendelser der kunne være værd at se. Historie-online forsøger også at holde et vågent øje med de mange forskellige seminarer, årsmøder o.l., der afholdes i den historiske verden.

Nyhederne spænder i sagens natur også vidt, men genealogiens verden er hyppigt repræsenteret. Vi har bl.a. omtalt »Slægtens« særnummer om Anders Fogh Rasmussens aner, det store genealogiske træf på Ålandsøerne, Historisk Arkivs udgivelse af transskriberede folketællinger fra Hjørring og en fynsk slægtsforskergruppes nye hjemmeside med slægtsoplysninger om de mange involverede i »Boye-Bandens« netværk. Slægtsforskning er også en del af det store modul »Historie som hobby«, hvor Samfundets bestyrelsesmedlem Gitte Bergendorff Høstbo repræsenterer slægtshistorikerne og beretter om sin oplevelse af at arbejde med slægtens historie.

Historie for sjov!

En række temaer på siden er pt. artikler om forskellige emner fra Fuchsiaens historie, over menighedsråd til træsko; efterlysninger om mange forskellige ting: den grundtvigske sølvpil, teatermaleren Carlo Jacobsen, og daterede æbleskivepander. Under Årstiderne finder man tekster om årets fester fra kyndelmisse til jul, og der arbejdes med forskellige nye temaer i det kommende år, hvis siden fortsætter. En omfattende linkssamling leder vej til museer, arkiver, foreninger, historiske sider på nettet og meget mere. En gæstebog til at skrive sin mening i er der naturligvis også – og endelig byder Historie for sjov på gamle gåder, puslespil, »saml-en-oldtidskrukke«, »Rist en rune«, PC-tapeter og en Almanak,

http://www.historie-online.dk/

Dansk Historisk Fællesråd **historie-online.dk**

Hjem Om DHP Aktuelt Udgifter Temaer Historie for sjov Links På nyhedsbrev Om siden Seo [sitrasse]

Senest opdateret: 19.02.04 - vi opdaterer mindst hver anden onsdag!

[På til foretrukne] [På en ven] [På nyhedsbrev]

Historie-online søger sponsorer [til fortsat drift og udvikling >](#)

NYHEDER

Smed, mens jernet er varmt!
Talamåder fra håndværk er tema for udstilling i [Randers](#)

- [Nye sponsorer til Den Gamle By](#)
- [Skulptur af Ni Skærmen, maritimt fotos](#)
- [Nordisk historikermøde i Skokholm](#)
- [Ledet historisk i Hvidebø](#)
- [Bronzealderens rekonstruktion](#)
- [Historie og fiktion på historie.org](#)
- [Publervangsholm på Roskilde Museum](#)
- [Online i 150 år](#)
- [Danmarks Radio søger "vikingsfamilier"](#)

KOMMENTAR: [Historiens digitale stafet](#)

Odenses ældste badstue udgravet

Under en arkæologisk udgravning i Gravene 2 i Odense, er arkæologer fra Odense Bys Museer stødt på den hidtil ældste offentlige badstue i Odense. [Den gamle var badstuen, en populær del af dagliglivet i byen, og ligger kun få grund af badet >](#)

Lokalsamlings Dag i Aalborg

Den nye nordjyske opfindelse "Lokalsamlings Dag" sætter spot på mulighederne for slægtsforskning ved hjælp af [e-bog og internettet...og giver eksemplere spændende fund i skravne billeder >](#)

FRA ALMANAKKEN:

SKUDDAG:

[Frem med rindene, piger! Og læs om skuddagen >](#)

FASTELAVN!

[Fastelavnens historie \(Hæsten\) alt om riset katten banen... >](#)

TV-TIPSET

I denne uge har vi hele to TV-tips, som begge er ret forskellige. Klik ind og blev inspireret af [Anders TV-uge >](#) [Kristians TV-uge >](#)

AFSTEMNING

Ville du gå oftere på

hvor man kan finde historiske begivenheder, »dagens navn« og vejrregler for hver dag i året.

Ønsker man at holde sig orienteret og ajour, så kan man selvfølgelig bare gå ind på siden hver dag, men man kan også abonnere på e-nyhedsbrevet, der udsendes hver 14. dag/hver uge.

Men historie-onlines indhold og mulighederne for historielglade af alle observanser kan ikke helt beskrives på tryk. Gå hellere selv ind og brug siden! Klik forbi og send nyhedstips til os. Vi ses på www.historie-online.dk.

Småstykker

Institut for Navneforskning

Af Birgit Flemming Larsen

Navneforskningen i Danmark begyndte i 1910 med nedsættelsen af Stednavneudvalget, som fik kontor i Rigsarkivet i den Harsdorffske bygning. Senere blev det til et kontor i Universitetsbibliotekets gamle bogmagasin i Fiolstræde. I 1966 blev udvalget til et institut under Københavns Universitet og fik til huse i Rosenborgannekset. I dag bor Institut for Navneforskning på Københavns Universitet Amager i nye rummelige lokaler.

Her ligger Danmarks eneste navnearkiv, der rummer kildemateriale fra fortid og nutid og omfatter navne af alle tænkelige arter, især sted- og personnavne. Udover adgang til arkivet er der også adgang til instituttets righoldige bibliotek, som rummer den vigtigste litteratur – såvel bøger som tidsskrifter – om nordiske sted- og personnavne.

Instituttet har ligeledes en meget stor kortsamling med bl.a. Videnskabernes Selskabs trykte kort fra slutningen af 1700-tallet og begyndelsen af 1800-tallet, fotografier af de lidt ældre konceptkort samt udskiftningskort fra omkring 1800.

Institut for Navneforskning
Københavns Universitet
Njalsgade 136, bygning 27, 5.
2300 København S
Besøgstid: Mandag-fredag kl. 9-15

Oplysninger ved Vibeke Dalberg, Institut for Navneforskning.

Småstykker

Et dansk-amerikansk arkiv – The Danish Immigrant Archive

Af Birgit Flemming Larsen

The Danish Immigrant Archive ligger på Dana College, Blair, Nebraska. Arkivets formål er at samle og bevare materiale om danske indvandrere i USA og deres efterkommere. Arkivet på Dana er en selvstændig del af college-biblioteket og indeholder en stor og varieret samling af institutionsarkiver, manuskripter, breve, dagbøger, erindringer, fotos, tidsskrifter og bøger.

Den største og mest berømte brevsamling rummer over 15.000 breve, den såkaldte Hansen-Mengers samling, som dækker tidsperioden 1870'erne til 1990'erne og som foruden de mange familiebreve indeholder manuskripter, dagbøger mm. Samlingen er unik bl.a. på grund af den lange tidshorison, som giver mulighed for at studere en familie gennem mange generationer fra fødsel til død. Interessant er det også, at meget af korrespondancen er tovejs kommunikation.

Der er mange andre samlinger, som giver lignende indblik i de danske indvandreres liv i USA, såvel på land som livet i by. Der er omfattende arkiver efter danske præster samt materiale om en lang række danske menigheder rundt om i de dansk-amerikanske bosættelser.

Slægtsforskere med udvandrede slægtninge, der har været aktive indenfor den danske evangelisk lutherske kirke i USA kan med held finde materiale her. Endvidere findes et meget stort slægtshistorisk materiale om befolkningen i Washington County i Nebraska.

The Danish Immigrant Archive
Dana College: Library
Blair, Nebraska 68008
USA

Ny navnelov

Af Birgit Flemming Larsen

Som allerede nævnt i Samfundets beretning fra 2002, besluttede regeringen i slutningen af 2002 at nedsætte et navnelovsudvalg. Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie blev kontaktet af Justitsministeriet med henblik på at indstille en slægtsforsker som medlem af udvalget og undertegnede blev beskikket.

Den gældende lov om personnavne blev vedtaget i 1981¹, og meget har siden da ændret sig i det danske samfund, som kan retfærdiggøre en ændring af loven med deraf følgende liberalisering og modernisering. Endvidere er der i både Norge og Sverige kommet nye navnelove for ganske nyligt. Den forøgede kommunikation mellem lande i de sidste årtier har medført påvirkninger fra fremmede kulturer og sprog og har tilført personnavne, der er anderledes end de gamle kendte. Berettiger udviklingen i samfundet fortsat et ufravigeligt krav om slægtsmæssig tilknytning til et eksisterende efternavn som betingelse for at få ret til navnet som efternavn eller mellemnavn – det gælder såvel forbeholdte navne som de almindelige danske efternavne, der ender på *-sen*? Skal en liberalisering og dermed forenkling af navnelovgivning sikre det enkelte menneske større mulighed for at kunne tage det eller de navne, som den enkelte føler sig tættest knyttet til som en styrkelse af egen og familiens identitet? I debatten om integration af udlændinge har der været rejst spørgsmål om, hvorvidt der bør være mulighed for at antage et almindeligt dansk efternavn for personer, der ikke har slægtsmæssig tilknytning til navnet. Der er mange spørgsmål og hensyn at tage stilling til. Gebyrregler og mulighed for navneskift ved kønsskifte er andre spørgsmål, der ligeledes behandles.

Udvalget begyndte sit arbejde i februar 2003 og forventes at kunne afslutte dette i foråret 2004. Da udvalget i skrivende stund stadig er midt i arbejdsprocessen, vil det endnu ikke være muligt at løfte sløret for konkrete nye lovforslag.

Når den nye navnelov foreligger, vil den blive trykt i Personalhistorisk Tidsskrift til orientering for læserne.

1. Se Personalhistorisk Tidsskrift 1981, nr. 2, s. 240

Nyt fra Norden

Af Birgit Flemming Larsen

Nyt fra Finland

Fra Genealogiska Samfundet i Finland har vi modtaget *Årsskrift 45*, som i år indeholder otte artikler, hvoraf seks er på finsk, men til orientering er der referater på svensk. Genealogiska Samfundet har tradition for at udarbejde slægtstavler for den til enhver tid siddende finske præsident, således også for den nuværende, Tarja Halonen, der blev valgt til præsident for den finske republik i 2000. Slægtstavlen omfatter fem generationer og viser, at præsidentens forfædre indtil de første tiår af 1900-tallet tilhørte den finske bondebefolkning. Først i 1930'erne flyttede forældrene til et af Helsingfors nye arbejderkvarterer.

Andre artikler i bogen beskæftiger sig eksempelvis med karelske slægtsnavne, transport af svenske soldater til Finland efter Store Nordiske Krig og udredninger af slægten Neiglick, som indvandrede til Finland fra Tyskland i 1600-tallet. Der er historien om den finske officer og militærhistoriker friherre Gustaf Konstantin Gripenberg og den ikke mindre interessante udredning af det russiske marineofficersdynasti, Butakov, som den svensk/finske major Carl Wilhelm Chistierson giftede sig ind i. Navnet Butakov findes stadig i dag i både Moskva og St. Petersburg, ligesom man også kan træffe på det i USA.

Genealogiska Samfundets i Finland Årsskrift 45. Helsingfors 2003, ill., 376 s. ISBN 952-5130-07-x.

Nyt fra Sverige

Svenska Släktforskar dagar 2004 finder sted i Östersund 14.-15. august. Læs mere på <http://www.släktforskar dagarna.nu>

I 2006 fylder Sveriges Släktforskarförbundet 20 år. I anledning af jubilæet afholdes Svenska Släktforskar dagar derfor 2006 i Stockholm, som er foreningens hjemby.

Der planlægges en hel slægtsforskeruge med studiebesøg, guidede ture, forelæsninger og andet i samarbejde med arkiver, biblioteker, lokale og regionale slægtsforeninger.

Som et kuriosum kan meddeles, at der er stiftet en ny forening i Sverige. DÅÅS (Data Änkor/Änklingar i Släktforskningen) altså en forening for slægtsforskeres ægtefæller, som ikke deler magernes interesse. Læs mere på www.dis-ost.se

En ny CD-Rom med Sveriges Befolkning 1890 er lige udkommet. Indholdet er et uddrag fra husförhörslängderne og kirkebøgerne pr. 31. december 1890. Det store indtastningsprojekt er blevet til gennem et samarbejde mellem det svenske rigsarkiv og Sveriges Släktforskarförbund. Læs mere i *Släkthistorisk Forum* 2003, nr. 5.

Personhistorisk Tidsskrift i Sverige kan i 2004 fejre sit 100-års jubilæum og planlægger i den anledning at afholde et seminar den 3. oktober 2004 i Stockholm. Vi ønsker til lykke med jubilæet.

Anmeldelser

Nina Ryder Bjørneboe: Før farmor. Strejfllys over Birgitte Ryders slægt. Veksø, Slægtshistorisk Forlag, 2002. 106 sider, ill. ISBN 87-988785-0-6. Pris: 100 kr. (Bogen kan købes ved henvendelse til Sten Krarup, Slotsgyden 14, 3670 Veksø, e-mail skrarup@post10.tele.dk)

I de fleste slægter findes der personer, hvis minde i særlig grad lever hos efterkommerne, og det kan være af mange forskellige grunde. En sådan person synes forfatterens farmor, Birgitte Cathinka Cecilie Ryder (1867-1945), at have været, dels på grund af sin skønhed, og dels fordi hun havde en stærk og ægte personlighed, der på en naturlig måde gjorde hende til midtpunkt i familien. Medvirkende til interessen for hendes historie har utvivlsomt også været det spændende efternavn, som hun gav videre til efterkommerne, og som opfordrede til nærmere undersøgelse af dets forhistorie og dermed til denne bog. Det er der blevet en spændende skildring ud af, oprindeligt kun beregnet for familien, men nu tilgængelig for en større kreds.

Ældste kendte medlem af slægten er Marcus Ryder fra Travenhorst i Segeberg amt i Holsten. Hans data og erhverv anføres ikke, men to af hans sønner blev gartnere, og den ene af disse, Marcus Ryder (1665-1741), kom til København formentlig i 1690'erne. Bogen indeholder en bred skildring af det københavnske miljø, som han og efterkommerne levede i, med gode udblik også til de familier, som man kom i forbindelse med som Benzon, Tankke, Cammermeyer og Købke. Det sidste bevirker, at man kan bringe usædvanlige gode illustrationer takket være maleren Christen Købke, hvis far var halvbroder til en af anerne, Eleonore Elisabeth (Lisbeth) Købke (1763-1826), gift med gartner Joachim Ryder (1752-1814). Også Birgitte Ryder var gift med en gartner, nemlig Christian Jensen (1874-1962), men heraf kan man ikke slutte, at samtlige familiens mænd har været gartnere, men de har med få undtagelser tilhørt den gode solide mellemklasse i København, og foruden gartnere har de haft erhverv som skrædder, bager og øltapper. Heller ikke Birgitte Ryder foretog det store sociale spring, idet hun var datter af en saddelmager, blev tjenestepige i flere bedre borgerlige huse og gift med en gartner, men hun havde kultur og hjertets danselse, som hendes barnebarn skriver. Og så kan man vel næppe få et bedre eftermæle.

Der er ikke tale om en egentlig slægtsbog forstået som efterslægtstavle, men selvom bogen er forsynet med et udmærket register, kunne man godt have ønsket sig en slægtstavle eller i det mindste en systematisk opstillet efterslægtsoversigt, da det for udenforstående godt kan være lidt besværligt at orientere sig i stoffet.

Bogen er udgivet af Slægtshistorisk Forlag, som er oprettet for at fremme udgivelse af slægts- og lokalhistoriske arbejder i små oplag, og enhver kan henvende sig for at drøfte tilrettelæggelse og økonomi.

Hans H. Worsøe, fhv. landsarkivar

Benny Boysen: Nannie F. En Fortælling om skæbne og slægt. Struer, Dalhus, 2003. 85 sider, ill. ISBN 87-88999-25-4. Pris: 185 kr.

Benny Boysen har et omfattende forfatterskab bag sig om vestjysk lokal-, kultur- og personalhistorie. Nu gælder det historien om egen slægt, men ikke en slægtshistorie i traditionel forstand. Bogen er bygget op omkring en udvandret slægtning – en søster til en af Boysens oldefædre, og historien om denne slægtning vestjyske rødder og efterslægtens forgreninger i staten Nebraska i USA og i Danmark fortælles med stor varme og i et letløben-

de sprog, som gør det til en fornøjelse at vende siderne i bogen. Udredningen af rødderne i Vestjylland i området mellem Ringkøbing og Herning skildres med indlevelse og grundighed, og skulle man undervejs løbe sur i sammenhængen i det omfattende persongalleri, kan man ty til den nyttige oversigtstavle med de vigtigste af slægtens medlemmer.

Hovedpersonen Nannie F. som har lagt navn til bogens titel, blev født i 1868 i et fattigt husmandshjem i Vorgod og fik navnet Ane Frølund Pedersen. Anes veninde udvandrede til Amerika i 1888 for at blive husholderske for tre danske brødre på Nebraskas prærie i området omkring Gothenburg. Blandt pionererne der var der stor mangel på kvinder, og animeret af et brev fra veninden følger Ane i 1890 efter med den bestemte hensigt at arbejde som hushjælp i Amerika i to år og derefter vende hjem til Danmark med penge på lommen. Det gik nu helt anderledes end Ane havde tænkt sig. Som veninden blev også Ane gift, og fra nu af kaldte hun sig Nannie. Hurtigt kom der børn i græstørvhuset, som blev rammen om Nannies liv i de næste mange år. Vejen til pionerernes velstand gik gennem hårdt slid og mange afsavn. Efter flere års fejlslagne høstudbytter og ulykker med kvæg og afgrøder og præriebrand vendte lykken, og i 1908 efter et par år med heldig høst kunne familien flytte ind i et nybygget træhus i flere etager. Der blev god brug for pladsen, idet børneflokket var vokset til fire. Syv børnefødsler måtte Nannie igennem, og fire af børnene mistede hun igen. I 1920 kunne Nannie sammen med sin mand Andrew endelig få råd og lejlighed til at rejse hjem til Danmark på et to måneders besøg. Gennem årene var der knyttet mange bånd tværs over Atlanten. Som det ofte gik, fik også andre familiedlemmer lyst til at udvandre, når der kom brev fra Amerika, og en del af dem slog sig ned i samme område i Nebraska. I 1938 blev Nannie enke, og hun flyttede ind til byen Gothenburg, hvor hun boede resten af sit liv. Nu begyndte Nannie at skrive sine erindringer, som hendes børn sørgede for at udgive som et privattryk under titlen *Nebraska Pioneer Life* by Mrs. Andrew Peterson. Denne erindringsbog har været Boysens vigtigste kilde under arbejdet med bogen, og han har således kunnet lade hovedpersonen selv komme til orde med en række velvalgte citater fra erindringerne.

Boysen følger familierne på begge sider af Atlanten og har selv haft kontakt med familien i USA ved adskillige besøg.

Bogen er et glimrende skoleeksempel på, hvorledes man kan skrive sin egen slægts historie, så den bliver interessant og nærværende også for andre end familien. Gid den må blive til inspiration for mange andre, der har lyst til at gå i gang med skriveriet.

Dertil kommer, at bogen fremstår i et smukt format og er rigt illustreret med velvalgte og vedkommende billeder.

Birgit Flemming Larsen

Breve hjem fra danske udvandrere 1850-1950. Redigeret af Jakob Holm. København, Forum, 2003. 429 sider. ISBN 87-553-3344-3. Pris: 299 kr.

I 2002 efterlyste forlaget Forum i dagspressen breve skrevet af danske udvandrere i en hundredeårs periode 1850-1950. Ud af de mange tusinde indsendte breve har redaktøren af nærværende bog, Jakob Holm, udvalgt omkring 200, som udgør bogens indhold.

Umiddelbart ser bogen efter sin titel spændende ud. Men når man får bogen i hånden opdager man, at indholdet blot er en lang række af udvandrerbrevne ordnet kronologisk og med angivelse af, hvorfra i verden brevene er kommet. Efter læsningen sidder man tilbage med en masse spørgsmål og løse ender – hvem er brevskriverne, hvilken baggrund har de, blev de i det fremmede, hvad skete der videre osv.

I følge bogens efterskrift har det været intentionen at give læseren nogle spændende historier. Ja vist bliver man som læser i mange tilfælde underholdt, men sandelig også ladt i

stikken. Det er spørgsmålet, om det giver nogen mening at udgive en sådan samling breve uden at have sat dem ind i en sammenhæng. Personlige breve er et vidunderligt kildemateriale og benyttet på den rette måde kan de give en indsigt, det kan være svært at erhverve på anden vis.

Umiddelbart falder tanken på forfatteren Karl Larsen, der i samarbejde med forlaget Gyldendal i 1910 lavede en lignende indsamlingskampagne. På basis af de dengang omkring 8.000 indkomne breve og dagbøger skrev Karl Larsen fire bindsværket *De der tog hjemmefra*. Et enestående værk om danske udvandreres skæbne i lande fjernt fra Danmark med anderledes livsvilkår. En stor del af brevene befinder sig i dag på Det Kongelige Bibliotek. Senere har historikere med særlig interesse for dansk udvandring udgivet andre værker, hvor udvandrerbreve sat ind i en kontekst har dannet baggrund for fortællingen om et interessant afsnit af dansk historie. Jeg tænker her særligt på Niels Peter Stilling og Anne Lisbeth Olsens bog *Et nyt liv* samt *Brev fra Amerika. Danske udvandrerbreve 1874-1922*, redigeret af Marianne Hjordt Hansen m.fl. Noget lignende burde være gjort med brevmaterialet i *Breve hjem*.

Endvidere melder der sig et andet og ikke mindre vigtigt spørgsmål. Hvad er der blevet af de mange originale breve, der er blevet sendt ind til forlaget Forum? Er der draget omsorg for en eventuel aflevering til et relevant arkiv, hvor brevene kan blive bevaret for eftertiden, og hvor forskere og andre interesserede kan få adgang til at benytte materialet til belysning af de danske udvandreres historie.

Et positivt træk ved nærværende bog er inddragelsen af breve fra danskere, der er rejst ud til andre lande end de traditionelle modtagerlande for danske udvandrere, idet brevene i publikationen kommer fra mange egne af verden – USA, Canada, Australien, Argentina, Indien og Singapore. Dette er med til at gøre indholdet mere varieret. Det ville dog have været meget nyttigt med et stedregister, der kunne have gjort det nemmere for læseren at finde frem til de enkelte breve. Desværre har der i stedsangivelserne indsnegget sig faktuelle fejl, således at nogle af brevene er anbragt i kapitler, hvor de ikke hører hjemme.

Birgit Flemming Larsen

Johannes Fjord Jensen: Vest for paradys. Begravelsespladsernes natur. København, Gyldendal, 2002. 424 sider, ill. ISBN 87-02-00992-7. Pris: 475 kr.

Anne-Louise Sommer: De dødes haver. Den moderne storbykirkegård. Odense, Syddansk Universitetsforlag, 2003. 296 sider, ill. ISBN 87-7838-720-5. Pris: 298 kr.

Mange slægtsforskere besøger kirkegårdene for at se på forfædrenes gravsten. Her har vi to bøger, som ikke behandler gravminderne, men i højere grad kirkegårdene og derved sætter vores begravelseskultur ind i en større sammenhæng. Det var derfor med glæde og forventning, jeg åbnede de to indbydende bøger om kirkegårde og begravelsespladser. Det viste sig, at de på hver sin måde er bøger, man aldrig bliver færdige med. Fælles for forfatterne er, at de begge er litteraturforskere. Johan Fjord Jensen er pensioneret professor fra Institut for Litteraturhistorie, Anne-Louise Sommer er lektor ved Institut for Æstetiske Fag, Afdeling for Kunsthistorie, begge ved Aarhus Universitet.

Bøgerne handler om bykirkegårdene, hovedsageligt europæiske og amerikanske, samt moderne begravelsespladser uden en tilknyttet kirke. Forfatterne behandler næsten de samme kirkegårde med hovedvægt på Père Lachaise i Paris fra 1804, som var med til at sætte standarden for de øvrige europæiske storbykirkegårde. Baggrunden var pladsmangel og dårlige hygiejniske forhold på de eksisterende kirkegårde. Resultatet blev et sted,

som allerede fra begyndelsen tiltrak mange besøgende. Kirkegårdens udformning var inspireret af de samtidige engelske havearkitekters fascination af det perfekte arkadiske, forbilledet var Arkadien i Grækenland.

Kirkegårdenes og begravelsespladsernes inspirationskilder beskrives, og udformningen diskuteres ud fra en tolkning om forståelse af døden og livet. Skal sorgen synliggøres eller skjules? I hvor høj grad indgår de kristne elementer – og hvordan forholder kirkegården eller begravelsespladsen sig til dem? Forfatterne angriber disse spørgsmål på hver sin facon.

Johan Fjord Jensen har en fortællelyst og glæde, som smitter af på læseren. Han har besøgt 1129 kirkegårde og begravelsespladser over hele verden, og hans observationer begrænser sig ikke til kirkegårdens struktur. Somme tider beskriver han også gravmindernes symbolik, og hans leksikon bagerst i bogen er en guldgrube af begrebsforklaring og symbolforståelse.

I forordet skriver han, at han egentlig ikke ser sig som fagligt kvalificeret til at beskrive begravelsesformer. Jeg kan så konstatere, at dette ikke hindrer ham i at skrive en ganske glimrende bog om emnet. Det betyder ikke, man altid er enig i hans betragtninger, men det kan man leve med. Fx skriver han, at pariserne først begyndte at skrive navne på gravsten i 1800-tallet og fremhæver det som noget nyt (s. 20). Det er muligt, men i Danmark skete dette længe før, på bondegravsten fra 1600-tallet findes initialerne på afdøde indhugget i granit.

Forfatteren tager udgangspunkt i de skiftende natursyn, over den romantiske og idylliske natur med træer, klipper og skjulte overraskelser i landskabet til de åbne haver inspireret af de åbne vidder og frie rum i USA. Han beskriver døden som skjult, hvor den er indhyllet i en evig søvn, og døden som skal overvindes, når de afdøde bliver frosset ned i håbet om, at videnskaben – og ikke Gud – skal give dem evigt liv. Fjord Jensen fortæller om hygiejniske forhold, symbolernes anvendelse på kirkegårde og begravelsespladser og konflikten mellem tro og ikke-tro. Hans litteraturliste er omfangsrig, stikords- og personregisteret er meget anvendeligt, og noterne er gennemarbejdede. Læseren bliver ført gennem litteratur og kunst, arkitektur og kristendom og får forståelse for, hvorfor kirkegårde og begravelsespladser har udviklet sig, som de gjorde.

Anne-Louise Sommers bog er straks mere vanskeligt tilgængelig. Hendes indfaldsvinkel er mere litterær, hun bruger arkitekturen, litteraturen og i mindre grad malerkunsten til at illustrere sine pointer. Citaterne flyder i en evig strøm, desværre noget usammenhængende. Jeg følte ikke, at jeg fik den litterære forståelse af kirkegårde og begravelsespladser, som hun lægger op til i sin indledning. Hun bruger citaterne meget sporadisk og sætter ikke deres ophavsmænd ind i en litterær eller kronologisk sammenhæng. Noget så simpelt som fødsels- og dødsår mangler, der findes heller ikke et personregister. I stedet har hun simpelthen strøet citaterne ud over sin bog, uden at fokusere på bestemte litterære traditioner eller bekymre sig om kronologien.

Hendes baggrund med litteratur og arkitektur er som udgangspunkt en udmærket indfaldsvinkel til beskrivelse af kirkegårde, men hun evner ikke at formidle sit budskab. Ganske simpelt: Sproget er unødvendigt højtravende uden nogen formidlingsmæssige kvaliteter. Som forbrugeroplysning kan jeg fortælle, at et emblematiske landskab (s. 49) er et landskab fyldt med symboler, medens det peripatetiske anlæg (s. 57) er et område, man kan vandre omkring i. Jeg kunne finde flere eksempler, for det burde ikke være nødvendigt konstant at bladde hektisk i Gyldendals Fremmedordbog for at forstå en bog om landskaber og kirkegårde. Bogen burde have haft en ordliste eller i det mindste have forklaret ordene i noterne. Budskabet går tabt, 10 sider senere spekulerer man stadig på, hvad foregående kapitel egentlig handlede om, og hvad konklusionen var.

Der er gode afsnit, kapitlerne 8, 9 og 18 er velskrevne og fænger, men det er ikke nok. Flere gange lagde jeg bogen fra mig for at få en pause til at lade ordene bundfælde sig og give bogen en ny chance, når jeg genoptog læsningen. Rent formæssigt egner bogen sig ikke til det brede publikum, heller ikke til fagligt brug i undervisning inden for havearkitektur eller litteratur, dertil er brugen af kilderne for ufokuseret. Derfor er det uklart, hvad Sommer egentlig vil med sin bog, og det er en skam.

Begge forfattere beskæftiger sig hovedsageligt med bykirkegårde. Fjord Jensen er godt inde i emnet, men når det drejer sig om de danske landsbykirkegårde, er der enkelte skønhedsfejl. Han skriver, at gravlægningen foregik efter knopskydningsprincippet, dette er ikke helt rigtigt. I landsbyerne blev man ofte begravet efter ejerlavsprincippet, dvs. at kirkegårdens indretning var en miniatureudgave af sognets geografiske indretning. Hvis Jens Jensen boede i den nordlige ende af sognet, blev han også begravet nord for kirken. Moderne tider med gravstedsreguleringer og mindre tilknytning til bestemte egne har gjort, at folk ikke længere begravnes efter geografien. Sommer fravælger bevidst landsbykirkegårde med begrundelsen at »den velkendte og traditionsrige type udvikler sig næppe gennem århundrederne. Guds hus vedbliver med at udgøre det naturlige midtpunkt – også i symbolsk forstand.« Det har hun ikke ret i. Fx betød forbudet mod indenkirkelige begravelser i 1805, at kirkegården også fik en rangorden – det var finest at blive begravet tættest på kirken. I de sidste 20 år er der sket en gevaldig udvikling på landsbykirkegårdene, udvidelser af begravelsespladserne har betydet en anden og mere moderne kirkegårdsstruktur. De ukendtes grav og assistenskirkegårde uden en kirke i sin midte findes også på landet. Desuden har skovkirkegårde og urnebegravelser fået deres inspiration fra bykirkegårdenes åbne og »naturlige« strukturer, hvilket Sommer overser med ovennævnte citat.

Som jeg indledte med, er her tale om to bøger, man på hver sin måde aldrig bliver færdige med. Bøgerne overlapper hinanden, og derfor vil jeg mene, at man kan vælge mellem dem. Forhåbentlig fremgår det af ovenstående, hvilken jeg til stadighed vil nyde at læse og blade i.

Charlotte Lindhardt, cand.mag.

Birgitte Vestergaard Fultrup, Gerret Liebing Schlaber og Hans Schultz Hansen: Landsarkivet for Sønderjylland. En arkivoversigt. Aabenraa, Landsarkivet for Sønderjylland, 2002. 384 sider. ISBN 87-90508-06-8. Pris: 125 kr.

Landsarkivet i Aabenraa fik som det første af de fire landsarkiver en guide, den af Frode Gribsvad og Johan Hvidtfeldt redigerede *Landsarkivet for de sønderjyske Landsdele. En Oversigt* (1944). Guiden er imidlertid blevet stærkt forældet i takt med de mange nyafleveringer og arkivudvekslinger siden 1944, og der har længe været behov for en ny. Afløseren foreligger nu i form af *Landsarkivet for Sønderjylland. En arkivoversigt*, som ikke er en guide i klassisk forstand som forgængeren, men nærmere en detaljeret arkivfortegnelse, der i hovedpunkter opridser indholdet af Landsarkivets righoldige samlinger.

Værket indledes med en nyttig oversigt over hovedlinjerne i sønderjysk forvaltningshistorie fra 1460 til 2000, der er noget forskellig fra de administrative forhold nord for Kongeåen, og oversigten bør derfor læses, inden man giver sig i kast med de enkelte arkiver. Arkivgennemgangen er struktureret i: Den slesvigske forvaltning indtil 1867, Den preussiske forvaltning 1867-1920 og Den danske forvaltning efter 1920. Derefter kommer: Den kommunale forvaltning, Kirken, Skoler, Sygehuse, Folkeregistrering, Private arkivskabere (f.eks. godser, foreninger, privatarkiver) og Særsamlinger (bl.a. kort- og tegningssamlingen).

Gennemgangen af de enkelte arkiver er opbygget efter et fælles skema, der både beskriver myndighedstypen og myndighedens hovedgrupper: Arkivskaberbeskrivelse med en kort definition og historisk beskrivelse af myndigheden, Administrativ inddeling, der forklarer, hvilket geografisk område myndigheden dækker og Litteratur om arkivet/arkiverne. Summarisk beskrivelse af arkivets/arkivernes indhold præsenterer i stikordsagtig form de vigtigste arkivgrupper, Arkivoversigt angiver de enkelte typer arkivalier og arkivaliernes yderår, og oversigten afsluttes med Arkivfortegnelser over trykte og utrykte registraturer.

Tager vi Udskrivningsvæsen 1920-1992, får vi en kort beskrivelse af dets historiske udvikling, under Administrativ inddeling kan vi læse om 7. udskrivningskreds' geografiske virkefelt, og vi får at vide, at vi kan læse mere i Hans H. Worsøe: *Slægtshistorie i Sønderjylland* (1999). Den summariske beskrivelse oplyser, hvilke informationer man kan finde i lægdsrullerne, og hvordan de er opbygget. Fra 3. og 7. udskrivningskreds har Landsarkivet arkivalier 1920-1983, i alt 629 enheder, og fra Aabenraa Amts lægdsforstanderi 1913-1943 to enheder. Endelig oplyses vi om, at der på læsesalen i Aabenraa findes tre utrykte registraturer over arkiverne.

Hele værket afsluttes med en særdeles nyttig oversigt over Arkivskabte hjælpemidler, nemlig hvilke registre der findes på læsesalen: alfabetiske registre til kirkebøger og til de sønderjyske personregistre, til retsbetjentarkiverne osv., og Tabel over administrative tilhørsforhold, som er meget nyttig pga. de indviklede forhold i grænselandet. Har ens oldefader boet i Melby i Skærbæk Sogn, kan man hjemmefra finde ud af, at der eksisterer alfabetiske registre til Skærbæk kirkebog 1690-1874, til Skærbæk personregister 1874-1957 (som er fuldt tilgængelig i 2008) og endelig navregister til retskredsen Hviding og Nr. Rangstrup Herreders skyld- og panteprotokoller.

Denne særdeles nyttige og kærkomne arkivoversigt vil utvivlsomt blive et standardværk for enhver, der beskæftiger sig med sønderjysk historie, og som vil have en nem og hurtig oversigt over lokale kilder til grænselandets historie. Værkets udbredelse hjælpes på vej af, at det også findes i elektronisk form på Landsarkivets hjemmeside: www.sa.dk/laa.

Christian Larsen, cand.mag., arkivar, Rigsarkivet

Kristof Glamann: En blandet landhandel. Historiker, fondsdirektør, brygger. København, Gyldendal, 2002. 256 sider, ill. ISBN 87-02-00780-0. Pris: 275 kr.

Professor dr. phil. og formand for Carlsbergfondets bestyrelse gennem 16 år Kristof Glamann udgav i 2002 i en alder af 79 år sin selvbiografi. Efter en indledning om selvbiografrens berettigelse og et kort afsnit om opvæksten i Kerteminde, følger en bred skildring af hans mange gøremål: som økonomisk historiker, som professor, som kollegieefor, som international videnskabsmand og frem til de senere års stærke engagement i Carlsberg Bryggeriernes ledelse og udvikling til en moderne international virksomhed. I 1993 trak han sig tilbage som formand for Carlsbergfondets bestyrelse, men skildringen af arbejdet med familien Jacobsen m.v. er ført frem til omkring årtusindskiftet med arbejdet med populariseringen af baggrunden for Carlsbergs oprettelse og far og søn forholdet gennem TV-serien »Bryggeren« og mere dybtborende de to biografier om J.C.Jacobsen og sønnen Carl Jacobsen. Begge er anmeldt her i tidsskriftet i hhv. 1991 og 1996, sidstnævnte sted sammen med hans hustru Kirsten Glamanns udgivelse af brevene mellem far og søn på Carlsberg.

Undervejs er der stærkt personlige karakteristikker af de mange personer, som Kristof Glamann i sin ofte hektiske aktivitetstrang er kommet i berøring med. Det er en kendt sag, at næst efter teologer, er der ingen, der er så barske ved deres kolleger som historikere. I sandhedens interesse må det dog siges, at der i Glamanns erindringer nok er skarpe bemærkninger, men i overvejende grad er der lagt vægt på de positive sider. Han holder me-

get af de progressive, moderne videnskabsmænd og entreprenører, men synes ikke at have blik for de klassiske humanisters kvaliteter, især ikke, hvis de uforskyldt kom i klemme i udviklingen, som den store latiner Franz Blatt gjorde som formand for Carlsbergfondet, da bryggerierne måtte gå over til moderne virksomhedsledelse. For ikke historikere kan det dog være lidt vanskeligt at engagere sig i de interne detaljer, men som lærdomshistorie er bogen interessant. For faget histories egne historiografer er der tale om en sand guldgrube, når det gælder Københavns Universitet og dets internationale forbindelser. Historikerkollegerne ved Aarhus Universitet synes derimod ikke at eksistere i den københavnske professors bevidsthed, men det er jo i sig selv også interessant.

Medens som nævnt det københavnske historikermiljø kan virke noget eksklusivt, er bogens sidste halvdel om forholdet til Carlsberg Bryggerierne af meget større almen interesse, idet den giver et absolut førstehåndsindblik i ledelsen og udviklingen af en af landets kendteste og mest prestigefyldte virksomheder fra helt at hvile i traditionerne til at bryde spændetrøjen og tage de nye udfordringer op, som den internationale udvikling inden for bryggeribranchen krævede. Fornylelsen skete i et respektfuldt samarbejde mellem bestyrelsesformanden og den administrerende direktør Poul Svanholm. Det er i sig selv et ret enestående eksempel på forholdet mellem teori og praksis, mellem videnskab og teknik. I det seneste par år har udviklingen været ret turbulent, og det bliver spændende at følge, om den valgte strategi om ikke under specie æternitatis, så dog sæculorum, står sin prøve. Glamanns bog kan således komme til at stå som et partsindlæg i en udviklingshistorie.

Kristof Glamann har haft mange jern i ilden, og titlen på erindringerne »En blandet landhandel« forekommer derfor ganske velvalgt. Bogen er skrevet med megen selvfølelse, som allerede stråler læseren i møde fra Niels Winkels portræt på omslaget, men da Glamann i udpræget grad har sat sit personlige stempel på de ting, han har engageret sig i, kan man ikke fortænke ham i at være tilfreds og stolt af sin indsats. Som historiker er han sig den kierkegaardiske skelnen mellem hukommelse og erindring bevidst. Han har derfor sørget for at have kildegrundlaget i orden og heri været godt bistået af sin hustru og historikerkollega Kirsten Glamann. For denne selvbiografi gælder således ikke hans udtalelse, som han citerer i indledningen, at næst efter ejendomsannoncer turde selvbiografien være den meste fordækte form for prosa. Denne selvbiografi vil dog efter alt at dømme kunne stå for en kildekritisk bedømmelse, men er jo naturligvis som megen anden god historieskrivning præget af forfatterens stærkt personlige meninger.

Hans H. Worsøe, fhv. landsarkivar

I alle de riger og lande. Anders Fogh Rasmussen og fortiden. Redigeret af Birgit Øskov, Ole Bech Knudsen og Anton Blaabjerg. Viborg, Slægten, 2003. 57 sider, ill. ISBN 87-90331-28-1. Pris: 25 kr.

Det her omtalte særnummer af *Slægten* er udsendt som en hilsen »til den slægtshistorisk interesserede statsminister på 50-års fødselsdagen 26. januar 2003«. En del af materialet har tidligere været offentliggjort i *Slægten*, nr. 25, 2002.

Anledningen for redaktionen til at beskæftige sig med Fogh Rasmussens anetavle var en ytring fra Poul Nyrup Rasmussen til Fogh. »Ved du egentlig, hvem din oldefar er? Du ser noget mørk ud!«

Altså ikke ulig anledningen i sin tid (*Slægten* nr. 19 og 20, 1999) hvor man ville undersøge Uffe Ellemann Jensens påstand om, at han nedstammede fra de spanske lejetropper i Napoleonskrigene, men heller ikke her er det tilsyneladende lykkedes at finde »the missing link« – til gengæld er der fundet meget andet interessant. Meget af dette findes i hæftets første afsnit, som handler om Fogh Rasmussens ane nr. 28, altså en af tipoldefædrene, Otto Helmon Hansen Bjørnholm (1863-1949), der i en længere årrække opholdt sig i Est-

land, hvor han drev eksportvirksomhed med landbrugsvarer til Danmark, og dennes søn, Fogh Rasmussens ane nr. 14, altså hans mors morfar Otto Helmand Hansen, kaldet Otto Busch, der udvandrede til USA, hvor han døde i 1964. Det er disse to, bogens titel henviser til, samt til afslutningen, hvor Ingemanns digt aftrykkes, som en karakteristik af »Slægtens færd igennem historien og hovedpersonens egen gennem de senere år«. En smukke hyldelse kan ingen vel ønske sig. Fra Otto Busch føres slægtslinien frem til Fogh Rasmussens mor, Martha Andersen Fogh (1929-1985). Hæftet er forsynet med gode oversigtstaver, men mangler et register.

Anetavlen omfatter anerne til og med nr. 63, altså tiptipoldeforældrene, og de er alle med en enkelt undtagelse født som østjyske bondesønner og -døtre. Redaktionen udtaler håbet om, at det var lykkedes at finde et afstammingsforhold til Valdemar Sejrs, om hvis efterkommere blandt »kendte« danske et andet af *Slægtens* særnumre handler, men det var desværre ikke lykkedes – endnu! Indtil det sker, må man nøjes med sammen med den ene redaktør, Anton Blaabjerg, at glæde sig over, at der er fundet en slægtskabsforbindelse mellem Fogh Rasmussen og ham.

Som så mange andre af *Slægtens* særnumre, er det et spændende hæfte, som det absolut er værd at stifte bekendtskab med, og på sin vis er det en videreførelse af den i sin tid så populære serie *Kendte danskeres anetavler* i *Personalhistorisk Tidsskrift*, der i årene 1974-1991 bragte ikke færre end 37 anetavler. Som et P.S. kan tilføjes, at nu er også oplysninger om forgængeren, Poul Nyrup Rasmussens forfædre blevet tilgængelige for det læsende publikum, om end på en noget anden måde og slet ikke systematisk, nemlig i første bind af hans erindringsbog *Rødder*, og det er et ganske andet billede, både socialt og geografisk. Bogen forventes anmeldt i et af de kommende hæfter af *Personalhistorisk Tidsskrift*.

Hans H. Worsøe, *fhv. landsarkivar*

Charlotte S. H. Jensen: *På sporet af slægten. Arbejdsbog til slægtsforskning*. København, Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm og DR-Multimedie, 2002. 96 sider, ill. ISBN 87-7953-195-4. Pris: 199 kr.

Længe efter en tv-serie med titlen *På Sporet af Slægten* har været udsendt på en af de talrige tv-kanaler, der i dag er kendetegnende for vort flimrende mediebillede kan man have held til at lægge hånd på en fin tryksag med samme titel. Var tv-udsendelserne gode og seværdige, så er bogen bestemt ikke ringere. I samme format (A4) som en tidlig forgænger i genren, Knud Pranges *Mit navn er Jensen* (DR Forlaget 1989; anmeldt i 1990:1, s. 116-117), og med anvendelse af staffagefarve i stedet for tryk i fire farver er der ved en overfladisk betragtning flere ligheder mellem de to udgivelser. En væsentlig forskel mellem de to udgivelser må dog ses som resultatet af den betydelige udvikling slægtsforskningslitteraturen har gennemgået i den seneste generation. Endnu i slutningen af 1970'erne var Fabritius og Hatts *Haandbog i Slægtsforskning* gangbar som lærebog, Knud Pranges bog var en forfriskende nyskabelse i slutningen af 1980-erne og Hans H. Worsøes *Håndbog i slægtshistorie* – i flere udgaver – har løbende søgt at hæve genrens standard (både i form og indhold). Charlotte S.H. Jensens bog baserer sig på denne fine tradition, og kan fremlægge den til dato mest strukturerede og koncentrerede »brugsanvisning« i dansk slægtsforskning.

Bogen indledes da også med et forord af Hans H. Worsøe under overskriften *Slægtsforskning – en folkebevægelse* samt en omtale af projektet *På Sporet af Slægten*, der indbefattede valget af fem familier, der ikke tidligere havde dyrket slægtsforskningens glæder og sorger samt produktionen af en serie tv-udsendelser. Fra side 12 til 48 kommer man i gang med slægtsforskningen, de forskellige kildegrupper og de mere praktiske problemer omkring gotisk skrift og ældre dateringsformer. Anvendelsen af pc'en og Internettet er berørt side

49-51, og en materiale- og eksempelsamling (side 57-84) viser en række af de problemer man støder på i anvendelsen af skriftlige kilder. Afsluttende findes kopiark, huskeliste, ordliste, adresseliste og et lille udvalg af litteratur.

Særligt må fremhæves den omfattende indføring i anvendelsen af arkivalier, dels i form af en eksempelsamling (side 57-65), dels ved et scoop i form af en udsøgt samling af løsevne ord gengivet i den oprindelige håndskrift (side 68-82). Herved gives læseren mulighed for i ro og mag at gøre sig fortrolig med ord som for eksempel fattiglem, gjordemoder og standtønder inden hun for alvor konfronteres med dem i mikrofilm-læsesalens halvmørke. Supplerende findes også en generel ordliste (side 92-93), hvorimod der savnes et samlet, alfabetisk register til hele bogen. Påskønnelsesværdig er også håndteringen af nogle nybegynders tyrkeretro på Internettets velsignelser (man kan ikke lave sin slægtsforskning udelukkende ved at surfe omkring på nettet), og omtalen af de mange websteders meget svingende kvalitet. Klogeligt har forfatteren ikke kastet sig ud i en gennemgang af alle mulige slægtsforsker-programmer, der kan anskaffes og installeres på pc'en, men henviser i stedet til DIS-Danmark og foreningens fortrinlige hjemmeside.

Bogen er gennemgående velskrevet, hvilket må siges at være talentfuldt, da stoffet for det meste er kompliceret og lidet indlysende for den uindviede (f.eks. *Hvem skifter hvor?* (side 35) eller *Sønderjyder og københavnere er helt specielle* (side 47)). Det mærkes, at forfatteren dels har et dybtgående kendskab til de på arkiverne almindeligt forekommende spørgsmål fra slægtsforskere, dels en betydelig arkivkundskab, der gør hende i stand til at navigere rutineret mellem slægtsforskernes grundkilder på de statslige arkiver. Prisværdigt er det også med de mange tips, der med gavmild hånd er strøet ud over siderne, og for de mere rutinerede genkendes fra andet af det oplysningsmateriale der på bedste vis tidligere er udgået fra forfatterens hånd, men oftest i form af informationsmateriale fra Statens Arkiver. Skal der drysses malurt i bægeret må det blive et surt opstød om tendensen til at overse kildegrupper placeret uden for henholdsvis de statslige arkiver og lokalarkiverne. Især bibliotekerne, men også museerne rummer et rigt kilde-materiale, der kan være til stor gavn for slægtsforskere. Den opmærksomme læser vil måske nok bemærke, at udklip fra gamle aviser indgår i den collageagtige illustration på side 9 og notere sig omtalen af lokale aviser under *Lokalarkiv* (side 21), men en omtale af landets to store avissamlinger er det ikke lykkedes nærværende anmelder at hitte et tips om. Tilsvarende er en billedtekst (side 46) om Blekingegården på frilandsmuseet Kulturen i Lund et temmelig indirekte tip til museernes store samlinger af billeder og genstande.

Trap Danmark omtales i en rubrik på side 26, men genfindes ikke i den udvalgte litteratur på side 96, hvor begrænsningens kunst øjensynligt har stået højt på dagsordenen (max. 4 titler til et stikord). Tilsvarende savnes Det Kongelige Bibliotek og de store stadsarkiver i adresselisten.

Sammenfattende må det dog konkluderes, at selvom bogen ikke ligefrem ligger fremme hos de fleste boghandlere, så er den bestemt værd at få købt eller lånt.

Både som en gave til den potentielle slægtsforsker, hjælpemiddel for nybegyndere i slægtsforskning og som inspiration til den der underviser i slægtsforskning kan bogen på det varmeste anbefales.

Tommy P. Christensen, museumsinspektør, Malmö Museers dokumentationsenhed

Bent A. Koch: Min tid. Erindringer. Odense, Syddansk Universitetsforlag, 2003. 242 sider, ill. ISBN 87-7838-881-3. Pris 248 kr.

Som flere andre slægter med navnet Koch, stammer Bent A. Kochs slægt fra Sønderjylland, idet hans tipoldefar var den kendte købmand og redaktør i Haderslev P.C. Koch (1807-1880), der fra 1838 var udgiver af bladet *Dannevirke*, indtil han 1856 solgte det og flyttede til København, hvor han bl.a. drev et fotografisk atelier. Fra slægten har Bent A. Koch ikke blot arvet en brændende interesse for danskheden i grænselandet, men også et religiøst engagement, og begge dele kom til at præge hans løbebane. Bent A. Koch er født i 1928, og hans far, Herman Pethrus Koch, døde allerede året efter. Moderen, Debora, f. Grønfeldt, giftede sig igen, men det skib, stedfaderen sejlede med i allieret tjeneste under Anden Verdenskrig, blev torpederet i 1943, og han omkom. Mærkværdigvis nævnes hans navn ikke i teksten, ligesom det er meget sparsomt, hvad der oplyses af personhistoriske data om hans egne nærmeste, herunder de fire hustruer. Sammenfattende karakteriserer han faderens familie som ansvarlige og med en tung gang på jorden, i modsætning til moderens mere muntre forældre, Hedeveg og Johan Grønfeldt, der var indvandret fra Sverige til Helsingør. Både de og faderens forældre var virksomme i det kirkelige arbejde. De indledende afsnit indeholder derfor skildringer af disse miljøer, som Bent A. Koch finder er stedmoderligt behandlet i litteraturen.

Bent A. Koch var tidligt moden og tilsvarende tidligt engageret i forskelligt arbejde, som man normalt ikke ville forbinde med en teenager. Som 14-årig indmeldte han sig således i Dansk Samling, da Arne Sørensen og hans tanker havde gjort et dybt indtryk på ham, og han tog stærkt afstand fra samarbejdspolitikken under den tyske besættelse, eller tilpasningspolitikken, som han foretrækker at kalde den. Som 15-årig udførte han betroet arbejde i forbindelse med de danske jøders evakuering til Sverige, og snart efter var han aktiv modstandsmand i gruppe Lange under den kendte modstandsgruppe Holger Danske, som bl.a. foretog stikkerlikvideringer. Det er forbavsende at tænke på, at han ikke var fyldt 17 år, da befrielsen kom. Afsnittene om besættelsestiden er noget af det bedste i bogen og får også den plads, de skal have, blandt andet til en engageret diskussion om stikkerlikvideringerne og den seneste tids debat omkring dem.

Der er ikke noget at sige til, at Bent A. Koch efter befrielsen ikke kunne affinde sig med at sidde på skolebænken igen, så han fik aldrig en studentereksamen. Han brændte efter at engagere sig og ville gerne være med til at præge udviklingen, men selv sidde på bukken og bestemme farten og retningen. Han blev således som regel formand for de utallige foreninger og udvalg, han var med i.

Arbejdet for Sydslesvig optog ham meget og i modsætning til flere andre, forstod han at kombinere det med at være tilhænger af EU og erkendte hurtigt, at en revision af grænsen ikke var målet. En anden sag, han brændte for, var tilbageføringen af de islandske håndskrifter til Island, hvor han både var blandt de afgørende initiativtagere og fulgte sagen til dørs. Arbejdet på Kristeligt Dagblad, først som journalist, senere som chefredaktør indtil 1971, kom til at fylde meget, og her kunne han dels udnytte sine evner som skribent og dels få kontakt med såvel kirkelige kredse som med indflydelsesrige politikere. Afsnittet er præget af mange gode portrætskitser af folk, han mødte og samarbejdede med, som ambassadør Eyvind Bartels, udenrigsminister Per Hækkerup og kirkeminister Bodil Koch. Tiden på Kristeligt Dagblad varede i 23 år, derefter kom ti år som direktør for Ritzaus Bureau, medlem af Pressenævnet og formand for Publicistklubben. Ind imellem var der tid til at tage lægmandsuddannelsen som gav adgang til at søge præsteembede, men det blev ikke til mere end overvejelserne om at blive præst, selvom det igen var tid til oprud omkring 1980.

Skildringen er undervejs præget af citater, og det mærkes tydeligt, at forfatteren ikke udelukkende stoler på hukommelsen, men én gang går det galt, nemlig da han tydeligt husker, at K.B. Andersen ved Publicistklubbens jubilæum i 1980 udkastede den tanke, at han skulle efterfølge Troels Fink som dansk generalkonsul i Flensborg. Sagen er imidlertid den, at Troels Fink allerede var gået af i 1974 og erstattet af den tidligere kirkeminister Arne Fog Pedersen, som var født i 1911, og derfor skulle gå af senest efteråret 1981, hvad han da også gjorde. Det må være den situation, der tænkes på, idet Fog Pedersen blev erstattet af den 62-årige tidligere grønlands- og kirkeminister Jørgen Peder Hansen. Bent A. Koch skriver om stillingen »at mange politikere, der er kørt træt, ser den som et ben, der er godt at gnave før pensioneringen«, og det forekommer lidt uretfærdigt overfor Jørgen Peder Hansen og ikke mindst overfor H.P. Clausen, der blev generalkonsul efter Lorenz Rerups tragiske død i 1996. Heller ikke ved disse to næste besættelser af stillingen kom Koch i betragtning på trods af endnu et halvt løfte, og indrømmer åbent, at han var skuffet, men skuffelsen var til at bære, da han kort efter blev formand for Grænseforeningen.

Arbejdet i Grænseforeningen er ikke skildret, selvom det nok kunne have interesse for nogen at høre om det. Skildringerne tynder i det hele taget ud, efterhånden som vi kommer nærmere nutiden. De fjorten år som chefredaktør på Fyens Stiftstidende (1982-1996), fylder ikke meget, men også her bliver der, ud over den faglige gennemgang af avisens forhold, plads til nogle portrætskitser, hvor især skildringen af professor Tage Kaarsted er både fin og menneskelig. Bogen afrundes med et meget personligt afsnit om *Min tro* og et polemisk *Om at være dansk*, der er ført helt frem til debatten i efteråret 2003 bl.a. om besættelsestiden sat i gang af statsminister Fogh Rasmussens sammenligning med forholdene, der førte til dansk deltagelse i Irak-krigen. Der er således stadig vilje til debat og evne til at formulere skarpe standpunkter hos Bent A. Koch, som med erindringerne har leveret et meget læseværdigt og engageret bidrag til den nyere danske historie. Titlen *Min tid* er ikke tilfældig, da bogen netop er et personligt udtryk for, hvilke strømninger og begivenheder i tiden Bent A. Koch har ønsket at påvirke.

Hans H. Worsøe, *fhv. landsarkivar*

Niels H. Kragh-Nielsen: *Galgehøj og rettersted. Henrettelsernes historie i hertugdømmet Slesvig 1550-1850. Aabenraa, Historisk Samsfund for Sønderjylland, 2002. 309 sider, ill. ISBN 87-7406-075-9. Pris: 228 kr.*

Henrettelser har altid fascineret mennesket. Bogen *Galgehøj og rettersted* har til formål at skabe et samlet billede af henrettelserne i hertugdømmet Slesvig fra midten af 1500-tallet til midten af 1800-tallet. Det bliver til en gennemgang af knap 800 henrettelser. Kragh-Nielsen gør dog opmærksom på, at bogen på ingen måde skal ses som en fuldstændig opgørelse af henrettelser, men blot en indsamling af allerede kendte men spredte oplysninger. Ud over trykte kilder og litteratur er der også brugt få utrykte kilder og kort.

Første del af bogen belyser baggrund og praksis. Efter en lille appetitvækker i form af en fyldig beskrivelse af de sidste henrettelser i hertugdømmet følger en kort gennemgang af, hvor de forskellige rettersteder har ligget, samt hvordan galgerne kan have set ud. Begge spørgsmål er svære at besvare med sikkerhed, og Kragh-Nielsen fremfører da også en del spekulationer omkring disse spørgsmål uden at komme nærmere et svar.

Kapitel 3 giver i tabelform en kort gennemgang af, hvornår og hvorfor folk blev dømt til døden. Derefter følger en gennemgang af det retslige grundlag for henrettelserne, hvor Kragh-Nielsen fremhæver ligheder og forskelligheder til retsgrundlaget i kongeriget Danmark. Bl.a. fremhæves den tyske indflydelse på det strafferetslige område. På trods af at *Jyske Lov* skulle gælde i hertugdømmet, synes *Constitutio Criminalis Carolina*, som autorise-

redes i 1532 af kejser Karl 5., at have haft en større indflydelse, bl.a. fordi advokaterne var tysk uddannede. Jeg kunne ønske mig en uddybning af den tyske indflydelse med henvisninger til relevante eksempler. Den sidste del af kapitel 3 (side 67-126) beskæftiger sig med de forskellige henrettelsesmåder samt behandlingen af liget efter henrettelsen.

Første del af bogen giver et levende indblik i alle aspekter vedrørende en henrettelse. De praktiske problemer ved opstillingen af galger berøres. Ingen håndværker ville alene påtage sig arbejdet, så ofte blev alle egnens håndværkere tvunget til sammen at foretage arbejdet. Meningen med de forskellige henrettelsesformer beskrives. Hvilken straf der tilkom kvinden, der dræbte sit nyfødte barn. Og hvordan man straffede de mænd, der begik mytteri på skibene i Flensborg. Bogens sidste kapitel, med en kort beskrivelse af de forskellige forbrydelser, der kunne resultere i henrettelse, burde måske have været med i bogens første del. I stedet står kapitel 5 lidt for sig selv efter opremsningen af de knap 800 henrettelser herred efter herred.

Det samlede billede af henrettelserne ses i kapitel 4 (side 127-222). Oversigten er topografisk ordnet som i *Trap Slesvig* (1864) med enkelte nævnte undtagelser. Under hvert herred beskrives først de forskellige ting- og rettersteder, og derefter hvor de er at finde i dagens landskab. Et eksempel er retterstedet i Haderslev, der i dag ville befinde sig på Norgesvej 51. Derefter følger en kronologisk og kort gennemgang af de henrettelser, der har fundet sted i det omtalte herred. Til slut findes kildehenvisninger for det pågældende herred opdelt i kort, litteratur og notehenvisninger. Kapitlet giver dermed læserne gode muligheder for at arbejde videre med sagerne.

Ud over de fine kildehenvisninger i kapitel 4 findes der bagest i bogen både et person- og et stedregister, hvilket gør bogen velegnet som opslagsværk. Dog har stedregisteret den begrænsning, at sognnavnene under de enkelte retskredse er udeladt. Kragh-Nielsens argument for denne udeladelse har vel været, at de fleste med interesse for et bestemt sogn, ved hvilket herred sognet hører til. *Galgehøj og rettersted* henvender sig til et bredt publikum, fra læsere, der er fascineret af emnet, over lokalhistorikere og til slægtsforskere.

Iben Sørensen, stud.mag.

19 myter i Sønderjyllands historie. Redaktion: Axel Johnsen og Birgitte Thomsen. Aabenraa, Historisk Samfund for Sønderjylland, 2002. 256 sider, ill. ISBN 87-7406-073-2. Pris: 198 kr.

19 foredrag afholdt i januar og februar 2002 af Historisk Samfund for Sønderjylland viste sig at være så populære, at foreningen valgte at udgive foredragene i en bog. En rigtig god idé. Bogen er, udover at indeholde de næsten uredigerede manuskripter fra foredragene, forsynet med en analyse af myters sejlivede samt betydning for et folks selvforståelse, skrevet af Inge Adriansen. Den tekst giver en god teoretisk baggrund for forståelsen af myters tilblivelse og betydning for et folk, og fungerer derfor fint som en indgangsvinkel til de 19 artikler.

Alle de gennemgåede myter har tilknytning til Sønderjyllands omtumlede historie, og derfor er striden mellem det tyske og det danske i grænselandet naturligvis i centrum, det gør bogen til et godt supplement til historien om dannelsen af den danske nationalitetsfølelse, der begyndte i det 18. århundrede men havde sit højdepunkt i det 19. århundrede.

Artiklerne er bygget ens op, først er der en kort gennemgang af myten, hvilket er en god indgangsvinkel, da nogle myter er mere udbredte end andre. Derefter følger en redegørelse for og en analyse af den enkelte mytes brug og opståen, og artiklerne afsluttes med et forsøg på at klassificere myten som fakta, fiktion eller en blanding af de to. Det sidste er i de fleste tilfælde svært, da mange af myterne ikke viser sig så nemme at optreffe og klas-

sificere. Alle artiklerne slutter af med en kort litteraturliste, der jo kan være ganske nyttig, hvis artiklen har vakt en interesse for emnet.

Artiklerne er så vidt det er muligt bragt i en kronologisk orden. Først bringes læseren tilbage til middelalderen i et forsøg på at opklare, hvorvidt de nationalliberale politikere i Danmark i midten af 1800-tallet havde ret da de slog på at Ejderen var den statsretslige grænse mellem Danmark og Tyskland. Derefter bringes man over bl.a. Christian II, Flensborgs velstand og over den synske Jomfru Fanny til 1864. Her bliver der eksempelvis gjort op med nationalmyten om, at Danmark tabte krigen i 1864 pga. bagladegeværene. Så føres man omkring 1920 – tre myter om en genforening, dette er eneste artikel hvor det sikkert fremgår at der er tale om et foredrag, forfatteren titulerer flere gange publikum, men det ødelægger på ingen måde artiklen. Bogen slutter så med det kontroversielle emne om jernbanesabotagen i Sønderjylland under Anden Verdenskrig, og hvorvidt den egentlig gjorde så meget skade for værnemagten, som den senere er blevet krediteret for. Indholdet i de forskellige artikler er altså meget varieret, man kastes rundt i Danmarks historie, både i tid og sted, men kernen er Sønderjylland og striden mellem det tyske og det danske. Udover at indholdet i artiklerne er forskelligt, er sproget det naturligvis også. Artiklerne er skrevet af 19 forskellige mennesker, der med deres særlige interesse har studeret et specielt emne, og på den baggrund har lavet et foredrag, der så er endt som en artikel i en bog. Manuskripterne er ikke blevet koordineret, hverken i sprog eller indhold, sproget er derfor meget forskelligt fra artikel til artikel, og enkelte artikler overlapper hinanden. Fremgangsmåden for præsentationen af analysen er også forskellig, nogle af artiklerne er næsten bygget op som skoleeksempler på god kildekritik, f.eks. Præsident Bruno Topff og Republikken Als i 1918, mens andre mere serverer resultaterne af forfatterens arbejde med kilderne, og ikke præsenterer mellemregningerne. Fælles for artiklerne er dog den høje standard i det faglige arbejde, og de er alle meget læsevenlige. Skal man nævne en negativ ting, må det være, at der i flere af artiklerne indgår tyske citater eller vers, der ikke er oversat til dansk, men omvendt ødelægger det ikke indholdet i artiklerne med en manglende forståelse af det tyske sprog. Bogen slutter med en forfatterliste, hvoraf det tydeligt fremgår at forfatterne har forskellige faglige indgangsvinkler til det behandlede materiale.

Alle artiklerne er rigt illustreret, og det gør at bogen kan læses som faglitteratur, og med lige så stor fornøjelse som ren underholdning. Med bogens udgangspunkt i mere eller mindre velkendte myters sandhedsværdi, er det en interessant måde at få et indblik i historien om den danske nationalitetsfølelse og ikke mindst om den danske grænsestrid med Tyskland gennem de seneste 1200 år.

Pernille Schmedes, stud.mag.

Melinda Young Stuart og Niels Peter Stilling: Danske herregårde og Amerika. Rejser i guldalderens Danmark og pionertidens Amerika med maleren Ferdinand Richardt. Holte, Søllerød Museum; i samarbejde med Gammel Estrup, Jyllands Herregårdsmuseum og Nationalmuseet, 2003. 251 sider, ill. ISBN 87-88792-45-5. Pris: 200 kr.

Maleren Ferdinand Richardt (10.4.1819-29.10.1895) var født og opvokset på Brede Værk, hvor hans forældre, kroholder Johann Joachim Richardt og dennes hustru Johanne Frederikke Bohse, drev marketenderiet ved Brede Kobberværk frem til 1832, hvor faderen overtog forpagtningen af kroen ved Ørholm Papirfabrik.

Efter sin konfirmation i april 1835 kom Ferdinand Richardt i tømmerlære, og året efter fik han optagelse på Kunstakademiet. 1839 vandt han akademiets lille sølvmedalje og året efter den store sølvmedalje. Snart fik han bestillingsarbejder for kongehuset, og i 1847 fik han titel af kgl. hofmaler.

Ti år senere tog hans livs løbebane en drastisk kursændring, da han bl.a. havde mødt familien Vanderbilt på sit første besøg i USA. I begyndelsen af 1870'erne gjorde han forberedelser til at emigrere med sin familie, og i april 1873 afsejler han med dampskibet C.M. Arndt med kurs mod New York. Vel fremme og via et ophold ved Niagara Falls slår han sig ned i San Francisco, Californien, hvor han indretter eget atelier, har elever i tegning og udstiller egne arbejder med amerikanske motiver.

Denne flytning af kunstneren mellem kontinenterne og ændringen i hans motivvalg var stærkt medvirkende til, at han i eftertiden mere blev husket som storproducent af herregårdsprospekter udsendt i Richardt & Sechers *Prospecter af danske Herregaarde* der udkom 1844-68 (registerbind fra 1870), end som repræsentant for den sene enevældes hofmaleri. Han fik frem til enevældens fald 1848 »bifald og fremgang«, som det i 1845 formuleredes i en anmeldelse af C. Molbech i *Historisk Tidsskrift*, men med tiden blev udtrykket i hans arbejder mere et minde om romantikken og guldalderen end toneangivende for det moderne maleri. Det stod dog ikke i vejen for hans succes blandt købedygtige, amerikanske kunstsamlere, som elskede hans dramatiske skildringer af den storslæde amerikanske natur, hvor huse og mennesker knapt var til at få øje på. Således findes hans malerier såvel i Det Hvide Hus i Washington som på en række amerikanske museer.

Det foreliggende pragtværk har sin oprindelse i det faktum at næsten hundrede år efter kunstnerens død fandt den amerikanske historiker Melinda Young Stuart frem til hans nulevende efterkommere i New Orleans, der havde Richardts originale tegninger til Richardt & Sechers bogværk *Prospecter af danske Herregaarde*. Det ledte snart til et samarbejde med Søllerød Museum omkring erhvervelsen af tegningerne, med henblik på at få dem udstillet i Danmark. Projektet lykkedes, og i november 2002 kom tegningerne til Danmark, hvor de i sommeren 2003 blev udstillet på Gl. Estrup, Jyllands Herregårdsmuseum, og i efteråret på Søllerød Museum. Udgivelsen kan derfor også betragtes som et katalog, der introducerer kunstneren og et stort udvalg af de genfundne tegninger. Af gaven, der består af omkring 600 tegninger og akvareller, er 428 tegninger medtaget i dette katalog (side 129-245 i bogen), hvor hovedparten (307) udgøres af herregårdstegninger. Til sammenligning kan anføres, at Flemming Jerks genudgivelse i 1976 af Richardts litograferede tegninger af danske herregårde omfattede 240 litografier.

Ud fra en personalhistorisk betragtning er bogen et godt supplement til artiklen om kunstneren i Weilbachs Kunstnerleksikon (bd. 7, s. 103, 1998), ligesom en gennemgang af bogens noter afslører flere artikler om Ferdinand Richardt, forfattet af Melinda Young Stuart. Hendes bidrag til bogen (*Ferdinand Richardt – a Danish-American artist 1819-1895*, s. 71-128) er i øvrigt engelsksproget, hvilket i sammenhængen virker ganske naturligt og bidraget tilføjer væsentligt nyt om hans tid i USA.

Det kan dog med danske briller ikke overskygge, at *Danske herregårde og Amerika* har større betydning, når det drejer sig om tidlige afbildninger af de danske herregårde. Da Richardts tegninger og akvareller er frembragt i en tid, hvor fotografiet var i sin vorden og hans tegninger gennemgående er meget præcise i detaljen (om end proportionerne til tider ofres på kunstens alter), så vil det foreliggende pragtværk uden tvivl fremover få status som et uomgængeligt opslagsværk for bygningshistorisk interesserede herregårdsfreaks ...

Tommy P. Christensen, museumsinspektør, Malmö Museers dokumentationsenhed

Erling Svane: I Skjoldet springe Løver. Afledninger af kongevåbenet. Odense, Syddansk Universitetsforlag, 2002. 188 sider, ill. ISBN 87-7838-663-2. Pris: 275 kr.

Forfatteren er tidligere toldinspektør og nuværende registrator ved ToldSkat Museum, han har nu udgivet sin anden bog om det danske kongevåben. I sin første udgivelse, *Det danske Rigsvåben og Kongevåbenet*, behandlede han, som titlen angiver, disse. Denne gang handler det om alle de afledninger, der er blevet sideslægtet og andre fyrstehuse til del.

Kongevåbenets afledninger viser sammenhængen mellem landsdelene, andre lande og kongehusets slægtsforhold. Afledningerne kan være udarbejdet til uægte børn, ægteskabsforbindelser, ældre og nyere offentlige institutioner med mere. Indledningsvis skriver Svane, at bogen ikke er et fuldstændigt katalog over samtlige afledninger, alligevel har han identificeret et stort antal våben, som på forskellige måder kan henføres til det originale kongevåben.

Bogen skrider frem efter kronologi og tilknytning til kongehuset. Han begynder med de ældste afledninger som Knud Prislavsen, de forskellige hertugdømmer og viser den heraldiske sammenhæng med Sverige og Sønderjylland. Derefter skrider han frem til danske kongers efterkommere, dernæst de danske dronninger. I de sidste kapitler behandler han våbenets brug i statslige, amtslige og kommunale institutioner. Her findes også et interessant afsnit om misforståelser og fejlagtig brug af kongevåbenet, bla. påviser han en fejl i Bjørn Nørgaards gobeliner, som Dronning Margrethe II fik til sin 50 års fødselsdag. Private virksomheder og institutioner har også benyttet sig af kongevåbenet i forskellige afskyninger, disse har deres eget afsnit.

Læseren får uddybet heraldikkens betydning for historien undervejs, fx om heraldikken som årsag til krig. I 1500- og 1600-tallet brugte Danmark de tre svenske kroner, hvilket reelt betød, at Danmark gjorde krav på Sveriges trone. Svane har udført et stort genealogisk og heraldisk arbejde, ved hjælp af sit kendskab til heraldik kombineret med logik beskriver han omkring 200 våbenafledninger. Bogen er gennemillustreret, de forskellige våben vises i varierede udformninger i kalkmalerier, segl, faner, på krus, skjold mm. Heraldiske begreber forklares undervejs.

Bagerst findes stamtafler over efterkommerne til Knud Lavard, Valdemar den Store og Valdemar Sej. Desuden findes et navneregister, fyldige noter samt en litteraturoversigt. Forfatteren formår at formidle sin omfattende viden om det danske kongevåben, og sammen med den omtalte første bog vil læseren have to gode opslagsværker om emnet.

Charlotte Lindhardt, cand. mag.

Søllerødbogen 2003. Holte, Historisk-topografisk Selskab for Søllerød Kommune, 2003. 208 sider, ill. ISBN 87-87113-71-6. ISSN 0085-6339. Pris: 250 kr.

Måtte nogle i Vestdanmark svæve i den vildfarelse, at Søllerød kun er en søvrig forstad til København, så er nærværende årbog et væsentligt korrektiv. På samme vis som for eksempel Lyngbyårbogen bydes der stort set hvert år på spændende artikler trykt på et godt papir og med omslaget samt flere illustrationer trykt i farver. Fra Søllerødbogen 2003 kan flere bidrag fortjene en nærmere omtale. Af årbogens fem artikler kan nævnes, at den første – af Ernst Goldschmidt – beskæftiger sig med Sjællands biskop fra 1783 til 1808 Nicolai Edinger Balles (1744-1816) visitatser i Søllerød sogn og hans betydning for folkeskolens tidligste udvikling. Her repeteres tilstanden i 1700-tallets danske skole og arbejdet i den store skolekommission, hvor biskop Balle tog del. Artiklen er i øvrigt ledsaget af små portrætter med tilhørende minibiografier af bl.a. biskop Balle, Johannes Bartholumæus Bluhme (1681-1753) og Peter Outzen Boisen (1762-1831).

Den næste artikel (side 32-62) baserer sig primært på en række breve, der er blevet udgivet med forskningsbibliotekar Inger Sørensens værk J.P.E. Hartmann og hans kreds (anmeldt i 2000:1, s. 111ff.). Under titlen *Breve fra 1800-tallet. J.P.E. Hartmann og hans familie i Søllerød og Nærum* har cand.mag. Torsten Søgaard skabt et fint og vel illustreret bidrag, der især er belysende for periodens landliggerliv. Sammenhængen med udviklingen af transportformer illustreres for eksempel med et fotografi fra Holte Station 1878 og billedteksten »Alle fastboende, besøgende og landliggere i Søllerød og Nærum i 1800-tallet, er på et eller andet tidspunkt ankommet til Holte Station med toget«. Da Holte Station ligger på Nordbanen (København-Hillerød-Helsingør), der først åbnedes i 1864, er det nok at tage munden for fuld, men i sammenhæng med vækstmulighederne for landliggerlivet er jernbanens betydning ubestridelig.

Årbogens tredje artikel (side 63-106) er betitlet *Erik Øigaard. Fredningsborgmesteren i 'Den grønne Kommune'* og skrevet af Jørgen Schunck, der sad i kommunalbestyrelsen for Socialdemokratiet i de år, hvor Erik Øigaard fra Det konservative Folkeparti var Søllerøds borgmester (1959-1974). Det er der kommet en interessant kommunalpolitisk/-historisk artikel ud af, hvor der med en række eksempler fra besættelsestiden og fremefter påvises, at der helt målbevidst stræbtes efter at etablere en grøn kommune, hvor man ubrudt kunne færdes til hest, til fods og på cykel. Det fremgår af artiklens illustrering, at ægteparret Edith og Erik Øigaard i deres yngre år var ivrige ryttere og i slutningen af 1930'erne begge havde vundet den såkaldte rævehalejagt i Jægersborg Dyrehave. Øigaards holdninger kom dog også til at betyde en kommune, hvor der var en helt bevidst begrænsning i det sociale boligbyggeri, senere kaldet almennyttigt, i dag alment (max. 10 % af kommunens boligmasse). Søllerød kommune skulle bevare de landskabelige værdier og hans absolutte flertal i kommunalbestyrelsen. Artiklen fra den politiske modstanders hånd fastslår da også, at Øigaard uomtvisteligt fik en afgørende og betydningsfuld indflydelse på hele planlægningen af Søllerød Kommune.

En flittig bidragsyder til Søllerødbogen, Jørgen Berg, har til denne årbog leveret *De små familieportrætter. En illustreret slægts historie* (side 107-140), hvori han præsenterer resultater fra sin slægtsforskning i ni generationer, men vel at mærke i form af én person fra hver generation, der omtales og vises med portræt. Sammen med en anetavle over de portrætterede familiemedlemmer og et afsnit om opsporing af familieportrætter, er det blevet til en inspirerende og læseværdig artikel, der henleder opmærksomheden på de anvendte portrætteringsmuligheder før fotografiets gennembrud. Såvel beskrivelsen af de anvendte teknikker, som de fine gengivelser fra det 19. århundredes første halvdel burde give andre slægtsforskere blod på tanden. Artiklen afsluttes da også med en litteraturliste, hvor Jørgen Duus' bog fra 1998 *Silhuetter – skygger på væggen* er medtaget. Endelig bør artiklen også nævnes for sin håndtering af nulevende aner, et til tider intrikat problem, der her ses løst på en nænsom vis, idet man vel må forudsætte, at de omtalte (og afbildede) er indforståede med offentliggørelsen.

Søllerødbogen har i 2003 – som vanligt – også beretninger fra Museum, Arkiv og Selvskab. En fascinerende person – Godtfred C. Larsen – omtales af Ole Emil Riisager (side 173-177) i forbindelse med, hvad der poetisk kaldes *Gl. 1921 Special – En automobilfantasi fra Trørød*. Det drejer sig om en ekstremt detaljeret 41 cm lang modelbil, fremstillet omkring 1920, der nu er tilgæet Søllerød Museums samlinger. Beretningen ledsages af billeder fra G.C. Larsens hus på Rosenvej 4 i Trørød, og man fornemmer, at der her er tale om en original og skabende personlighed, der kunne fortjene en særskilt artikel i en kommende årgang af Søllerødbogen.

En mere nedslående meddelelse gives under personalia, idet en nær ven og kollega til Museet – Eliza Fønnesbech-Sandberg – døde i sommeren 2002, kun 51 år gammel. Hun

var kendt af mange museumsfolk i hovedstadsområdet, bl.a. som formand for Københavns Amtsmuseumsråd 1987-97.

Endelig kan anføres, at Søllerød Museum har erhvervet et brev stilet til Johan Petersen på Nykøbing Apotek og afsendt fra Søllerød af læreren ved Søllerød Skole Josias Jacob Petersen (1803-1888) i juli 1851 og frankeret med Danmarks første frimærke (4 R.B.S., brun), der blev udsendt 1. april 1851. Beretningen herom ledsages af en farvegengivelse af brevet med stempler og frimærket samt et lille portrætfoto fra omkring 1880 af afsenderen, der var Johans fader. Søllerødbogen 2003 rummer således mange timers god læsning, også for den der ikke bor i kommunen og heller ikke har levet i Søllerød under Øigaards regeringstid.

Lisa Elsbøll, kulturhistoriker og forstander

Tinne Vammen: Midlertidigt ophold. Kvindehjemmet i 100 år. København, Hans Reitzel, 2002. 254 sider, ill. ISBN 87-412-2545-7. Pris: 198 kr.

Tinne Vammen er forfatter til en lang række bøger og artikler om kvindehistorie og kvindesagens forkæmpere, derfor er det naturligt også hende, som har skrevet om Kvindehjemmet i København i anledning af 100 års jubilæet. Pernille Ipsen har gennemskrevet og redigeret manuskriptet, og Eva Truelsen, som ledede Kvindehjemmet indtil 2002, har skrevet forordet.

Først og fremmest er det en vel gennemarbejdet bog. Det er tydeligt, at der ligger en stor baggrundsviden og et stort kildemateriale til grund for fremstillingen. Bogen er opdelt i to dele, første del handler om personkredsen bag Kvindehjemmets grundlæggelse, især Vibeke Salicath og Valborg Andersen. Førstnævnte tilhørte Københavns bedre borgerskab, via familie- og ægteskab havde hun kontakt til en række betydningsfulde personer, som hun henvendte sig til i sit kvindefilantropiske arbejde. Hendes liv var ikke ren idyl, fire af hendes seks børn døde som små, manden fik et barn med tjenestepigen og stak senere af med en helt anden kvinde. Valborg Andersen var oprindeligt skuespillerinde, men opgav den karriere efter fødslen af sit andet barn. I øvrigt var begge børn født uden for ægteskab, faderen til det første døde, faderen til det andet var Henrik Cavling, Politikens redaktør. Her skriver forfatteren, at hun ikke kan forstå, at børnene kunne få deres fædres efternavne (kapitel 3, note 15), men hvis fædrene ellers var indforståede, var der intet til hinder for dette. Disse to kvinder fra vidt forskellige miljøer var drivkræfterne bag Kvindehjemmets opståen og eksistens de første fire årtier. Beundringen for Vibeke Salicath og Valborg Andersens gåpåmod og initiativer skinner igennem, og læseren får et godt indtryk af deres liv og bevæggrunde for det filantropiske arbejde.

Bogens anden del handler om Kvindehjemmet som institution, udvikling, bestyrelsesforhold, økonomiske forhold og synet på Kvindehjemmets skiftende beboere. Her er ingen fortællinger om de enkelte kvinders historie og baggrund for at bo på hjemmet. Fremstillingen drejer sig udelukkende om institutionen, fra privat filantropi over stigende professionalisering til offentlig styring. Sideløbende nævnes en række af de andre initiativer, private som offentlige, der etableres for at hjælpe kvinder (og mænd) i nød. Derved sættes Kvindehjemmets historie i fint perspektiv med samtidige hjælpeorganisationer, økonomiske op- og nedgangstider samt de skiftende politiske vinde i Borgerrepræsentationen.

Et glimrende noteapparat (dog ledte jeg forgæves efter note 22, kapitel 5 i brødteksten) samt omfangsrige kilde- og litteraturlister vidner om det store bagvedliggende materiale. Der udvises stor baggrundsviden og et godt overblik, desværre formidles det ikke konsekvent videre til læseren. Der er en lille tendens til at fortabe sig i detaljer, fx side 136, hvor

professor Hans Brøchner nævnes. Han har intet at gøre med Kvindehjemmet, bortset fra at han på et tidspunkt har boet i samme gade, i stedet havde det været mere relevant at forklare, hvad Ekstra Bladets aktiebørn var, og hvorfor de spiste på Kvindehjemmet (side 153). Eftersom der nævnes mange personer og institutioner sideløbende med Kvindehjemmet, er det let at miste overblikket over disse. Et personregister bagerst i bogen havde været en gevinst for læseren, ligeså en liste over andre institutioner og stiftelser med start- og slutår anført.

Alt i alt har Tinne Vammen og Pernille Ipsen givet os en glimrende og relevant skildring af Kvindehjemmets historie. Især fremstår første del med beskrivelsen af de snævre ægte-kabelige rammer blandt det bedre borgerskab som en stærk skildring af kvindelig 1880-1920. De muligheder, som de fleste kvinder ikke havde, nemlig økonomisk frihed og politisk indflydelse, skabte nogle selv. De udnyttede deres kontakter, virkede for kvinders valgret og selvstændighed og udførte et stort arbejde for at hjælpe alle kvinder til at skabe et solidt fundament for dem selv. Den historie er vigtig, og den historie bliver fortalt.

Charlotte Lindhardt, cand.mag.

Kai Aalbæk-Nielsen: Kærlighed i det 19.-20. århundrede. Bind 4. København, Gyldendal, 2003. 557 sider, ill. ISBN 87-02-02321-0. Pris: 399 kr.

Kærlighed i det 19.-20. århundrede er fjerde og sidste bind i Kai Aalbæk-Nielsens store gennemgang af kærlighedens historie. Som i de tre øvrige værker har Aalbæk-Nielsen taget den postmoderne udfordring op og skabt et konstruktivistisk veludført stykke »kærlighedens kulturhistorie«. Som ved alle konstruktioner findes der en begrænsning, og her er det især fraværet af tolkninger over de lavere klassers kærlighed, der lades foruden. Det er i stedet digterne, de store tænkere og for det 19. århundredes vedkommende; borgerskabets og det 20. århundrede; middelklassens, kærlighedshistorie der ridses op.

Kærlighed i det 19.-20. århundrede er bygget op om et historiesyn der siger at »et samfundes historiske forandringsproces er et resultat af en lang række valg« og »den historiske forandringsproces, der bliver et resultat af samtlige ændringer, anses ikke for at være udtryk for et frem- eller tilbageskridt, men som en bestandig tilblivelse«. Kai Aalbæk-Nielsen afviser skyndsomt herefter enhver snak om determinisme og hævder i stedet at »der er altid flere muligheder« (læs: valg). Selv om Kai Aalbæk-Nielsen altså ikke ser kærligheden som en konstant størrelse, der udvikler sig i en bestemt retning, men derimod som et fænomen i konstant tilblivelse, og dermed også afvikling, tør han dog godt inddele og sætte overskrift på visse »kærlighedens tider«, perioder hvor relationer mellem forskellige ideer i tiden skaber et nogenlunde stabilt billede og opfattelse af kærligheden over et længere tidsrum. Disse *ideer* i Aalbæk-Nielsens univers skal forstås som en art tegn eller symboler der er skabt af mennesket selv og som i en given periode skaber en fælles forståelse mellem en række mennesker, altså en kultur. De ideer der er udplukket til dette værk udgør et bredt spektrum af litterære, filosofiske, naturvidenskabelige og religiøse tekster samt avisartikler, sange og salmer, for blot at nævne nogle. Disse udvalgte tekster skulle, som Aalbæk-Nielsen ser det, skabe en kultur præget af en bestemt unik mentalitet og som udløber heraf, en bestemt opfattelse og udlevelse af kærligheden.

Det er især de litterære tekster og det litteraturhistoriske indslag der overvejende fylder værkets sider og det er med til at gøre værket forfriskende, fordi de primære litterære tekster med tilhørende analyser tager plads fra de ofte benyttede »Tordenskjolds soldater« i seksualitetshistorisk regi, som eksempelvis »viljen til viden«, Michel Foucault, som blot er en mindre bestanddel i det store værk. Af andre af kærlighedens- og seksualitetshistoriens tænkere som er benyttet i Aalbæk-Nielsens værk, kan foruden Foucault nævnes navne som

tyske Günther Schmidt og sociologen Anthony Giddens og i dansk regi eksempelvis Preben Hertoft og Christian Graugaard.

De litterære tekster, der ofte taler for sig selv med deres fremvisen af vore forfædres dybeste tanker om dem selv og verden omkring dem, er en fremragende indgangsvinkel til at forstå vore aner. Det er her at *Kærlighed i det 19.-20. århundrede* bliver spændende for en genealog. For hvis man også vil vide hvordan ens aner tænkte, følte, elskede og ikke mindst kunne tænke sig at få et bud på en »psykologisk profil« af datidens mennesker, ja så giver Aalbæk-Nielsens værk et godt billede og bud på hvordan en sådan profil kunne tage sig ud til forskellige tider. Vi har måske nok alle et mere eller mindre veludbygget billede af det 19. århundredes menneske og dets psykologiske profil i billedet af patienten på briksen i Freuds hjem, men Aalbæk-Nielsen nuancerer billedet kraftigt. Har man tillige mod på at læse de tre øvrige bind, vil man opdage, at også mennesket før Freuds opduken på scenen havde sin unikke mentale profil, som skam er lige så kompliceret og interessant som den mere fortærskede 19. århundredes »victorianer«.

Når man får et billede af og måske begynder at forstå fortidens menneske psykologisk set sker der jo som ofte det at der herved også skabes en større forståelse for menneskets ageren på andre af livets områder. *Kærlighed i det 19.- 20. århundrede* er derfor en kærkommen mulighed for som læser at forsøge at indleve sig i vore forfædres hverdag, psyke, kærlighed og seksualitet og dermed måske opnå en større forståelse for deres handlen og færden.

Heidi Tüchler

Redaktionen har modtaget følgende ...

Redaktionen modtager mange spændende bøger i løbet af året, og til mange af dem finder vi heldigvis hurtigt en anmelder. Vi vil fremover bringe lister over de bøger, der ved redaktionens slutning ikke er blevet anmeldt endnu. Nogle af bøgerne er dog allerede sendt til en anmelder, og resultatet kan forhåbentlig ses i det næste nummer af *Personalhistorisk Tidsskrift*. Disse bøger er markeret med en lille stjerne (*). Interesserede anmeldere er altid velkomne til at rette henvendelse til redaktionen.

Slægtsforskning

Jytte Skaaning og Bente Klercke Rasmussen: Find din slægt – og gør den levende. Håndbog i slægtshistorie. Bonderosen, 2003. 392 s. (*)

Slægtsbøger

Holger Hertzum-Larsen og Carl St. Asschenfeldt: Claus Mortensen Borch og efterkommere samt indgifte slægter de Albertin, Bartholin, de Brinch-Seidelin, Eichel, Fabritius-Tengnagel, Hauch, Rosenvinge, Sadolin, de Schouboe, Leth, Falenkam, Nerenst m.fl. 2001. 440 s. (*)

Christoph von Lowtzow: Die Familie von Lowtzow, von Lowzow, Lowzow vom 13. bis zum 21. Jahrhundert. Genealogie, Kurzbiografien, Bilder. 2003. 155 s.

Biografier og erindringer

Jon A.P. Gissel: Den indtrængende forståelse. Johannes Steenstrups historiesyn. Museum Tusulanum, 2003. 464 s. (*)

Niels Martinov: Henrik Stangerup. En biografi. Cicero, 2003. 405 s. (*)

Ib S. Norgaard: Spionjæger i Danmark. En dansk spionjægers liv og oplevelser i PET. Borgen, 2003. 263 s. (*)

Hjalmar Rechnitzer: Admiral Rechnitzers maritime og politiske erindringer 1905-40. Udgivet og kommenteret af Hans Christian Bjerg. Gyldendal, 2003. 454 s. (*)

Severin Veiersøe: En landsbydrengs og -degns dagbog 1823-38. Udgivet med efterskrift af Povl Schmidt. Syddansk Universitetsforlag, 2003. 133 s. (*)

Danmarks historie

Da Østdanmark blev Sydsverige. Otte studier i dansk-svenske relationer i 1600-tallet. Red. af Karl-Erik Frandsen og Jens Chr. V. Johansen. Ebeltoft, Skippershoved, 2003. 147 s. (*)

Anders Enevig: Gøglere, hypnotisører og savoyarder. Odense, Syddansk Universitetsforlag, 2003. 263 sider

Jeppé Büchert Netterstrøm: At forsvare til rette. Værnsforholdet og bøndernes retslige stilling i Danmarks senmiddelalder 1400-1513. Landbohøiologisk Selskab, 2003. 158 s.

Adda Hilden og Grethe Ilsøe (red.): Veje at vandre. Roskilde Universitetsforlag, 2003. 224 s. (*)

Lokalhistorie

Da Sydslesvig gik af lave. Erindringer fra sindelagsskiftets år. Udgivet ved Lars N. Henningsen. Studiefdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig, 2003. 266 s.

Birgitte Herreborg Thomsen: Danske sydslesvigske soldater i Danmark 1940-45. Studiefdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig, 2003. 236 s. (*)

Sønderjylland under krig og besættelse 1940-1945. Ved Hans Schultz Hansen og Henrik Skov Kristensen. Historisk Samfund for Sønderjylland, 2003. 204 s.

Kildeudgaver

Niels Geert Bolwig og Else Yndgaard: Christian III's Rentemesterregnskaber. Bind V: Ordforklaringer, sagregister og stikordsregister. Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie, 2003. 303 s.

Hoveriet og arbejdet skal gøres, kroppen skal bruges; sjælen kan have, hvem der vil. Biskop Peder Herslebs visitationsindberetninger 1739-1745. Ved Christian Larsen. Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie og Selskabet for Danmarks Kirkehistorie, 2003. 113 s. (*)

Heraldik

Jan René Westh: Ordenen de l'Union parfaite 1732-1770. København, Ordenshistorisk Forlag, 2003. 96 s. (*)

Vejledning til manuskriptforfattere

Manuskriptet afleveres på diskette eller e-mail sammen med en tilhørende udskrift. Samtidig oplyses det, hvilket tekstbehandlingssystem der er anvendt og i hvilken version (f.eks. Word 97 eller WordPerfect 5.1). Manuskriptet bør ikke – uden særlig aftale med redaktionen – overstige 15 sider á 3.000 typeenheder.

Benyt normal linieafstand (1½ linie) samt bred margin. Teksten skrives uden orddeling, med fast forkant og så få koder som muligt. Ord, der ønskes fremhævet, skrives med kursiv. Håndskrevne rettelser bør ikke forekomme.

Artikelloverskriften skrives med stor, fed skrift. Afsnitoverskrifter skrives med normal (12 punkt) fed skrift. Under artikelloverskriften places forfatternavnet, skrevet med kursiv.

Efter forfatternavnet skrives en manchete i kursiv på 4-8 linier, der angiver artiklens formål og/eller hovedresultater.

Noter skrives som slutnoter med samme skrifttype som brødteksten. Notenummereringen skrives med arabertal.

Fremmedsprogede citater bør almindeligvis oversættes til dansk, ligesom fagudtryk og begreber, der ikke umiddelbart kan forudsættes bekendte, skal forklares i en note. Bog- og tidsskrifttitler skal skrives med kursiv.

Forfatteroplysninger (navn, fødselsår, stilling, ansættelsessted eller privatadresse samt tidligere relevante publikationer) skrives nederst på artiklens sidste side eller i en særlig fil.

Da redaktionen tilstræber at gøre tidsskriftet så levende som muligt, bør artiklen ledsages af mindst én illustration for hver fem tryksider. De tilhørende billedtekster anbringes i en særlig fil. Husk at anføre, hvilken billedtekst der hører til hvilken illustration.

Redaktionen modtager gerne scannede billeder på diskette, men disse skal anbringes i særlige filer.

Eventuelle udgifter i forbindelse med anskaffelse af illustrationsmateriale kan efter aftale refunderes af tidsskriftet.

Redaktionen forbeholder sig ret til at gennemføre ændringer i teksten. Sådanne ændringer vil dog blive forelagt forfatteren til udtalelse.

Når manuskriptet er godkendt, og der foreligger korrektur, kan forslag til rettelser – herunder udvidelse af tekst eller noter – ikke påregnes at blive fulgt af redaktionen.

Forfattere af artikler får tilsendt ti gratis eksemplarer af det pågældende hæfte. Forfattere af småstykker modtager fem gratis eksemplarer. Anmeldere af bøger modtager ét eksemplar.

Niels H. Kragh-Nielsen: Galgehøj og rettersted. Henrettelsernes historie i hertugdømmet Slesvig 1550-1850 (<i>Iben Sørensen</i>)	123
19 myter i Sønderjyllands historie. Redaktion: Axel Johnsen og Birgitte Thomsen (<i>Pernille Schmedes</i>)	124
Melinda Young Stuart og Niels Peter Stilling: Danske herregårde og Amerika. Rejser i guldalderens Danmark og pionertidens Amerika med maleren Ferdinand Richardt (<i>Tommy P. Christensen</i>)	125
Erling Svane: I Skjoldet springe Løver. Afledninger af kongevåbenet (<i>Charlotte Lindhardt</i>)	127
Søllerødbogen 2003 (<i>Tommy P. Christensen</i>)	127
Tinne Vammen: Midlertidigt ophold. Kvindehjemmet i 100 år (<i>Charlotte Lindhardt</i>)	129
Kai Aalbæk-Nielsen: Kærlighed i det 19.-20. århundrede. Bind 4 (<i>Heidi Tüchler</i>)	130
Redaktionen har modtaget følgende bøger	132
Vejledning til manuskriptforfattere	134

SAMFUNDET FOR DANSK GENEALOGI OG PERSONALHISTORIE

Bestyrelsens medlemmer:

Birgit Flemming Larsen (formand), Klostermarken 13, 9000 Aalborg
 Finn Andersen, Grysgårdsvej 2, 2400 København NV
 Michael Bach (næstformand), Rolfsvej 14, 3.tv., 2000 Frederiksberg
 Nils G. Bartholdy, Dalgas Boulevard 63, 2.th., 2000 Frederiksberg
 Finn Grandt-Nielsen (kasserer), Stavrevej 27, Måle, 5300 Kerteminde
 Gitte Bergendorff Høstbo (sekretær), Obovej 14, 2730 Herlev
 Stella Borne Mikkelsen, Valborg Allé 11, 3.tv., 2500 Valby
 Knud Prange, Degnemose Allé 26, 2700 Brønshøj
 Poul Steen, Strandvejen 296A, 2930 Klampenborg
 Peter Wodskou, Arnesvej 44, 2700 Brønshøj
 Hans H. Worsøe, Tækkerløkke 34A, 6200 Aabenraa

Skriftudvalgets medlemmer:

Michael Bach (redaktør), Rolfsvej 14, 3.tv., 2000 Frederiksberg
 Gitte Bergendorff Høstbo, Obovej 14, 2730 Herlev
 Susanne Krogh Jensen, Stevnbovej 43A, 4600 Køge
 Stella Borne Mikkelsen, Valborg Allé 11, 3.tv., 2500 Valby
 Anne Dorthe Suderbo, Lille Strandvej 12B, 2900 Hellerup

Webmaster for www.genealogi.dk:

Elsebeth Paikin, Kildevænget 37, 2100 København Ø

Personalhistorisk Tidsskrift

udgives af Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie, hvis formand er Birgit Flemming Larsen, Klostermarken 13, 9000 Aalborg.

Tidsskriftet redigeres af Samfundets skriftudvalg: Michael Bach (redaktør), Gitte Bergendorff Høstbo, Christian Larsen, Stella Borne Mikkelsen og Anne Dorthe Suderbo.

Redaktion: Michael Bach, Rolfsvej 14, 3.tv., 2000 Frederiksberg. E-mail: mbc@fkb.dk

Abonnement kan kun tegnes ved indmeldelse i Samfundet. Foreninger og biblioteker kan optages som medlemmer. Medlemskontingent for 2004: 200 kr.

Ekspedition: Stella Borne Mikkelsen, Valborg Allé 11, 3.tv., 2500 Valby. E-mail: sbm@lak.sa.dk

Brug venligst indlagte bestillingskort til Samfundets publikationer.

Tidsskriftet udgives med støtte fra Alfred Good's Fond. Samfundet er medlem af Foreningen af danske Kulturtidsskrifter.

Samfundet er medudgiver af Hvem Forsker Hvad. Bestilling af HFH skal ske til Syddansk Universitetsforlag, Campusvej 55, 5230 Odense M, tlf. 66 15 79 99, fax 66 15 81 26, e-mail: press@forlag.sdu.dk

Sats og tryk: Special-Trykkeriet Viborg a/s. Trykt på papir, der opfylder de i ISO 9706:1994 fastsatte krav til langtidsholdbart papir.

ISSN 0300-3655